

AFYON HALKEVİ VE FAALİYETLERİ

Hazırlayan:
Feyza KURNAZ ŞAHİN

Danışman:
Prof. Dr. Adnan ŞİŞMAN

AFYON HALKEVİ VE FAALİYETLERİ

FEYZA KURNAZ ŞAHİN
(020635004)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tarih Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Adnan ŞİŞMAN

Afyon

Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Haziran-2004

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZETİ

AFYON HALKEVİ VE FAALİYETLERİ

Feyza KURNAZ ŞAHİN

Tarih Anabilim Dalı

Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,

Haziran 2004

Danışman: Prof. Dr. Adnan ŞİŞMAN

Halkevleri Cumhuriyet dönemi Türkiye'sinin önemli kültürel kurumlarından. Atatürk ilke ve inkılaplarını yurt çapında yaymak ve Türk halkının bilgi ve kültürel seviyesini artırmak amacıyla 19 Şubat 1932 tarihinde kurulmuşlardır.

Afyon Halkevi de ülke çapında ilk açılan Halkevlerinden birisidir. Halkevi talimatnamesine uygun olarak bütün şubeleriyle faaliyete başladıktan sonra Afyon merkez, ilçe ve köylerde halkın her yönden gelişmesi için çalışmıştır. Tiyatro gösterileri, köy gezileri, sağlık taramaları, hasta ve fakir halk ve öğrencilere yardım, ziraatla ilgili bilgilendirme toplantıları, bölgedeki tarihi eserlerin toplanıp müzeye konulması, gençleri zararlı alışkanlıklardan koruyup spora yönlendirmek gibi çok önemli faaliyetler gerçekleştirmiştir.

Dönemin siyasi ortamı ile ilgili olarak Afyon Halkevi 8 Ağustos 1951 tarihinde diğer bütün Halkevleri gibi kapatılmıştır. Daha sonra 20 Ekim 1963 tarihinde tekrar açılıp faaliyete başlamışsa da ilk dönemdeki çalışma heyecanı ve aktifliği kalmamış, kısa süre sonra tamamen ortadan kalkmıştır.

Afyon Halkevinin kuruluşundan kapanışına kadar geçen süre içerisindeki faaliyetleri ve bu faaliyetlerinin halk üzerindeki etkileri Cumhuriyetin ilk yıllarında yurt genelindeki sosyo-kültürel ortama ışık tutabilir.

Anahtar kelimeler: Afyon, Halkevi, Sosyo-Kültürel Yapı.

ABSTRACT

AFYON'S PEOPLE HOUSE AND ACTIVITIES

Feyza KURNAZ ŞAHİN

General Turkish History Department

Afyon Kocatepe University Social Sciences Institute,

June 2004

Advisor: Prof. Dr. Adnan ŞİŞMAN

People House are the important cultural associations of the Turkey in the period of Republic. They were founded in the 19 th February of 1932, for spreading the Atatürk's principle and revolution around the country; and for increasing the knowledge and cultural level of Turk people.

The People House of Afyon is the one of first established People House in the country. After to start work according to People House's regulations wilt all sections: they worked to development of people in Afyon's centre, district and villages. People House made real a lot of important activities such as theatre shows, village travels, health searches, help of the people or students who are ill or poor, assemblies which are about to give knowledge on agriculture; to collect the historical sing and to put them to museum; to protect the young's from the harmful substances and make them interested in sports.

Because of the political positions; Afyon People House was closed in the 8 th August 1951 as the others. After that in 20 th October of 1963 it was opened again and started to work but there were not first excitement and activities, after a little time it was closed completely.

The activities which are between the time of the establishment of Afyon's People House and to be closed it, and the effects of these activities on people can show the social-cultural environment in the first years of Republic around the country.

Key Words: Afyon, People House, Social-Cultural Position.

TEZ JÜRİSİ VE ENSTİTÜ MÜDÜRLÜĞÜ ONAYIİmza

Tez Danışmanı:

.....

Jüri Üyeleri:

.....

.....

.....

.....

.....'ın.....

..... başlıklı tezi/....../..... tarihinde, yukarıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca,Anabilim/Anasanat dalında, Yüksek Lisans/Doktora/Sanatta Yeterlik tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Mustafa Kemal Atatürk, bağımsızlık savaşının lideri bir kurtarıcı idi. Dıştan gelen tehlikelere karşı Türk vatanının her yerinde ortaya çıkan bağımsızlık ateşine yön veren, insanları yerli yerinde kullanmasını bilen ve varolan imkanları ve mücadele ruhunu başarıya ulaştıran bir insandı. Milli Mücadele kadrosunun önderi olarak ve daha sonrasında Cumhuriyetle beraber çağdaş medeniyete ulaşma arzusu ile halk arasında bir efsane oluşturdu. Yaptığı inkılaplarla ve oluşturduğu kurumlarla Türkiye Cumhuriyetini ve Türk halkını akıl ve bilimin ışığında çağdaşlaşmaya yöneltti.

Atatürk'ün oluşturduğu ve Cumhuriyet dönemi çağdaşlaşma hareketlerinden birisi de Halkevleridir. Halkevleri Cumhuriyetin ilk yıllarında Türk halkının kültürel seviyesini yükseltmek ve Atatürk ilke ve inkılaplarını ülkenin en ücra köşesine kadar yaymak amacıyla kurulmuştur. Çalışmamızda milli varlığımıza dayanan ve çağdaşlaşma yolunda çağın bütün kültürel gelişmelerini içeren Halkevlerini ve esas olarak ilk kurulan Halkevlerinden birisi olan Afyon Halkevinin kuruluşundan kapanışına kadar geçen süre içindeki faaliyetleri ve bu faaliyetlerinin halk üzerindeki etkilerini değerlendirmeye çalıştık.

Araştırmamıza “Afyon Halkevi ve Faaliyetleri” adını vermeyi uygun bulduk. Ancak tezimizin adında Afyon Halkevinin açılış ve kapanış tarihlerini belirtmedik. Bunun bazı sebepleri bulunmaktadır. Öncelikle şunu belirtmek gerekir ki Afyon Halkevi, 1932 yılında açılmış ve 1951 yılına kadar faaliyetlerini sürdürmüştür. 1951 yılına geldiğinde ise Türkiye'nin diğer illerindeki Halkevleri gibi kapatılan Afyon Halkevi, 27 Mayıs 1960 ihtilalinden sonra değişen siyasi şartlar neticesinde 1963 yılında tekrar açılmış ve 1968 yılına kadar faaliyetlerine devam etmiştir. Bu açılma ve kapanma hadiseleri karşısında biz, “Afyon Halkevi ve Faaliyetleri (1932-1968)” veya “Afyon Halkevi ve Faaliyetleri (1932-1951), (1963-1968)” isimlerinin verilmesi yerine “Afyon Halkevi ve Faaliyetleri” başlığının konulmasının daha uygun olduğu kanaatine varılmıştır.

Çalışmamızda ağırlıklı olarak Afyon Halkevinin bir yayın organı olan **Taşpınar** dergisinde yer alan bilgilerden ve Afyon'un yerel gazetelerinden olan **Afyonda Haber, Son Haber, Haber** gibi yayınlardan yararlandık.

Yine bu çerçeveden olmak üzere bazıları Ankara Milli Kütüphanede ve bazıları da Türk Tarih Kurumu Kütüphanesinde bulunan farklı yıllara ait **CHP Halkevleri**

Faaliyet Raporları HÜlasaları, Halkevleri Talimatnameleri, Halkevleri Öğreneği, Halkevleri ve Halkodaları Yıllık Çalışma Raporları da müracaat ettiğimiz kaynaklar arasında yer almaktadır. Bunların yanında konumuzla ilgili kitap ve makale gibi telif eserlerden yararlanma imkanı bulduk.

Tarafsız ve ön yargısız yazılmış kaynak sıkıntısı çalışmamızda karşılaştığımız en önemli metodolojik sorun olmuştur. Halkevleri hakkındaki kaynaklar genellikle tek yönlü olarak yazılmış, bu kuruluşların yaptığı çalışmalar ya alabildiğine övülmüş yada acımasızca eleştirilmiştir. Bu nedenle yaptığımız çalışmada Halkevleri ile ilgili kaynakları son derece dikkatli ve tenkit süzgecinden geçirerek ve mümkün olduğunca objektif şekilde ele almaya çalıştık.

Bugün Halkevleri deneyiminin üzerinden elli yıldan fazla bir zaman geçmiştir. Bu deneyimin oluşturduğu kültürel birikimin izleri günümüzde de halen devam etmektedir. İstedik ki bu kültürel birikim ve bu dönemde yetişen neslin Türkiye’de nasıl etki yarattıkları günümüz gençleri tarafında da bilinsin.

Bu amaçlar doğrultusunda yaptığımız çalışmamızda Cumhuriyet döneminin önemli kültürel kuruluşlarından olan Halkevlerine ve bu bağlamda Afyon’un sosyo-kültürel gelişmesinde önemli katkılar sağlayan Afyon Halkevine ışık tutma imkanı bulduğumuzu umuyoruz. Ümit ederiz ki bu çalışmamız Cumhuriyet tarihi araştırmalarına bir nebze de olsa katkıda bulunabilir ve bu alanda yapılacak araştırmalara bir fayda sağlar.

Böyle zevkli bir çalışmaya beni teşvik eden ve çalışmamızın başından beri her türlü yardımını esirgemeyen tez danışmanı hocam sayın Prof. Dr. Adnan Şişman’a teşekkürü bir borç bilirim.

Feyza KURNAZ ŞAHİN

Afyon-Mayıs 2004

ÖZGEÇMİŞ

Feyza KURNAZ ŞAHİN

Tarih Anabilim Dalı

Yüksek Lisans

Eğitim

Lisans: Haziran 1998, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fatih Eğitim Fakültesi,
Tarih Öğretmenliği

Lise: Haziran 1990, Suşehri Lisesi, Matematik Bölümü

İş/İstihdam

2004-Mart, Afyon- Özlem Özyurt İlköğretim Okulu Sosyal Bilgiler Öğretmeni

2001-Temmuz, Afyon- Sülümenli İsmet Attila İlköğretim Okulu Sosyal Bilgiler
Öğretmeni

1998-Aralık, Afyon-Emirdağ Gömü İlköğretim Okulu Sosyal Bilgiler Öğretmeni

Kişisel Bilgiler

Doğum Yeri ve Yılı: Sivas/Suşehri 20 Eylül 1976, Cinsiyet: Kız, Yabancı Dil:
İngilizce.

TABLOLAR LİSTESİ

<u>Tablo</u>	<u>Sayfa</u>
Tablo-1 1932-41 Yılları Arasında Türkiye Genelindeki Halkevi Sayıları ve Halkevlerinin Faaliyetlerine Katılan Kişi Sayıları	41
Tablo-2 Afyon Halkevinin Başkanları ve Görev Süreleri	51
Tablo-3 1934-36 Yılları Arasında Afyon Halkevi Üye Sayıları	54
Tablo-4 1932-38 Yılları Arası Dil-Edebiyat ve Tarih Şubesinde Düzenlenen Konferans Türleri, Sayıları ve Bu Konferanslara Katılan Dinleyici Sayıları	60
Tablo-5 1934-35 Yılları Arasında Dil-Edebiyat ve Tarih Şubesi Üyelerin Mesleklere Göre Dağılımı	75
Tablo-6 1932-38 Yılları Arasında Güzel Sanatlar Şubesinin Faaliyetleri	85
Tablo-7 1934-35 Yılları İçerisinde Güzel Sanatlar Şubesi Üyelerinin Mesleklere Göre Dağılımı	89
Tablo-8 1934-35 Yılları Arasında Sosyal Yardım Şubesi Üyelerinin Mesleklere Göre Dağılımı	98
Tablo-9 1932-43 Yılları Arası Sosyal Yardım Şubesinin Yardım Ettiği Kişi Sayıları	98
Tablo-10 1932-38 Tarihleri Arasında Temsil Şubesinin Yaptığı Temsiller ve Katılan Kişi Sayıları	103
Tablo-11 Temsil Şubesinin 1932-38 Yılları Arasındaki Faaliyetleri ve Katılan Kişi Sayısı	108
Tablo-12 Temsil Şubesi 1934-1935 Yılları İçerisinde Üyelerin Mesleklere Göre Dağılımı	108
Tablo-13 Spor Şubesinin 1932- 1938 Yılına Kadar Faaliyetleri ve Katılan Kişiler	114
Tablo-14 Spor Şubesi 1934-1935 Yılları İçerisinde Üyelerin Mesleklere Göre Dağılımı	116
Tablo-15 1932-38 Yılları Arasında Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesinin Düzenlediği Kurslar ve Katılanların Sayısı	121
Tablo-16 Halk Dershaneleri ve Kursları Şubesi 1934-1935 Yılları İçerisinde Üyelerin Mesleklere Göre Dağılımı	125
Tablo-17 Kütüphane ve Neşriyat Şubesi 1934-1935 Yılları İçerisinde Üyelerin Mesleklere Göre Dağılımı	131

Tablo-18 1933-1939 Yılları Arası Afyon Halkevinde Bulunan Kitap Sayıları	131
Tablo-19 1933-1938 Yılları Arası Afyon Halkevi Kütüphanesinden Yararlanan Okuyucu Sayısı	131
Tablo-20 Köycülük Şubesinin 1933-1938 Yılları Arasında Yaptığı Köy Gezileri Sayıları	143
Tablo-21 Köycülük Şubesi 1934-1935 Yılları İçerisinde Üyelerin Mesleklere Göre Dağılımı	143
Tablo-22 Müze ve Sergi Şubesi 1934-1935 Yılları İçerisinde Üyelerin Mesleklere Göre Dağılımı	148
Tablo-23 Halkevlerinin 1934-1935 Yıllarındaki Üyelerinin Mesleklere Ve Kadın-Erkek Üyelere Göre Dağılımı	175

GRAFİKLER LİSTESİ

<u>Grafik</u>	<u>Sayfa</u>
Grafik-1 1932-1941 Yılları Arasında Türkiye Genelindeki Halkevleri ve Halkevleri Faaliyetlerine Katılan Kişi Sayıları	41
Grafik-2 1934-36 Yılları Arasında Afyon Halkevi Üye Sayıları	54
Grafik-3 1932-38 Yılları Arasında Afyon Halkevinde Verilen Konferanslara Göre Dinleyici Sayıları	60
Grafik-4 1932-38 Yılları Arasında Afyon Halkevinde Verilen Konferans Sayıları	61
Grafik-5 1932-43 Yılları Arası Afyon Halkevi Sosyal Yardım Şubesinin Yardım Ettiği Kişi Sayıları	98
Grafik-6 1932-38 Tarihleri Arasında Afyon Halkevinde Verilen Kurslar ve Katılan Kişi Sayıları	121
Grafik-7 1933-1939 Yılları Arası Afyon Halkevinde Bulunan Kitap Sayıları	132
Grafik-8 1933-1938 Yılları Arası Afyon Halkevi Kütüphanesinden Yararlanan Okuyucu Sayısı	132
Grafik-9 1933-38 Yılları Arasında Afyon Halkevinin Düzenlediği Köy Gezisi Sayıları	143

EKLER LİSTESİ

<u>Ek</u>	<u>Sayfa</u>
Ek-1 Afyon Halkevi Binası ve Halkevi Başkanlarından G. Demirer, E. A. Bakı	176
Ek-2 Afyon Halkevi Resim, Spor ve Temsil Kollarının Faaliyetleri	177
Ek-3 Köy Gezisine Çıkan Halkevliler ve Halk Dershaneleri ve Kursları Şubesinden Görüntüler	178
Ek-4 Temsil Şubesi ve Sosyal Yardım Şubesinin Faaliyetlerinden Görüntüler	179
Ek-5 Dil-Edebiyat ve Kurslar Şubesinin Faaliyetlerinden Görüntüler	180
Ek-6 Köycülük ve Musiki Şubelerinin Faaliyetlerinden Görüntüler	181
Ek-7 1947 Yılı İtibariyle Afyon'da Bulunan Halkevi ve Halkodalarının Genel Dağılımı	182
Ek-8 1947 Yılına Ait Halkevleri ve Halkodalarını Gösterir Harita	183
Ek-9 8 Ağustos 1951 tarih ve 5830 sayılı Kanun	184-185

KISALTMALAR

AKÜ	:	Afyon Kocatepe Üniversitesi
Bak.	:	Bakanlığı
Bkz.	:	Bakınız
C.	:	Cilt
CHP	:	Cumhuriyet Halk Partisi
CHF	:	Cumhuriyet Halk Fırkası
Çev.	:	Çeviren
DP	:	Demokrat Parti
Der.	:	Derleyenler
Edt.	:	Editör
Enst.	:	Enstitüsü
HİTT	:	Halkevleri İdari Teşkilat Talimatnamesi
MEB	:	Milli Eğitim Bakanlığı
Red.	:	Redaktör
S.	:	Sayı
s.	:	Sayfa
ss.	:	Sayfadan sayfaya
TBMM	:	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TTK	:	Türk Tarih Kurumu
TDTC	:	Türk Dili Tetkik Cemiyetine
t.y.	:	Tarih yok
TİCİ	:	Türkiye İdman Cemiyeti İttifakı
Üniv.	:	Üniversitesi
vd.	:	Ve diğerleri
Yay.	:	Yayınları
Yay. Haz.	:	Yayına hazırlayan
y.y.	:	Yayın yeri yok
Yönt.	:	Yönetmeni

İÇİNDEKİLER	<u>Sayfa</u>
ÖNSÖZ	VI
ÖZGEÇMİŞ	viii
TABLolar LİSTESİ	IX
GRAFİKLER LİSTESİ.....	XI
EKLER LİSTESİ.....	XII
KISALTMALAR	XIII
İÇİNDEKİLER	XIV
GİRİŞ -ATATÜRK, HALKÇILIK VE HALKEVLERİ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

AFYON HALKEVİ

I. AFYON HALKEVİNİN KURULUŞU	42
II. AFYON HALKEVİNİN İDARİ YAPISI	44

İKİNCİ BÖLÜM

AFYON HALKEVİNİN FAALİYETLERİ

I) DİL-EDEBİYAT TARİH ŞUBESİ VE FAALİYETLERİ.....	55
<i>Taşpınar Dergisi</i>	<i>75</i>
II) GÜZEL SANATLAR ŞUBESİ VE FAALİYETLERİ	80
III) SOSYAL YARDIM ŞUBESİ VE FAALİYETLERİ	89
IV) TEMSİL ŞUBESİ VE FAALİYETLERİ	99
V) SPOR ŞUBESİ VE FAALİYETLERİ.....	108
VI) HALK DERSHANELERİ VE KURSLARI ŞUBESİ VE FAALİYETLERİ.....	116
VII) KÜTÜPHANE-NEŞRİYAT ŞUBESİ VE FAALİYETLERİ.....	125
VIII) KÖYÇÜLÜK ŞUBESİ VE FAALİYETLERİ	133

XIX) MÜZE VE SERGİ ŞUBESİ VE FAALİYETLERİ	144
--	------------

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HALKEVLERİNİN KAPATILMASI

BİR SÜRE SONRA YENİDEN AÇILMASI VE

AFYON HALKEVİNİN İKİNCİ DÖNEM FAALİYETLERİ

I) HALKEVLERİNİN KAPATILMASI.....	149
II) HALKEVLERİNİN BİR SÜRE SONRA YENİDEN AÇILMASI.....	160
II) AFYON HALKEVİNİN YENİDEN AÇILMASI VE İKİNCİ DÖNEM FAALİYETLERİ.....	164
SONUÇ	169
TABLO	175
EKLER	176
KAYNAKÇA.....	185

GİRİŞ

ATATÜRK, HALKÇILIK VE HALKEVLERİ

M. Kemal Atatürk'ün halka yönelik yeniliklerini ve Halkevlerini incelemeye başlamadan önce halk ve halkçılık kavramları üzerinde durmak yerinde olacaktır. Çünkü halkın evi olarak düşünülen ve geniş bir halk örgütlenmesi amaç edinen Halkevleri projesinin temelinde halk ve halkçılık yatmaktadır. Halkevlerinin kurulması, Ulusal Kurtuluş Savaşındaki ruhun, halkçı düşüncenin kültürel ve toplumsal bir tabana oturtulması amacını güttüğünü söylemek mümkündür. Bu nedenle Atatürk'ün halkçılığını anlamak gerekmektedir.

Halk, halkçılık ve demokrasi deyimleri günümüzde ülkemizde ve bütün dünyada çokça kullanılan sözcüklerdir. Fakat bu sözcükleri herkes kendine göre yorumlamıştır. Bu durum halk ve halkçılık sözcüklerinde bir anlam kargaşasını beraberinde getirmiştir. Halk sözcüğü Türkiye'de özellikle Cumhuriyetten sonra dikkatle üzerinde durulan ve çok tekrarlanan bir deyim olmuştur¹.

Türk Dil Kurumunun sözlüğünde halk sözcüğünün değişik anlamları bulunmaktadır. Halk; aynı ülkede yaşayan ve ortak menfaatlerle birbirine bağlı aynı uyrukta bulunan insan topluluğuna verilen genel bir ad, bir ulusun belli bir çevre içerisinde yaşayan kısmı, aynı yerde toplanmış kimseler, ulusun aydınlar veya resmi görevliler dışında kalmış kısmı bölümü olarak çeşitli şekillerde açıklanmıştır. Yer ve zaman birlikteliği bir insan topluluğunu halk biçimine dönüştürmektedir. Halk sözcüğü varolan ve yaşayan bir insan topluluğunu dile getiren bir kavramdır².

İnsanlık tarihi boyunca halk ve halkçılık kavramları ve anlamları değişik nitelikler kazanmıştır. Halk kavramı, yöneten ve yönetilen ayrımının gerçekleşmesi aşamasından sonra gündeme gelmiştir. Toplum içerisinde güç kazanan kesimlerin yönetimi ile beraber yönetilen kitleler halk durumuna dönüşmüştür. Egemenliğin bey

¹ M. Rauf İNAN, "Gazi'nin (Atatürk'ün) Halkçılık Ülküsü, Halkevleri ve Sonrası", *Bellekten* (Atatürk Özel Sayısı), C. LII, S. 204, (Kasım 1988), s. 869.

² *Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük*, TDK Yay., 8. Basım, Ankara, 1983, s. 496.

veya kral veya benzeri yöneticilere bağlanması sonucunda halk kavramı sürekli olarak egemen kesimlerin dışında kalan insan topluluğunu belirtmek üzere kullanılmıştır³.

Halk kavramı uzun gelişmelerden sonra ilk olarak Fransız İhtilali ile siyasi bir boyut kazanmıştır. Zira 1789 Fransız ihtilalinde halk, vatandaş olmuş, vatandaşın nitelikleri ise, özgürlük, kardeşlik, eşitlik, adalet gibi çeşitli kavramlarla özetlenmiştir⁴. Kralın ortadan kalkışıyla egemenliğin kime ait olacağı sorusu gündeme gelmiş, işte bu noktada krallık veya benzeri otoriter rejimlerin yerine halkın gücü bir seçenek olarak görülmüştür. Daha sonra burjuva kesimi tarih, ülkü gibi çeşitli kavramları ortaya atarak iktidarını bu şekilde halk kitlelerine kabul ettirme amacına yönelmiştir⁵.

Sosyal bilimlerde ise halk, genel olarak ortak yanları güçlü ve benzer kökten gelen birçok kavim ve soy topluluklarının birleşmelerinden ortaya çıkan zümrevi varlıklar olarak tanımlanmaktadır⁶. Bu anlamda, halk kavramının tüm tanımlarda ortak öğelerinin aynı kökene dayanmanın dışında birlikte yaşayan insanların özgürce bir arada yaşama isteklerinin toplum oluşturma bilincine dönüşmesinde ve ortak geleneklerinin varlığında aramak doğru bir yaklaşım olacaktır.

Nusret Kemal, Ülkü dergisinde yazmış olduğu “İnkılap İdeolojisinde Halkçılık” başlıklı yazısında halkçılığı şu şekilde tanımlamaktadır;

“Halkçılık bir olay olmaktan ziyade bir prensip ve ülküdür. Halkçılığın hedefleri; millet içinde en umumi ve geniş müşterek vasıflar itibarıyla en büyük kümeyi teşkil eden tabakayı “halk” yani cemiyet ölçüsü ve temel olarak ele almak ve bu tabakayı manen ve maddeten yükselterek memlekete tam manasıyla hakim kılmak ve bu tabakanın altında ve üstünde bulunan zümreleri tasfiye işine başlayarak bir halk milleti kurmak ülküsüne doğru yürümektir”⁷ demektedir.

Halk kavramı bugün anlam değiştirmeye başlamıştır. Toplumda tabakalaşmanın giderek gelişmesi ve hakim çevrelerin ortaya çıkması sonucunda üst kesimin dışında kalan ve çalışarak kendi emeği ile geçinen kitlelere halk adı verilmiştir. Halk kavramı, zamanımızın ekonomik gelişmelerine paralel olarak daha çok az gelişmiş ülkelerde önem kazanmıştır. Günümüzün gelişmiş ülkeleri karşısında ezilmemek ve

³ Anıl ÇEÇEN, *Atatürk'ün Bir Kültür Kurumu, Halkevleri*, Gündoğan Yay., Ankara, 1990, s.28.

⁴ Cahit TANYOL, *Atatürk ve Halkçılık*, Türkiye İş Bankası Yay., Ankara, 1981, s. 68-69.

⁵ ÇEÇEN, s. 26-27; TANYOL, s. 69.

⁶ ÇEÇEN, s. 28-29.

⁷ Nusret KEMAL, “İnkılap İdeolojisinde Halkçılık”, *Ülkü*, C. III, S. 13, Mart 1934, s. 41.

sömürülmemek için kurtuluş yolu arayan gelişmekte olan ülkeler, halkçılığı bir çıkış yolu olarak görüp önem vermişlerdir⁸.

Halk kavramı yanında halkçılıkla ilgili de bilgi vermek yerinde olacaktır. Hilmi Ziya Ülken, Sosyoloji Sözlüğünde halkçılık için şu tanımı vermektedir: “*Siyasal ve genellikle sosyal akımlarda büyük halk yığınlarının kalkınması hedefini güden görüş. Halkçılığın hareket noktası işçi sınıfı ve onun giderek büyüyen başka sınıflar üzerindeki gücü değil, köylü, işçi ve orta sınıfları içine alan bir halk gücüdür*”⁹.

Atatürk’te, gerek geçmişten gelen birikim, gerekse o dönemin koşullarında ve Kurtuluş Savaşı döneminde halkçılık idealinin canlı tutulduğu anlaşılmaktadır. M. Kemal’in örgütlediği Ulusal Kurtuluş Savaşının temelinde halkçılık düşüncesi yatmaktadır. Mustafa Kemal, Türkiye’nin koşullarına ve kurtuluş hareketinin özelliklerine göre halkçılık düşüncesini oluşturmuştur¹⁰. Halkın içinden gelen bir önder olması nedeniyle o, sonuna kadar bir halk adamı olarak kalmayı başarmıştır. Kurtuluş mücadelesinin başladığı dönemlerde askeri rütbelerini sökerek halk içerisinde yer alması bunun en önemli göstergelerinden birisidir.

Mustafa Kemal, Kurtuluş Savaşının yönünü belirlerken olabildiğince bağımsız davranmış, hem Batı dünyasına, hem de kuzeyde yer alan Sovyetler Birliğine, karşı oldukça tedbirli yaklaşmıştır. Ülkenin içinde bulunduğu konumdan en üst düzeyde yararlanarak ulusal bağımsızlığı sağlama yolunu izlemiştir. Bu nedenle Mustafa Kemal, hiçbir kişi ya da akımın etkisi altında kalmadan, ülkenin koşullarına uygun bir yol izlemiştir. Batının ve Doğunun fikirlerinden yararlanarak ve aynı zamanda Türkiye’nin gerçeklerini de göz önünde bulundurarak yeni bir ulusal halkçılık anlayışı çıkarmıştır¹¹.

Görüldüğü gibi Atatürk için halkın bir niteliği ve bir eylemi bulunmaktadır. Atatürk’ün halkçılığında, Batıda olduğu gibi belli sınıfların çıkarlarını koruma gibi bir fikir bulunmamaktadır. Atatürk halkçılığında “*halkla beraber halk için*”, prensibi yatmaktadır. Bir başka deyişle, halkla bütünleşen bir devlet anlayışı, toplumsal sınıfların olmadığı daha çok, ortak sorumlulukların bulunduğu hiyerarşik bir tabakalaşma görülmektedir. Atatürk’ün halkçılığında hakimiyetin somut varlığı TBMM’dir¹².

⁸ ÇEÇEN, s. 29-30-31

⁹ Hilmi Ziya ÜLKEN, *Sosyoloji Sözlüğü*, MEB Talim ve Terbiye Dairesi Yay. No. 9, Sözlük Serisi 1, İstanbul, 1969, s. 128.

¹⁰ ÇEÇEN, s. 58-59.

¹¹ ÇEÇEN, s., 59.

¹² TANYOL, s. 65-66.

Mustafa Kemal Atatürk'ün halkçılık anlayışında değişik fikirlerin ve olguların etkilerini bulmak mümkündür. Bütün olarak ele alındığında ülke koşullarından ileri gelen bir farklı düzen oluşturma, milli ve gerçekçi bir yol izleme çabası görülmektedir. Halkçılığı hiçbir zaman katı bir doktrin veya ideoloji olarak görmeyen Mustafa Kemal Atatürk, söylev ve demeçlerinde kendi halkçı düşüncelerini açıklarken, ülkenin gereksinmelerine öncelik vererek, toplumcu ve gerçekçi bir tutum sergilemektedir¹³.

Büyük önderin halkçılık ülküsü de ulusçuluk ülküsünün ayrılmaz bir parçasıydı. Çünkü Atatürk bir söylevinde şunu ifade etmiştir; “*Bilimsel, toplumsal bakımdan bizim hükümetimizi belirtmek gerekirse, ona halk hükümeti deriz*”. Atatürk yine aynı anlamda “*Zannederim bugün varlığımızın gerçek mahiyeti milletin genel yaklaşımlarını ispat etmiştir. O da halkçılık ve halk hükümetidir. Hükümetin halkın eline geçmesidir*” demektedir¹⁴. Atatürk'ün burada belirttiği en önemli nokta yönetimin doğrudan doğruya halkın eline verilmesidir. Böylece Mustafa Kemal Atatürk hem milli egemenliğin gerçekleşmesini sağlamış hem de halkın kendi iradesini kullanarak kendisinin farkında olmasını sağlamıştır¹⁵.

Atatürk yine Büyük Nutkunda, “*Efendiler, hakikati halde, içinde bulunduğumuz tarihte, Osmanlı Devletinin temelleri çökmüş, ömrü tamam olmuştu. Osmanlı memleketleri tamamen parçalanmıştı. Ortada bir avuç Türk'ün barındığı bir ata yurt kalmıştı. Son mesele, bunun da taksimini teminle uğraşılmaktan ibaretti. Osmanlı devleti, onun istiklali, padişah, halife, hükümet, bunların hepsi medlûlü kalmamış birtakım bimana elfazdan ibarettir. Nenin ve kimin masuniyeti için kimden ve ne muavenet talep olunmak isteniyor? O halde ciddi ve hakiki karar ne olmalıdır? Efendiler, bu vaziyet karşısında bir tek karar vardı. O da hakimiyeti milliyeye müstenit, bilâkaydüşart müstakil yeni bir Türk devleti tesis etmek!*”¹⁶ şeklinde düşüncelerini açıkça ifade etmiştir. Buradan da anlaşılacağı üzere Mustafa Kemal Atatürk kurtuluş için hem saltanata, hem de hilafete karşı çıkmış, o, zamanın şartlarına göre gerçekçi davranarak halkçı özünü hiçbir zaman yitirmemiştir. Planlı bir hareket ile hedefine adım

¹³ ÇEÇEN, s. 59-60.

¹⁴ *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri*, C. I, Atatürk Araştırma Merkezi Yay., Ankara, 1997, 5. baskı, s. 91; geniş bilgi için ayrıca Bkz. Gazi Mustafa Kemal ATATÜRK, *Nutuk-Söylev (1920-1927)*, C. II, Atatürk Araştırma Merkezi Yay., 3. baskı, Ankara, 1989, s. 588-589, 1083-1085.

¹⁵ İNAN, s. 871.

¹⁶ M. Kemal ATATÜRK, *Nutuk*, C. I, 1919-1920, MEB Yay., İstanbul, 1993, s. 12.

adım çıkmış ve arkasında destek sağlayan tüm unsurları aynı hedefe doğru yönelterek, hiçbir kesimi dışlamadan halkçılık sentezini oluşturmuştur.

Yeni devlet şeklinde padişahın kulu olarak nitelenen halk, insan olmanın, yurttaş olmanın bilincine ve yüksek değerine, onuruna vardırmak gereği ön planda tutulmuş ve Mustafa Kemal Paşa, kendi toplum ve devlet düşüncesinde, toplum ve devlet düzeninin temelinde ilk olarak ulus ve halkı kullanmıştır. Mustafa Kemal Atatürk 7 Temmuz 1919 tarihinde Erzurum Kongresi sırasında “*Kuvayi Milliye’yi amel milli iradeyi egemen kılmak esastır*”¹⁷ sözüyle bütün milli güçleri etken ve milli iradeyi hakim kılmamanın önemini vurgulamış, böylece takip edilecek yeni hedefi belirlemiştir. Bu hedef doğrultusunda milli irade daha sonraki dönemlerde milli egemenlik olarak karşımıza çıkmış ve 29 Ekim 1923 tarihinde Cumhuriyete dönüşmüştür.

M. Kemal’in halkçılık ülküsü de milliyet ülküsünün hemen yanında yer almıştır. Halkı tanıdığını ve ona verdiği anlamı, 1 Aralık 1921 tarihinde “Bakanların Ödev ve Sorumlulukları” yasasının görüşülmesi sırasındaki söylevinde açık bir şekilde ifade etmiştir; “*Toplumsal meslek bakımından da düşündüğümüz zaman biz yaşamını, bağımsızlığını kurtarmak için çalışan emekçileriz (erbabı sa’yız). Zavallı bir halkız. Neliğimizi (mahiyetimizi) bilelim. Kurtulmak, yaşamak için çalışan ve çalışmak zorunda olan bir halkız. Bunun için her birimizin bir hakkı vardır, yetkisi vardır. Ama çalışmakla bir hakkı elde ederiz. Yoksa arka üstü yatmak ve yaşamını çalışmadan geçirmek isteyen insanların bizim toplumumuz içerisinde yeri yoktur, hakkı yoktur*”¹⁸.

Atatürk’ün bu sözünden anlaşıldığı gibi halk sözünden halkçılığın, toplumsal düzeni emeğe dayandıran bir toplumsal öğreti olarak ifade etmiştir. Atatürk’ün fikirlerindeki bu başarı ülkeyi iç ve dış etkilerin rüzgarından çekip çıkarması, Türk halkının eğilimlerine pragmatik ve gerçekçi bakmasına bağlanabilir. Zira hiçbir zaman doğudan veya batıdan gelen fikirleri sorgulamadan direkt olarak halka uygulamamış, yeniliklerini halkın karakter kültür ve eğilimlerine göre gerçekleştirmiştir¹⁹.

Ulu önderin, 1922 yılında halkçılık esasına dayalı olarak “Halk Fırkası”nın kurulması gerektiğini ve bu niyette olduğunu ve bu partinin nasıl bir programa sahip olması gerektiği konusunda TBMM’de yaptığı bir konuşmada; şunları ifade etmiştir; “*Milletin, maddi ve manevi teceddüt ve inkişafatı yolunda, efal ve icraat ile akval ve*

¹⁷ ATATÜRK, *Nutuk*, s. 66.

¹⁸ İNAN, s. 871.

¹⁹ TANYOL, s. 71-72.

nazariyata takaddüm etmeyi tercih ettik. Mamañih, “hakimiyet milletindir”, “Türkiye Büyük Millet Meclisinin haricinde hiçbir makam, mukadderatı milliyeye hakim olamaz”, “bilcümle kavainin tanziminde, her nevi teşkilatta, idarenin avelûmum teferruatında, terbiyei umumiyede, iktisadiyatta hakimiyeti milliyeye esasatı dahilinde hareket olunacaktır”²⁰.

Bu sözleriyle M. Kemal Atatürk, devletin temelini milli egemenlik olduğunu ifade etmiş, TBMM üzerinde hiçbir makamın milli egemenliğe hakim olamayacağını sözlerinde belirtmiştir. Şunu belirtmek yerinde olacaktır ki M. Kemal Atatürk’ün yaptığı inkılapların çoğu gücünü milli egemenlikten ve halkçılıktan almıştır. Ona göre halkçılık sadece halkı sevmek manasını taşımaz, aynı zamanda halkın devleti sevmesi, milli egemenliğe dayalı bir devlet şeklinin oluşturulması anlamına gelmekte idi. Halkçı bir devletin oluşumu ve modernleşmenin halk kitleleri tarafından benimsenmesinin genç kuşakların görevi olması, gençlerin güçlerini, amaçlarını birleştirmeleri ve bir çatı altında örgütlenmeleri için Halkevleri oluşturulmaya çalışılmıştır²¹.

Atatürk’ün bütün inkılapları ve eylemleri halk kavramına dayanmaktadır. Atatürk gerek Batının gerekse Doğunun kavramlarından uzak kalarak halkı ile bütünleşme çabası içerisinde olan bir lider özelliği göstermektedir. Çünkü halk egemenliği yeni kurulan devletin ana ilkesi olarak benimsenmiştir. Cumhuriyet rejimi, halk egemenliğini ulusal düzeyde gerçekleştiren bir yönetim biçimi olarak benimsenmiştir. Atatürk’e göre eğer halk kendi geleceğine tümüyle sahip olabilirse, halkçılık temelini dayalı olarak kurulan bu yeni toplumsal düzene yönelebilecek tüm tehlikelere karşı çıkabilir ve kendi düzenini sonuna kadar koruyabilir²².

Bu amaçlar doğrultusunda 26 Kasım 1930 yılında Samsun’u ziyareti sırasında Türk Ocaklarını da ziyaret ederek gençlere şunları söylemiştir; *“Demokrasinin ne olduğunu halka anlatmak, bilhassa sizin vazifenizdir. Halkçılığın ne olduğunu, esaslarını, neden ibaret bulunduğunu, halkçıların halka ne gibi vazifeler deruhte etmek mecburiyetinde kalacaklarını madde madde izah etmek lazımdır. Cumhuriyeti, onun icaplarını yüksek sesle anlatın. Cumhuriyet prensiplerini sevdiniz”²³* şeklindedir.

²⁰ M. Kemal ATATÜRK, *Nutuk (1920-1927)*, C. II MEB Yay., I. Baskı, İstanbul, 1993, s. 718-719.

²¹ Ali Nejat ÖLÇEN, *Halkevleri*, İnönü Vakfı Yay., Ankara, 2001, s. s. 8.

²² ÇEÇEN, s. 83; İsmet GİRİTLİ, “Kemalizm Milli Hakimiyet ve Cumhuriyet Demektir”, *Atatürk Yolu*, Atatürk Araştırma Merkezi Yay., Ankara, 1995, s. 110.

²³ ÖLÇEN, s. 8; Mehmet ÖNDER, *Atatürk’ün Yurt Gezileri*, Türkiye İş Bankası Yay., Ankara, 1975, s. 305; yine Utkan KOCATÜRK, *Doğumundan Ölümüne Kadar Kaynakçalı Atatürk Günlüğü*, Türkiye İş Bankası Yay., 2. baskı, Ankara, 1992, s. 308.

Atatürk yine halkçılıkla ilgili şunları ifade etmektedir; “*esas itibariyle araştırılırsa bizim bakış açımız -ki halkçılıktır- kuvvetin, kudretin, hakimiyetin, idarenin doğrudan doğruya halka verilmesidir. Halkın elinde bulundurulmasıdır. Yine şüphe yok ki bu, dünyanın en kuvvetli esası ve bir prensibidir*”²⁴.

Atatürk inkılapları, Türk milletinin dünya tarihiyle başlayan ve medeni ve sosyal yaşama ve yaşayış safhalarından alınmış, milletin istek ve ihtiyaçlarına uygun olarak geliştirilmiştir. Bu anlamda Atatürk, memleketi ve milleti Milli Mücadeleden sonra, bu badirelere tekrar düşmemek maksadıyla demokrasiyi oluşturmuştur. Bunu oluştururken demokrasinin bir gereği olan Cumhuriyet Halk Partisini kurmuştur.

Türk milletini yükseltmek, yüceltmek ve çağdaş medeniyetler seviyesine çıkarmak için çalışmalarda CHP, halkın yükselmesini kendisi için temel amaç olarak almıştır. CHP, Cumhuriyetin ilk yıllarında, Türkiye'nin her yerinde konuşmalar, görüşmeler, tartışmalar ve konferanslar düzenlemiştir. Fakat bu çalışmalar inkılapların gerçekleşmesi ve halkın inkılapları benimsemesi açısından yeterli olmamıştır. Bunun için demokrasiyi ve inkılapları halk tabanına yaymak maksadıyla yeni kurumlara ihtiyaç duyulmuş, Halkevleri bu noktada gündeme gelmiştir. Yapılan çalışmalar neticesinde 1932 yılının Şubat ayında Halkevleri açılmaya başlamıştır²⁵. Bu bağlamda kurulan Halkevleri, Atatürk inkılabının temel kurumlarından biridir.

Halkevleri, bütün faaliyetleri ve davranışlarıyla halkın Cumhuriyeti özümsemesine yardımcı olmak, toplumsal ilişkilerde, kültür, sanat, bilim ve eğitim gibi alanlarda gelişmişlik düzeyine yani çağdaş medeniyetler seviyesine ulaşmak ve bu amaçları gerçekleştirmek için bütün gerekenleri halkla birlikte yapmak hedefinde olmuştur. Yani milli egemenliği tüm kurum ve kuruluşlarıyla pratiğe dökme ancak halkla birlikte ve halkın katkılarıyla gerçekleştirilebilirdi. Şunu da söylemek gerekir ki Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin en vazgeçilmez ilkelerinden biri olan laiklik ilkesini halk kitlelerine benimsetmek, Cumhuriyetin kuruluş yıllarında en önemli sorunlarından birisi olmuştur. Bu anlamda milli egemenliği soyut bir kavram olmaktan çıkararak halk ve devlet arasındaki bağın en önemli unsurunu oluşturması çağdaşlaşma sürecinin en önemli dönüm noktalarından birisi olmuştur²⁶.

ayrıca Cumhuriyetçilik ile ilgili geniş bilgi Bkz. *Atatürkçülük, Atatürk'ün Görüş ve Direktifleri*, Genelkurmay Başk. Yay., Ankara, 1982, s. 27-30.

²⁴ *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri*, C. I, s. 102.

²⁵ *CHF Halkevleri Talimatnamesi*, Hakimiyeti Milliye Matbaası, Ankara, 1932, s. 2-3.

²⁶ ÖLÇEN, s. 7.

Halkçılıkla ilgili genel bilgilerden sonra Cumhuriyet Türkiye'sinin ilk yıllarında halkın aydınlanmasında önemli bir role sahip olan Halkevlerini incelemeye geçebiliriz. Anadolu'da Ulusal Kurtuluş Savaşının başarıya ulaştırılmasından sonra hızlı bir örgütlenme gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Bu örgütlenmeyle yeni devletin temelleri atılmıştır. Yeni bir anayasa ile devletin çatısı belirlenirken, yeni seçimler sonucunda oluşan meclislerle halkın yönetime katılımı artırılmaya çalışılmıştır. Yapılan yeniliklerin kitlelere hızlı bir şekilde ulaşması için halkın daha çok örgütlenmesine ihtiyaç duyulmuştur. Çünkü Osmanlı Devleti'nin özellikle son dönemlerinde uzun süren savaşlar halkın dinamizmini olumsuz yönde etkilemiş, fakat Kurtuluş Savaşında elde edilen başarılar Türk toplumunun dinamizmini önemli ölçüde artırmıştır²⁷.

M. Kemal Atatürk'ün gerçekleştirdiği yeniliklerin toplum içerisinde saygın ve etkili olmasını sağlamak, inkıpların atılımlarını yürütme ve sürdürme, gerçekleştirme ve geliştirme amacından yararlanmak, halkı bilinçlendirmek, toplumun eğitim, kültür ve yaşam düzeylerini yükseltmek için farklı bir kurumu gerekli kılmıştır. Bu da Halkevleri düşüncesini hızlandırmıştır²⁸. O, Cumhuriyetin onuncu yıl dönümü törenindeki konuşmasında; *“Ulusal kültürümüzü çağdaş uygarlık düzeyinin üstüne çıkaracağız. Bunun için bizce zaman ölçüsü, geçmiş yüzyılların gevşetici düşüncelerine göre değil, çağımızın sürat ve devinim kavramına göre düşünülmelidir”* demişlerdir. Bu hedefler doğrultusunda M. Kemal Atatürk, her gittiği yerde ve her konuşmasında inkıpların gelişmesi, amaçlarına büyük bir hızla ulaşması için halkın hemen eğitilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Bu gereksinimler doğrultusunda bu görev daha sonra Halkevleri tarafından yerine getirilmeye çalışılmıştır²⁹.

Büyük önder Atatürk, yurt gezilerinde Cumhuriyetin ve demokrasinin ana ilkelerini halka anlatarak, demokrasinin gereklerinin yerine getirilmesini halktan istemiştir. Bu hedef doğrultusunda yeni bir örgütlenme ihtiyacı toplumun ve yönetimin çeşitli kesimlerinde duyulunca diğer ülkelerdeki sistemler incelenmeye başlanmıştır. Günümüzün deyimi ile bir kitle eğitimine ve yetişkinlerin eğitilmesine ihtiyaç duyulmuştur. Batı demokrasileri çağdaş düzeye gelmek için yetişkin eğitime oldukça

²⁷ ÇEÇEN, s. 87-89.

²⁸ İNAN, s. 891.

²⁹ Ferit Celâl GÜVEN, “Halkevlerinin Kuruluş Nedeni”, *Atatürk ve Halkevleri Atatürkçü Düşünce Üzerine Denemeler*, Halkevleri Atatürk Enstitüsü Yay. El Kitabı, No. 5, TTK Basımevi, Ankara, 1974, s. 59.

önem vermişlerdir³⁰. Çünkü demokratik devlet ve yetişkinler eğitiminin çağdaş toplumlarda birbirine çok yakından bağlı olduğu bilinen bir gerçektir. Bu anlamda bu kurumlar partiler üstü bir şekilde insanların bir araya geldiği ve kaynaştığı, toplumsal yaşamın demokratik anlamda kurulduğu merkezler olarak düşünülmüştür. Batıdaki bu merkezlerde vatandaşlık bilgileri yanında toplumsal yaşamın düzenli yürümesi için gerekli olan bilgiler verilmiştir.

Bilinçlenme süreci içerisine giren Türk toplumunda ise çağdaş bir yapıda devlet kurmaya paralel olarak, yeni devlet düzeninin ilkelerini ve gereklerini öğrenmek açısından ve kitleleri bilinçlendirmek amacıyla yeni bir yapılanmaya ihtiyaç duyulmuştur. Halk eğitiminin ülke içerisinde yetersiz olması ve tam bir eğitim sisteminin henüz oluşturulamaması nedeniyle inkılaplar ve çağdaş yenilikler halka tam zamanında ve yeterli olarak yansıtılmamıştır. İnkılapların kitlelere götürülmesinde aydınlar, yönetici çevreler ve eğitim kurumları yeterli olamamıştır. Demokratik ülkelerin demokrasiyi tabana yayma konusunda halk eğitimine önem veren uygulamalarının Türkiye için yol gösterici olduğunu söyleyebiliriz. Özellikle İsveç örneği ülkede önemli bir etken olmuştur. Bu amaçla Cumhuriyet yönetimi bazı gençleri ve görevlileri Avrupa'ya göndererek buradaki halk eğitimi çalışmalarını incelemiştir. Selim Sırrı Tarcan, Vildan Aşır Savaşır gibi görevli kişilerin verdiği raporlarla durum Ankara'da değerlendirilmiş ve bu konuyla ilgili önemli kararlar alınmaya çalışılmıştır³¹.

Halkevlerinin kurulması sürecinde Avrupa'dan örnekler alındığı gibi Türk Ocaklarının çalışmaları da Halkevlerinin kuruluşuna örnek teşkil etmiştir. Halkevleri kurulmadan önce Türk kültürünü inceleyen, Türk milli şuurunu ayakta tutan Türk Ocakları idi³². Türk Ocakları 1912 yılında İttihat ve Terakki hareketinin bir parçası olarak kurulmuş ve faaliyetlerine başlamıştır. Türk Ocaklarının kuruluş nedenlerinin başında Osmanlı Devleti içindeki azınlıkların, ayrı birer devlet kurmak amacıyla çeşitli dernekler kurarak faaliyetlerde bulunmaları gelmektedir. Mesela yerli Rumlar, "*Etnik-i Eterya Cemiyeti ve Pontus Rum Cemiyeti*", Sırpalar "*İslav İttihadı Cemiyeti*", Araplar "*Elmühtedül-Edebi Cemiyeti*", Arnavutlar "*Başkim Cemiyeti*", Kürtler, "*Kürt Teali Cemiyeti*", Ermeniler "*Taşnakyan ve Hınçak Cemiyetleri*", Yahudiler "*İlyas İsrail*

³⁰ ÇEÇEN, s. 90-91.

³¹ ÇEÇEN, s. 95.

³² Enver Behnan ŞAPOLYO, "Atatürk ve Halkevleri", *Atatürk ve Halkevleri Atatürkçü Düşünce Üzerine Denemeler*, Halkevleri Atatürk Enstitüsü Yay. El Kitabı, No. 5, TTK Basımevi, Ankara, 1974, s. 65.

Cemiyeti”ni kurmuşlardır. Bu azınlıkların amaçları, bilindiği gibi gizli faaliyetler yürüterek Osmanlı Devleti’nin topraklarında kendi devletlerini oluşturmaktır³³.

Bu faaliyetler üzerine Türk gençleri arasında Osmanlılık yerine milli şuur uyanmıştır. Mekteb-i Tıbbiyeyi Şahane yani Tıp Fakültesinde gençler Nüşet S. Akkirim başkanlığında on arkadaş “Türk Ocağı” adlı bir cemiyet kurmuşlardır. Bu cemiyet kurulduktan sonra Türklük şuru oluşturmaya başlamışlardır. Bu şekilde Türkçülük akımı başlamıştır. Gençlerin Divan Yolunda tutmuş oldukları bir binada Yusuf Akçura ve arkadaşları “Türk Yurdu” dergisini çıkarmaya başlamışlardır. Bu faaliyetlerden sonra yavaş yavaş İstanbul’un aydın kesimi bilinçlenmeye başlamış, bu suretle Türk Ocağı kısa süre içerisinde gelişmiştir³⁴.

Türk Ocakları, meşrutiyet dönemi ve mütareke yıllarının amansız yenilgileri nedeniyle umutsuzluk içine düşmüş olan Türk milletine ve Türk gençliğine yeni bir umut, yeni bir düşünce olarak gelmiştir. Türk dilinin özüne, Türk tarihinin derinliklerine inen aydınlar yetişmeye başlamıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarında, yeni Türk devleti kurulup gelişirken bu ocakların yetiştirdiği nesilden büyük ölçüde yararlanılmıştır³⁵. Meşrutiyet inkılabını gerçekleştirenler, Türk Ocağına destek vermeye başlamışlardır. Ocağın ilk üyeleri Tıbbiye ve Harp Okulu öğrencileri olmuştur. Bunların arasında Ziya Gökalp gibi bir sosyologun Türk Ocağına katılması, bu kuruluşun milli görüşünün ilmi bir tarzda şekillenmesini sağlamıştır. Türkçülüğün esaslarının belirlenmesiyle Türk Ocaklarına yeni bir ruh getirmiştir. Türk Ocaklarına ayrıca Mustafa Kemal Paşa, İsmet Bey, Yahya Kemal, Rıza Tevfik, Müfide Ferit Hanım da girmişlerdir³⁶.

Kuruluşunda Ahmet Ağaoğlu, Yusuf Akçura, Fuat Köprülü, Mehmet Emin Yurdakul, Halide Edip Adıvar, Hüseyin Cahit Yalçın, Hamdullah Suphi Tanrıöver gibi dönemin önde gelen sanat ve düşünce adamları görev almışlar ve bu ocaklar sayesinde Türk milliyetçiliğini örgütleyerek Osmanlı İmparatorluğu içindeki Türkleri diğer azınlıklar dışında bir araya getirmişlerdir. Türk Ocaklarının amacı, “*İslam kavimlerinin başlıca önemlisi olan Türklerin, ulusal terbiye ve bilimsel, sosyal ve ekonomik*

³³ ŞAPOLYO, s. 65.

³⁴ ŞAPOLYO, s. 65-66.

³⁵ Mehmet SALİHOĞLU, “Halkevleri Nedir, Ne Değildir”, *Atatürk ve Halkevleri Atatürkçü Düşünce Üzerine Denemeler*, Halkevleri Atatürk Enstitüsü Yay. El Kitabı, No. 5, TTK Basımevi, Ankara, 1974, s. 74.

³⁶ ŞAPOLYO, s. 66; SALİHOĞLU, s. 73.

düzeylerini geliştirmek ile Türk ırk ve dininin olgunlaşmasına çalışmaktır” şeklinde belirtilmektedir³⁷.

Bu maddeden anlaşılacağı üzere bu örgütler istismara açık bir nitelik taşımaktaydılar. Dağılması kaçınılmaz bir noktaya gelen Osmanlı İmparatorluğu içinde Türk ulusuna gelecek arayışı Türk Ocakları aracılığı ile kamuoyunun önüne getirilmekteydi. Sosyal katılımın giderek artması imparatorluğun Türk halkının kendi geleceği konusunda önemli bir şekilde düşünmesini sağlamıştır. Bu anlamda daha sonraki dönemde Atatürk devrimlerinin halka yönelik örgütlenmesini sağlamak amacıyla Türk Ocakları kapatılarak, Halkevleri yaygınlaştırılmıştır. Ülke koşulları göz önünde tutularak ve aynı zamanda dünya ülkeleri tarafından denenen yöntemler incelenerek yeni bir örgütlenme doğrultusunda planlı biçimde hareket edilmiştir³⁸.

Genellikle bir ülkede kurumların yapısı ve işleyişi o ülkede benimsenen siyasi rejimin bir aynasıdır. Bu anlamda Cumhuriyetin kurulmasıyla beraber Türkiye’de de bu tarz değişimlerin yaşandığını görmekteyiz. Nisan 1931 tarihinde Türk Ocaklarının kapatılarak Şubat 1932 tarihinde Halkevlerinin kurulması bu değişimin bir örneği sayılabilir. Fakat şu hiçbir zaman unutulmamalıdır ki her iki kuruluşun amaçları da genel olarak Türk milletinin çağdaş uygarlık doğrultusunda sosyal, ekonomik, kültürel bakımdan yükseltilmesi olarak söylenebilir.

Türk Ocaklarının kapatılması konusunda birçok görüş bulunmaktadır. Bu görüşleri kısaca toparlamak gerekirse; birinci olarak Ocaklar bir anlamda İttihat ve Terakki Fırkası’nın yan kuruluşları özelliğinde oldukları için Cumhuriyetin kurulmasıyla beraber görevlerini tamamlamaya başlamışlardı³⁹. Bu nedenle Türk Ocakları yeni sisteme ayak uydurmada gecikmişlerdir. İkinci olarak Cumhuriyet yönetimine karşı bir tavır sergilemeleri şeklinde ifade edilebilir. Üçüncü sebep ise Ocakların savunduğu Pantürkist idealler ile Kemalist dış politika arasında önemli uyumsuzluklar bulunması idi⁴⁰. Ocakların bir diğer kapatılma nedeni ise, iktidardaki tek parti yönetiminin ülkedeki hakimiyetini daha belirginleştirmek ve pekiştirmek için Türk Ocaklarını kapatarak kendisine bağlama düşüncesidir⁴¹.

³⁷ ÇEÇEN, s. 99.

³⁸ ÇEÇEN, s. 99-105.

³⁹ SALİHOĞLU, s. 75.

⁴⁰ ÇEÇEN, s. 99-105.

⁴¹ Sefa ŞİMŞEK, *Bir İdeolojik Seferberlik Deneyimi Halkevleri 1932-1951*, Boğaziçi Üniversitesi Yay., İstanbul, 2002, s. 28-29.

Nejat Ölçen, Türk Ocaklarının kapatılma nedenlerini ifade ederken; Türk Ocaklarının Cumhuriyetin ilk yıllarında çalışmalarının, M. Kemal'in beğenisini kazandığını fakat bu beğenin Serbest Fırkanın kurulması ve Kubilay olayı ile düş kırıklığına dönüştüğünü ifade etmektedir. Atatürk'te laik ve halkçı Cumhuriyet kavramının, Türk Ocaklarının elinde gelişemeyeceği düşüncesi yerleşmiş, tüm ulusalcı ve Cumhuriyetçi güçlerin bir çatı altında toplanmasının gerekliliği iyice anlaşılmıştır. M. Kemal Atatürk bu nedenlerden dolayı 24 Mart 1931 günü Türk Ocakları ilim ve sanat kolu üyesi Ruşen Eşref (Ünaydın) aracılığıyla bir demeç yayınlamayı uygun bulmuştur⁴². Bu demece göre;

“Bütün milliyetçi ve Cumhuriyetçi kuvvetlerin bir yerde toplanması lazımdır. Teessüsü (oluşumu) tarihinden beri, ilmi sahada halkçılık ve milliyetçilik akidelerini neşrî tamime sadakatla ve imanla çalışan, bu yolda memnuniyeti mucip hizmetler sebetmiş Türkocaklarının aynı esasları siyasi ve tatbiki sahada tahakkuk ettiren Fırkam ile yek vücud olarak çalışmasını münasip gördüm⁴³” şeklindedir. Ölçen bu demeçlerin gazetelerde geniş yankı bulduğunu, Türk Ocaklarının, Halk Partisi ile birleşmesi kararının başta Hamdullah Suphi olmak üzere Ocağın bazı üyeleri tarafından olumsuz karşılandığını ifade etmektedir. Daha sonraki yıllarda DP milletvekili olarak TBMM’de konuya değinen Hamdullah Suphi şu ifadelerle düşüncesini açıklamıştır⁴⁴.

“Talebe Birliği, Muallimler Birliği, Türk Ocakları, Gazeteciler Cemiyeti vesaire, bir sürü intihar. Bu vakalar yakın tarihimizin çok hazin bir safhasıdır. Sebep, ilan edilmemiş, sebep, milliyetçi, Cumhuriyetçi kuvvetlerin bir çatı altında toplanması tezi, şu bütün kuvvetleri bir elde toplamak arzusudur. Misalleri var: Almanya’daki tek parti ve onun emrinde Hitler’in Yugent teşkilatı. Şefin iradesi mutlaktır. Şef Mussolini’nin partisi emrinde Balilla teşkilatı. İşte misaller, işte sirayet membaları⁴⁵”.

Hamdullah Suphi bu konuşmasıyla Türk Ocaklarının, Halk Partisi ile birleşmesine karşı olduğunu yıllar sonra ifade etmiştir. Bu eleştiri üzerine CHP Genel Başkanı İsmet İnönü 4 Ağustos 1951 günü bir konuşma yaparak eleştiriye şu şekilde yanıtlamıştır; *“Atatürk, Türk Ocakları liderlerini tophuyor, Ocakların faaliyetleri üzerine saatlerce müzakere cereyan ediyor. Neticede Atatürk ile Türk Ocakları liderleri,*

⁴² ÖLÇEN, s. 11-12.

⁴³ ÖLÇEN, s. 12.

⁴⁴ ÖLÇEN, s. 12; geniş bilgi için bkz. Füsun ÜSTEL, *İmparatorluktan Ulus Devlete Türk Milliyetçiliği, Türk Ocakları (1912-1931)*, İletişim Yay., 1. baskı, İstanbul, 1997, s. 358-384.

⁴⁵ ÖLÇEN, s. 12.

Ocakların faaliyetine son verilmesine karar veriyorlar. Halbuki bu muamele komisyon müzakerelerinde cebir ile mal iktisabı şeklinde tasvir olunmuştur. Elimizdeki kanun teklifinin gerekçesinde de Türk Ocaklarının devri işi bir gasp muamelesine örnek olarak zikredilmiştir. Cebir ile mal gaspı suretiyle Atatürk'e tevcih edilen iftirayı red ediyoruz” şeklindedir⁴⁶.

Bütün bu açıklamalar ve kapatılış nedenleri incelendiğinde şüphesiz bu nedenlerin Ocakların kapatılmasını hazırladığını söyleyebiliriz. Nitekim yeni bir rejim olan Cumhuriyetin toplum tarafından benimsenmesi ve Cumhuriyetin getirdiği siyasi ideoloji doğrultusunda değişim yaşanması gerekiyordu. Bu anlamda Şapolyo'nun ifade ettiği üzere, Cumhuriyetin kurulup gelişmesiyle artık Türkçülük cereyanı yerine “Halkçılık” cereyanının uyanması gerekçesiyle Atatürk, Halkevlerinin kurulmasına karar vermiştir⁴⁷. Türk Ocaklarının kapatılma nedenleri bu başlıklar altında toplanırken şüphesiz bu görüşleri titizlikle incelemek gerekmektedir. Fakat bizim asıl çalışmamız Halkevleri olduğundan Türk Ocaklarına konumuzu ilgilendirdiği yönüyle değinilmiştir. Bütün bu çalışmaların ardından Türk Ocağı olağanüstü bir toplantı yapmıştır. Burada Ocağın kapanması kararı alınmıştır⁴⁸. 1931 yılında Türk Ocaklarının kendisini feshetmesi sonucunda dönemin tek partisi olan CHP, 10 Mayıs 1931 tarihinde yaptığı üçüncü büyük kongresinde Halkevi örgütlerinin kurulması kararlaştırılmıştır⁴⁹.

19 Şubat 1932 tarihinde Türk Ocağı binasında bir toplantı yapılmış, Recep Peker ve Reşit Galip birer konuşma yapmışlar, Halkevlerinin dokuz kolda çalışacağını bildirmişlerdir. İlk idare heyetine Kastamonu milletvekili ve dil alimi Veldet Çelebi, Afyon Milletvekili ve şair İzzet Ulvi, Urfa Milletvekili şair İshak Refet, Kütüphaneler Genel Müdürü ve Alim Hasan Fehmi Turgal, öğretmen Hüseyin Namık Orkun, Halil Vedat Fıratlı ve Enver Behnan Şapolyo yer almıştır. Halkevleri başkanlığına ise Ziya Gevher Etili tayin olmuştur. Halk Partisinin, Halkevleri bürosuna Nafi Atuf Kansu getirilmiştir. Halkevlerinin kolları başkanlarından kurulu bir yönetim kurulu olduğundan, kütüphane başkanlığına Milli Eğitim Müsteşarı İhsan Sungu seçilmiş, Sosyal Yardım koluna, Dr. Ragıp Tüzün, Spor koluna Namık Katoğlu, Temsil Koluna

⁴⁶ ÖLÇEN, s. 12-13.

⁴⁷ ŞAPOLYO, s. 67.

⁴⁸ ÜSTEL, s. 383-384; ŞAPOLYO, s. 67.

⁴⁹ ÇEÇEN, s. 87-105.

İbnürrefik Nuri Üstad seçilmiştir. Halkevlerinin tüzük koluna ise Celâl Sahir, şair Enis Behiç Koryürek, Reşit Galip, Ruşen Eşref Ünaydın seçilmişlerdir⁵⁰.

Mustafa Kemal Atatürk, yeni kurulan Halkevleri ve Halkevi gençlerinden; dil derlemeleri, folklor araştırmaları, köyü tanımak, adet ve gelenekleri derlemek, etnolojik eşyaları toplamak, tarih ve arkeoloji araştırmaları yapmak, halk oyunlarını yeniden canlandırmak, halk şairlerini değerlendirmek, geziler düzenlemek, konferanslar vermek, yazar olmak, güzel konuşma sanatını öğretmek, spor yapmak, temsiller vermek ve halkı Halkevlerine çekmelerini istemiştir⁵¹.

Anlaşılabacağı üzere M. Kemal Atatürk'ün Halkevlerine ve Halkevi gençlerine tavsiye ve ilham ettiği bu hususlar Halkevi şubelerinin dokuz kolunda hayat bulmuştur. Bu sayede halkın kültürü belli bir seviyeye çıkarılmaya çalışılmış ve Atatürk ilke ve inkılapları halka tanıtılarak sevdendirilmiştir. Halkevlerinin genel prensibi olarak ifade edilen halkla birlikte halk için ilkesi Halkevlerinin kısa sürede yaygınlaşmasını sağlamıştır. Atatürk ilkeleri ve ulusal ülkü düşüncesiyle şekillenmiş olan Halkevleri, 1932-1950 yılları arasında 474 Halkevi, 4306 Halkodası⁵² ile toplumun kültür seviyesini yükseltmek için çaba harcayan kuruluş olarak kültür tarihindeki yerini almıştır.

Görüldüğü gibi eğitim, öğretim, kültür ve sanat Cumhuriyet döneminde önemli bir gelişme sağlamıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarındaki yüzde on okuma oranı özellikle Halkevlerinin açılmasıyla sürekli bir artış göstermiştir. Yeni harflerin kabulüyle geniş halk kitlelerinin okuma yazma bilgileri artırılmış, bu gelişmelerde Halkevlerinin kuruluşu büyük bir fayda sağlamıştır. Çünkü Halkevleri Cumhuriyetin demokratik düzenini halk arasında yaymak ve yerleştirmek amacıyla açılmıştır. Bu kurumlarda, her nevi kültür hareketinin bulunduğu, köyden kente kadar örgütlenmiş merkezler oluşturulmuş, kütüphaneden tiyatroya ve spora kadar her konu programlı bir şekilde ele alınmış, bu şekilde yurdun her tarafında canlı bir kültür oluşturulmuştur. Bu şekliyle Halkevleri, M. Kemal Atatürk'ün halkçılık ilkesini de en geniş ve yaygın anlamıyla uygulamışlardır⁵³.

⁵⁰ ŞAPOLYO, s. 67-68.

⁵¹ ŞAPOLYO, s. 68-69.

⁵² Mehmet SALİHOĞLU, "Ulusal Bilinçlenmemizde ve Bütünleşmemizde Halkevlerinin Yeri", *Atatürk ve Halkevleri, Atatürkçü Düşünce Üzerine Denemeler*, Halkevleri Atatürk Enstitüsü Yardımcı Yay. El Kitabı No:5, TTK Basımevi., Ankara, 1974, s.79.

⁵³ A. AFETİNAN, *Türkiye Cumhuriyeti ve Türk Devrimi*, TTK Yay., 4. Baskı, Ankara, 1998, s. 186.

Halkevlerinin yanında faaliyet gösteren Halkodaları ise yapıları, çalışma araçları ve bütçeleri bakımından Halkevlerinin birer maketi görünümündedirler. Halkodalarının maddi durumları; bina, bütçe ve katılacak üye bakımından bir Halkevi açmaya şart ve imkan olmayan yerlerde Halkodaları kurulmuştur. Halkevleri talimatnamesine göre bir yerde Halkevi açılabilmesi için en az 3 kolu idareye yetecek kadar üye bulunması gereklidir. Halkodalarında ise ayrıca kollar ve bu kolları idare edecek komiteler bulunmamaktadır. Her Halkodasında 3-7 kişilik bir idare kurulu bulunur ve Halkodasının bütün işleri bunlar tarafından yürütülürdü. Bir yerde Halkodası açabilmek için orada en az 50 üyenin kaydedilmiş olması ve bir toplantı salonu ile okuma odasının ve odayı idare edecek bir bütçenin sağlanması gerekmektedir. Eğer ayrı bir okuma odası yoksa salon okuma odası olarak kullanılması mümkün kılınmıştır⁵⁴.

Halkodaları binalarının büyük bir bölümü köy tüzel kişiliğine aittir. Bir kısmı ise CHP'nin malı olarak görülmektedir. Bunun yanında bazı yerlerde binalar kiralanarak Halkodası oluşturulmuştur. Bazı yerlerde ise şahıslara ait köy odaları Halkodası olarak kullanılmıştır. Bazı dönemlerde örneğin 1945 yıllarında öğretim seferberliği nedeniyle her yerde köy ilkokulları, öğretmen evleri ve atölyelerin yapımına öncelik verildiğinden dolayı Halkodaları yapıları ikinci planda kalmıştır. Bununla beraber 1945 yılı itibarıyla 150'ye yakın Halkodasına yeni bina yapılmıştır⁵⁵.

Halkodaları için planlanan bina tipleri yapılacağı yerlerin nüfus sayısına, yaşama şartlarına ve yapı malzemelerine göre değişmektedir. Halkodaları binaları büyük, orta ve küçük olarak sınıflandırılmış ve farklı planlarda yapılmıştır. Bunun yanında iklimi sıcak veya soğuk yerlerle ormanlık bölgeler için de ayrı planlar düzenlenmiştir. Büyük tip olan Halkodalarında birer toplantı ve okuma salonu ve bir çalışma odası vardır. Ayrıca bu tip Halkodalarında sahne, bekçi odası, tuvalet ve eşya deposu da bulunmaktadır.

Halkevlerinin 1945 yılında yayınlanan çalışma raporunda Halkodaları ile ilgili olarak şunlar ifade edilmiştir “*Aslında Halkevlerimiz de Halkodalarımız da bütün varlıklarıyla bulunduğu yerlerin eseridir. Bakımlı veya bakımsız, hareketli veya hareketsiz olmaları çalışma vasıta ve imkanlarına malik olup olmamaları, bunlardan faydalanmayı bilip bilmemeleri, kısaca kuvvetli veya zayıf taraflarıyla, herşeyleriyle ve halleriyle muhitlerini öz malı ve varlığıdır. Bunların kendi kendilerine yeter bir hale*

⁵⁴ CHP 1945 Yılında Halkevleri ve Halkodaları, Ankara, 1946, s. 5-6.

*gelmesini de yine kendilerinden ve çevreden beklemek lazımdır. Merkezin yapacağı, yapabileceği iş yol göstericilikten, bazı hallerde, belirli bir nisbette , teşvik edicilikten ibarettir”*⁵⁶ şeklinde ifadeler bulunmaktadır ki bu ifadeler her çalışmanın merkez tarafından yapılamayacağı Halkevleri ve Halkodalarının kendi kişisel çalışmalarıyla öne çıkabileceği açıklanarak bir anlamda rekabet ortamı yaratılmaya çalışıldığını söylemek mümkündür.

Halkodalarının çalışma araçları ise; her Halkodasının bir kitap dolabı veya rafı bulunmaktadır. Açılış sırasında parti genel sekreterliği tarafından sağlık ve ziraat bilgileri veren ve köylünün severek okuyabileceği kitaplar gönderilmiştir. Bu kitapların yanında Ulus ve Yurt gazeteleri ile Ülkü ve İstanbul gibi dergiler de Halkodalarına gelen yayınlar arasındadır. Halkodalarında radyo da bulunmaktadır fakat çok yaygın değildir. Genel olarak Halkodalarının bütçeleri yaklaşık 200-300 liradır. Fakat bu sabit bir rakam değildir. Bundan aşağı bütçesi olan Halkevleri olduğu gibi bu rakamın üstünde olan Halkodaları da bulunmaktadır⁵⁷.

Halkodaları bütün maddi imkansızlıklara rağmen buldukları yerlerde halkı yetiştirmek ve milli birlik ve beraberliği sağlamak görevini yerine getirmeye çalışmıştır. Halkodalarının halkı yetiştirme konusunda, sosyal hayattaki yeniliklere ve gelişmelere halkı ısındırmak, halkın kendi işlerini kendi aralarında düşünmeye, görüşmeye, tartışmaya ve yapmaya alıştırmak gibi görevleri üstlenmiştir. Ayrıca özel günlerde halka güzel vakit geçirme ve eğlenme fırsatını vermiştir. Halkodaları, sosyal yaşantı içerisinde yakınlaştırıcı, kaynaştırıcı, birleştirici ve bütünleştirici gibi amaçlar da üstlenmiştir. Halkodalarının bu görevlerini daha net anlamak açısından bir örnek vermek yerinde olacaktır.

1945 yılı Halkevleri ve Halkodaları raporunda Oltu ilçesinin Tavusker Köyü Halkodasından alınan 2.1.1946 tarih ve 11 sayılı yazıya göre; Tavusker Köyü Halkodası yılbaşı gecesi köylerinde ilk defa düzenledikleri müsamerede kadın erkek 200 kişi okulun salonunda toplanarak, İstiklal Marşı, Halkodası başkanı ve öğretmen tarafından yapılan konuşmalardan sonra öğrenciler şiirler okumuş, “Küçük Çoban” piyesi oynanmış, köyün gençleri tarafından ise “Adalı” isimli bir piyes sahnelenmiştir. Kız

⁵⁵ *CHP 1945 Yılında Halkevleri ve Halkodaları*, s. 6.

⁵⁶ *CHP 1945 Yılında Halkevleri ve Halkodaları*, s. 7.

⁵⁷ *CHP 1945 Yılında Halkevleri ve Halkodaları*, s. 7.

öğrenciler tarafından şarkılar söylenip oyunlar oynanmış köyde ilk defa böyle bir etkinliğin gerçekleştirilmesinin halkı çok memnun ettiği açıklanmıştır⁵⁸.

Halkodalarında yapılan bu çalışmalar sonucunda halk arasında bir kaynaşma ve yakınlaşmanın milli birlik ve beraberliğin oluşmasında önemli bir etken olarak görülebilir. Bütün bunların yanında bazı Halkodalarında kadın üyelerin azlığı hatta bazı Halkodalarında kadın üyenin yer almadığı da göze çarpmaktadır. Bu eksikliklerin yanında bazı Halkodalarının köylülere yardımcı olmak için kavaklıklar yaparak ve imece usulüyle ekim yaparak gelir elde etme gibi girişimleri bulunmaktadır⁵⁹. Bütün bu çabalar doğrultusunda dönemin koşulları göz önüne alındığında bu yapıların halk üzerinde önemli bir etki bıraktığı bir gerçektir. Fakat bu etki her bölgede aynı düzeyde gerçekleşmemiş, bazı Halkodaları büyük gelişmeler kaydederken bazı bölgelerde aynı gelişme sağlanamamıştır.

Görüldüğü gibi Halkodalarında kırsal alanda da kültür ve sanat etkinliklerinin ve toplumsal yardımlaşma bilincinin kentlerle beraber yürütülmesi sağlanmaya çalışılmıştır. İncelediğimiz Afyon Halkevi, 1940 yılında Şuhut, Sincanlı, Eğret, Çobanlar, İshaklı (Bolvadin'e bağlı), Evciler (Dinar'a bağlı), Dişli (Bolvadin'e bağlı) gibi yerlerde Halkodaları açmıştır⁶⁰. Yine 1944 yılına gelindiğinde Bolvadin kazasına bağlı Karamık Karacaören köyünde Halkodası açılmıştır. Bu Halkodasıyla beraber Afyon genelinde Halkevi ve Halkodalarının sayısı 20 olmuştur⁶¹. 1946 yılı itibarıyla ise Afyon'da 76 Halkodası bulunmaktadır. Bunun 14 tanesi 1945 yılı içerisinde açılmıştır. Yani 1945 yılında Afyon'da genelinde 62 adet Halkodası faaliyet göstermektedir⁶² (Harita için Bkz. Ek-7). 1950 yılına gelindiğinde Afyon'da Halkodalarının sayısı 174'e ulaşmıştır⁶³. Halkevleri ve Halkodalarının sayısının özellikle 1945 yılından itibaren önemli ölçüde arttığı söylenmektedir. Bu yıllarda özellikle Halkevlerinin ve Halkodaları

⁵⁸ *CHP 1945 Yılında Halkevleri ve Halkodaları*, s. 8-9.

⁵⁹ *CHP 1945 Yılında Halkevleri ve Halkodaları*, s. 9.

⁶⁰ *Halkevleri 1940*, Ulusal Matbaa, Ankara, [y-y], s. 28.

⁶¹ *Haber*, 14 Şubat 1944, Pazartesi, Yıl:22, S. 2457.

⁶² *CHP 1946 yılında Halkevleri ve Halkodaları*, Ankara, 1946, s. 30; *CHP Halkevleri ve Halkodaları 1944*, Zerbamat Matbaası, Ankara, 1945, s. 35.

⁶³ ÖLÇEN, s. 16; burada beş yıl içerisinde Halkodaları sayısında büyük bir artış göze çarpmaktadır. Ancak 1944'de Türkiye genelinde 365 Halkodası faaliyet göstermekte iken bir sene sonra 1945'de bu sayı hızlı bir artışla 2688'e yükselmiştir. Bu rakamlar dikkate alındığında Afyon için verilen Halkodası sayısının abartılı olmadığı anlaşılacaktır. Bkz. *CHP Halkevleri ve Halkodaları 1944*, s. 3; *XV. Yıldönümünde Halkevleri ve Halkodaları*, Ankara, 1947, s. 20.

sayılarının artırılması için tamimler yayınlanmıştır⁶⁴. Bu uygulamada çok partili döneme geçiş sürecinin de göz ardı edilmemelidir.

Afyon merkez kazada Sülümenli, Çobanlar, Şuhut, Karadilli ve diğer köy ve nahiye merkezlerinde Halkodaları inşaatları başlatılmış, İhsaniye’de daha önce başlanan Halkodasının inşaatında büyük aşama kaydedilmiştir⁶⁵. Ayrıca 20 Ekim 1944 tarihinde Çobanlar Halkodasının temeli atılmış böylece merkez kaza içinde yedi Halkodasının inşaatı başlatılmıştır⁶⁶. Yine Haber gazetesine göre nüfusu binden fazla olan köylerde birer Halkodası açılması, gelecek yıllarda da daha az nüfuslu köylerde Halkodası açılacağı kararlaştırılmıştır. Bu çerçevede 1945 yılında elli beş köyde Halkodası törenle açılacağı ifade edilmiştir⁶⁷. Yine Döğer’de yapılan Halkodasının açılış töreni 4 Ocak 1946 Cuma günü Halkevi yöneticileri, CHP yöneticileri, köy halkı ve Valinin de katılımı ile yapılmıştır⁶⁸.

1946 yılının başı itibarıyla Afyon’da 11 Halkevi ve 62 Halkodası bulunmaktadır. 1946 yılının Şubat ayında bu sayı artarak 13 Halkodası daha eklenerek 75 olacaktır. Şubat ayında adı geçen 13 Halkodası Susuz, Salar, Çakır, Değirmendere (Merkez), Aşağı Piribeğli, Tez, Suvermez (Emirdağ’a bağlı), Kadılar, Çayüstü, İncesu, Gökçek (Dinar’a bağlı), Akharım, Ürküt (Sandıklı’ya bağlı) köylerinde açılmıştır⁶⁹. Bu şekilde 24 Şubat 1946 tarihinde Afyon’da Halkodası sayısı 76 olarak belirlenmiştir⁷⁰. Yine 23 Şubat 1947 tarihi itibarıyla Afyon’da bulunan Halkevi sayısı; 11 Halkodası sayısı ise 76 olarak tespit edilmiştir⁷¹.

Halkevlerinin maketi görünümündeki Halkodalarına değindikten sonra Cumhuriyet döneminin önemli eğitim kurumlarından olan Halkevlerinin kuruluş amaçları ve halk eğitimindeki yerinden bahsedebiliriz. Ulusal birliğin gelişmesine ve yayılmasına hız verecek olan Halkevlerini, halkın bir araya gelmesine, birbirini dinlemesine, gençlerin hem kendilerini hem de başkalarını yetiştirdiği bir kurum olarak görmek mümkündür. Nitekim İsmet İnönü bu konuda; “*Halkevlerinde milli ve içtimai hayatın temelleri terbiye suretinde, tedris suretinde, konuşma suretinde mütemediyen*

⁶⁴ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Yer No: 5.27..6, Fon Kodu: 490..1.0.0, Tarih: 20/7/1945.

⁶⁵ *Haber*, 16 Ekim 1944, Pazartesi, Yıl:23, S. 2524.

⁶⁶ *Haber*, 23 Ekim 1944, Pazartesi, Yıl:23, S. 2526.

⁶⁷ *Haber*, 8 Ocak 1945, Pazartesi, Yıl:23, S. 2547; *Haber*, 15 Şubat 1945, Perşembe, Yıl:23, S. 2558.

⁶⁸ *Haber*, 7 Ocak 1946, Pazartesi, Yıl:24, S. 2646.

⁶⁹ *Haber*, 28 Şubat 1946, Perşembe, Yıl:24, S. 2661.

⁷⁰ *CHP 1945 Yılında Halkevleri ve Halkodaları*, s. 30.

⁷¹ *XV. Yıldönümünde Halkevleri ve Halkodaları*, Ankara, 1947, s. 19.

kurulmalıdır, bunu iltizam ediyoruz. Cumhuriyet Halk Partisinin, Halkevleri vasıtasıyla memleket içinde takip ettiği kültür politikası bu vasıta ile ilmi ve fenni, güzel sanatları yaymak, bu memleketin siyaseti, iktisadiyatı hakkında en yeni, en doğru malûmatı ortaya dökmektir”⁷² şeklinde ifade edilebilir.

Yine İsmet İnönü 1932 yılındaki bir konuşmasında Halkevlerinin genel amacını şu şekilde özetlemiştir;

*“Azami derecede gayret, hüsnü niyet ve sulh havası içinde, milletlerin birbirileri ile iyi geçinmesi havası içinde ilerlemek ve inkişaf etmeğe çalışmak bizim politikamızın temelidir. Bu hususta akli başında olan kimse şüphe edemez. Amma herhangi bir fırtına ne vakit ve ne suretle zuhur ederse etsin, meydana çıkınca her vasıttan evvel bizim kuvvetimiz, Türk milleti içinde birbirimize dayanarak göstereceğimiz kuvvettir. Halkevlerinde geçirilen milli hayatın inkişafına bugün maddi kuvvet noktai nazarında dahi başlıca ehemmiyet veriyoruz. Silah kuvvetinden, her türlü cebir ve madde kuvvetlerinden daha müessir olan nokta, bizim itikadımızca, Halkevleri gibi müesseseler fikirlerle bütün millet içinde milli hayatın kazanacağı beraberlik, yükseklik ve sağlamlıktır. Her silahtan üstün olan budur”*⁷³.

İsmet İnönü 22 Şubat 1934 yılında Ankara Halkevinde, Halkevlerinin ikinci yıldönümünde Halkevlerinin önemini şu şekilde vurgulamıştır, *“Arkadaşlar, bu vatanın asırlardan beri, muhtaç olduğu şey, vatandaşların tek bir aile gibi toplanarak orada vatanın ilerlemesine medar olacak esaslı faaliyetleri beraber tanzim etmeleri ve beraber takip ve tatbik etmeleridir. Halkevleri bütün vatandaşların müşterek malıdır. Halkevlerimiz temiz, feyizli ve ilerler bir halde olması, bütün devlet memurlarının, vatandaki bütün entelektüel sınıfın, bütün ilerlemek isteyen unsurların, müşterek malı, müşterek vasıtasıdır...”*⁷⁴.

Bütün bu açıklamalardan ve sözlerden anlaşıldığı üzere dönemin en önemli düşünce yapısı ve halkçılığı, her şeyden önce, halk arasındaki farklılıkların ortadan kaldırılması ve halk arasında birlik, bütünlük ve kaynaşmanın sağlanması amaçlanmıştır. Bu kaynaşmayı sağlayacak temel kurumlar ise Halkevleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Halkevlerinin benimsediği ilkeler doğrultusunda halk, Cumhuriyet ve onun getirdiği yenilikleri benimseyerek çağdaşlaşma yolunda önemli bir adım atmış olacaktır.

Nitekim M. Fuat Köprülü de Halkevleri konusunda; *“Halkevi her şeyden evvel yurtsever ülküli bütün vatandaşların toplanacağı bir yerdir, asırlardan beri topluluk*

⁷² Halkevleri 1932-1935, 103 Halkevi Geçen Yıllarda Nasıl Çalıştı, [t-y], [y-y], s. 2.

⁷³ CHP Genel Sekreterliği Halkevleri ve Halkodalarının Onuncu Yıldönümü Yayınlarından Söylevler 1932-1942, Recep Ulusoğlu Basımevi, Ankara, 1942, s. 12-13.

hayatından mahrum kalmış insanların birbiriyle tanışması ve memleketin türlü meseleleri hakkında konuşması bile, başlı başına büyük bir kazançtır. Bilhassa böyle bir müessese herkesin kolaylıkla istifade edebileceği bir kütüphaneyi, okuma odasını, spor salonunu ihtiva ederse, konferanslar, konserler tertip ederse büsbütün canlı ve feyizli olur, bulunduğu muhiti canlandırır... Halkevinin diğer bir hizmeti de farklı seviyede ve farklı mesleklerde olan insanları birbirine tanıtmayı, fikir alışverişi yapmalarına imkan vermesi ve özellikle halk ile aydın arasındaki boşluğu doldurma imkanı sağlamasıdır”⁷⁵ şeklinde görüşlerini belirtmiştir.

Halkevleri memleketi yeniden tanımak açısından da önemli bir görev üstlenmiştir. Bu konuda 1935 yılında Halkevleri ile ilgili yapılan bir çalışmada şöyle denmektedir; “memleketimizi daha iyi tanımalıydık, Türkiye’yi coğrafyasından psikolojisine, tarihi eserlerinden sıhhi vaziyetine kadar yeniden tanımak ve yoklamak gerekiyordu. Anadolu’yu yeni baştan manen ve asıl fethedecek nesilleri yetiştirecek yurtlar ve onları memleketin içine salacak teşkilat lazımdı. Kadın aşkından vatan kahramanlığına kadar, Anadolu’nun bağrından kopmuş seslerin, bestelerin ve menkıbelerin hemen hiçbirini doğru dürüst bilmiyorduk”⁷⁶.

Halkevleri, Türk inkılabının oluşumu sonucunda beliren ihtiyaçları karşılamak, Türkiye’nin manevi kalkınmasını sağlamak ve destek olmak, Cumhuriyetin getirmiş olduğu kurumların toplumda tutunmasını ve toplum tarafından benimsenmesini sağlamak, yani Türk halkının gelişmesi ve ilerlemesini gerçekleştirmek için kurulmuştur. Halkevi, inkılap fikirlerinin korunması, bu fikirlerin yayılması, halk tarafından benimsenmesi, dünyaca kabul edilmiş bilgi ve görgünün halk tabanına yayılmasını görev edinmiştir. Bu görevler doğrultusunda aydınların dışardan aldıkları bilgi ve görgüyle Türk sanat, örf ve gelenekleri birleştirilerek kaynaştırılmaya çalışılmıştır⁷⁷.

Böylece gönüllü bir kuruluş olarak faaliyet gösteren Halkevlerinin temel hedefleri, Atatürk ilkelerinin gösterdiği ışığı takip ederek Türk kültürüne ve sanatına katkıda bulunmak ve hizmet etmek, inkılaplarını yaymak ve bunları kökleştirmek, halkı toplumsal ve kültürel alanlarda yetiştirmek olarak görülmektedir. Dil ve Edebiyat, Güzel Sanatlar, Temsil, Kütüphane ve Neşriyat, Köycülük, Müzik, Spor ve daha sonraki

⁷⁴ *Söylevler 1932-1942*, s. 18-19.

⁷⁵ M. Fuat KÖPRÜLÜ, “Halkevleri, Halkevleri’imiz”, *Ülkü*, C. XIII, S. 73, (Mart 1939), Ankara, s. 5-6.

⁷⁶ *Halkevleri 1932-1935*, s. 3.

dönemlerde önemini daha da arttıran Turizm ve Gezi gibi dallarda halka yardımcı olarak onların bu konulardaki bilgisi artırılmaya çalışılmıştır⁷⁸.

Görüldüğü gibi Halkevlerinin en önemli açılma nedeni, yeni yapılan inkılapların halkın anlamasını, özümsemesini ve benimsemesini sağlamaktır. Bilindiği gibi M. Kemal Atatürk, Türkiye'yi çağdaş gelişmelere açık tutmuştur. Bu yolda en büyük çaba şüphesiz gerçekleştirilen inkılaplarla çağdaş medeniyet seviyesine ulaşmaktır. Bu anlamda Türk halkını kısa zamanda çağdaş medeniyet düzeyine getirecek olan sosyal ve ekonomik atılımlar birbirini izlemiştir. Kitleler yapılan yenilikleri zamanında izlemesi, yenilikleri anlaması aydın ve halk arasındaki kopukluğu gidermek maksadıyla ve inkılapçı kesim ile halk kitleleri arasında bağı kuracak halkı eğitecek yeni bir yapıya gereksinim duyulmuştur. Bu ilke doğrultusunda yeni bir örgütlenmeye gidildi. Bu istek ve ihtiyaçlar Halkevlerini oluşturmuştur⁷⁹.

Bu anlamda Halkevleri Mustafa Kemal Atatürk'ün "aydınlanma devrimi" gibi bir görevi üstlenmek gibi bir amacı olmuştur. Halkevleri bu amacını, kütüphaneler ve kitaplıklar oluşturarak, sanat ve kültürel etkinliklerle halka sunmaya çalışmıştır. Türk folklorunun ve ezgilerinin canlandırılması gibi çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Halkevlerinin çalışmaları sadece kültür ve sanat çalışmalarıyla sınırlı kalmamış aynı zamanda yardıma muhtaç, kimsesiz kadınlar, çocuklar, malullere yardım da sağlanmaya çalışılmıştır. Bu anlamda 1935 yılında Ankara cezaevinde bulunan 300 hükümlüye okuma- yazma öğretildiği, yine Ankara'da inşa edilen bir açık hava sinemasında bir yıl içerisinde 148.000 kişinin film seyrettiği anlaşılmaktadır⁸⁰. Cezaevindeki bu faaliyetler Halkevleri merkezi tarafından desteklenmiş ve bu durumun devamı Halkevlerinden talep edilmiştir⁸¹.

Halkevlerinin açılma nedenleri incelenirken dönemin ekonomik ve toplumsal koşullarını da göz önünde bulundurmak gerekir. Bu iki nedenden ötürü dünya ekonomik bunalımının sorunları karşısında iktidarın izleyebileceği özellikle iki yol bulunmaktadır. Demokratik hak ve özgürlüklerin genişletilmesiyle siyasal rejimi bir ölçüde yumuşatmak ya da devletin ekonomik ve toplumsal yaşamın her noktasına ulaşan

⁷⁷ XV. Yıldönümünde Halkevleri ve Halkodaları, Ankara, 1947, s. 3.

⁷⁸ Cevat GERAY, *Halk Eğitimi*, 2. Baskı, A.Ü. Eğitim Fak., Yay., No:73, Ankara, 1978, s. 346.

⁷⁹ ÇEÇEN, s. 89; GÜVEN, s. 59.

⁸⁰ ÖLÇEN, s. 13-14.

⁸¹ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Yer No: 3.11..26, Fon Kodu: 490..1.0.0, Dosya: 1.BÜRO, Tarih: 7/12/1935.

müdahaleleri ile daha merkezi bir oranda sert bir düzen getirmek. Bu dönemin koşulları göz önünde tutularak ikinci yol tercih edilmiştir. Çünkü Serbest Cumhuriyet Fırkası deneyiminden sonra ülkede çıkan kargaşa Cumhuriyetin ilk yıllarına oranla rejimde bir sertleşmeyi de beraberinde getirmiştir⁸².

Bu bağlamda CHF'nin Halkevleri Talimatnamesinde Halkevlerinin kuruluş amaçları şu şekilde ifade edilmiştir⁸³;

“Fırkamızın program temelleri Cumhuriyetçilik, Milliyetçilik, Halkçılık, Devletçilik, Laiklik ve İnkılapçılıktır. Programımızı; bu ana ve temel prensiplerin hakimiyeti ve ebedileşmesi için bu vasıflarda kuvvetli vatandaşlar yetiştirilmesini milli seciyenin Türk tarihinin ilham ettiği derecelere çıkmasını, güzel sanatların yükseltilmesini, milli kültürün ve ilmi hareket ve faaliyetlerin kuvvetlendirilmesini ehemmiyetli vasıtalar olarak tespit ve işaret eder. Bu esas ve vasıtaların hepsi birden medeniyet yolunda Türklüğün kaybettiği uzun yılları cesur, atılğan ve yorulmaz hamlelerle kazanacak nesiller yetiştirmeği, medeniyet sahasında Türkün tabii meziyet ve kabiliyetleriyle mütenasip şeref mevkiini tekrar almasını istihdaf eyler. Halkevlerinin gayesi bu uğurda çalışacak mefküreci vatandaşlar için toplayıcı ve birleştirici yurtlar olmaktadır”.

Talimatnameden anlaşılacağı gibi, Atatürk ilkelerinin benimsenmesi ve Cumhuriyetin halk tabanına yayılabilmesi için vatandaşların yetiştirilmesi ve eğitilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Bu eğitimin de ancak milli kültür, Türk tarihinin yükselmesi, güzel sanatların ve bilimin gelişmesiyle kazanılabileceği açıklanmıştır. Bütün bu çalışmalar sayesinde Türk Milletinin çağdaşlaşma yolunda kaybettiği ve zarara uğradığı yılları telafi edebileceği belirtilmiştir. Halkevleri de bu amaçlar doğrultusunda vatandaşları eğitici ve birleştirici kuruluşlar olarak görülmüştür.

Mustafa Kemal Atatürk yurt gezilerinde Cumhuriyetin ve demokrasinin ana ilkelerini halka anlatıyor, bunun gereklerinin yerine getirilmesini istiyordu. Yani kurulan devletin bir halk devleti olması ve buna halkın sahip çıkması için bu hedef doğrultusunda bir kitle eğitimine ihtiyaç duyulmuştur. Özellikle batı demokrasileri çağdaş düzeye gelebilmek için yetişkin eğitime oldukça önem vermişlerdir. Kendi halkını yetiştirerek devlette yine kendi yararı için dolaylı yollardan bir sınırlılık düzenini toplum içinde yerleştiriyordu. Bu nedenle toplumda demokrasinin özümsemesini sağlamak toplumun yetişkin kesimini eğitmekle gerçekleşecektir. Bu eğitim de ancak batıda örnekleri bulunan Halkevleriyle gerçekleştirilebilirdi⁸⁴.

⁸² ÇEÇEN, s. 106.

⁸³ CHF Halkevleri Talimatnamesi, s. 3.

⁸⁴ ÇEÇEN, s. 90-91.

Diğer taraftan toplumsal inkılabları sürdürmek için ülkede yeni birşeyler yapmak gerekli görülmekteydi. Bir yanda toplumsal gereksinimler, diğer yanda da Avrupa'ya giderek orada eğitim gören gençlerin ülkede birşeyler yapma ve ulusal kalkınmaya katkıda bulunma istekleri havayı daha da heyecanlandırmıştır. Ülkenin önde gelen aydınları ve yöneticileri sürekli bir araya gelerek neler yapılması gerektiğini tartışmışlardır⁸⁵.

Cumhuriyet yönetiminin Avrupa'ya eğitim için gönderdiği gençlerden biri olan Vildan Aşir Savaşır, bütün Avrupa ülkelerini gezip inceledikten sonra halk eğitimi üzerinde özel çalışmalar yapmıştır. Bu maksatla Çekoslovakya'daki başarılı bir örnek teşkil eden, Sokollar ilgisini çekmiştir. Yıl boyunca düzenli olarak kitle çalışmaları yapan Sokollar ayrıca yılın belli dönemlerinde düzenledikleri faaliyetlerle bütün ülkede milli bayram havası estirmektedirler. Çekler ve Slovakların bir araya gelerek milli bir devlet kurmalarında düşüncesi ile oldukça etkili olan filozof Jean Huss'un idealleri doğrultusunda örgütlenen Sokollar kısa zamanda halkın bir araya geldiği ve kaynaştığı ulusal kültür merkezleri düzeyine gelmiştir⁸⁶.

Vildan Aşir Savaşır, 1931 yılının sonlarına doğru Türk Ocağı binasında verdiği konferansta Avrupa ülkelerindeki halk eğitimi çalışmaları ile beraber, Çekoslovakya'daki Sokollar uygulamasını da anlatmıştır. Daha sonra Ankara radyosunda bu konferans tekrarlanmıştır. Aşir'in radyoda Sokolları ve bunların başarılarını anlatması ülkede bir tartışma ortamı yaratmıştır. Çekoslovakya'da halkın örgütleri olan Sokolların benzeri bir örgütlenme genç Türkiye Cumhuriyeti'nde oluşturulamaz mıydı? Tıpkı Sokollar gibi bizde de Halkevleri veya Halkinevleri kurulamaz mıydı? Vildan Aşir konuşmalarını bu sözlerle bitirirken, yeni bir ışık yaymıştır. Radyo konuşması üzerine Atatürk köşkten telefon ile Vildan Aşir'i aratarak kutlamış ve bazı çalışmalar için hazır olmasını istemiştir⁸⁷.

Bunun üzerine Ali Rana Tarhan, Hasan Cemil Çambel, Halil Fikret Kanad, Emin Erişirgil, İhsan Sungu, Avni Başman gibi o dönemin ileri gelen aydın ve eğitimcileri aralarında toplanarak bu konuda neler yapabileceklerini görüşmüşlerdir. Bu tür toplantıların sonucunda Milli Eğitim Bakanı Dr. Reşit Galip, resmi bir mektup ile bu konuda düşünen ve çalışan aydınları Türk Ocağı binasına toplantıya çağırmıştır. Bu

⁸⁵ ÇEÇEN, s. 107.

⁸⁶ ÇEÇEN, s. 107-109.

⁸⁷ ÇEÇEN, s. 109.

toplantıda; Reşit Galip, Şevket Süreyya Aydemir, Recep Peker, Ali Rana Tarhan, Hasan Cemil Çambel, Ziya Cevher Etili, Münir Hayri Egeli, Cevdet Nasuhi, İsmail Hüsrev Tökin, İshak Refet, Hamit Zübeyir Koşay, Sadi Irmak, Behçet Kemal Çağlar, Vildan Aşir Savaşır katılmıştır. Toplantıda Milli Eğitim Bakanı Reşit Galip, Mustafa Kemal Atatürk'ün Halkevlerinin kuruluşu ile ilgili direktiflerini bu heyete anlatmıştır⁸⁸.

Halkevlerinin kuruluş amaçları şu noktalar üzerinde toplanmaktadır⁸⁹.

1) Ulusu bilinçli, birbirini anlayan, birbirini seven, aynı ideale bağlı halk kitlesi halinde örgütlemek,

2) Kültür, ülkü, amaç ve düşünce birliğini güçlendirecek bir toplum olmayı sağlamak,

3) Ulusal birliği oluşturan, milli ruhu biçimlendiren ve kuvvetlendiren kültür öğelerini ortaya çıkarıp geliştirmek,

4) Köylü ile kentli, köylü ile aydın zümreler arasındaki ilişkileri düzenleyip artıracak köycülük çalışmalarının yapılması,

5) Cumhuriyet Halk Fırkasının ilkelerini ve bu ilkelerin ülke düzeyinde nasıl uygulandığını anlatmak için kullanılan merkez olması.

Buradan da anlaşılacağı üzere Halkevleri toplumun inkılaplara alıştıırılarak yenilikleri anlaması ve buna bağlı olarak da kültür, ülkü ve düşünce birliğini gerçekleştirerek bilinçli bir toplum yaratmayı amaçlamaktadır. Nitekim bu dönemde gerçekleştirilen reformlar ve inkılaplarla Cumhuriyet fikrinin bütün halk tabanına yayılması amaçlanmıştır.

Halkevlerinin kuruluş amaçlarından birisi olan CHP'nin ilkelerini ve partinin düşüncesini topluma yaymak amacı oldukça önemlidir. Zira tek parti döneminin iktidarı olan CHP, Halkevleri kanalıyla kendi ilkelerini halka benimsetmeye çalışmış, bu yönüyle Halkevleri partinin propaganda unsuru olmuştur. Bu durum şu şekilde açıklanmıştır “*Cumhuriyet Halk Partisinin yaptığı büyük inkılabın milli benliğe sindirilmesi lazımdı. İnkılap en derin manası ile bütün varlığımızı yeni bir hayata ve yeni bir istikamete götürüyordu. Bu yeni görüşü halka telkin ederek yeni zamanın anlayışına göre milleti tek tek fertler halinde çıkararak onları, görüş, anlayış ve yapıda*

⁸⁸ ÇEÇEN, s. 110.

⁸⁹ ÇAVDAR, s. 879-881; GERAY, s. 347.

*bir birlik haline sokmak ve onun için varlığını inkişaf ettirmek ve benliğin derinliklerinde kaynayan emsalsiz kıymetleri meydana çıkarmak vazife idi*⁹⁰.

Yine Nafi Atuf Kansu'nun Ülkü dergisinde "Halkevlerimiz" başlığıyla yayınlanan yazısında; Halkevlerinin her şeyden önemlisi kültürel bir kuruluş oldukları, bu kuruluşun fikir nüvesinin CHP'nin altı umdesiyle geniş ölçüde bir kalkınma ve ilerleme planı ihtiva eden programının teşkil ettiği, fakat partinin vasıflarının yalnızca politik prensipler ihtiva etmeyip, Türk milletinin yüzyıllardır süregelen tecrübelerinden sonra bağlanmaya karar verdiği bu prensiplerle gelecek ve bağımsızlık ile ilgili bütün mukadderatı bulunduğu, bu nedenle bu prensiplerin Teşkilat-ı Esasiye Kanununa girdiği ve böylece bütün milletin malı olduğu gibi görüşler ifade edilmiştir⁹¹.

Halkevlerinin kuruluş amacına yönelik çeşitli yorumlar yapılmıştır. Örneğin uzun yıllar boyunca Halkevleri sekreterliği yapmış olan Anıl Çeçen'e göre Halkevleri, ülkedeki yönetici kesimin dünya bunalımı karşısında, sorunu ekonomik açıdan çözememesi ile ideolojik açıdan geliştirilecek bir çözüme öncelik tanınması amacıyla ve yeni bir heyecanı başlatmak ve devlet-halk arasındaki kopukluğu gidermek maksadıyla kurulmuştur⁹². Bu düşünceleri Taner Timur da desteklemektedir. T. Timur'a göre; "Atatürk 1931'de Türk Ocaklarını kapatarak Halkevlerini kurmak suretiyle bu coşkuyu (devrim coşkusunu) örgütlemek istemiştir"⁹³. Suavi Aydın ise, Halkevlerinin kuruluş amacının Cumhuriyetin yeni kültür kimliğini üreten kurumlar olarak gördüğü Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi, Türk Tarih Kurumu ve Türk Dil Kurumunun ürettiği mesajları kitlelere ulaştırmak olarak değerlendirmektedir⁹⁴.

Necip Ali, Ülkü dergisinde yayınlanan "İsmet Paşa ve Halkevleri" başlıklı yazısında Halkevlerinin kuruluş amacı ile ilgili düşüncelerini; "Halkevleri bütün inkılap prensiplerini cemiyete nüfuz ve hazmettirmek ve milletin benliğinde gömülü büyük sanat ve kabiliyet ve istidatlarının inkişafına imkan ve fırsat vermek, milli tesanüt ve insani his ve duygularını en yüksek derecesine çıkarmak gibi önemli görevlerle kurulmuştur"⁹⁵ şeklinde belirtmiştir. Bu yorumlardan da anlaşıldığı üzere kanaatimizce Halkevlerinin temel kuruluş amacı gerçekleştirilen reform ve inkılaplarla Cumhuriyet rejimini bütün

⁹⁰ CHP Halkevleri 1940, s. 3.

⁹¹ Nafi Atuf KANSU, "Halkevlerimiz", Ülkü, C. XIII, S. 73, (Mart 1939), s. 7.

⁹² ÇEÇEN, s. 106-107.

⁹³ Taner TİMUR, *Türk Devrimi ve Sonrası*, İmge Yay., 4. baskı, Ankara, 1997, s. 284-285.

⁹⁴ Suavi AYDIN, *Modernleşme ve Milliyetçilik*, Ankara, 1993, s. 233-234.

⁹⁵ Necip ALİ, "İsmet Paşa ve Halkevleri", Ülkü, C. III, S. 18, (Ağustos 1934), s. 403.

halk tabanına yaymaktır. Halkevleri sayesinde inkılapların halka benimsetilmesi sağlanmış olacaktır.

Halkevinin kuruluşundan 1946 yılına kadar “halkçı, inkılapçı ve atılımcı eğitim çağı” yaşanmıştır. Halkevlerinin açılmasından hemen sonra, Atatürk’ün pratik tedbirler olarak nitelediği “eğitmen örgütü”, “Köy Enstitüleri”, “köy eğitim seferberliği”, “teknik öğretim seferberliği” gibi eğitim atılımları gerçekleştirilmiştir⁹⁶. Görüldüğü gibi Cumhuriyetin ve demokrasinin Millet Mektepleri ve Türk Ocakları yetersiz kalmış, bu amaçla daha geniş ve daha etkili olabilecek bir projeye ihtiyaç duyulmuştur. Çalışmalar sonucunda Atatürkçü düşüncenin ve bunun bir sonucu olarak ortaya çıkmış olan Atatürk inkılaplarının geniş kitlelere ulaşmadığı anlaşılınca, yeni bir halk eğitimi girişiminin zorunlu olduğu ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda halk eğitiminde uzman olan kişiler değişik ülkelerin halk eğitimi çalışmalarını inceleyerek bu konudaki görüşlerini ortaya koymuşlardır. Bu düşünceler Halkevleri Talimatnamesinde şöyle ifade edilmiştir⁹⁷:

“Memleketimize nazaran devlet hazineleri daha zengin, maddi imkanları daha geniş ve okuma-yazma bilenlerin nisbeti yüzde yüz veya yüzde doksanbeş olan memleketlerde, halk bile kültür teşkilatına hergün daha ziyade artan bir ehemmiyet vermektedir. Bu ehemmiyetin derecesi şu birkaç misalle ölçülebilir: Macaristan’da milli kültür cemiyetlerinin teşekkülü 1867’den başlar Bu teşkilat Macar Milli Kültür Cemiyeti, Uranya cemiyeti, Amele Jimnazları, Çiftçi Dernekleri vs. isimler altında çalışmaktadır. Bunların yüzlerce kültür yurtları vardır. Çekoslovakya’da Mazarik Halk Terbiye Müessesesi’nin dört yüze yakın kültür yurdu vardır. Faşistlerin bütün İtalya’ya şamil Dopta Varo isimli bir milli kültür teşkilatı ve bu teşkilatın 1586 kültür derneği ile milli mevzularda piyesler temsil eden gençlerden mürekkep 1000 kadar temsil grupları vardır. Yalnız 1930’da açtıkları kütüphanelerin sayısı 8000’dir. Almanların sayılması sayfalar dolduracak çok halk kültür teşkilatı vardır. Bunlar Nurenberg’deki bir kültür cemiyetinin idare ettiği yüksek halk mektebinin yalnız muallim sayısı 60 daimi, 110’u muvakkat kurslara mahsus olarak 170’dir. Resmi mektepleri ihtiyaçtan eksik olmadığı şüphesiz bulunan İngiltere’de halk terbiye cemiyetinin radyo ile verdiği dersler için dinleme kulüplerine 2 milyon 700 bin daimi dinleyicisi devam etmektedir.”

Talimatnamede gelişmiş olan ülkelere örnekler verilerek memleketimizin bu tür çalışmalarda oldukça geri kaldığı ifade edilmiştir. Talimatnamede geçmiş müesseselerin tamamen kaldırılması gerektiği ifade edilerek Cumhuriyet ve inkılap esaslarına göre ve bu esasları bütün halk tabakalarına yaymanın zorunluluğu işaret edilmiştir⁹⁸.

⁹⁶ İNAN, s. 891.

⁹⁷ CHF Halkevleri Talimatnamesi, s. 4.

⁹⁸ CHF, Halkevleri Talimatnamesi, s. 4-5.

Bütün bunlardan anlaşılacağı üzere Cumhuriyet rejimini ve demokrasiyi kabul etmiş Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nde, yeni bir sayfa açıldığı görülmektedir. Talimatnamede belirttiği gibi Cumhuriyet ve inkılap esaslarına göre yeni bir kültür devrimi yaşanacaktır. Bu nedenle bütün bu çalışmaları sürdürmek halkı öz kültürüne Cumhuriyete ve devrimlere alıştırmak için yeni bir teşkilata ihtiyaç duyulmuştur. Türk Tarih Kurumu, Türk Dil Kurumu ve Halkevleri bu teşkilatlanma gereksiniminin bir sonucudur.

Halkevlerinin fikir alanındaki çalışmaları genel olarak konferanslar, yayınlar yani kitap ve dergi çıkarılması, dershaneler, kütüphaneler ve okuma odaları, folklor ve etnoloji, tarih incelemeleri gibi alanları içeriyordu. Bunun yanında güzel sanatlarla ilgili çalışmaları ise; tiyatro, resim, müzik, fotoğraf, kukla, karagöz, sinema ve milli oyunlar gibi alanlarda toplanmıştır⁹⁹. Özetle Halkevleri gerçekten canlı birer sivil merkez olarak düşünülmüş ve özgün bir model olarak kurulmuşlardır. Halkevleri CHP'ye bağlı özel bir statüye sahip kuruluşlar olarak aynı zamanda kamu hizmeti görmüşler, devletin vermesi gereken bazı hizmetlere yardımcı olmuşlardır¹⁰⁰.

Halkevleri açıldıktan sonra dokuz şubesinin çalışmaları yabancıların bile ilgisini çekmeye başlamıştır. Örneğin, Ferit Celal Güven'in ifade ettiği gibi; II. Dünya savaşında Ankara'yı ziyaret eden İngiltere Dışişleri Bakanı Eden, İsmet İnönü'yle birlikte Ankara Halkevinin bir folklor gösterisine geldiği sırada yanlarındakiler Halkevi çalışmalarıyla yakından ilgilenmişler, böyle bir halk kültür ocağının İngiliz halkına örnek olması amacıyla Londra'da bir Halkevi açılması gündeme gelmiştir. Yalnız İngilizler değil, bütün yabancı devlet temsilcileri Halkevleri ile yakından ilgilenmişler, tanınmış bilim ve sanat adamlarını, tiyatro ekiplerini göndermişlerdir¹⁰¹.

Halkevleri çalışmalarını yaygınlaştırıp, faaliyetlerini sürdürdükçe Avrupa'da da bir Halkevi kurulması amaçlanmıştır. Bu çalışmaların bir sonucu olarak 1940 yılında Londra'da bir Halkevi açılmıştır. Londra Halkevi, İngiltere'de bulunan Türklere ve Türk dostlarına toplantı yeri olmuş ve Türk-İngiliz milletleri arasında tanışma ve yakınlaşma ve iyi dostluk münasebetleri kurmak amacıyla çalışan bir kültür organı olmuştur. Fakat bu Halkevi, II. Dünya savaşının ortaya çıkardığı elverişsiz şartlar altında istenildiği kadar etkili olamamıştır. Londra Halkevine 1947 yılında Londra'nın

⁹⁹ CHP, *Halkevleri 1940*, s. 7-8; ÇAVDAR, s. 880-882.

¹⁰⁰ Murat KATOĞLU, "Cumhuriyet Türkiye'sinde Eğitim, Kültür, Sanat", *Türkiye Tarihi Çağdaş Türkiye 1908-1980*, (Yay. Yönt. Sina AKŞİN), C. IV, Cem Yay., 5. Baskı, İstanbul, 1997, s. 412.

merkezinde bir bina satın alınmıştır. Binanın onarımı bittikten sonra Halkevine yeni bir çalışma programı hazırlanarak, Türk kültürünü ve Türkiye'yi tanıtmak amacıyla çeşitli konferans, sergi tertip edilmesi bu çalışma programında planlanmıştır. Londra Halkevine Türkiye'den konuşmacılar gitmiştir. Örneğin, 1946 yılında Londra'ya gitmiş olan Türk Milli Eğitim kurulu üyeleri ile yine bu yılın sonunda Londra'yı ziyaret eden Kars Milletvekili Tezer Taşkiran ve Halkevleri bürosu uzmanlarından Ahmet Adnan Saygun, Londra Halkevinde konuşmalar düzenlemiştir¹⁰².

Halkevlerinin amaçları, halk eğitimindeki yeri ve önemine değindikten sonra Halkevlerinde idari, hukuki yapı ile disiplin-düzen hakkında bilgi verebiliriz. Düşünce ve uygulama olarak 1910'lara kadar inen ve CHP'nin bir kültür kolu olarak kurulan Halkevlerini kurma çalışmaları esas olarak 1931 yılında başlamıştır. Bu çerçeveden olmak üzere uzun çalışmalar ve araştırmalar sonucunda 1931 yılında yapılan Halk Partisi Kongresinde, Millet Mekteplerinin çalışmasının aksamasından doğan boşluğu kapatmak için, Halkevlerinin açılmasına karar verilmiştir. Mustafa Kemal Atatürk, Serbest Fırkanın kapatılmasından sonra çıktığı yurt gezilerinden birinden (Edirne) dönüşünde, Halkevi konusu basında ilk defa yer almıştır¹⁰³.

Kısa bir süre sonra Mustafa Kemal, "*Milliyetçi ve Cumhuriyetçi kuvvetlerin hepsinin Halk Partisi çerçevesinde toplanması*" gerekçesiyle Türk Ocaklarını kapattırmıştır. Nitekim olağanüstü bir kongre yapan Türk Ocakları, Mustafa Kemal'in isteğine uyararak, kendi kendilerini ortadan kaldırıp, Halk Partisine katılmışlardır. Böylece yukarıda da değindiğimiz üzere Türk Ocakları sahneden çekilmiş ve Halkevlerinin kurulması için gerekli ortam hazırlanmıştır. Bu çalışmalardan sonra toplanan Halk Partisi büyük kongresi, Recep (Peker) ve Reşit (Galip) Beylerin içinde bulunduğu bir hazırlık komitesi seçerek, Halkevlerinin çalışma programlarını ve tüzüğünü hazırlamakla görevlendirilmiştir¹⁰⁴. Böylece Halkevlerinin çalışma yöntemlerini belirleyen bir talimatname hazırlanarak¹⁰⁵ 19 Şubat 1932 tarihinde 14 ilde Halkevi açılmıştır.¹⁰⁶

¹⁰¹ GÜVEN, s. 61.

¹⁰² *XV. Yıldönümünde Halkevleri ve Halkodaları*, s. 16.

¹⁰³ Adil Adnan ÖZTÜRK, "Halkevleri ve Aydın Halkevi", *Tarih ve Toplum Dergisi*, C. XXI, S. 182, (Şubat 1999), s. 42.

¹⁰⁴ ÜSTEL, s. 358-384; ÖZTÜRK, s. 42; ÇAVDAR, s. 878.

¹⁰⁵ *CHF Halkevleri Çalışma Talimatnamesi*, s. 1-15.

¹⁰⁶ *Halkevleri 1932-1935*, s. 5; ŞAPOLYO, s. 65; *Halkevlerinin Doğuşu 19 Şubat 1932 Açılışın İlk Haftası*, Halkevleri Genel Merkezi Yay., Ankara, 1971, s. 2-3.

Bu gelişmeler paralelinde ilk Halkevleri 19 Şubat 1932 yılında açılmıştır. Afyon Halkevi de diğer 13 Halkeviyle birlikte kapatılan Türk Ocağı binasında, Ankara'dan radyo aracılığıyla yapılan açılış törenleri ile açılmıştır. Afyon dışındaki Halkevleri şu şekilde sıralanmaktadır; Ankara, Samsun, Eskişehir, Diyarbakır, İzmir, Konya, Denizli, Van, Aydın, Çanakkale, Bursa, İstanbul ve Adana Halkevleridir¹⁰⁷. Halkevlerinin sayıları kısa bir süre içerisinde artmış ve 15 yıl içinde bu sayı 455'i bulmuştur¹⁰⁸.

Halkevleri dokuz şube ile kurulmuştur. Bunlar; Dil-Edebiyat, Tarih, Güzel Sanatlar, Temsil, Spor, İctimai Yardım, Halk Dershaneleri ve Kurslar, Kütüphane ve Neşriyat, Köycülük ve Müze ve Sergi Şubeleridir¹⁰⁹. Bir yerde Halkevi açılabilmesi için bazı şartlar gerekmektedir; bunlardan birincisi en az üç şube oluşturabilecek kadar yeterli üyenin bulunması, uygun şekilde döşenmiş en az 200 kişilik bir salonun, kütüphanenin ve çalışma odasının bulunduğu bir binanın olması, son olarak açık havada jimnastik yapmaya müsait bir bahçenin bulunmasıdır. 1938 yılından itibaren nüfusu 2000'den fazla olan yerlerde Halkevi açılması söz konusu olmuştur¹¹⁰. Bu şartların varlığı yerel parti yönetim kurulunca tespit edilmiş ve Halkevlerinin açılma kararları ve çalışmalarının genel gündemi parti yönetim kurulu tarafından belirlenmiştir¹¹¹. İl yönetim kurulu koşulları uygun görmesi durumunda parti genel sekreterliğine teklif götürür, Halkevinin açılabilmesi kararı CHP genel yönetim kurulu tarafından verilir.

Halkevleri daha önce de ifade ettiğimiz üzere CHP'ye bağlı olarak faaliyet gösteren kuruluşlardır. Yönetim ve denetimi parti yönetim kurulu tarafından yapılıyor ve parti yönetiminde bulunan bir kişi aynı zamanda Halkevine başkanlık yapıyordu. Halkevi başkanları bağlı buldukları CHP yönetim kurulunca atanmaktaydı¹¹². Halkevi idare heyeti ve şube komiteleri iki yılda bir seçilmektedir. Bütün mesai şubeleri tamamlanmış olan Halkevlerinde idare heyeti yalnız teşekkül etmiş şubelerin

¹⁰⁷ ŞİMŞEK, s. 60; *Halkevlerinin Doğuşu 19 Şubat 1932 Açılışın İlk Haftası*, s. 19-22; *Halkevleri 1932-1935, 103 Halkevi Geçen Yıllarda Nasıl Çalıştı*, [t-y], [y-y], s. 5-6; Tefvik ÇAVDAR, "Halkevleri", *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, (Yay. Haz. Müçteba ANĞ vd.), C. IV, İletişim Yay., İstanbul, 1983, s. 882-883.

¹⁰⁸ *XV. Yıldönümünde Halkevleri ve Halkodaları*, Ulus Basımevi, Ankara, 1947, s. 3; *CHP Halkevleri Halkodaları 1932-1942*, Alaaddin Kral Basımevi, İstanbul-Ankara, [t-y], s. 3.

¹⁰⁹ *CHF Halkevleri Talimatnamesi*, 1932, s. 3-4.

¹¹⁰ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Yer No: 4.19..40, Fon Kodu: 490..1.0.0, Dosya: 1.BÜRO, Tarih: 7/11/1938.

¹¹¹ *CHF Halkevleri Talimatnamesi*, 1932, s. 3; *CHF Halkevleri Talimatnamesi*, Hakimiyeti Milliye Matbaası, Ankara, 1934, s. 5; *CHF Halkevleri Öğreneği*, Ulus Basımevi, Ankara, 1935, s. 5.

¹¹² *CHF Halkevleri Talimatnamesi*, Ankara, 1932, s. 3-4; *CHP Halkevleri Öğreneği*, s. 5-6.

temsilcilerinden oluşturulmuştur. Halkevleri idare heyeti, ilin parti idare heyetinin kendi azası arasında seçeceği kişi Halkevine başkanlık etmektedir¹¹³.

1932 yılı Halkevleri Talimatnamesine göre Halkevi İdare Heyetinin vazifeleri şu şekildedir¹¹⁴.

- 1- Milli bayramlara ait umumi halk tezahürleri tertip ve idaresi,
- 2- Halkevi müsamere programlarının tatbik edilmesi,
- 3- Muhtelif şubeler arasında çalışma ahenginin bozulması, ihtilaf ve anlaşmazlık halinde şubeler arasında hakemlik yapmak,
- 4- Şubelerin kendi faaliyetlerini tanzim için hazırlayacakları hususi talimatnameleri tetkik ve tasdik etmek,
- 5- Halkevi hesaplarının tutumu ile demirbaş eşyanın bakımını yapmak,
- 6- Halkevi bütçesinin tanzim ve tatbiki hususları,
- 7- Şube komitelerinin her hususta mercileri Halkevi idare heyetleridir,
- 8- Halkevleri İdare Heyeti her üç ayda bir umumi katipliğe muhtelif şubelerin mesai ve faaliyetleri hakkında bir rapor gönderir. Bu raporun bir suretini mahalli fırka idare heyetine verir.

Halkevi idare heyeti, hesap ve yerel idare işlerinde vilayet parti idare heyetleriyle şubelere ait talimatnamelerde gösterilen görev ve faaliyetlerine parti genel sekreterliği ile işbirliği içerisinde olmaktadır. Halkevi idare heyeti ve komiteleri üyelerinden herhangi suretle istifa edenlerin yerine mensup olduğu şubeler tarafından yenisi atanır. Halkevi idare heyeti üyeleri mazeret nedeniyle ayrılırlarsa ayrılan üyenin mensup olduğu komite belli bir süre için diğer üyeyi idare heyetine göndermektedir. Komitede eksiklik olursa kendi eksikliğini, komiteye mensup diğer bir üyeyi davet ile tamamlamaktadır. Komite üyesi mensup olduğu idare heyeti veya komite başkanına mazeret bildirmeden üç defa üst üste gelmez ise istifa etmiş kabul edilir¹¹⁵.

Halkevi idare heyetinin ve şube komitelerinin kararları genellikle kabul edilir. Oylar denk olursa Halkevi başkanının seçtiği taraf yönünde karar alınmış olur. Şube komitelerinin her konuda başvuracakları makam Halkevleri idare heyetleridir. Halkevi idare heyeti her üç ayda bir Halkevi genel sekreterliğine şubelerin çalışma ve faaliyetleri

¹¹³ CHF Halkevleri Talimatnamesi, 1932, s. 5.

¹¹⁴ CHF Halkevleri Talimatnamesi, 1932, s. 5-6.

¹¹⁵ CHF Halkevleri Talimatnamesi, 1934, s. 9-10.

hakkında bir rapor gönderir. Bu raporun bir suretini yerel parti idare heyetine verir¹¹⁶. Halkevleri Talimatnamesi'nden anlaşılacağı gibi, idare heyeti ile ilgili olarak, Halkevleri başkanlarının kim olacağı, heyetin görevleri, idare heyetlerinin şubeleri, idare heyetinin görevleri, rapor düzenlenmesi, idare heyetinin seçimi ve alınan kararların oylanması gibi hususlarda bilgi verilmiştir.

Yeni açılan Halkevlerinde açılış töreninde en fazla bir hafta içerisinde bütün kollara kayıtlı olan üyeler bir araya gelerek şube komitesini seçmektedirler. Üye sayısı yirmi beş ve elli arasında olan kurullar üç, ellinin üzerinde olan kurullar ise beş kişilik bir şube komitesi seçerlerdi. Seçilen bu kişiler ise kendi aralarında birini şube komitesi başkanı olarak seçmişlerdir¹¹⁷. Daha önce de belirttiğimiz üzere Halkevinde seçimler iki yılda bir gerçekleştirilirdi. Halkevinin yönetim kurulu, Halkevi başkanının önderliğinde şube komitesi başkanları oluşturmaktadır. Her kolun şube komitesi ilk toplantıda yıllık çalışma planını hazırlar, bu çalışmalarını kol genel kuruluyla ve Halkevi yönetim kuruluna onaylattırarak çalışmalarına başlamaktadır.

Komiteler on beş günden az olmamak üzere toplanarak kolun faaliyetlerini görüşmektedirler. Kol genel kurulunun, seçim toplantılarının dışında yılda en az iki defa toplanmak ve altı aylık çalışma raporunu inceleyerek onaylaması gerekmektedir. Komiteler, kollara kayıtlı üyeleri mümkün olduğu kadar Halkevleri işleriyle ilgilendirmeye ve aralarında iş bölümü yaparak beraber ve belli bir düzen içerisinde çalışmasını sağlamaya gayret eder. Bu toplantılardan farklı olarak yılda bir defa Halkevine kayıtlı üyeler Halkevi başkanının yönetiminde toplanmaktadır. Bu toplantılarda Halkevi başkanı, Halkevinin bir yıllık çalışmaları ve faaliyetleri hakkında Halkevi üyelerine bilgi verir ve gelecek yıla ait çalışma programını üyelere açıklar¹¹⁸.

Halkevlerinin yaptığı tüm harcamalar parti yönetim kurulu tarafından karşılanmıştır. Harcamalar devlet, özel idare, belediye veya parti bütçelerinden sağlanmıştır. Herhangi bir gelirin kaydı da yukarıda belirttiğimiz üzere parti yönetim kurulu tarafından yapılmıştır. Halkevi demirbaş eşyalarını şahıs olarak kullanmak yasak olmakla beraber CHP Halkevleri çalışmalarını aksatmayacak şekilde bu eşyalardan yararlanma hakkına sahiptir.

¹¹⁶ CHF Halkevleri Talimatnamesi, 1934, s. 10.

¹¹⁷ CHF Halkevleri Talimatnamesi, 1934, s. 6.

¹¹⁸ CHF Halkevleri Talimatnamesi, 1934, s. 9-10; GERAY, s. 351.

İdari yapının bu özelliklerinden bahsettikten sonra akla şu sorular gelebilir? Tüm Halkevi etkinlikleri partinin ideolojisini ve amaçlarını gerçekleştirmek için koşullanmıştır. Bunun belli bir noktaya kadar doğru olduğu düşünülebilir. Fakat şu noktayı da unutmamak lazımdır ki Cumhuriyetle beraber eski değerler ve düşünceler yerini daha modern daha çağdaş ve aynı zamanda daha laik bir düşünce tarzına bırakmıştır. Ayrıca inkılapların halk tabanına yayılması ve Cumhuriyet rejiminin getirdiklerinin halk tarafından benimsenmesi açısından faaliyet gösteren Halkevlerinin CHP'nin tek parti iktidarı döneminde maddi ve manevi desteğini bu partiden alırken bunun olması kaçınılmaz bir sonuçtur. Kanaatimizce Halkevleri gibi kurumların resmi ideolojiyi halka maletmeye çalışmasında olumsuz bir yan bulunmamaktadır. Hangi yönetim şekline sahip olurlarsa olsunlar dünyadaki tüm devletler resmi ideolojilerini belirleyerek, bu ideolojilerini meydana getirdikleri bazı kurumlar vasıtasıyla topluma yaymaya çalışırlar.

Sefa Şimşek'e göre Halkevlerinin örgütsel yapısı parti otoritesini ve denetimini kolaylaştıracak tarzda inşa edilmiştir. Zira Halkevlerinin başkanları, yönetim kurulu üyeleri, şubelerin yönetim kurullarında görev yapan kişiler, Halkevi memurları ve hizmetlileri parti üyeleri arasından seçilir veya atanırdı. İkinci olarak Halkevinde düzenlenen bütün faaliyetler, kullanılan bütün araç ve gereçler yerel parti örgütüne ve CHP Genel sekreterliğine düzenli ve belli aralıklarla raporlar gönderilerek bildirilmek zorundaydı. Hatta bu amaçla 1940 yılından itibaren Halkevlerine genel sekreterler tarafından ayrıntılı ve standart rapor formları dağıtmaya başlanmıştır¹¹⁹.

Halkevlerinin idari yapısı hakkında genel bir bilgi verdikten sonra bu kurumların hukukî yapısına değinmek yerinde olacaktır. Cumhuriyetin kültür kurumları olan Halkevleri, CHP Genel Sekreterliğinin parti örgütlerine gönderdiği 12.01.1932 tarih ve 7 sayılı genelgeden anlaşıldığı üzere, parti genel yönetim kurulunca hazırlanan ve genel başkanlıkça onaylanan bir talimatname ile kurulmuştur. Etkinliklerini yitirdikleri 1951 yılına kadar bu talimatname ile yönetilmişlerdir. Görüldüğü gibi Halkevleri, özel bir yasa ile kurulmadıkları gibi, o tarihlerdeki yasalara göre kurulmuş dernek, şirket yada tesislere vb. kuruluşlarla yasal benzerlikleri yoktur. Diğer taraftan

¹¹⁹ ŞİMŞEK, s. 88-89.

Halkevlerinin, Kızılay, Çocuk Esirgeme Kurumu ve diğer sosyal yardım derneklerine benzetmek ve onlarla bir tutmak da mümkün değildir¹²⁰.

Yasalarla tarifi yapılan bir kimliğe sahip olmayan Halkevleri, doğrudan doğruya bağış toplayamamışlar ve taşınmaz gayrimenkul edinememişlerdir. Halkevlerinin giderleri, buldukları yörenin parti örgütü tarafından karşılanmıştır. Ancak yapılan bağış ve etkinliklerden elde edilen gelirler buna dahil değildir. Bu durum 5830 sayılı yasanın TBMM’de görüşülmesi sırasında DP için büyük bir koz olmuş, CHP’yi oldukça zor durumda bırakmıştır. DP’liler Halkevlerinin yasal bir kimliğinin olmamasını ve katma bütçelerden yapılan yardımların CHP tarafından verildiğini belirterek, CHP’nin yasal olmayan işler yapmak yada buna alet olmakla suçlanmıştır¹²¹.

Bilindiği gibi Halkevleri, CHP’ye bağlı bir yapı içerisinde faaliyetlerini sürdürmüştür. Bu nedenle parti Halkevlerinde disiplini ve düzeni sağlamakta önemli bir yere sahiptir. Halkevlerinde işlenen suçlara verilen cezalar Halkevleri idari ve teşkilat talimatnamesinin 48. maddesine göre, hafiften ağıra doğru sırayla, sözlü uyarı, yazılı uyarı, geçici ihraç ve ihraç cezalarıdır. Bu cezalar parti ilkelerine ve programına aykırı davranışlara, Halkevlerinin huzurunu ve düzenini bozan davranış sergileyenlere, Halkevlerinin kurallarına ve Genel Sekreterliğin talimatlarına karşı gelenlere, Halkevi seçimlerini engellemek ve seçimlere hile karıştırmaya çalışanlara otoriteler tarafından verilmiştir¹²².

Halkevleri idari ve teşkilat talimatnamesinin 49. maddesine göre; sözlü ve yazılı uyarı Halkevi başkanı tarafından verilir, bu cezaların verilmesi için Halkevi yönetim kurulunun önerisi gerekmektedir. Geçici ihraç cezası, Halkevi yönetim kurulunun teklifi üzerine, bağlı bulunan parti teşkilatı tarafından verilmekteyken, tamamen ihraç kararı ise ilgili Halkevinin bağlı bulunduğu yerdeki parti teşkilatının önerisi üzerine parti genel sekreterliğince verilirdi¹²³.

Örneğin, Halkevinin uyumunu ve arkadaşlar arasında saygı sevgi ve beraberliği kırıcı tavır ve hareketleri ve Halkevinde yasak olan hareketleri yapanlar ilk önce Halkevi başkanı tarafından sözlü olarak uyarılır ve ricada bulunulur, bu yoldaki

¹²⁰ ÖZTÜRK, s. 43.

¹²¹ Geniş bilgi için bkz. *T.B.M.M. Tutanak Dergisi*, Yüzdokuzuncu Birleşim, Dönem IX, C. IX, 06.08.1951, Oturum 1, s. 585-590; ÖZTÜRK, s. 43.

¹²² *Halkevleri İdare ve Teşkilat Talimatnamesi*, Zerbamat Matbaası, Ankara, 1940, s. 3, *CHF Halkevleri Talimatnamesi*, 1934, s. 10; *CHP Halkevleri Öğreneği*, 1935, s. 9-10.

¹²³ *Halkevleri İdari ve Teşkilat Talimatnamesi*, Madde 49, *CHF Halkevleri Talimatnamesi*, 1934, s. 10

hareketlerini uyarıya rağmen tekrarlanması halinde Halkevi yönetim kurulu kararı ile Halkevi başkanı tarafından sözlü olarak bir kez daha uyarılırdı¹²⁴. Halkevlerinin disiplin ve düzeninde en önemli noktalardan birisi ise; Halkevinde suç işleyen bir kimse aynı zamanda parti üyesi ise soruşturması doğrudan parti tarafından yürütülürdü (HİTT madde 7). Yazılı uyarı alan kişiler bir yıl süreyle şube yönetim kurulu üyelerine seçilemezlerdi. Geçici ihraç cezası alanlar bir yıllığına Halkevinden uzaklaştırılırlardı. Tamamen ihraç cezası alanlar artık Halkevi üyesi olamazlardı¹²⁵.

Halkevi başkanı gibi Halkevi ve şube yönetim kurulu üyeleriyle birlikte Halkevinde aktif olarak çalışan memurlar ve hizmetliler parti üyesi olmak zorundadırlar (madde 53). Sadece yetişkinler Halkevine üye olabilirlerdi. Öğrenciler arasında sadece üniversite öğrencilerine üyelik hakkı tanınmıştır. Liseyi bitiren veya bu yaşa gelmiş herkes Halkevine üye olma hakkına sahiptir (madde 54-55). 12 yaşından küçük çocuklar akşamları yapılan Halkevi etkinliklerine, 6 yaşından küçük olanlar da gündüzleri düzenlenen programlara katılmaları yasaklanmıştır¹²⁶. Halkevlerinde dokümantasyon ve dosyalama sistemine oldukça önem verilmiştir. Halkevleri bazı defterler tutmak zorundadır. Bunlar, Halkevi üyeleri için kayıt defteri, demirbaş ve donanım kayıt defteri, kütüphane katalogu, Halkevinin gönderdiği ve aldığı resmi yazıların kaydedildiği evrak defterleridir¹²⁷.

Bu kuruluşlar yaptıkları faaliyetlere dair raporlar düzenleyerek hem parti genel sekreterliğine hem de yerel parti örgütlerine bu raporlardan göndermek zorundadır. 1940 yılından sonra CHP Genel Sekreterliğinden rapor formları gönderilmeye başlanmıştır. Bu formda ortak kurallar ve konular, şubelerin faaliyetleri, şubeler arasındaki işbirliği ve koordinasyon, başka kurumların çalışma tarzları, Halkevi ve şube yönetim kurullarının toplantıları, denetimler ve bir sonraki yılın programı hakkında sorular ve bilgi istenen çerçeveler yer almaktadır. Kopyalardan biri doğrudan genel sekreterliğe, biri yerel parti örgütüne üçüncü kopya ise Halkevinde saklanmaktadır¹²⁸.

Halkevlerinde bilardo, salon tenisi ve diğer salon jimnastikleri için yer ayarlanır, kötü oyunlara müsaade edilmezdi. Halkın sosyal alanda gelişimini sağlamak için satranç oyunu serbest bırakılmıştır. Balolar tertip edilebilir, Halkevi ve parti

¹²⁴ *CHP Halkevleri Öğreneği*, 1935, s. 10.

¹²⁵ *Halkevleri İdare ve Teşkilat Talimatnamesi*, Madde 51, *CHF Halkevleri Talimatnamesi*, 1934, s. 10.

¹²⁶ *Halkevleri İdari ve Teşkilat Talimatnamesi*, Madde 56.

¹²⁷ *Halkevleri İdare ve Teşkilat Talimatnamesi*, Madde 57.

¹²⁸ ŞİMŞEK, s. 89.

mensupları düğün ve nişan merasimlerini Halkevlerinde yapabiliyorlardı. Bu balolar sırasında Halkevinde yerli şampanya, yerli likör ve yerli bira kullanmak serbestken diğer içkiler yasaklanmıştır. İçki sadece balo sırasında serbest bırakılmış, diğer günler bu salonlarda içki içmek kesinlikle yasaklanmıştır¹²⁹. Bunun yanında sadece Halkevinin içerisinde değil etrafında bulunan parklarda da bira içilmesi yasaklanmıştır¹³⁰.

Halkevlerinin idari, hukuki yapısı ve disiplin ve düzeninden bahsettikten sonra bu kurumların genel olarak faaliyetlerinden bahsedebiliriz. Şunu söylemek gerekir ki yüzyıllardan beri padişahlık ile yönetilen bir milletin eski alışkanlıklarından birdenbire kurtularak genç Cumhuriyeti ve Cumhuriyetin getirmiş olduğu yönetim şeklini, esaslarını, kültürünü birden benimsemesi ve ayak uydurmasını beklemek son derece yanıltıcı ve gerçek dışı olur. Halkevleri de zaten halkı Cumhuriyete ısındırmak ve Cumhuriyeti bütün halk tabanına yaymayı ana hedef olarak belirlemiştir.

Bu anlamda Cumhuriyetle beraber yeni değerler ve yeni kurumlar halkın yaşamında yer almıştır. Halkevleri, halka çağdaş medeniyetler seviyesine ulaşma fikrini aşılacak ve Atatürk ilkeleri etrafında bir bütünleşme sağlamak gibi amaçlar doğrultusunda Cumhuriyetin ilk yıllarında etkili olmuştur. Kanaatimizce bir ülkedeki kurum ve kuruluşların yapısı ve faaliyetleri o ülkenin siyasi rejiminin bir yansıması niteliğindedir. Cumhuriyetten sonra Türkiye’de köklü değişiklikler yaşanmış, Cumhuriyet kendi kurumlarını beraberinde getirmiştir. Bu anlamda Halkevleri Cumhuriyet rejiminin en önemli kurumları arasında yerini almıştır.

Adı geçen kuruluşlar çalışmalarını sürdürürken, Atatürk, Halkevlerinden ayrılmamış, her fırsatta gençlerin ve halkın arasına karışarak halkla, memleket, dil, devrim, sanat, tarih sorunlarını konuşup tartışmıştır. O, en son 1938 yılında dört defa Ankara Halkevine gelmiştir. Buraya gelişi sırasındaki anıları Ferit Celal Güven şu şekilde aktarmaktadır;

“Bir gece Halkevinde Gaziantep Günü var. Geldiler bir sandalyeye isteyerek halkın arasına oturdular. O, halka yakın, halktan olmayı severdi. Bir ara rahmetli Kılıç Ali, elinde iki telli bir cura olan yaşlı bir ozanı Atatürk’e tanıttı. Gaziantep’in ünlü bir ozanı imiş. Adam Ata’nın önüne bağdaş kurup pes bir sesle çalıp söylemeye başladı. Atatürk bunu yarıda keserek, _Arkadaşlar! Bu küçük sazın örneklerini atalarımız Hititlerin anıtlarında, ucundaki püskülüne değin görürüz. Bu bir ocakbaşı müziğidir, toplumun değil. Bize böyle uyutucu, çok sesli coşturucu, sevinç kaynağı olacak müzik gerek. Bu sesleri sanatçılarımız ellerine alacaklar, ulusal senfoniler, operalar yapacaklar. Biz, ancak bu küçük sazla atalar

¹²⁹ CHF Halkevleri Talimatnamesi, 1934, s. 7.

¹³⁰ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Yer No: 3.13..63, Fon Kodu: 490..1.0.0, Dosya: 1.BÜRO, Tarih: 24/9/1936.

*andaçı olarak kıvanç duyabiliriz. Uğraşmamalı bu gibi fosilleşmiş, yozlaşmış şeylerle demişlerdir*¹³¹.

Halkevleri, Cumhuriyeti ve demokrasiyi halk tabanına yaymak, halkın bilgisini ve görgüsünü artırmak amacıyla birçok şube açarak önemli faaliyetlerde bulunmuştur. Bu çalışmaları daha sistemli hale getirmek için şubeler oluşturulmuştur. Bunlar;

- 1- Dil-Edebiyat ve Tarih Şubesi
- 2- Güzel Sanatlar Şubesi
- 3- Temsil Şubesi
- 4- İçtimai Yardım Şubesi
- 5- Spor Şubesi
- 6- Halk Dershaneleri ve Kursları Şubesi
- 7- Kütüphane ve Neşriyat Şubesi
- 8- Köycüler Şubesi
- 9- Müze ve Sergi Şubesi şeklinde faaliyet göstermişlerdir¹³².

İsmet İnönü'nün şu sözü Halkevlerinin faaliyetleri hakkında oldukça önemlidir; *“Halkevleri tekemmül ettikçe bir mektebin laboratuvarı gibi vasıtalar toplayarak vatandaşlara müspet ilimlerinin tatbikatını ve memleketin varlığını göstermelidirler. Bilinmeyen şeyler insanların iradesi üzerinde ürkütecek tesirler yapar. Vatandaşların görgüleri, bilgileri arttıkça cesaretleri, teşebbüs kuvvetleri ve içinde buldukları şartlara ve istikbale emniyetleri artar”*¹³³.

Yukarıda da görüldüğü gibi Halkevleri birçok alanda faaliyet göstermiş ve çeşitli alanlarda şubeler oluşturmuşlardır. Türk dilini ve kültürünü geliştirmek amacıyla kurulan Dil ve Edebiyat Şubelerinin Türk Dil Kurumunun direktifleri doğrultusunda çalışan dil bölümleri bu kurumunun yayınladığı derleme dergisiyle çalışmalarını sergilemiştir. Bu suretle yurt içinde Halkevi kanalıyla kırk bin fiş derlenmiştir. Köylerde göçebe aşiretlere varıncaya kadar her yerden derlenen ve lügatimizde bulunmayan halk sözleri Türk Dil Kurumu merkezine gönderilmiştir. Ayrıca Halkevleri, Türk Dil Kurumuna on bin kadar folklor derlemesi göndermiştir. Örneğin İstanbul 10730, Balıkesir 4168, Denizli 2627, Bursa 3000, Afyon Halkevi ise 2617 derleme

¹³¹ GÜVEN, s. 62-63.

¹³² CHF Halkevleri Talimatnamesi, 1932, s. 4; CHP Halkevleri Halkodaları 1932-1942, s. 3.

¹³³ Halkevleri 1932-1935, s. 130.

göndermiştir. Dil Kurumu bu derleme fişlerini süzgeçten geçirdikten sonra yayınlamıştır.

Toplumun önde gelen kesimi aydınlar dil kongrelerinin toplanmasıyla birlikte dil meselelerine sıkı bir şekilde eğilmeye başlamıştır. Bu uğurda halkı yetiştirmenin bir ihtiyaç olduğu anlaşılmıştır. Bir taraftan ilmi metotlar içerisinde çalışılmış diğer taraftan dilin sadeliği ve özlülüğüne doğru adımlar atılmıştır. Bu hususta Halkevlerine düşen vazife Türk kültürünü zenginleştirmeye çalışmak toplumu bilgi ve amaç bakımında zenginleştirmektir¹³⁴.

Tarihi eserlerin kıymetini bilmek, onların iyi korunmasını ve meydana çıkarılmasını sağlamak ve bu suretle Türk vatanının çağdaşlaşmasını ve tarihi eserlerin ele geçtiği gibi itina ile korunmasını sağlamak amacıyla Halkevleri Müze ve Sergi şubelerini oluşturmuştur. Ayrıca bu şubenin bir diğer görevi ise, tarihi ve sanat eserlerinden yerli mallarına kadar her konuda halka tanıtmak, öğretmek ve bu eserleri halka göstererek halkın şuurunu artırarak yeni eserler meydana getirmek için teşvik etmektir¹³⁵.

Müze ve Sergi Şubelerinin Müze kolu, kendi alanı içerisindeki tarihi eser ve abideleri korumak ve tanıtmakla beraber, bu etkinlikleri gerçekleştirirken Dil-Edebiyat ve Tarih Şubesiyle iş birliği içerisinde çalışmıştır. Şubenin düzenlediği tarihi geziler, gerçeklerin ortaya çıkmasında önemli bir yer tutmuştur. Aynı zamanda kaybolmak üzere olan ve unutulmaya yüz tutmuş etnografik eserleri aranıp toplanmış, yerel müzeler kurulmuş, varolan müzelerin zenginleştirilmesine önemli katkılar yapılmıştır. Tarihi eserlerin korunması ve kıymetlerinin bilinmesi konusunda gençler bilinçlendirilmiştir¹³⁶.

Fakat şunu söylemek gerekir ki müze kurma işi zaman ve masraf gerektiren bir iş olduğu için Halkevleri bu alandaki ilerleyişini hızlı bir şekilde sürdürememiştir. Ayrıca Halkevleri, evlerde aile hatırası diye tutulan eserlerin Halkevine bağışlanması ve bütün halkın bu eserlerden yararlanması için gerekli çalışmaları yapmıştır. Hatta bazı vatandaşlar ellerinde bulunan tarihi eserleri Halkevine bağışlamışlardır. Örneğin Ankara Halkevi Müze ve Sergi Şubesi üyeliğini yaparken ölen Sami Çölgeçen ve eşi bütün

¹³⁴ *Halkevleri 1932-1935*, s. 17; *CHP Halkevleri Halkodaları 1932-1942*, s. 4-5.

¹³⁵ *Halkevleri 1932-1935*, s. 130; *CHP Halkevleri Halkodaları 1932-1942*, s. 16

¹³⁶ *Halkevleri 1932-1935*, s. 130-131.

yaşamları boyunca biriktirdikleri tarihi ve kıymetli eserleri Ankara Halkevine hediye etmişlerdir¹³⁷.

Cumhuriyet ideolojisini halka yaymak için yola çıkan Halkevlerinin Müze ve Sergi Şubeleri, inkıpların önemini, toplumda ve Türkiye’de yaptığı değişiklikleri halka anlatabilmek için İnkılap müzeleri de oluşturmuşlardır. Bu amaçla Milli Mücadele ve inkılap yıllarına ait eserleri, çevrelerinde inkılap öncesi ve sonrası sosyal yaşamı anlatan çeşitli eşyaları İnkılap müzelerinde sergilemişlerdir. Bu alanda ilk teşebbüs Gaziantep Halkevinden gelmiştir. Gaziantep Halkevi bu müze içerisinde, devrin tarihine özgü değişik eşyalar, kıyafetler, fotoğraflar, olaylar, inkılap öncesi ve sonraki kuruluşların kayıtları ve arşiv niteliği taşıyan belgeler sergilemiştir¹³⁸.

Halkevlerinin bir diğer şubesi ise Köycülük Şubesidir. Köycülük Şubeleri Atatürk’ün halkçılık anlayışına uygun olarak memleketin önemli bir bölümünü oluşturan köylerden başlayarak yükselmeye çalışmak amacıyla faaliyet göstermiştir. İlerleme ve yükselme yolunda memleketi köyden tanımaya başlayarak köylüyü yükseltmek en öncelikli amaç haline gelmiştir¹³⁹.

Halkevinin ilk açılış gününde M. Kemal Atatürk’e ait şu satırlar bu şubenin açılış nedenlerini açıkça ortaya koymaktadır;

“Türkiye’nin sahibi ve efendisi kimdir? Köylüler! Sesleri. Bunun cevabını derhal birlikte verdik. Türkiye’nin hakiki sahibi, efendisi, hakiki müstahsil olan köylüdür. O halde herkesten daha çok refah ve saadete layık olan köylüdür. Türkiye Büyük Millet Meclisi hükümetinin iktisadi siyaseti bu asli gayeyi istihsale matuftur. Yedi asırdan beri cihanın dört köşesine sevk ederek kanlarını akıttığımız, kemiklerini yabancı topraklara bıraktığımız ve yedi asırdan beri emeklerini ellerinden alıp israf ettiğimiz ve bunca fedakarlıklarına ve ihsanlarına karşı nankörlük, küstahlık, cebbarlıkla uşak menzilesine indirmek istediğimiz bu asli sahibin huzurunda bugün hicap ve ihtiramla hakiki vaziyetimizi alalım”¹⁴⁰.

Atatürk’ün bu sözleri ekonomik alanda takip edilecek politikayı belirlemiştir. Bu nedenle Halkevleri de bu sözleri kendisine amaç edinerek Köycülük Şubelerini açmıştır. Şubelerde, köylü ve aydın arasındaki ilişkiyi geliştirerek yenilikleri köylere kadar götürmek ve Cumhuriyetle beraber değişen hayatın gerekliliklerini halka anlatma çabası içerisinde girilmiştir. Köycülük Şubelerinin görevleri talimatnamede şu şekilde belirtilmiştir; *“Köycülük Şubesinin asıl ödevi, köylerin sağlıksal, sosyal, bedii gelişmelerine ve evrimlerine köylü ile şehirli arasında karşılıklı sevgi ve dayanışma*

¹³⁷ Halkevleri 1932-1935, s. 132.

¹³⁸ Halkevleri 1932-1935, s. 133.

¹³⁹ Halkevleri 1932-1935, s. 112.

duygularının kuvvetlenmesine çalışmaktır". Şube yakın köylere imkanlar dahilinde mümkün olduğu kadar sık ve çok olarak Halkevi genel müsamerelerine ve Halkevi üyelerini de uygun mevsimlerde köylerde hazırlanacak kır bayramlarına çağırarak gibi çeşitli etkinlikler düzenlemiştir¹⁴¹.

Köycülük Şubeleri köy gezileri sırasında çocuk eğitiminden bahçe ekimine, sağlık öğütlerinden salgın hastalıkların önlenmesine kadar her türlü bilgiyi köylüye aktarmıştır. Bu gezilerde Halkevince bando ve kır sahneleri götürülerek temsiller verilmiştir. Bazı Halkevleri lise öğrencilerini de bu gezilere dahil etmiştir. Halkevleri özellikle gittikleri yerlerde kendilerinden bir parça olarak, okuma odaları, toplanma yerleri, Cumhuriyet meydanları oluşturmuştur. Bunların başında Bursa, Antalya, Ankara, İzmir Zonguldak, Afyon, Balıkesir, Gaziantep, Eskişehir gibi Halkevleri sayılabilir. Bunların yanında Ankara, Uşak, Antalya, Aksaray, Bursa Halkevleri köylere damızlık hayvan tedarik etmiştir. Mardin, Maraş, Rize, Tokat, Mudanya gibi Halkevleri ise köylerde çok zeki ve kabiliyetli gördükleri çocukları seçerek, şehre yerleştirmelerini ve okutulmalarını sağlamıştır. Kütahya, Isparta, Erzurum gibi Halkevleri ise iklim müsait olduğu halde hiç ekilmemiş ve denenmemiş olan hububatın ekimini ve denenmesini sağlamıştır. Halkevlerinin bu faaliyetleri diğer bölgelerde de devam etmiştir¹⁴².

Bazı Halkevleri ise köylerde okuma odaları açarak, köylüleri köy kahvesinden daha faydalı eğlencelere çekmeye çalışmıştır. Yine köylünün anlayacağı şekilde broşürler çıkarılmış, bu broşürlerde sağlık, ziraat ve hayvan yetiştirme usulleri, mahsul yetiştirme, mahsulleri hastalıktan koruma gibi yöntemleri açık bir şekilde köylüye sunmuştur. Ayrıca Halkevleri sadece köylüye aydını tanıtmakla kalmayıp, aynı zamanda köyü de aydına tanıtmaya yolunu izlemiştir. Halkevi dergilerinde aydın insanların köy için nasıl çalışacağına dair ve köylerden neler öğrenilebileceğine dair yazılar yayınlanmıştır. Bütün bunların yanında aynı zamanda köylünün şehre gelmesiyle Halkevinin onlara yardımcı olacağı açıklanmış, bilinçli bir köylü profili yaratmak için köy geceleri düzenlenmiştir¹⁴³.

Halkevlerinin Halk Dershaneleri ve Kursları Şubelerinde, Türkçe okuyup yazabilen vatandaşlar yetiştirmek için halka okuma yazma, fizik, kimya, elektrik,

¹⁴⁰ *Halkevleri 1932-1935*, s. 113-114.

¹⁴¹ *Halkevleri 1932-1935*, s. 113-114.

¹⁴² *Halkevleri 1932-1935*, s. 124-125; *CHP Halkevleri Halkodaları, 1932-1942*, s. 14-15.

meslek ve küçük sanat, güzel sanatlar, yabancı dil kursları ile okullarında ikmale kalan öğrenciler için yetiştirmek için kursları açılmıştır¹⁴⁴. Bu anlamda Halk Dershaneleri ve Kursları Şubelerinde biçki, dikiş, çiçekçilik, şapkacılık, daktilo, steno, motörcülük, şoförlük, dokumacılık, marangozluk, ziraatçılık (zeytincilik, arıcılık, ağaç yetiştirme), muhasebe, yurt ve aile bilgisi, zehirli gazlardan korunma, sağlığı koruma, muhtarları, köy katiplerini yetiştirme, itfaiye, tercüme usulü, akşam ticaret kursları gibi alanlarda kurslar düzenlenerek halkın sosyal hayata dair bilgisi artırılmaya çalışılmıştır¹⁴⁵.

Bir diğer şube olan Sosyal Yardım Şubelerinin amacı ise Halkevinin bulunduğu bölgede yardıma muhtaç kimsesiz kadınlar, çocuklar, dullar, düşkün yaşlılar ve hastalara halk arasında şefkat ve yardım duygularını uyandırmak ve geliştirmektir. Halkevleri Sosyal Yardım Şubeleri doğrudan bir yardım cemiyeti olarak çalışmamışlar, fakat hayır cemiyetlerini doğuran ve yaşatan sosyal ruhun, şefkatin gelişmesini ve yayılmasını sağlamaya yönelik çalışmalar yapmışlardır.

Bu hedefler doğrultusunda Halkevleri Sosyal Yardım Şubeleri; 1939 yılında 45.870 yoksul hastaya yardım etmiş, 1940 yılında 52.967 hastaya bakılmış, 1941 yılının ilk altı ayında yardım edilen hasta sayısı 30.628'i bulmuştur. Nakit yardımları 1939 yılında 40.000, 1940 yılında 50.000 liranın üzerine çıkmıştır. Bu para yardımlarının miktarı 1941 yılının ilk altı ayında 25.000 liraya yaklaşmıştır. Yiyecek, giyecek, yakacak verilerek yapılan aynı yardımlar, okul öğrencilerine sıcak yemek verilmesi, okul malzemesi dağıtılması, ceza evinde okutulan mahkumlara kitap defter gibi malzeme verilmesi, köylülerin ve kimsesizlerin resmi işlerinin görülmesi, köylülerin aydınlatılması gibi çalışmalar ve yardımlar da bu şubenin çalışmaları arasında yer almıştır¹⁴⁶.

Güzel Sanatlar Şubeleri ise, halk arasında çeşitli sanat dallarını yaymak, sanata ilgi ve yeteneği olan gençleri yetiştirmek amacıyla kurulmuştur. Bu amaçla resim ve fotoğraf sergileri açılmış, müzik alanında halk türküleri ve batı tarzı müzikler Halkevlerinin bu şubelerinde öğretilmiştir¹⁴⁷. Ayrıca Temsil Şubesi, tiyatro, karagöz, ortaoyunu ve sinemadan faydalanarak halkı eğitmeye çalışmıştır. Yine Spor Şubesi de

¹⁴³ *Halkevleri 1932-1935*, s. 126-127.

¹⁴⁴ *CHP Halkevleri Halkodaları 1932-1942*, s. 9-13.

¹⁴⁵ *CHP Halkevleri Halkodaları 1932-1942*, s. 11.

¹⁴⁶ *CHP Halkevleri Halkodaları 1932-1942*, s. 8-9.

¹⁴⁷ *CHP Halkevleri Odaları, 1932-42*, s. 5.

imkanlar dahilinde gençlerin spora karşı ilgisini artırmak ve farklı spor dallarını halk arasında yaymak için çeşitli faaliyetler düzenlemiştir¹⁴⁸.

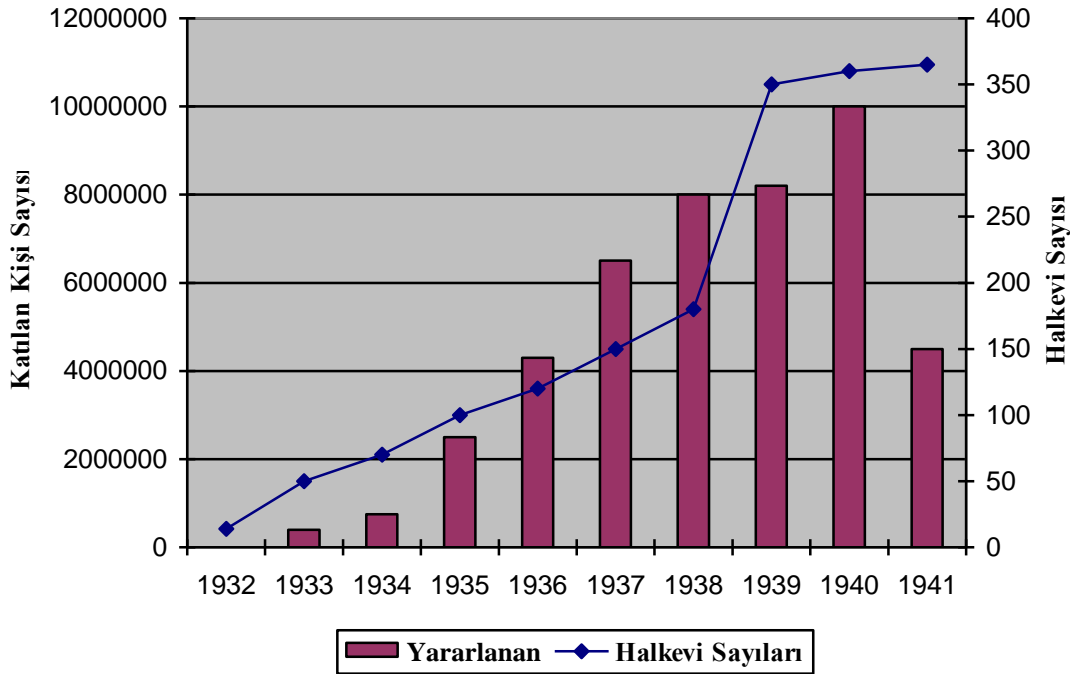
Öğrenciler, öğretmenler ve memurların yaz tatilini geçirmek için bu aylarda kendi memleketlerine gitmeleri nedeniyle özellikle büyük şehirlerde bulunan Halkevlerinin faaliyetleri yaz ayları içerisinde daha durgun bir seyir izlemiştir. Ancak Halkevleri bu aylarda yakın köylerdeki halkı Halkevine davet ederek halkın sorunlarını dinlemiş, bu şekilde halkla bütünleşme sağlanmıştır¹⁴⁹. Burada 1932-1941 yılları arasında Türkiye genelindeki Halkevi sayıları ve Halkevlerinin faaliyetlerine katılan kişi sayıları tablo ve grafik olarak vermek faydalı olacaktır.

Tablo-1 1932-41 Yılları Arasında Türkiye Genelindeki Halkevi Sayıları ve Halkevlerinin Faaliyetlerine Katılan Kişi Sayıları

Yıllar	1932	1933	1934	1935	1936	1937	1938	1939	1940	1941
Katılan Kişiler		400000	750000	2500000	4300000	6500000	8000000	8200000	10000000	4500000
Halkevi Sayıları	14	50	70	100	120	150	180	350	360	365

CHP Halkevleri Odaları, 1932-42, s. 17.

Grafik-1
1932-41 Yılları Arasında Türkiye Genelindeki Halkevleri v
Halkevleri Faaliyetlerine Katılan Kişi Sayıları



¹⁴⁸ *CHP Halkevleri Odaları, 1932-42, s. 6-8.*

¹⁴⁹ Mustafa ERGÜN, *Atatürk Devri Türk Eğitimi*, 2. Baskı, Ocak Yay., Ankara, 1997, s. 201; grafik için bkz. *CHP Halkevleri Halkodaları 1923-1942, s. 30-35.*

BİRİNCİ BÖLÜM

AFYON HALKEVİ

I. AFYON HALKEVİNİN KURULUŞU

Afyon Halkevi 19 Şubat 1932 tarihinde Türkiye'nin diğer illerindeki 13 Halkeviyle beraber açılmıştır. Afyon Halkevinin açılışı yerel basında da önemli bir yer tutmuştur. Son Haber gazetesi Halkevinin açılışını halka şöyle duyurmuştur; “Diğer bazı vilayetlerde olduğu gibi şehrimizde de bir Halkevi açılacaktır. Halkımız ve münevverlerimiz içerisinde milli işleri konuşup görüşecekleri bir memleket müessesesi olacaktır. Birçok gençlerimiz şimdiden Halkevinde çalışmak için hazırlanmaktadır”¹⁵⁰.

Yine Son Haber gazetesinde çıkan bir haberde, “Afyonkarahisar Halkevi önümüzdeki cuma açılıyor. Halkevi reisliğine Galip Bey intihap edildi. Memleketimizin çok mühim bir hars müessesesi olacak ve bütün vatansever münevver zümrenin toplanıp çalışmasına imkan hazırlayacak olan Halkevi 19 Şubat'ta açılacaktır. Halkevine herkes kaydolabilecektir. Halkevinin siyasi mahiyeti olmadığı için memurların da girmesine mani yoktur. Önümüzdeki cuma günü Halkevi salonunda Halkevinin açılma merasimi yapılacaktır. Halkevi Reisliğine talimatname mucibince Cumhuriyet Halk Fırkası vilayet idare heyeti azasından Hacı Arif Oğlu Galip Bey intihap edilmiştir”¹⁵¹.

Yerel gazetelere baktığımızda Halkevinin önemi şu şekilde vurgulanmıştır;

“Halkevi, kalplerinde ve dimağında memleket sevgisini mukaddes ve ileri yürüten yüksek bir heyecan halinde duyanlar için toplanma ve çalışma yeridir. Bu itibarla Halkevinin kapıları fırkaya kayıtlı olan ve olmayan bütün vatandaşlara açıktır. Ancak Halkevi idari heyetiyle şube-i idare komitelerine aza olabilmek için halk fırkasına mensup olmak lazımdır Memurların bu idare heyetlerine ve şube komitelerine girmelerinde kanuni mahsur yoktur. Afyon Halkevi 19 Şubat Cuma günü açılıyor. Memleketin her şuurlu ferdi, Halkevine girmeli ve vazife almalıdır. Yarın yapılacak açılış merasiminde Halkevi talimatnamesi izah edilecektir. Musiki parçaları çalınacak, şiirler okunacak, merasim saat 14'te Cumhuriyet Halk Fırkası binasının altında Halkevi salonunda başlayacaktır.

¹⁵⁰ Son Haber, 28 İkinci Kanun 1932, Perşembe, S. 1243.

¹⁵¹ Son Haber, 15 Şubat 1932 Pazartesi, S. 1246.

*Hususi davetname beklemeyerek geliniz ve Halkevinin şubesinde şu dokuz şubeden birine kayıt olunuz. Dil Edebiyat, Tarih Şubesi, Güzel Sanatlar Şubesi, İctimai Yardım Şubesi, Temsil Şubesi, Spor Şubesi, Halk Dershaneleri ve Kursları Şubesi, Kütüphane ve Neşriyat Şubesi, Köylüler Şubesi, Müze ve Sergi Şubesi”*¹⁵².

Afyon Halkevinin açılmasından sonra Son Haber gazetesi Halkevi ile ilgili şunları yazmaktadır;

*“Halkevi halka açıldı. Münasebetle 19 Şubat Cuma günü şehrimizde çok canlı bir tezahür oldu. Halkevine gelmek için hiçbir kayıt şartı yoktur. Orası sizin kendi evinizdir. Geçen cuma günü Türkiye’imizin her 13 mühim şehriyle beraber şehrimizde de Halkevi açıldı. Halk salonu doldurmuş koridorlara ve merdivenlere taşmıştı. Binanın etrafında dereceye giremeyen bir kalabalık bekliyordu. Açılma merasimi saat ikide başladı. Heyecanla okunan İstiklâl Marşını Cumhuriyet andı takip etti. Bundan sonra CHF vilayet heyeti reisi ve gazetemiz sahibi Abdullah Mahir Bey açılma nutkunu söyledi ve halkı her zaman Halkevinde toplanmaya davet etti. Lise muallimlerinden Tahir Hayrettin Bey heyecanlı bir şekilde açılma şiirini ibşat etti.
Her elde bir kalem, bir pergel, bir balyoz sapı
On dört milyon emekle yapılıyor bu yapı”*¹⁵³.

Afyon Halkevi çalışmalarına Türkiye’nin değişik yerlerindeki diğer onüç Halkevi ile aynı tarihte, kapatılan Türk Ocağı binasında, Ankara’dan radyo ile yapılan açılış töreni ile Halkevinin başkanlığını yapan Galip (Demirer) Beyin şu açış konuşmasıyla başlamıştır;

*“Bugün hepimizi buraya toplayan bir millet ve memleket işi var Halkevini açmak. Bu iş hakkında sizinle biraz dertleşmek ve dilimiz döndüğü kadar anlayabildiklerimden konuşmak için müsaadenizi rica edeceğim. Halkevi nedir? Neye yarar? Ve ne yapacaktır? Halkevi kalplerinde ve dimağlarında memleket sevgisinin mukaddes ve ileri yürüten yüksek bir heyecan halinde duyanlar için toplanma ve çalışma yeridir müşterek fedakarlıklarımızın eseri olan inkılabı korumak, hayat ve istikbalimizin bekasını temin etmek için çok yüksek ve erişilmez bir kuvvetimiz vardır. Bu da milli benlik ve harstır. Herhangi bir insan herhangi bir işinde bilgisi, liyakati ve bu liyakatten kuvvet alan kendine güvenmesi varsa mutlaka muvaffak olur. Fert için bu böyle olunca tabiatıyla milletler de böyledir. Fakat cemiyetlerde milletlerde bu duyguyu, bu varlığı bu kendine güvenme meziyetini meydana çıkarmak faydalı yapmak bir teşkil ve çalışma işidir. Mesela şöyle bir misal alalım; bir memleket düşününüz. Dağları taşları altun, elmas madenleriyle dolu fakat halkı cahil ve uyuşuk ve beceriksiz bittabide sefalet içinde, şimdi bu dağları taşları dolduran madenler neye yarar. Eğer bu halk bu madenleri işletmesini bilirse zengin ve mesud olur. İşletmezse bir hiç.
Şu halde efendiler bu cevheri işletmek mecburidir. Birlik ve beraberlik milletimizin yükselmesi için zaruridir. Halkevi bizi bu gaye yolunda birleştirici bir yurt olacaktır. Vatan ve millet ve memleket sevgisinin ateşini yakan bir ocak olacaktır. Bu ocak milli benliğin bir mihrakıdır. Bu ocak fertleri takviye edecek vatansever ve vatan için çalışanları kuvvetini teksif edecek, milletimize yükseliş ve saadet yolunda nur verecektir. Halkevinde bütün vatanını ve milletini sevenler toplanacaktır...”*¹⁵⁴.

¹⁵² Son Haber, 18 Şubat 1932 Perşembe, S. 1247.

¹⁵³ Son Haber, 22 Şubat 1932, Pazartesi, S.1248.

¹⁵⁴ Son Haber, 22 Şubat 1932, Pazartesi, S.1248.

Afyon Halkevi kuruluşundan kısa bir süre sonra faaliyetlerine yoğun bir şekilde başlamış ve Afyon halkını her konuda bilinçlendirmek ve inkılaplara ısındırmak için faaliyetlerini etkili bir şekilde yürütmüştür. Halkevinin kuruluşunun birinci yılı kutlandığı sırada Gazi Mustafa Kemal Atatürk, Selahattin Bey isimli bir sanatçının yaptığı¹⁵⁵ ve Afyon'un kurtuluşunu canlandıran bir tabloyu Vali Ahmet Durmuş Beyefendi aracılığı ile Afyon Halkevine hediye etmiştir¹⁵⁶. Bu önemli armağandan dolayı M. Kemal'e Afyon halkının duyduğu sevinç ve şükranları sunmak için Halkevi başkanı Galip Bey bir mektup yazmıştır¹⁵⁷. Bu mektup şu şekildedir:

*“En Büyük Gazi Mustafa Kemal Hazretlerine;
Dün bize bir vatan vermişsiniz; bugün, bu vatanın kahramanlık destanını ulaştırdınız. Büyük kurtuluş kavgamızı dile getiren bu san'at eseri, yaratıcı dehanızı asırların kalbinde ebedileştiren bir heyecan abidesi olacaktır. Bu tabloyu, Ev'imizin duvarlarında değil, yüreklerimizin kanatlarında taşıyoruz. Varlığını ruhunuzdan alan Afyon'un, bu güzel armağanınız karşısında duyduğu sevinç ve şükran duyguları, istiklalimiz gibi derin, istikbalimiz kadar geniş. Bunu ifade etmek için bu sanatkardan daha büyük bir sanatkar olmak lazım. Çaresizlikler içinde, size, ancak Memleketimin sevgi ve saygı dolu kalbini veriyorum. Afyon palangasından esen inkılap havası içinde yetişenlerin kalbini...Bununla borcumuzu ödeyebilir miyiz?*

*Hepimiz ellerinizden öperiz, Enbüyüğümüz
Afyon Halkevi Reisi Galip*^{158,,}

Uzun süre Halkevi Reisliği yapan Galip Demirer'in, Atatürk'ün Afyon'u ziyaret ettiği 1931, 1933 ve 1937 yıllarında Atatürk'ü karşılayan komite arasında da yer almış, faal bir kişi olduğu görülmektedir¹⁵⁹.

II. AFYON HALKEVİNİN İDARİ YAPISI

Afyon Halkevi 19 Şubat 1932 tarihinde ilk açılan Halkevleri arasında yer almıştır. Halkevleri talimatnamesinde yer aldığı gibi bütün şubeler açılmıştır. Talimatnameye göre bu şubelere ve Halkevlerine bütün vatandaşlar üye olabilirdi. Fakat Halkevinde idari görev almak için mutlaka CHP'ye üye olmak gerekmekte idi¹⁶⁰. Ayrıca

¹⁵⁵ Latif DAŞDEMİR, *Atatürk'ün Afyonkarahisar Ziyaretleri*, A.K.Ü. Yay., Ankara, 2002, s. 110-111.

¹⁵⁶ *Son Haber*, 23 Şubat 1933, Perşembe, S. 1348.

¹⁵⁷ *Son Haber*, 6 Mart 1933, Pazartesi, S. 1351.

¹⁵⁸ *Taşpınar*, C. I, S. 5, 19 Mart 1933, s. 124; *Son Haber*, 6 Mart 1933 Pazartesi, S. 1351.

¹⁵⁹ Mehmet S. AYGİN-Muzaffer GÖRKAN, *Atatürk Afyonda (Atatürk'ün Afyon'a Gelişleri)*, Türkeli Matbaası, Afyon, 1982, s. 115-123.

¹⁶⁰ *CHP Halkevleri Talimatnamesi*, 1932, s. 5.

1932 yılında Halkevi merkezi tarafından memur ve öğretmenlerin Halkevlerine devam etmeğe teşvik edilmeleri hususunda talep bildirilmiştir¹⁶¹.

Afyon Halkevinin açıldığı tarihteki ilk idari yapısı şu şekildedir;

Afyon Halkevi'nin ilk başkanı Tüccar Hacıarifioğlu Galip Bey (Demirer) olup o, daha önce Afyon Türk Ocağı'nın reisliğini de yapmıştır¹⁶² (Bkz. Ek-1).

Dil Edebiyat, Tarih Şubesi; Muallim Eflatun Cem Bey, Muallim Tahir Hayrettin Bey, Muallim M. Zihni Bey,

Güzel Sanatlar Şubesi; Mimar Süreyya Bey, Muallim Hami Bey, Muallim Feyzi Bey,

Temsil Şubesi; Mümessil-Muallim Muharrem Bey,

Spor Şubesi; Muallim Oğuz Bey, Dişhekimi Emin Bey, Muallim Nafî Bey, tüccar Salim Bey, banka memuru Hüseyin Bey,

İçtimai Yardım Şubesi; Sıhhiye Müdürü Dr. Kemal Bey, Dr. Salih Bey,

Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi; Maarif Müdürü Nevzat Bey, Muallim Ahmet Sami Bey, Muallim Hikmet Bey,

Kütüphane ve Neşriyat Şubesi; Mümessil Muallim Musa Kazım Bey,

Köycüler Şubesi; Çiftçi Hacısaitoğlu Bekir Bey, Tüccar Fatioğlu Hasan Bey, Arzuhalci Genelioğlu Niyazi Bey,

Müze ve Sergiler Şubesi; Asar-ı Atika Depo Mümessili Muallim Süleyman Hilmi Beydir.

Görüldüğü üzere Afyon halkını sosyal ve kültürel alanda geliştirmek, Cumhuriyet ve demokrasiye ısındırmak için yola çıkan Afyon Halkevi kadrosunda genel olarak eğitimcilerin ağırlığı hissedilmektedir. Şüphesiz bu bütün Halkevleri için geçerli olan bir durumdur. Zira öğretmenler dönemin aydın kesimini ve Cumhuriyet ve demokrasinin yaşatılması için en temel unsuru oluşturmaktadırlar Bu nedenle halkı aydınlatmakta oldukça etkili oldukları anlaşılmaktadır. Özellikle Afyon Lisesi öğretmenleri gerek konferanslar yoluyla gerekse şubelerdeki etkin rolleriyle Halkevi çalışmalarına önemli katkılarda bulunmuşlardır.

Afyon Halkevi de diğer Halkevlerinde olduğu gibi talimatnameye uygun olarak görevlerini yerine getirmektedir. Bu görevleri özellikle milli bayramlarda ve özel

¹⁶¹ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Yer No: 30.55..15., Fon Kodu: 30..18.1.2, Dosya: 14-62, Sayı: 13178, Tarih: 19/7/1932.

günlerde halka sunmak üzere etkinlikler hazırlamak, Halkevinde halkı eğitmek ve beğenisini kazanmak amacıyla temsiller düzenlemek, Afyon Halkevinin şubeleri arasındaki koordinasyonu sağlamak, bu şubeler arasındaki anlaşmazlıklarda bu şubeler arasında hakemlik yapmak, şubelerin faaliyetlerini düzenlemek ve onaylamak, Afyon Halkevinin hesaplarını tutmak ve demirbaş eşyaların bakımını sağlamak ve ayrıca Halkevi bütçesini düzenlemek ve uygulamaktır¹⁶³.

Bu anlamda mesela Afyon Halkevi idare heyeti 01.01.1934 tarihinden 31.12.1934 tarihine kadar bir yıllık süre içerisinde toplam 41 toplantı yapmıştır. Bu toplantılarda talimatnamenin gösterdiği usuller çerçevesinde Halkevlerinin işleriyle uğraşmıştır¹⁶⁴. İdare hayatının görevlerinden birisi de Halkevinin hesaplarını tutmak olduğundan Afyon Halkevi idare heyeti belirli aralıklarla Halkevi bütçesini halka duyurmuştur. Örneğin 1933 yılı mali bütçesine göre Halkevi, 3400 lira muhasebe-i hususiyeden ve 1000 lira belediyeden olmak üzere 4400 lira gelir kaydetmiştir. Halkevi bu paranın 3600 lirasını salon ve sahne yapı işlerine harcamış, geri kalan 800 lira ise Taşpınar dergisinin çıkarılmasına ve Halkevinin, odun, kömür, ışık ve şubelerin önemli ihtiyaçlarına ve hademelerin maaşlarına ayrılmıştır¹⁶⁵.

Yine Özel İdareden 1934 yılı itibarıyla Halkevine yardım olarak verilen 3000 liradan oluşan Halkevi gelirinin 2000 lirası yeni yapılmakta olan Halkevi salon ve sahnesinin yapı işlerine ayrılmıştır. Kalan 1000 liranın ise 420 lirası Taşpınar dergisinin basım işlerine ayrılmıştır. 580 lira ise Halkevinin, yakacak, hademe ve kutlama günlerinde zorunlu masraflar için ayrılmıştır¹⁶⁶. 19 Şubat 1938 tarihinde Halkevinin yedinci yıla girişi ve Halkevinin altı yılını dolduruşu kutlanmıştır. Bu kutlamalar sırasında Halkevi başkanı Galip Demirer uzun bir konuşma yapmıştır. Bu konuşma Afyon Halkevinin kültürel faaliyetleri ve Halkevlerinin açılış nedenleri üzerinde durulduktan sonra Afyon Halkevinin amaçları ve çalışmaları açıklanmıştır. Demirer konuşmasına şu şekilde devam etmiştir;

“Sayın yurttaşlarım! Halkevlerinin altı senelik tarihlerini inceleyecek olursak görüyoruz ki en büyüğümüz Atatürk’ün Türk medeniyetini, Türk kültürünü dünya medeniyetlerinin en üstüne çıkarma buyruğunu öz üykü edinen

¹⁶² Yusuf İLGAR, “Türk Ocakları Afyonkarahisar Şubesi, (1914-1931)”, *Taşpınar*, Yıl:3, S. 3, (Kasım 2001), s. 32.

¹⁶³ *CHF Halkevleri Talimatnamesi*, 1932, s. 5.

¹⁶⁴ *Taşpınar*, C. III, S. 28, 19 Şubat 1935, s. 70.

¹⁶⁵ *Taşpınar*, C. II, S. 24, 29 Birinci Teşrin 1934, s. 221.

¹⁶⁶ *Taşpınar*, C. III, S. 28, 19 Şubat 1935, s. 70.

memleket evladı en candan toplanma ve çalışma yerini Halkevlerinde bulmuş ve bulmaktadır

Halkevlerimizin yurdu ve ulusu için çalışmak isteyen feragatli yurttaşların birbirini daha iyi anlayarak, daha çok tanıyıp severek şuurlu ve birbirini tamamlayan çalışmaları ile bugünkü içtimai hayatımızın bir mihraki olmaktadırlar. Çünkü bir taraftan yurttaşların aydınlatılması bedii zevklerinin, içtimai duygularının kuvvetlendirilmesine çalışılırken diğer taraftan yarının sahibi olan gençliği, yarının çetin hayat şartlarına göre hazırlayıp yetiştirmektedirler. Gençler arasında yeni istidatlar, yeni kıymetler en çok Halkevleri çalışmaları arasında belirmektedir.

Bugün burada yüksek varlıklarımızla yedinci çalışma yılına girişini kutladığımız evimizde; bu ulusal kültür savaşındaki vazife ve çalışmalarının bir bilançosunu yaparken geride bıraktığı senelerin bizi mahçup etmeyecek başarılar ve eserler taşıdığını görmekle kıvançlıdır.

Ancak ulusal kültür savaşı yolundaki çalışmalarımızın yarın belirecek izlerini güven ve inanla beklemekle beraber, çalışmalarımızın ve yapabildiklerimizin yapacaklarımız ve yapmaya mecbur olduklarımız yanında pek az olduğunu çok iyi bilmekteyiz. Bu itibarla zaman ve imkanın müsadese nisbetinde elimizden geldiği kadar çalışmaktayız ve çalışacağız.

Evimizin çalışmalarının esaslı bir raporu Taşpınar dergimizin bu günlerde çıkacak Şubat sayısında konulacaktır. Yurttaşlarımızın dergimizdeki raporun özünü okuyarak, gördükleri eksiklikleri tamamlamak yolunda bizi ikaz ve tenvir etmelerini dileriz...

Bu güne kadarki tecrübelerimizin bize verdiği bir netice; Memlekette henüz pek çoğumuz Halkevlerine girmek, orada vazife alıp çalışmak için çağrılmak ihtiyacını hissettiğini görmektedir. Halbuki pekala bilirsiniz ki; Halkevi sizin evinizdir. Her vatandaş kadın erkek 18 yaşından yukarı olarak Halkevinin dokuz kolundan hangisini isterse gelip ismini yazacak, yazdıracak, Halkevi de kadrosuna giren bu yurttaşlardan yine yurt ve ulus için faydalanacaktır. Önümüzdeki ay içinde Halkevimizin yeni komite seçimlerini yapacağız, kollarımızdaki ve evimiz kadrosundaki yazılı arkadaşların çoğaldığını görmek en büyük dileğimizdir.

25-30 bin nüfuslu şehrimiz Halkevinde kayıtlı arkadaşların adedi 600'ü geçiyor, aradaki nisbet farkını yüksek görüşlerinize arz ederken rica ve ısrarlarımdaki hassasiyetimin geniş yurtseverlik duygularınıza inanışından ve bu yüksek kudretlerden daha çok faydalanabileceğimize güvenişimizden doğduğunu da belirtmek isterim...¹⁶⁷.

Çalışmalarını yoğun şekilde yürüten Halkevi idare heyeti 1 Birinci Kanun 1937'den 31 İkinci Kanun 1937 tarihine kadar bir yıl içerisinde 30 toplantı yapmıştır. Bu toplantıda ev örgütlerine direktif vermek ve işlerinde kolaylık göstermek ayrıca komite toplantılarını takip etmekle çalışmalarını sürdürmüştür. Ayrıca Halkevine ait kayıt ve hesapların örneğine uygun olarak tutulması ve verilen kararların yerine getirilmesi de Halkevi idare kurulunun görevleri arasında yer almıştır.

İdare heyetinin bir diğer görevi de Halkevi faaliyetlerine katılanların sayısını tespit etmektir. Bu anlamda Afyon Halkevi idare heyeti Şubat 1937-Şubat 1938 tarihleri arasında Halkevinde yapılan toplantılara gelen kişilerin sayısını şu şekilde tespit etmiştir;

¹⁶⁷ Taşpınar, C.VI, S.64, 19 Şubat 1938, s. 65-67.

3300 konferans dinlemeye gelenler
 10427 okuma salonuna gelip kitap okuyan kişiler
 15995 temsil ve konserlerde bulunanlar
 1700 sıhhi film seyrine ve projeksiyonla verilen konferansa gelenler
 5000 nakış ve dikiş sergisine gelenler
 664 köy ve av gezilerine iştirak edenler
 335 nişan ve nikah törenine gelenler
 6810 zehirli gaz ve belediye yasakları konferanslarında bulunanlar
 80.000 bir yıl içerisinde milli günlerde yapılan törenle spor maçları ve müsamerelerde bulunmuş olan kişiler¹⁶⁸.

Afyon Halkevi çalışmalarını yürütürken, faaliyetlerini daha iyi ve yoğun bir şekilde devam ettirebilmek için katılımı artırmaya çalışmıştır. Örneğin Halkevi Başkanı Galip Demirer 10 Nisan 1939 yılında Halkevinde yapılan bir öğretmenler toplantısında evin çalışma kollarından bahsettikten sonra öğretmenlerin bu kollarda büyük başarı ve çalışmalar elde ettiklerini ifade ederek, Afyon'a yeni gelenlerin ve Halkevine üye olmayanların kaydolmalarını ve çalışmalarını istemiştir¹⁶⁹.

Daha önce değindiğimiz üzere iki yılda bir yapılırdı. 9 Nisan 1938 Cumartesi gününden itibaren başlayan Halkevi şube seçimlerinde heyeti seçimlerinde Halkevi Başkanı Galip Demirer toplantıya başkanlık yapmıştır¹⁷⁰. Bu toplantıda Halkevi çalışmaları hakkında konuşmalar yapılmış ve yeni kararlar alınmıştır. Yapılan seçimler sonucunda; Sosyal Yardım Şubesine; İş Bankası Müdürü Hayrettin Ünaydın, Bayan Zahide Evrendilek, Necmiye Akyol, Remzi Başkam, Sami Akyol seçilmiştir. Dil Tarih ve Edebiyat Şubesine; Edip Ali Baki, Zekeriya Gökaytaç, Sabahattin Öz, Zihni Çerçel, Şefik Görkay seçilmişlerdir. Spor Şubesine; Lise Jimnastik Öğretmeni Ahmet Bey, Diş Doktoru Emin Bey, Ünal Bey, Hüseyin Özata Bey, Servet Öztap, Cemil Bubik seçilmiştir. Ayrıca Köycülük Şubesine ise; Bekir Evrenkaya, Veteriner Salih Babadağ, Niyazi Genel, İsmail Çelikoğlu, Muhtar Emre seçilmişlerdir¹⁷¹.

Güzel Sanatlar Şubesine; Mühendis Rifat Öge, Necmiye Yüksel, Hayrettin Çizer, Arif Berkman, Rifat Yüksel seçilmiştir. Gösteri koluna ise; Hilmi Duru, Cahide Üçgül, Münire Hanım, Hikmet Öztürk, Sezai Uygun seçilmiştir. Halk Dershaneleri ve

¹⁶⁸ *Taşpınar*, C. VI, S.64, 19 Şubat 1938, s. 68.

¹⁶⁹ *Haber*, 13 Nisan 1939, S. 1936.

¹⁷⁰ *Haber*, 24 Mart 1938, S. 1833.

Kursları Şubesine ise; Fehmi Ertem, Berire ve Tahsin seçilmiştir. Ayrıca Kütüphane ve Neşriyat Şubesine; Yahya Özpinar, Cemal Bey, Bekir Sıtkı Sencer; Müze ve Sergi Şubesine ise; Süleyman Gönçer, Haydar Koçer ve Mahmut Yaman seçilmişlerdir¹⁷².

Halkevi idare heyeti Halkevinde kutlanacak özel günlerden de sorumludur. Halkevi kuruluş yıldönümlerini özel bir ilgiyle kutlamak için çeşitli etkinlikler düzenlemek idare heyetinin en önem verdiği faaliyetler arasındadır. Halkın kültür seviyesini yükseltmek, kalkınmayı sağlamak için kurulan Halkevlerinin kuruluş yıldönümleri Afyon Halkevinde de coşkuyla kutlanmıştır. Her yıldönümünde mutlaka piyes oynatılmıştır. Örneğin, Afyon Halkevinin altıncı kuruluş yıldönümünde “Akın” piyesi sahnelenmiş, şiirler okunmuş, yerel türküler söylenmiş, Spor Şubesi tarafından düzenlenen pehlivan güreşleri büyük bir ilgi görmüştür. Müzik kolu da faaliyetleriyle geceye katılmıştır. Halkevi başkanı yıldönümü faaliyetleri sonrasında gelenek olduğu üzere Halkevinin bir yıllık faaliyetleri hakkında bilgi vermiş, radyo ile Ankara Halkevinden konuşma ve müzikler dinlenmiştir¹⁷³. Afyon Halkevi idare heyetinin düzenlediği yıldönümü programlarının akışı genel olarak bu şekildedir.

Afyon Halkevi kısa sürede faaliyetlerini genişletmesiyle çevre ilçelere de örnek teşkil etmiştir. Mesela 21 Şubat 1937 tarihinde Emirdağ Halkevi açılmış ve başkanlığına da Emin Erenoğlu seçilmiştir¹⁷⁴. Emin Erenoğlu’ndan sonra 21 Ocak 1946 tarihinde ise Mehmet Çekiş, Emirdağ Halkevi başkanı olmuştur¹⁷⁵. Kurulduğundan beri Halkevi reisliği yapan Galip Demirer kişisel mazeretlerinden dolayı Ekim 1940 yılında istifa ettiğini açıklamıştır. Bu istifadan sonra Halkevi başkanlığına, CHP yönetimi tarafından Afyon CHP il başkanı Ali Taşkapılı getirilmiştir¹⁷⁶.

1942 yılında Halkevlerinin 10. Yıldönümü münasebetiyle yapılacak törende bulunmak üzere Afyon Halkevinde 10 yıl boyunca komitede veya üyeliklerde bulunan bazı kişiler CHP Genel Sekreterliği tarafından Ankara’ya davet edilmişlerdir. Bunlar; Bekir Evrenkaya, Süleyman Gönçer, Niyazi Genel, Zihni Çerçel, Hikmet Çerçel, eski Milli Eğitim Müdürlerinden Lütfi Engin’dir. Davetlilerin yol ve Ankara’daki masrafları genel sekreterlik tarafından karşılanmıştır¹⁷⁷. Ayrıca bu yıl içerisinde aynı zamanda

¹⁷¹ *Haber*, 25 Nisan 1938, S. 1842.

¹⁷² *Haber*, 28 Nisan 1938, S. 1843.

¹⁷³ *Haber*, 1 Mart 1937, Pazartesi, S. 1729.

¹⁷⁴ *Haber*, 4 mart 1937, Perşembe, S. 1730.

¹⁷⁵ *Haber*, 21 Ocak 1946, Pazartesi, S. 2450.

¹⁷⁶ *Haber*, 17 İlkteşrin 1940, S. 2127.

¹⁷⁷ *Haber*, 29 Ocak 1942, Perşembe, Yıl: 19, S. 2251

Haber gazetesinin sahibi olan ve Nisan 1941 tarihinden itibaren Halkevi başkanlığı görevini de üstlenmiş olan Mahir Erkmen bu görevinden Şubat 1942'de istifa etmiş, yerine CHP vilayet heyeti üyesi olan Avukat Necip Yersel, Afyon Halkevi başkanı olarak seçilmiştir¹⁷⁸.

1942 yılında komite seçimlerine 14 Mart Cumartesi günü başlanmış¹⁷⁹ ve Halkevi komite seçimlerinde;

Dil-Edebiyat komitesine; Tayyar Ataman, Edip Ali Baki, Zihni Çerçel,

Güzel Sanatlar komitesine; Halit Bayrak, Cemal Bancioğlu, Ramiz Diker, Hamdi Sezek, Hayrettin Çizer,

Halk Dershaneleri ve Kursları komitesine; Fazıl Gönen, Mehmet Keskin, Tevfik Duras,

Köycülük komitesine; Nazif Bakıoğlu, Selahaddin Kayal, Lütfi Bozkurt, Rahmi Köprülü, Kadir Serguç,

Sosyal Yardım komitesine; Abdullah Arı, Hazim Abi, Saip Mumcu, Ahmet Lelebici, İzzet Özkara,

Müze ve Tarih komitesine; Süleyman Gönçer, Bekir Erdoğan, Hayri Telek,

Kütüphane ve Yardım komitesine; Abdullah Açıkgöz, Mehmet Sezer, Salih Ulutaş,

Spor komitesine; Esad Şeran, Mehmet Kaya, Hüseyin Özata, Ahmet Ünal, Refik Karaca seçilmişlerdir¹⁸⁰.

1943 yılına gelindiğinde yapılan seçimlerde Avukat Necip Yersel tekrar Halkevi başkanı seçilmiştir¹⁸¹. Daha sonra Afyon Halkevinde 1944 yılında yapılan komite seçimlerinde şu isimler komite reisi seçilmiştir; Tayyar Ataman (Dil ve Edebiyat), Yusuf Dağpınar (Güzel Sanatlar), Selahattin Kayal (Temsil), Hüseyin Ata (Spor), Abdullah Arı (Sosyal Yardım), Fazıl Gönen (Halk Dershaneleri), Abdullah Açıkgöz (Kütüphane ve Yayın), Tevfik İşça (Köycülük), Orhan Dengiz (Tarih ve Müze)¹⁸². Haber gazetesinin bildirdiğine göre 1944 yılına kadar Halkevi reisi CHP vilayet idare heyeti azası arasında seçilmekteydi. CHP Genel İdare Heyetince verilen bir karar üzerine bundan sonra Halkevi reisi parti idare heyeti dışından da

¹⁷⁸ *Haber*, 2 Şubat 1942, Pazartesi, S. 2252; *Haber*, 7 Nisan 1941, Pazartesi, S. 2172.

¹⁷⁹ *Haber*, 16 Mart 1942, Pazartesi, S. 2264.s

¹⁸⁰ *Haber*, 16 Nisan 1942, Perşembe, S. 2273.

¹⁸¹ *Taşpınar*, S. 104, Eylül 1943, s. 284.

¹⁸² *Haber*, 17 Nisan 1944, Pazartesi, S. 2475.

seçilebilecektir¹⁸³. Bu imkanın ortaya çıkmasıyla Aralık 1944 tarihinde Afyon Halkevi Başkanlığına Lise Fransızca Öğretmeni ve on yıldan fazla Taşpınar dergisinde yazı işlerini idare eden Edip Ali Bakı seçilmiştir¹⁸⁴. Bu durum halk arasında memnuniyetle karşılanmıştır¹⁸⁵.

1946 yılında Afyon Halkevi idare kurulu tekrar toplanmıştır. Buna göre Halkevinin yeni idare kurulu şu şekildedir. Kütüphane ve Yayın Komite Başkanlığına Abdullah Açıkgöz, Güzel Sanatlar Şubesi başkanlığına Cemal Altınığne, Dil Edebiyat Şubesi Tayyar Ataman, Tarih ve Müze Şubesi başkanlığına Süleyman Gönçer, Köycülük Şubesi başkanlığına Tefvik İşça, Temsil Şubesi başkanlığına Rüştü Kutman, Sosyal Yardım Şubesi başkanlığına Ahmet Özsoy, Halk Dershaneleri Şubesi başkanlığına Vehbi Okay, Spor Şubesi başkanlığına Hayri Telek seçilmişlerdir¹⁸⁶.

1947 yılında Afyon Halkevi reisliğine tekrar Edip Ali Bakı seçilmiştir¹⁸⁷. 22.02.1948 tarihinde de Halkevi Başkanı Edip Ali Bakı, Afyon Halkevinin başkanı olarak görev yapmıştır¹⁸⁸. (Bkz. Ek-1).

Tablo-2 Afyon Halkevinin Başkanları ve Görev Süreleri

Sıra No.	Adı-Soyadı	Göreve Başlama Tarihi	Görevden Ayrılma Tarihi
1	Galip Demirer	19 Şubat 1932	Ekim 1940
2	Ali Taşkapılı	Ekim 1940	Nisan 1941
3	Mahir Erkmen	Nisan 1941	Şubat 1942
4	Necip Yersel	Şubat 1942	Aralık 1944
5	Edip Ali Bakı	Aralık 1944	Ağustos 1951
6	Hüseyin Şenşuştımoğlu	20 Ekim 1963	Ağustos 1968

Son Haber, 15 Şubat 1932 Pazartesi, S. 1246; *Haber*, 17 İlkteşrin 1940, S. 2127; *Haber*, 2 Şubat 1942, Pazartesi, S. 2252; *Haber*, 7 Nisan 1941, Pazartesi, S. 2172; *Haber*, 7 Aralık 1944, Perşembe, S. 2538.

¹⁸³ *Haber*, 7 Aralık 1944, Perşembe, S. 2538.

¹⁸⁴ *Haber*, 25 Aralık 1944, Pazartesi, S. 2543.

¹⁸⁵ *Haber*, 8 Ocak 1945, Pazartesi, S. 2547; *Haber*, 15 Şubat 1945, Perşembe, S. 2558.

¹⁸⁶ *Haber*, 22 Nisan 1944, Pazartesi, Yıl:24, S. 2676.

¹⁸⁷ *Haber*, 20 Ocak 1947, Pazartesi, Yıl:24, S. 2750.

¹⁸⁸ *Taşpınar*, S. 156-158, Ocak-Mart 1948, s. 463-464.

İKİNCİ BÖLÜM

AFYON HALKEVİNİN FAALİYETLERİ

Afyon Halkevinin amaçları diğer Halkevlerinin kuruluş amaçlarıyla aynı nitelikleri taşımaktadır. Demokrasiyi halk tabanına yaymak, Atatürk'ün yapmış olduğu inkılapların halk tarafından kabul edilmesini, anlaşılmasını ve benimsenmesini sağlamak Halkevlerinin en önemli amacı sayılabilir. Afyon halkına Cumhuriyetin getirmiş olduğu yeni kuralları ve yaşayış tarzını benimsetmek de önde gelen hedefler arasındadır.

Tespitlerimize göre Afyon Halkevi halkı bilinçlendirme açısından büyük öneme sahiptir. Dönemin koşulları içerisinde halkın sorunlarını dinleme, halkı siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel açıdan bilinçlendirme, aydınla halkı bir araya getirme gibi faaliyetlerde etkili bir rol üstlenmiştir. Taşpınar adlı dergisiyle önemli şahsiyetlerin yazıları, eserler ve halka verilen genel bilgilerle halkın dinamizmi canlı tutulmaya çalışılmıştır. Milli iradenin Türk milleti tarafından daha doğru ve yüksek bir şekilde kullanılabilmesi için Türk halkının kültürel seviyesinin yükselmesi gerekiyordu. Halkevleri de bu yüksek iradenin gerçekleşmesi için çaba harcayarak çeşitli faaliyetlerde bulunmuştur¹⁸⁹.

Adı geçen kuruluş diğer Halkevleri gibi halka, sahip olduğu gerçek kültürün özünü vermek için kurulmuştur. Amaç köylü, şehirli, işçi, esnaf, zengin, fakir binlerce kişiye hizmet etmektir. Ayrıca konferans salonları, kütüphaneler, gösteri geceleri Halkevindeki kültür kaynaşmasını sağlamayı hedeflemiştir. Mesela Halkevi kurulduktan sonra dokuz ay içerisinde 45 toplantı gerçekleştirmiştir. Bu toplantılara 8468 kişi katılmış, idare heyeti ayrıca 32 defa toplanmış, 22 konferans verilmiş ve 23 münakaşalı konuşma yapılmıştır. Bu konferansların ve tartışmaların mevzuları Halkevlerinin halkın bilinçlenmesi açısından nedenli önemli olduğunu göstermektedir. Bu mevzulardan bazıları şunlardır;

Halkevi açılma münasebetleri, halkçılık, gençlik terbiyesi, teşkilatçılık, Afyon tarihi, dünya iktisadiyatı ve iktisadi vaziyetimiz, menenjit, Afyon’da hangi sanayii teessüs edilebilir, kahve zaruri bir ihtiyaç mıdır? vb. gibi toplumu siyasi sosyal kültürel ve ekonomik açıdan bilgilendirecek konferans ve konuşmalar gerçekleşmiştir¹⁹⁰. Halkın bilgi ve duygularını derinleştirip geliştirmek, halkı demokratik hayatın gerekliliklerine göre yetiştirmek için Halkevlerinde konferanslara oldukça önem verilmiştir.

Bu konferanslarda sadece akla ve duygusallığa hitap etmekle kalmayıp, aynı zamanda her meslek adamının iş ve istihsal kabiliyetlerini artırarak yeni öğrendikleri şeylerle kendi sahalarında yeni işler yaptırma amacı da göz önünde tutulmuştur. Ayrıca konferansların daha başarılı ve eğitici olması için, halk sadece dinleyici olmaktan çıkarılarak konular hakkında düşündürülmüş ayrıca halk, konuşturulmak suretiyle ilgi ve alakaları ve dikkatleri sürekli uyanık tutulmuştur. Bunun için tartışmalı konferanslara da yer verilmiştir. Yine halkın dikkatini ve ilgisini sürekli tutmak için özlü hikayelere ve halk şiirlerine yer verilmiştir¹⁹¹.

Bu çerçeveden olmak üzere 1932-1934 tarihleri arasında gerek Halkevi ve gerekse Halkevi şubeleri tarafından iki yıl içerisinde 62 konferans düzenlenmiştir. Bu konferanslardan 23’ü halkın düşündüklerini söylemeleri amacı ile karşılıklı görüş alışverişi içerisinde gerçekleştirilmiştir. Konferanslara ilginin devamlı yüksek tutulması amacıyla halk şiirleri ve konserler düzenlenmiştir. Bu şekilde halkın konferanslara olan ilgisi oldukça artmıştır. Konferansların oldukça kalabalık olduğu anlaşılmaktadır¹⁹².

1934 yılında Afyon Halkevine kayıtlı olan kişi sayısı 604 kişidir. Bunlardan 44’ü kadın, 560’ı ise erkektir¹⁹³. Afyon Halkevi etkinliklerine katılan bu kişi sayılarını daha net kavramak için bu dönemlerdeki Afyon nüfusunu vermek yerinde olacaktır. Bu tarihlerde birkaç yıl önce 1927 yılında Afyon’un merkez nüfusu 23.367 kişidir. Afyon’a bağlı nahiye ve köylerde ise 42.613’ü kadın 36.507’si erkek olmak üzere toplam nüfus 79.120’dir¹⁹⁴. Afyon merkezin 1941 yılında ise nüfusu 26.947 kişi olup Türkiye genelinde nüfus sayısı olarak 26. sırada bulunduğu bildirilmektedir¹⁹⁵. Bir kişinin farklı

¹⁸⁹ Y. Mazhar AREN, “Halkçılık ve Halkevleri”, *Taşpınar*, C. VI, S. 64, Afyon, 1939.

¹⁹⁰ *Son Haber*, 26 İkinci Kanun 1933, Perşembe, S. 1342.

¹⁹¹ *Taşpınar*, C. II, S. 4, 19 Şubat 1933.

¹⁹² *Taşpınar*, C. II, S. 16, 19 Şubat 1934, s. 88.

¹⁹³ *Taşpınar*, C.III, S.28, 19 Şubat 1935, s. 70.

¹⁹⁴ Latif DAŞDEMİR, “Afyonkarahisar’da Türk Yerleşimi ve Nüfusu”, *Afyonkarahisar Kütüğü*, C. I, AKÜ Yay., Afyon, 2001, s. 267-268.

¹⁹⁵ *Haber*, 16 Kanunsani 1941, Perşembe, S. 2150.

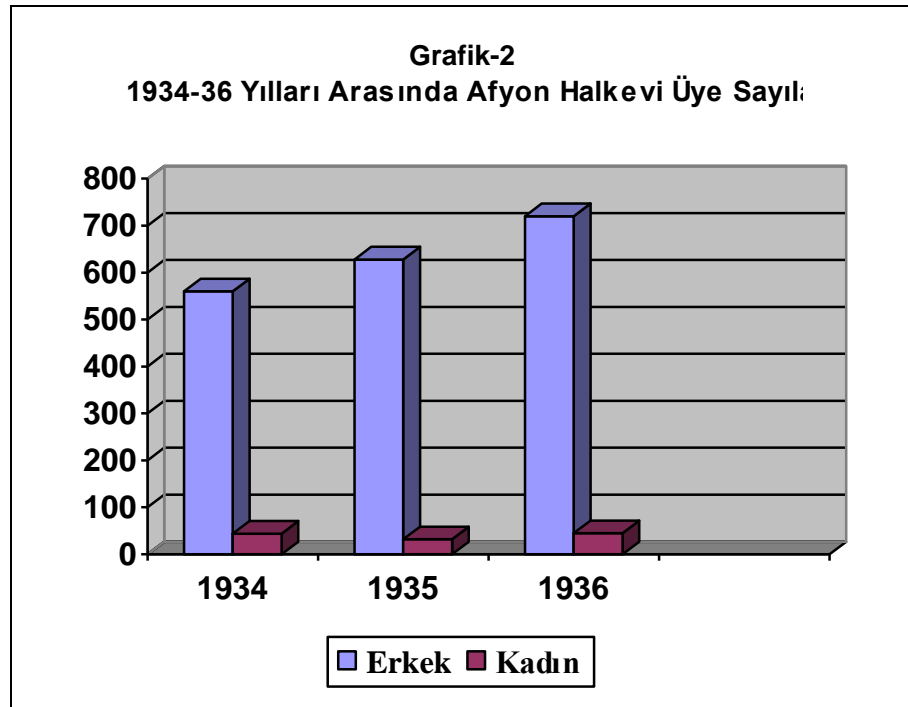
konferanslara da katılmış olabileceği göz önüne alındığında nüfusun tam olarak ne kadarının bu konferanslara katıldığını kesin olarak tespit etmek mümkün olmasa da şehrin önemli bir çoğunluğunun bu konferanslara katıldığı söylenebilir.

Afyon Halkevinin 1934-36 yılları arasındaki üye sayılarına bakıldığında erkek üyelerin fazlalığına rağmen kadınların da o yıllarda azda olsa Halkevine üye olmaları ve faaliyetlerde bulunmaları dikkat çekicidir (Tablo-3 ve Grafik 2).

Tablo-3 1934-36 Yılları Arasında Afyon Halkevi Üye Sayıları

Yıllar	1934	1935	1936
Erkek	560	628	720
Kadın	44	32	45

Halkevleri 1934 Senesi Faaliyet Raporları Hulasası, Ulus Basımevi, Ankara, 1935, s. 134; *Halkevlerinin 1935 Senesi Faaliyet Raporları Hulasası*, Ulus Basımevi, Ankara, 1936, s. 122-193, *CHP 1937 Yıldönümü Broşürü Geçen Yılda Halkevleri Nasıl Çalıştı?*, Ulus Basımevi, Ankara, 1937, s. 24.



I) DİL-EDEBİYAT TARİH ŞUBESİ VE FAALİYETLERİ

M. Kemal Atatürk'ün iki kültür davasından olan dil ve tarih, çağdaşlaşmanın belli başlı göstergelerindedir. Dil ve yazı sanatı olan Halkevlerinin en önemli çalışmaları arasında yer almıştır. Dili işlemek, millileştirmek, ikilikten kurtarmak amacıyla Halkevlerinde dil ve edebiyat çalışmaları kaynaştırılmıştır. Bu anlamda Dil Edebiyat ve Tarih Şubeleri; Halkevlerinin en önemli şubelerinden birisidir. Halkevi şubeleri arasında en yoğun çalışan şubedir. Dil edebiyat ve tarih şubeleri çıkarttıkları dergilerle de dönemin kültürel özelliklerini günümüze kadar taşımışlardır. Halkevi talimatnamesine göre bu şubenin görevleri şu şekilde sıralanabilir;

1- Dil, edebiyat ve tarih şubesi, bulunduğu bölgenin genel bilgisini yükseltmeye yarayacak mevzularda konferanslar ve konuşmalar tertip eder. Bu konuşmalarda, Cumhuriyet ve inkılap prensiplerinin kökleşmesine, memleket sevgisinin, vatandaşlık vazifeleri duygusunun yükselmesine; halk için ameli surette faydalı olacak bahislere daha fazla yer ayrılacaktır.

2- Dil, Edebiyat ve Tarih Şubesi, ana Türk dilinin bugünkü yazı ve edebiyatta kullanılmayan, fakat halk arasında yaşayan kelimeleri, ıstılahları ile, kadim milli masalları, ata sözlerini araştırıp toplar, milli tarihin mahalli safhalarına, bilhassa eğer varsa bölgedeki göçebe Türk aşiretleri arasında olmak üzere milli gelenek ve adetleri inceler.

3- Şube üyeleri dergi çıkarır veya çıkartılmakta olan mecmua veya gazetelere intisap ederek, birinci ve ikinci maddelerdeki amaçlar üzerinde neşriyatta bulunur.

4- Şube, yeni yetişen gençler arasında ilim ve edebiyat sahalarında önemli gelişme gösterenleri himaye ve teşvik eder. İstidat ve kabiliyetlerinin gelişmesini sağlamak için çözüm yolları araştırır¹⁹⁶.

Görüleceği üzere Dil, Tarih ve Edebiyat Şubelerinin çalışma programları dört ana esas üzerinde yoğunlaşmıştır. Halkevinin bulunduğu bölgenin bilgisini ve görgüsünü yükseltmek amacıyla sohbet ve konferanslar düzenlemek, halk arasında hâlâ konuşulan fakat yazı ve edebiyat dilinde kullanılmayan atasözleri, deyimler, kelimeler ve terimleri ortaya çıkarmak ve çıkan bu çalışmaları dergilerde yayınlamak, ayrıca gençleri edebiyat ve sanata teşvik etmek bu şubenin en önemli amaçları arasındadır.

¹⁹⁶ CHF Halkevi Talimatnamesi, 1932, s. 6.

Bunun yanında şube; kaçınılmaz bir sonuç olarak partinin prensiplerini yayacak araştırmalar ve çalışmalar da yapmıştır.

Halkevleri çalışma talimatnamesinde Dil ve Edebiyat Şubesinin görevi şu şekilde açıklanmıştır; “*Dil ve Edebiyat Şubesi, muhitin umumi bilgisinin artmasına ve parti prensiplerinin kökleşmesiyle meşgul olur*”¹⁹⁷. Yine 1940 çalışma talimatnamesinin giriş bölümünde “*Halkevleri şubelerinin bütün çalışmalarda, parti programının göz önünde tutulması, bunların her vesile ile yayılması ve kökleştirilmesi esastır*”¹⁹⁸ ibaresi bulunmaktadır. Kapsamı oldukça geniş olan bu amaçları gerçekleştirmek için yukarıda belirttiğimiz üzere dil çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Özellikle halk dili ile ilgili çeşitli konferanslar tertip edilmiş, Türk dilini yeniden gerçek kimliğine ulaştırmak için dilbilgisi araştırmaları yapılmış, bütün bunları yaparken de araştırma, derleme ve türetme yöntemlerini izlemiştir (madde1-6)¹⁹⁹.

Şubenin edebiyatla ilgili öncelikli amaçları arasında, edebiyata farklı heyecan verici ve canlı bir ortam sunmak, Türk dilinin özleşmesini yani sadeleşmesini sağlamak, edebiyat alanına, yeni ve genç isimler kazandırmak ve Türk inkılabının halk tabanına yayılmasını sağlamak bu amaçla Türk tarihini ve inkılabını öven eserleri artırmak, dünya edebiyatından kopmadan Türk edebiyatını bozacak tesirlerden uzak durmak gibi amaçlar bulunmaktadır. Bu amaçları gerçekleştirmek için ise; yazarlarla toplantılar yapmak, konferanslar tertip etmek, yapılan çalışmaları yayınlamak ve edebi yarışmalar düzenlemek gibi yollar izlenmiştir²⁰⁰. Halkevleri genel merkezi ve Türk Dil Kurumu, Türkiye'nin her yerindeki Halkevlerinin Türk dili çalışmalarına ağırlık vermesini özellikle istemektedir²⁰¹. Bunu temel sebebi de yukarıda da belirtildiği gibi Türk dilinin özleşmesini ve Türk kültürünün gelişmesini sağlamaktır.

Halkevleri bu çalışmaları yaparken kendi matbaalarını kurmamışlardır. Çünkü talimatnamenin 18. maddesinde Halkevleri gerek dergi gerekse broşür ve kitap basmak üzere matbaa kurmaması bildirilmektedir. Aynı husus Halkevleri genel merkezinden 1938 yılında gelen emirle de teyit edilmektedir²⁰². Halkevleri yayınlarını piyasada

¹⁹⁷ CHP Halkevleri Çalışma Talimatnamesi, Ankara, 1940, s. 5.

¹⁹⁸ CHP Halkevleri Çalışma Talimatnamesi, 1940, s. 3.

¹⁹⁹ CHP Halkevleri Çalışma Talimatnamesi, 1940, s. 5-6.

²⁰⁰ CHP Halkevleri Çalışma Talimatnamesi, 1940, s. 6-7.

²⁰¹ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Yer No: 3.12..91, Fon Kodu: 490..1.0.0, Dosya: 1.BÜRO, Tarih: 4/6/1936.

²⁰² Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Yer No: 4.16..11, Fon Kodu: 490..1.0.0, Dosya: 1.BÜRO, Tarih: 5/2/1938.

bulunan özel bir matbaaya bastırmak zorundaydılar²⁰³. Kanaatimizce bunun sebebi olarak Halkevlerinin içinde bulunduğu ekonomik nedenler gösterilebilir.

Daha önce de belirttiğimiz üzere Dil Edebiyat Şubeleri, Halkevlerinin en önemli ve en faal şubeleridir. Bu durum Afyon'da da kendini göstermiştir. Afyon Halkevi kurulduktan hemen sonra daha çok bu şubenin çalışmalarıyla varlığını sürdürmüştür. Şube kendi içerisinde teşkilatlanmasını hemen tamamlamıştır. Nitekim şubenin kuruluş aşamasında, kol başkanı, öğretmen Eflatun Cem Beyin başkanlığında yine öğretmen Tahir Hayrettin Bey, öğretmen M. Zihni Bey olmuş, şubenin amacı, halkın genel bilgisinin artması, parti ilkelerinin kökleşmesine, yurttaşlık görevleri duygusunun gelişmesine yarayacak konuşmalar tertip etmek şeklinde belirlenmiştir.

Şube, Şubat 1932'den Şubat 1933 yılına kadar, Türk Dili Tetkik Cemiyeti'nin direktifleri doğrultusunda çalışmıştır. Aynı zamanda Türk dilini ve tarihini tetkik yönünden verilen konferanslar ile güzel yazı yazma, güzel söz söyleme yarışmaları düzenlenmiştir. Şube, bu dönemde Ankara Halkevi ile işbirliği içerisinde çalışmalarını sürdürmüştür²⁰⁴. 1932-33 yılı içerisinde Afyon Halkevi milli ve özel günlerde etkin bir şekilde görev alarak halkın kaynaşmasında önemli bir yere sahip olmuştur. Bundan başka, çeşitli esnaf ve hayır cemiyetleri ile sanayi teşekküllerinin teşkilatlandırılması işleri ile sonuçlanan önemli toplantılar yapılmıştır. Ayrıca ilgilenen kişilerle, diyanet işleri ile meşgul olanlar, Türkçe ezan, kamet ve hutbe hakkında muhtelif konuşmalar gerçekleştirilmiştir²⁰⁵.

Dil Edebiyat Şubeleri dille ilgili çalışmalarını Ankara ile bağlantılı bir şekilde sürdürmüştür. Örneğin, TDTC ile işbirliği içerisinde vilayetin Derleme Ocaklarından gelen sözler tasnif edilmiştir. Halkevi kendi derlediği sözleri de katarak 1933 yılında 5000'e yakın toplanan kelimelerden 2176 tanesini TDTC'ne göndermiştir. Gönderilen bu derlemeler TDTC açılan anketlere Afyon'un bütün ocaklarından verilen 950 liste birleştirilerek cemiyete yollanmıştır. Yine 1933-1934 tarihleri itibarıyla halka dil inkılabının hedefini anlatmak için konferanslar verilmiştir. Şube, Taşpınar dergisinin her ayın 19'unda çıkarılmasını sağlamış, "Cumhuriyetin Onuncu Yıl Dönümü,

²⁰³ *CHP Halkevleri Çalışma Talimatnamesi*, 1940, s. 9; GERAY, s. 348.

²⁰⁴ *Taşpınar*, C.II, S. 4, 19 Şubat 1933, s. 97-100.

²⁰⁵ *Taşpınar*, C. II, S. 16, 19 Şubat 1934, s. 88.

Afyon'un Kurtuluşu, 23 Nisan Çocuk Bayramı” gibi özel günlerde Taşpınar ayrı bir sayı olarak yayınlanmıştır²⁰⁶.

Dil, Edebiyat ve Tarih Şubelerinin önemini daha iyi kavramak açısından Atatürk'ün şu sözü önem arz etmektedir; “*Yüksek bir insan cemiyeti olan Türk milletinin tarihi bir vasfı da güzel sanatları sevmek ve onlarla yükselmektir. Bunun içindir ki milletimizin yüksek karakterini, yorulmaz çalışkanlığını, fitri zekasını ilme bağlılığını, güzel sanatlara sevgisini, milli birlik duygusunu mütemadiyen ve her türlü vasıtalarla besleyerek inkişaf ettirmek milli ülkümüzdür*”. Görüldüğü gibi bu önemli görevi edebi alandaki gelişmelerin ve edebiyatta meydana gelecek değişimlerin diğer iki unsuru da beraberinde getireceği Atatürk tarafından açıkça belirtilmiş bu bağlamda Halkevlerinin en önemli ve en faal çalışan şubeleri Edebiyat Şubeleri olmuştur.

Bu şubelerin en önemli görevi Atatürk'ün himayesinde ve ondan aldığı ilham ile çalışan TTK'nın incelediği, derinleştirdiği, yaydığı ve her gün yeni belgelerle isabeti beliren tarih tezine her üyesinin candan çalışmalarıyla, elden geldiği kadar, bir yeni yayıcı, bir yeni malzeme ve delil toplayıcı daha katabilmek ve Türk milletinin tarihinin eskiliğini, tanımak ve tanıtmaktır²⁰⁷. Edebiyat kolunun diğer önemli görevi ise; edebiyat alanında yeni buluşlara ve yeni eserlere karşı heyecan uyandırmak ve edebi yazılarda öz Türkçe kullanmak ve yaymak, edebiyatta çağdaş ulusların yolundan ayrılmamakla beraber milli hüviyeti bozacak zararlı tesirlerden korunmak, edebi eserlerle Türk devrimini yaymaktır. Türklüğün milli savaş hatıralarını göz önüne koymak, işlemeye ve çoğaltmaya çalışmak en önemli görevleri arasındadır²⁰⁸.

Halkevlerinin Tarih kolunun en önemli görevlerinden bir diğeri ise şu şekilde ifade edilebilir; “*Cihan tarihinde Türk'ün eski ve büyük yerini tebarüz ettirmeğe ve bu hakikati inkar ve ihmal eden iddiaların ve çalışmaların çürüklüğünü inandırıcı delillerle ortaya koymak, Türk Medeniyetinin tarihi anıtlarını, yazılı belgelerini göstermek, bu medeniyet ve kültüre hizmet eden büyük adamların şahsiyetlerini ve eserlerini ortaya çıkarmaktır. Türk tarih ve medeniyeti etrafında yabancı dillerde yazılmış faydalı eserleri Türkçeye çevirmek, çevrede tarih gezileri yaparak, tarih,*

²⁰⁶ Taşpınar, C. II, S. 16, 19 Şubat 1934, s. 83; Afyon Halkevinin Yaptıkları, Afyon Halkevi, Doğan Matbaası, Afyon, 1938, s. 14.

²⁰⁷ Halkevleri 1932-1935, s. 15.

²⁰⁸ Halkevleri 1932-1935, s. 20.

*coğrafya ve folklor incelemelerine girişmektir. Her türlü tarihi eserlerin korunması için halka telkin yapmayı ve onların üzerine titremeyi baş görevleri olarak saymaktır*²⁰⁹.

Afyon Halkevinin Dil Edebiyat ve Tarih Şubesinin çalışma alanı geniş olmakla beraber, bu kol konferans ağırlıklı çalışmalar yapmıştır. Konferanslar halkın ihtiyaç duyduğu sosyal ve kültürel konular başta olmak üzere, ekonomiden şiire ve sanata kadar her konuda geniş bir bilginin halk kitlesine ulaşmasını sağlamıştır. Bu konferanslarda, konuşmacı olan kişinin konusunda uzman olmasına özellikle dikkat edilmiştir. Örneğin edebiyat gecelerinde şairler ve eserleri önemli yer teşkil etmektedir. Konferansa gelen kişi sayısına bakıldığında Afyon halkının konferanslara oldukça önem verdiği anlaşılmaktadır.

Katılımın yüksek olması Afyon Halkevinin halk üzerinde etkinliğini artırdığını göstermektedir. Konferansların konuları incelendiğinde, Halkevlerinde ilk yıllarda verilen konferansların birlik ve beraberliği sağlayıcı ve milli bilinci geliştirici konular içerdiği anlaşılmaktadır. Ulusal bilinci geliştirici bu konferanslar özellikle milli bayramlarda yoğunluğunu artırmıştır. Düzenlenen gecelere halkın ilgisini göstermek amacıyla örnek olması açısından Eylül 1932 tarihinde Afyon Halkevinde tertip edilen bir gece için yerel basında çıkan şu haberleri vermek yerinde olacaktır;

“Geçen perşembe akşamı Halkevi yine samimi, heyecanlı, neşeli gecelerden birisini yaşadı. Halkevinin o günkü programını öğrenen halk daha akşamdan salonu doldurmuştu. Saat 19.30’da sandalye bulmak hemen hemen imkansızdı. Herkes yakın kiraathanelerden oturacağı sandalyeyi kendisi getiriyordu. Konferansa başlanılacağı dakikada artık salonda tek bir sandalye koyacak yer yoktu.

*Tam zamanında Mebus İzzet Ulvi ve Cemal Beyefendilerle Vali ve Belediye Reisi ve diğer rüesayı memurun salona girdiler. İzzet Ulvi Bey konferans verdi. Bu konuşmasında, inkılâp ve inkılabın zarureti, Türk ve onun eski inkılap kahramanları, yeni inkılabımız ve onu yaratan başbuğ, Parti ve esasları ve faydaları selahiyetli bir ifade ile anlatıldı. Daha sonra Eflatun Bey kürsüden halk şiirleri okudu, Galip Beyin teşekkürlerinden sonra halk türküleri başladı”*²¹⁰.

Afyon Halkevi açılış tarihi olan 19 Şubat 1932 tarihinden 29 Teşrinivevvel 1938 tarihine kadar olan altı sene ve sekiz ay içerisinde çok önemli faaliyetler göstermiştir (Fotoğraf için Bkz. Ek-5).

²⁰⁹ *Halkevleri 1932-1935*, s. 28.

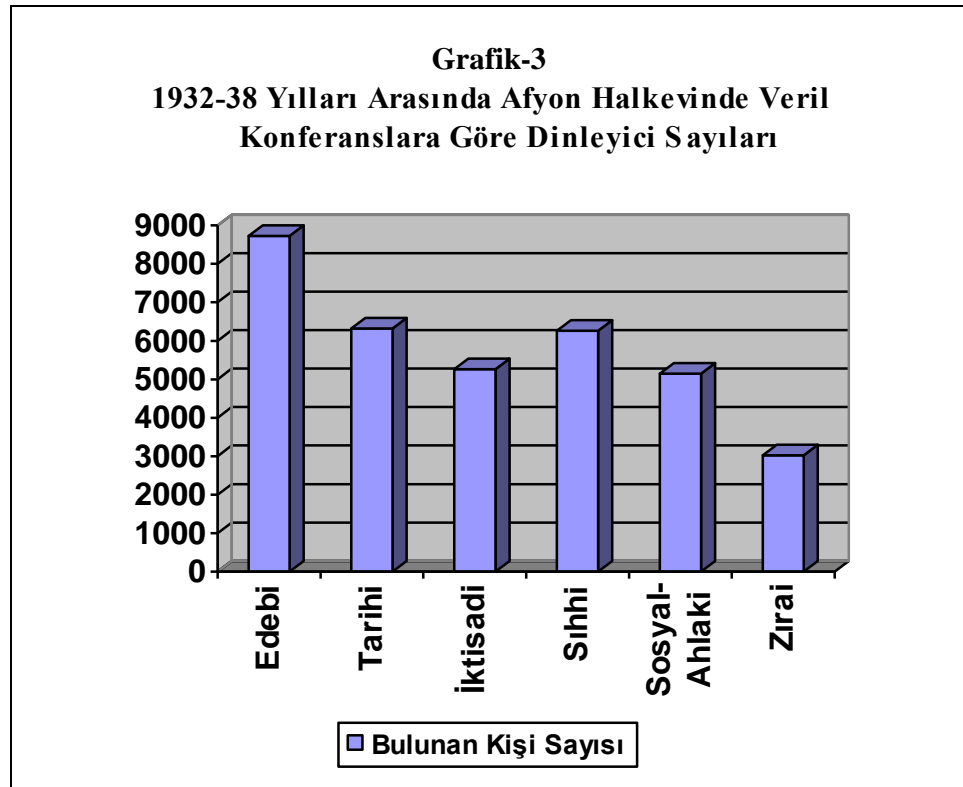
²¹⁰ *Son Haber*, 12 Eylül 1932 Pazartesi, S. 1305.

Tablo-4 1932-38 Yılları Arası Dil-Edebiyat ve Tarih Şubesinde Düzenlenen Konferans Türleri, Sayıları ve Bu Konferanslara Katılan Dinleyici Sayıları

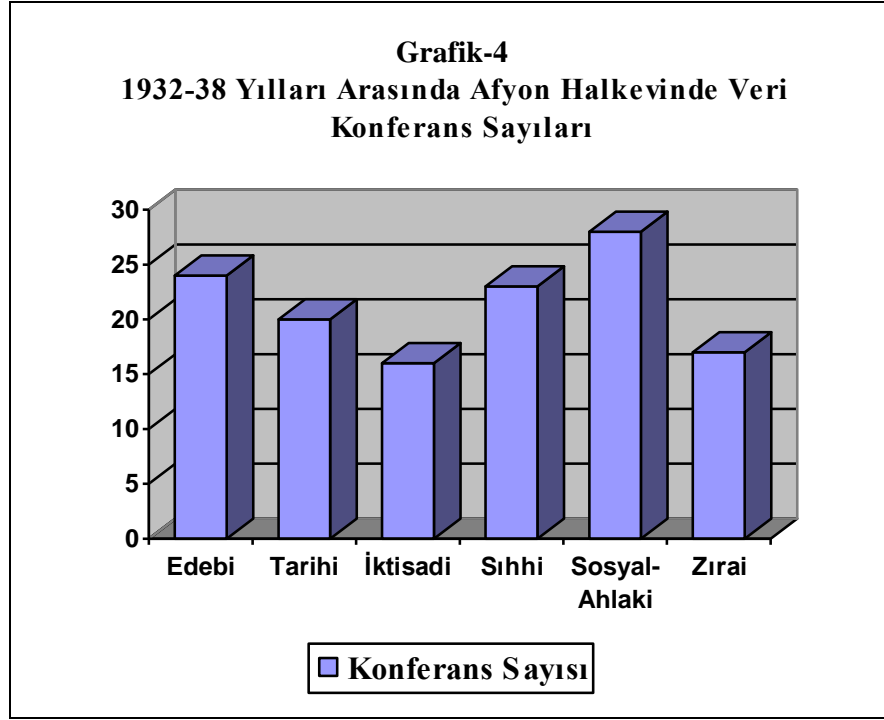
Adeti	Konusu ve Alanı	Bulunan Kişi Sayısı
24	Edebi Konferans	8725
20	Tarihi Konferans	6317
16	İktisadi Konferans	5262
23	Sıhhi Konferans	6260
28	İçtimai ve Ahlaki Konferans	5145
17	Zirai Konferans	3020
128	TOPLAM	34729

Taşpınar, C. VI, S.77, Birinci Teşrin 1938, s. 204.

Tablodan da anlaşılacağı üzere Afyon Halkevi açılışından itibaren yedi içerisinde 128 konferans vermiştir ki her yıl için ortalama 18 konferans ve her aya ortalama 2 konferans düşmektedir. Kanaatimizce elde ettiğimiz bu verilerin istatistikî açıdan görünümünü vermek faydalı olacaktır.



Yine Halkevinin 19 Şubat 1932 tarihinden 29 Ekim 1938 tarihine kadar olan sürede yapılan konferansların çeşitleri istatistikî olarak görünümü aşağıdaki gibidir;



Grafiklerden de anlaşılacağı üzere edebi konferanslara ilgi daha fazla olurken en fazla konferans ise sosyal ve ahlakî alanda verilmiştir. Afyon Halkevi kültürel alanda çalışmalarına devam ederken bir yandan da 1932 yılı içerisinde okuma salonuna halk sığmadığı için 30 Mayıs 1932 tarihinde farklı bir yerde 300 kitapla beraber yeni bir Halkevi okuma salonu oluşturmuştur²¹¹. Böylece halkın, Halkevine daha sık gelerek bilgi edinmesi ve diğer şubelerden de yararlanması sağlanmıştır.

Halkevlerinin Tarih kolları, bulunduğu bölgenin sınırları içindeki tarihi eserleri korumuş, bunların önemini ve kıymetini halka ve memurlarına anlatmış, bu konuda konferanslar düzenlemiştir. Halkevlerinin tarih kollarının bu çalışmaları TTK tarafından takip edilmiştir. Halkevi tarih kollarının bu tarz çalışmalarıyla M. Kemal Atatürk'ün tarih tezi halk arasında oldukça yayılmıştır. Bu çalışmaların diğer bir önemi ise Türk tarihinin yeni ve mahalli delillerle kuvvetlendirilmesidir²¹².

Bu yıllar içerisinde mahalli ve tarihi araştırmalar sürekli olarak devam etmiştir. Afyon bölgesinde ilk çağ dönemlerinde yer alan Hititlerin, Friglerin ve Selçuklu Türklerinin eserleri ve vesikaları toplanmıştır. Tarih araştırmalarına devam eden Müze Müdürü Süleyman Gönçer tarafından bir "Afyon Tarihi" kitabı hazırlanmıştır. Ayrıca 1932-33 yılları arasında "Afyon Coğrafyası" adlı eseri hazırlama çalışmaları devam

²¹¹ *Son Haber*, 30 Mayıs 1932 Pazartesi, S. 1275.

²¹² *Halkevleri 1932-1935*, s. 30-31.

etmiştir. Yine Afyon Halkevi Tarih kolu, Kurtuluş Savaşında Afyon'daki hareket ve çalışmalara ait eser ve vesikaları ortaya çıkarmak için bir anket hazırlamıştır. Dil şubesi ayrıca birçok destan, koşma, mani ve atasözlerini toparlamıştır. Afyon'da yaşamış belli başlı şahsiyetlerden olan halk şairi Deli Bekir'in eserleri toplanmış, hayatı tespit edilmeye çalışılmıştır²¹³.

Bu dönemde Afyon Halkevi, halkı aydınlatmak bilinçli bir toplum oluşturmak için en önemli faaliyetlerden biri olan konferanslara hızla devam etmiştir. Halkevinin bu şubesinin açılış tarihi olan 19 Şubat 1932 tarihinden 5 Aralık 1933 tarihine kadar sosyal ve kültürel içerikli birçok konferans düzenlenmiştir. Şubenin düzenlediği bu toplantılara 8468 kişi katılmıştır. Bu arada idare heyeti de 32 defa toplanmıştır. Geçen süre içerisinde 22 konferans, 23 tartışmalı konuşma yapılmıştır. Yine 1933 senesi içerisinde sağlık, ilmi ve ahlaki, edebi, tarihi konularda toplam 25 konferans verilmiştir. Bu konferanslara 8433 dinleyici katılmıştır. Toplantılarda kumarın zararları ve iç borçlanma tahvilleri konularında bile halk aydınlatılmıştır²¹⁴. Bu konferans ve konuşmaların konusuna bakıldığında halk terbiyesinden para kazanma ve biriktirme yollarına kadar çeşitli konularda halk bilgilendirilmeye çalışılmıştır. Örnek olması açısından bu konferans ve tartışmaların konusunu vermek yerinde olacaktır²¹⁵.

“Halkevi açılma musahabeleri; Halkçılık; Gençlik Terbiyesi; Teşkilatçılık; Afyon Tarihi; Dünya İktisadiyatı ve İktisadi Vaziyetimiz; Menenjit; Afyon'da Hangi Sanayi Teessüs Edebilir; Türk Edebiyatının Kıymeti; Sporun Faydaları; Afyon-Akşehir maçı dolayısıyla spor musahabesi; Milli Hakimiyet Halk İdaresi; Cemiyette Çocuğun Kıymet ve Ehemmiyeti; 23 Nisan, Vatan, Vatandaşlık, Milliyet, Milliyetperverlik; Kahve zaruri bir ihtiyaç mıdır?; Fen ve Tıp nazarında tiryakilik nedir?; Fenni Ziraat usulleri; Mahsulata arız Olan Hastalıklar; Kooperatifçilik ve Faydaları; Yabani Ağaçların Aşılınması; Muhafız Gücü Seyahati münasebetiyle spor hakkında konuşmalar; İkinci Kademe Halkevlerinin Açılışı; Afyon-Uşak maçı münasebetiyle konuşmalar; Afyon'un Kurtuluş Günü ve İşgal senelerine ait Hatırat; Zafer Bayramı Toplantısı; Beşeriyetin İnkılap yolu biz ve İnkılap Fırkamız; Dilimizin Tarihi; Dil Kurultayı Toplanmaları; Muallimler gecesi; her hafta cuma akşamları mesleki toplanmalar; Cumhuriyet ve Eski İdarelerle Olan Farkları; Para kazanma ve biriktirme yolları; Sporun Faydaları ve Sıhhatle Alakası; Yeni Ölçüler hakkında sekiz defa sohbet; Neden darlıktayız? Nasıl Kurtuluruz; Milli Terbiyenin İstikameti Ne Olmalıdır?”

²¹³ Taşpınar, C. II, S. 16, 19 Şubat 1934, s. 83-84.

²¹⁴ Taşpınar, C. II, S. 24, 29 Birinci Teşrin 1934, s. 223.

²¹⁵ Son Haber, 23 İkinci Kanun 1933, Pazartesi, S. 1341.

gibi konular Halkevinde konuşulup tartışılarak halkın bilgi ve kültür seviyesi yükseltilmeye çalışılmıştır. Aynı zamanda tarımdan ekonomiye kadar çeşitli konularda halkın ufku genişletilmeye ve ihtiyaçları giderilmeye çalışılmıştır²¹⁶.

Halkevinin bu şubesi 1934 yılı içerisinde de faaliyetlerini yoğun bir şekilde sürdürmüştür. Afyon Halkevi diğer faaliyetlerinin yanında edebiyat alanında isim yapmış şahsiyetleri ve eserlerini halka tanıtmak ve hatırlatmak amacıyla çeşitli etkinlikler düzenlemiştir. Örneğin yaklaşık otuz halk şairinin hayat ve eserleri toplatılmış, bunlardan Deli Bekir'in ve Ziya'nın yaşayışları ve koşmaları Taşpınar dergisinde yayınlanmıştır. Ayrıca yıl içinde bu şube komitesi üç büyük toplantı yaparak Namık Kemal, Tevfik Fikret günleri düzenlemiştir. Bu dönemde folklor araştırmaları devam ederken Taşpınar dergisi düzenli olarak çıkarılmıştır²¹⁷.

Edebiyat Şubesinin faaliyetleri arttıkça üye sayısında da belirli artış görülmüştür. Nitekim 1934 yılı itibarıyla Afyon Halkevine kayıtlı üye sayısı 44'ü bayan ve 560'ı bay olmak üzere toplam 604 kişi iken²¹⁸, aynı yıl Dil Tarih ve Edebiyat Şubesine kayıtlı olan kişiler 1 avukat, 12 öğretmen, 4 tüccar, 3 işçi, 1 sanatçı, 24'ü ise diğer meslek gruplarından olmak üzere toplam 45 kişidir. Şubenin üyelerinin tamamı erkek olup bayan üye bulunmaması dikkat çekmektedir²¹⁹ (Bkz. Tablo-23). Anlaşılacağı üzere Türk kadını henüz bu tür sosyal faaliyetlere henüz yeterince ilgi göstermemektedir.

Şube 1935 yılında 33 komite ve 4 genel toplantı yapmıştır. Ayrıca il söz derleme kurulları ile birlikte derleme fişleri üzerinde incelemeler yapılmış, bütün Afyon'da toplanan 5000 fiş elenerek 2176 fiş ayrılmıştır. İl Söz Derleme Kuruluna 950 anket bulduğu karşılıkla beraber verilmiştir. Dil bayramında, Türk dilinin zenginliği ve derinliği halka anlatılmıştır. Taşpınar dergisinde, tarihi izlerin araştırma ve incelemesi yayınlanırken ayrıca köycülük ve köy işleri ile ilgili olarak yazılar da yayınlanmıştır. Tarihî kalıntıları ortaya çıkarmak maksadıyla anketler yapılarak, ilgili kişilere gönderilmiştir. Yıl içerisinde üç tarihî, 255 kişi ile dört de arkeolojik gezi düzenlenerek tarihî kalıntılar incelenmiş ayrıca 520 kişiye konferans verilmiştir²²⁰.

²¹⁶ *Son Haber*, 23 İkinci Kanun 1933, Pazartesi, S. 1341.

²¹⁷ *Halkevleri 1934 Senesi Faaliyet Raporları Hulasası*, Ulus Basımevi, Ankara, 1935, s. 6.

²¹⁸ *Halkevleri 1934 Senesi Faaliyet Raporları Hulasası*, s. 134.

²¹⁹ *Halkevlerinin 1934 Senesi Faaliyet Raporları Hulasası*, s. 138-139.

²²⁰ *Taşpınar*, C. IV, S. 41, 24 Mart 1936, s. 75; *Halkevlerinin 1935 Senesi Faaliyet Raporları Hulasası*, Ulus Basımevi, Ankara, 1936, s. 6.

Aynı yıl içerisinde değişik konularda konferanslar verilmeye devam edilmiştir. Menemen olayı sonucunda şehit olan Kubilay'ı anmak için bir toplantı yapılmış, toplantıyı Halkevi başkanı Galip Demirer açmıştır. Demirer, “Kubilay Abidesi ve İnkılapdaki Manası” hakkında bir konuşma yapmış, ardından lise müdürü, “Kubilay'ın Hayatı ve Menemen Hadisesi, İnkılap Bakımından Kıymeti ve Önemi ve Abidenin Manası” hakkında bir konferans vermiştir²²¹.

Yine Halkevindeki öğretmen toplantıları ile açılış yıldönümü kutlamaları devam etmiştir²²². 1935 yılı açılış yıldönümü kutlamalarında Halkevi önünde bando çalınmış, Halkevi bayraklarla süslenmiş, Ankara Halkeviden söylenen İstiklal Marşı ayakta dinlenmiş, Başbakan İsmet İnönü ve Halkevleri Genel Başkanı Necip Küçüka'nın konuşmaları radyodan dinlenmiştir. Akşam üzeri ise Halkevinde bir kutlama gecesi düzenlenmiştir²²³. Bu yıl içerisinde Dinar Halkevi de açılmıştır²²⁴. Haliyle Afyon Halkevi yaptığı etkinlikler yeni açılan ve daha var olan Halkevlerine örnek teşkil etmiştir.

Bu şube, halkın ihtiyaç duyduğu sosyal konularda bilgisini artırmak için çalışmalarını 1935 yılı içerisinde hızlandırmıştır. Örneğin çocuk bakımı konusunda Dr. İbrahim Bey tarafından bir konferans düzenlenmiştir. Halkın, konferansa büyük ilgi gösterdiği anlaşılmaktadır²²⁵. Halkevleri genel merkezi tarafından “Çocuk” konulu konferanslara ağırlık verilmesi illerdeki Halkevi yöneticilerine bildirilmiştir. Bu şekilde geleceğin teminatı olan çocukların daha sağlıklı koşullarda yetişmesi ve iyi bir vatandaş olmaları amaçlanmıştır²²⁶.

Yine günün şartları gereği halkı yeni teknolojilerden haberdar etmek amacıyla konferanslar düzenlenmiştir. Örneğin, Kurmay Yüzbaşı Fahrettin Bey tarafından uçakların tarihçesi ve bugünkü durumları ve savaşlarda oynayacakları roller hakkında halk aydınlatılmıştır²²⁷. Halkevi sadece bu konferanslara ev sahipliği yapmakla kalmamış aynı zamanda çeşitli zamanlarda düğün törenlerinin yapıldığı bir yer olarak da karşımıza çıkmıştır. Örneğin Dazkırı kamunu öğretmenlerinden Hatice Hanım ile

²²¹ *Duyum (Eski Haber)*, 3 İkinci Kanun 1935, Perşembe, S. 1515.

²²² *Duyum (Eski Haber)*, 14 İkinci kanun 1935, Pazartesi, S.1517.

²²³ *Duyum (Eski Haber)*, 25 Şubat 1935, Pazartesi, S. 1529.

²²⁴ *Duyum (Eski Haber)*, 25 Şubat 1935, Pazartesi, S. 1533.

²²⁵ *Duyum (Eski Haber)*, 29 Nisan 1935, Pazartesi, S. 1546.

²²⁶ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Yer No: 3.12..20, Fon Kodu: 490..1.0.0, Dosya: 1.BÜRO, Tarih: 8/4/1936.

²²⁷ *Duyum (Eski Haber)*, 10 Haziran 1935, Pazartesi, S. 1558.

Cumhuriyet Okulu öğretmenlerinden Hüseyin Özata'nın düğün törenleri Halkevinde yapılmıştır²²⁸.

1936 yılı içerisinde daha önceki dönemlerde olduğu gibi çeşitli konferanslar ve genel toplantılar yapmaya devam etmiştir. Ayrıca folklor araştırmaları, dil çalışmaları, tarih incelemeleri sürdürülmüş, Taşpınar dergisi de çıkarılmaya devam edilmiştir. Bu yıl içerisinde 22 folklor, 1479 derleme fişi, 84 sentaks fişi, 80 halk türküsü, 35 sportif oyunlar, 36 raks, 31 yerli kıyafetlere ait 182 fiş doldurarak merkeze yollamıştır (Fotoğraf için Bkz. Ek-6). Dil Edebiyat Şubesinde, tarih araştırmaları, tarihi abide ve eserlerin korunması ve tarihlendirilmesi işleri, Afyon'un sosyal hayatı ve tarihi hakkında şeriye sicilleri ve folklor üzerinde incelemeler ve araştırmalar devam etmiştir. Yine Afyon'da yaşamış halk şairleri, diğer büyük ilim adamlarının hayatları incelenerek, bunların basılmamış eserleri toplanmış, Taşpınar dergisinde yayınlanmaya devam edilmiştir²²⁹.

Ayrıca 26 Ocak 1936 tarihinde Devlet Demir Yolları Başmühendisi Şevki Bey tarafından “Halkevleri ve Ulusal Ülkü” konulu bir konferans verilmiştir. Konferans sonunda Müzik kolu da konser vererek halkı eğlendirmiştir. Yılbaşı gecesi ise Halkevi salonunda bir toplantı düzenlenmiş, bu toplantıda lise gençleri ve Halkevi mensupları yılbaşı kutlaması yapmış, bunun dışında Halkevinde lise ve ilkokul öğretmenlerine çay şöleni verilmiştir²³⁰. Bu şölenin amacı Halkevinde önemli faaliyetlerde bulunan öğretmenlere teşekkür etmek ve verimlerini daha da artırmak olarak düşünülebilir. Ayrıca Halkevinde İlkokul Müfettişi Hilmi Duru ve bazı öğretmenlerin katılımıyla yapılan toplantılarda eski kıyafetler, sazlar, türküler, rakslar ve halk şiirlerinin derlenmesi hakkında bir toplantı yapılmıştır. Toplantıda derleme heyetinin bu iş için köy gezileri tertip etmesi kararlaştırılmıştır²³¹.

Halkevinde yapılan dil bayramları da dikkat çeken faaliyetlerdendir. Dil bayramlarının halk tarafından ilgi topladığı anlaşılmaktadır. Bu bayramların nasıl kutlandığına örnek teşkil etmesi açısından 1936 yılında yapılan dil bayramı etkinliklerini anlatmak yerinde olacaktır. Dil bayramı Afyon Halkevinde büyük bir etkinlikle kutlanmıştır. Kutlamada okunan şiirlerden birçoğunun ve halk türkülerinin tamamının Afyon yöresine ait olması halk arasında büyük ilgi uyandırmıştır. Müsamere,

²²⁸ *Duyum (Eski Haber)*, 12 Ağustos 1935, Pazartesi, S. 1576.

²²⁹ *Taşpınar*, C. V, S. 52, 19 Şubat 1937, s. 62.

²³⁰ *Taşpınar*, C. V, S. 52, 19 Şubat 1937, s. 48.

Halkevi başkanı Galip Demirer'in dil çalışmalarından ve toplanmanın amacından bahseden konuşmasıyla açılmış, ardından Lise Türkçe öğretmeni Mahir Türkkan'ın güneş-dil teorisini ve dil işlerinin çok büyük bir kültür işi olduğunu anlatan konferansından sonra, Gedikpaşa Okulu Başöğretmeni A. Açıköz'ün Karahisarlı Abdurrahim Mısri'nin hayatı ve eserleri hakkında daha önce Taşpınar dergisinde çıkan makaleler topluluğundan bölümler ve Türkçe şiirler okunmuştur. Yine öğretmen İbrahim Bey, Adanalı Ziya'nın şiirlerinden örnekler vermiştir. Ayrıca Vehbi Çizmeci'nin şiirlerine de yer verilmiştir. Seçme halk türküleri ve zeybek oyunlarıyla dil bayramı kutlama programına son verilmiştir²³².

Afyon Halkevinin Dil-Tarih, Edebiyat Şubesinde, 1937 yılı itibarıyla kayıtlı üye sayısı 11 bayan 63 erkek olmak üzere toplam 74 kişidir. Bir yıl içerisinde sekiz komite ve iki genel toplantı yapmış olan bu şube, ayda bir çıkmakta olan Taşpınar dergisinin 63. sayısını da hazırlamıştır. Yine dil çalışmalarında 1937 senesi içerisinde halk şairlerinin milli adet ve hayata dair söyledikleri ve yazdıkları eserler toplanarak Taşpınar dergisinde yayınlanmıştır. Ayrıca Afyon'un en önemli halk şairi Abdurrahim Mısri'nin 500 yıl önce halk ve halkçılığa ait eserlerinin araştırma, inceleme ve yayımı gerçekleştirilmiştir. Yine Afyon'da söylenen fakat zamanı bilinmeyen halk türkülerinin zamanları ve niçin söylendikleri araştırılıp yayınlanmıştır²³³.

Bu şube her yıl olduğu gibi 1937 yılında da edebiyat gecesi düzenlemiştir. Lise edebiyat öğretmeni Zekeriya Gökaytaç, "Abdülhak Hamid" hakkında iki saat süren bir konuşma yapmıştır. Ardından Şahap, Cemaleddin, Naci, Umran, Ali Hasan ve Şevki isimindeki lise öğrencileri şairin eserlerinden örnekler sunmuştur²³⁴. Bu şekilde Türk edebiyatının önemli şairleri ve değerleri anılmaya yaşatılmaya ve tanıtılmaya çalışılmıştır. Bu şube kendi içinde faaliyet gösterdiği gibi dışardan gelen misafirlere de konuşma imkanı vermiştir. Bu şekilde halkın Halkevine olan ilgisini artırmak ve ufkunu genişletmek amaçlanmıştır. Buna örnek olarak Halkevi Müfettişi Behçet Kemal Çağlar, Akşehir'den Afyon'a gelmiş ve Halkevinde heyecanlı bir konuşma düzenlemiştir. Behçet Kemal kendi şiirlerinden örnekler de sunmuştur²³⁵. Yine diğer bir örnek olarak Afyon'da bulunan Manisa sayısları Kâzım Nami Duru, Halkevinde bir konferans vermiş,

²³¹ *Afyonda Haber*, 10 Eylül 1936, Perşembe, S. 1684.

²³² *Afyonda Haber*, 28 Eylül 1936, Pazartesi, S. 1689.

²³³ *Taşpınar*, C.VI, S. 64, 19 Şubat 1938, s. 68-69.

²³⁴ *Haber*, 11 Şubat 1937 Perşembe, S. 1726.

²³⁵ *Haber*, 12 Nisan 1937 Pazartesi, S. 1741.

konuşmasında Türklüğe, Türk inkılabına ve Kemalizmin sosyal ve siyasal olarak yeni bir felsefe olduğuna değinmiştir²³⁶.

Tarih çalışmalarında 1937 yılında önemli adımlar atılmıştır. Şeriye sicillerinin incelemesi ve Afyon'un eski devirlere ait yaşantısı Edip Ali Baki'nin çalışmalarıyla toplanarak yayınlanmıştır. Ayrıca bölgede mevcut olan abideler üzerinde etüt çalışmaları yapılmış, Osmanlı ve Selçuklu dönemine ait eserler hakkındaki incelemeler Taşpınar dergisinde yayınlanmıştır. Yine çok önemli bir hattat ve nakkaş olan Afyonlu Ahmet Şemsettin'in hayatı ve eserleri hakkında incelemeler yapılarak vesikaları ile birlikte yayınlanmıştır²³⁷. Ayrıca Doğan Bey, Serdar Halil Ağa, Mevlana, Addi Çelebi, Hacı İves, Hamzabey, Hacı İskender bin Hacı Gani, Kapıcıbaşı Ahmet Bey gibi önemli şahsiyetlerin mezar taşları toplanarak müzeye konulmuştur²³⁸.

Yine 1938 tarihi itibarıyla Afyon Dil Araştırma Kolu, TDK'ya 2176 derleme fişi, 80 halk türküsü, 34 sportif oyun, 36 raks, 31 mahalli kıyafetlere ait olmak üzere fişler göndermiştir. Yayın sahasında ise Afyon şairlerinin en önemli eserleri bunların yanında Mısırlıoğlu Abdurrahim'in, Adanalı Ziya'nın, Deli Bekir'in ve diğer çevre şairlerinin şiirleri Taşpınar dergisinde yayınlanmaya devam edilmiştir²³⁹. Bu yıl içerisinde ayrıca ilkokul ve lise öğretmenleri Halkevinde toplanarak mesleki görüşmeler yapmışlar ve eğlenceler düzenlemişlerdir²⁴⁰.

Dil Tarih ve Edebiyat Şubesi 1939 yılı içerisinde de önemli çalışmalar yapmış ve Taşpınar dergisinin devamının çıkması sağlanmıştır. Çeşitli konularda konferanslar verilerek folklor çalışmaları hızlandırılmıştır²⁴¹. Ayrıca Halkevinin açılış yıldönümü olan 19 Şubat nedeniyle; Halkevleri Genel Başkanı Refik Saydam'ın Halkevleri açılış konuşması radyodan dinletilmiş, Halkevi sinema salonunda bir program düzenlenmiştir. Bu programda Afyon Halkevi Başkanı Galip Demirer, Halkevinin bir yıllık çalışmaları hakkında bilgi vermiş, ardından Milli Eğitim Müdürü Lütfi Engin Halkevinin yurttta yaptığı çalışmalar hakkında bir konferans vermiştir. Gecede şiirler okunmuş ve "Devrim Yolları" adlı piyesin oynanmasıyla program sona ermiştir²⁴². Halkevi'nin her yıl

²³⁶ *Haber*, 12 Temmuz 1937, Pazartesi, S. 1767.

²³⁷ *Taşpınar*, C. VI, S. 64, 19 Şubat 1938, s. 69.

²³⁸ *Taşpınar*, C. VI, S.77, 29 Birinci Teşrin, 1938.

²³⁹ *Taşpınar*, C. VI, S. 77, 29 Birinci Teşrin, 1938.

²⁴⁰ *Haber*, 7 Mart 1938, S. 1828.

²⁴¹ *Taşpınar*, C. VIII, S. 78, 19 Şubat 1940, s. 14.

²⁴² *Haber*, 23 Şubat 1939, S. 1922.

düzenlediği Dinar kazasında yaşamını yitirenler için bir anma töreni 14 Haziran 1939 tarihinde tekrar yapılmıştır²⁴³.

Yine Halkevlerinin köy muhtarlarına özel olarak düzenlediği kursa iştirak edenlere Halkevi tarafından öğlen yemeği verilmiştir²⁴⁴. Ayrıca Lozan günü, İsmet İnönü'nün Lozan'da başardıkları ve Lozan anlaşmasının yıldönümü nedeniyle Halkevinde tören düzenlenmiştir²⁴⁵. Yine bu tarihte Belediye Doktoru Avni Tan tarafından çeşitli hastalıklar hakkında konferans verilmiştir²⁴⁶. Konferansların konularına bakıldığında halkı aydınlatmak amacıyla sosyal konulara değinildiği gibi Cumhuriyet ideolojisini ve inkılapları benimsetmek amacının da güdüldüğü anlaşılmaktadır.

1940 yılında ise Afyon tarihini incelemek ve ortaya çıkarmak için yapılan çalışmalar Taşpınar dergisinde yayımlanmaya devam edilmiştir²⁴⁷. Gençleri yüksek öğrenime özendirmek amacıyla yarıyıl tatilinde Afyon'a gelen Afyonlu üniversite öğrencilerine Vali Durmuş Evrendilek'in de katılımıyla Halkevinde bir çay ziyafeti verilmiştir²⁴⁸. Ayrıca 16 Mart tarihinde Halkevinde Gazi Terbiye Enstitüsü hocası Sadi Selen tarafından bölgenin coğrafi yapısı ve doğal servetleri hakkında bir konferans verilmiştir. Konferansı kalabalık bir grubun izlediği ifade edilmektedir²⁴⁹.

Şube 1941 yılı içerisinde faaliyetlerine hızla devam etmiştir. Cumhuriyet Bayramı münasebetiyle Lise Tarih Öğretmeni Hüsnü İrkil Ata, Atatürk'ün ölüm yıldönümünde Avukat Kemal Aşkar tarafından "Atatürk'ün Hayatı ve Türklüğü ve Vatana Olan Hizmetleri" konulu bir konferans verilmiştir. İktisadi ve artırma haftası ile ilgili olarak İş Bankası Muhasebecisi Zeki Eler, köy kalkınması hakkında Maarif Müdürü Lütfi Engin, verem ve yayılması ve korunma çareleri hakkında Memleket Hastanesi Dahiliye Uzmanı Dr. Mesut Tekinalp, halk şairleri hakkında enstitü öğretmeni Nuriye Konur, ideal aile kadını hakkında öğretmen Samiha, edebiyat şubesinin çalışmaları hakkında yine Zeki Eler, Namık Kemal'in annesi hakkında Lise Öğretmeni Edip Ali Baki, bayrak ve bayrağa saygı hakkında Lise Öğretmeni Hüsnü

²⁴³ *Haber*, 15 Haziran 1939, S. 1954; Temsil Şubesinin faaliyetleri sırasında değinileceği üzere 1 Haziran 1939 yılında Dinar'a gidilirken yolda sele yakalanan kafilenden üç kişi ölmüştür.

²⁴⁴ *Haber*, 19 Haziran 1939, S. 1955.

²⁴⁵ *Haber*, 27 Temmuz 1939, S. 1963.

²⁴⁶ *Haber*, 14 Ağustos 1939, S. 1968.

²⁴⁷ *Haber*, 01 Ocak 1940, S. 2012.

²⁴⁸ *Haber*, 8 Şubat 1940, S. 2017.

²⁴⁹ *Haber*, 18 Mart 1940, S. 2050.

Irkıl Ata, Ceza Kanunu hakkında Savcı Yardımcısı Hasan Dinçer, Hamit'in ölüm yıldönümü münasebetiyle Lise Öğretmeni Sami Onur, "Türk nedir?" Türklerin Anadolu'ya geçmeleri dünkü ve bugünkü idari şekilleri hakkında Hakimiyeti Milliye bayramında Lise Muavini Sadık Yöntem, 19 Mayıs İnkılabımız ve spor hakkında İş Bankası memurlarından Muhtar Güçlü, temsiller yoluyla yapılacak terbiye ve etkiler hakkında Rüştü Kutman gibi kişiler tarafından konferanslar verilmiştir.

Bunların dışında CHP genel merkezinden gönderilen Gazi Enstitüsü Edebiyat Profesörü A. Kutsi Tecer tarafından halk edebiyatı hakkında bilgi verilmiştir. Ankara Üniversitesi Dil, Tarih, Edebiyat Fakültesi Doçentlerinden Bedrettin Tuncel tarafından halk teması ve Karagöz hakkında, Mülkiye okulu hocalarından Prof. Nurettin Sevin tarafından Türkçenin telaffuz bakımından tetkiki hakkında, Prof. Kazım Gürkan tarafından çocuk düşürme hakkında, Ziraat okulu Doçenti Nail Orman tarafından Türkiye'de bağcılık ve bağcılıkta Afyon'un yeri hakkında konferanslar verilmiştir²⁵⁰. Yine Nisan ayı içerisinde dil edebiyat geceleri düzenlenmeye devam edilmiştir. Afyon'da yetişmiş eski ve yeni dönem şairlerin eserleri bu gecelerde okunmuştur²⁵¹. Ayrıca Haziran 1941'de Dr. Bekir İzmirlioğlu, Halkevinde keyif veren zehirler hakkında konferans düzenlemiştir²⁵². 26 Eylül 1941 tarihinde dil bayramı münasebetiyle bir toplantı yapılmış, bu toplantı sırasında Ahmet Sami Onur, dil inkılabı hakkında bilgi vermiştir²⁵³.

18 Ocak 1942 tarihinde Halkevi salonunda Selami Işındağ, verem hakkında bir konferans vermiş, konferansın bitiminde halktan gelen soruları yanıtlamıştır. Bu konferanstan sonra Karagöz oyunu oynatılarak çalışkanlık, tasarruf ve iyilik gibi konularda halkın ilgisi çekilmiştir²⁵⁴. Yine 1942 yılında Halkevlerinin onuncu yıl kutlamaları nedeniyle Afyon Halkevinde üç gün boyunca etkinlikler düzenlenmiştir. Halkevi kutlamalarının ilk akşamı olan cumartesi günü Sosyal Yardım Şubesi yararına bir balo düzenlemiş, pazar günü ise sinema salonunda bir toplantı yapılarak, Ankara Halkevinde yapılan tören radyodan halka dinletilmiştir. Ayrıca bu günün akşamında "Yağmur Gecesi" ve "Adam Sarrafı" adlı temsiller oynanmıştır. Yağmur Gecesi adlı piyesi yarıyıl tatilinde Afyon'a gelen Afyonlu yüksek öğrenim öğrencileri

²⁵⁰ *Taşpınar*, S. 86, Ağustos 1941, s. 29-30.

²⁵¹ *Haber*, 17 Nisan 1941 Perşembe, S. 2175.

²⁵² *Haber*, 30 Haziran 1941 Pazartesi, S. 2195.

²⁵³ *Haber*, 29 Eylül 1941 Pazartesi, S. 2221.

²⁵⁴ *Haber*, 19 Ocak 1942, Pazartesi, Yıl: 19, S. 2248.

hazırlamıştır²⁵⁵. 1942 yılı içerisinde de önemli günler, Halkevinde kutlanmaya veya anılmaya devam etmiştir. Atatürk'ün ölüm yıldönümü nedeniyle Halkevinde ve bütün Halkodalarında törenler düzenlenmesi kararlaştırılmış²⁵⁶, 5 Kasım'da ise Halkevinde yapılan köy gecesinde dönemin Ziraat Müdürü Remzi Apak çiftçilere çeşitli öğütler veren bir konuşma düzenlemiştir²⁵⁷.

Yine 22 Aralık 1942 tarihinde Halkevinde bir “Halk Edebiyatı ve Halk Sanatı Gecesi” düzenlenmiştir. Bu toplantıda öğretmen Tayyar Ataman “Farklar Nedir?” konulu bir konuşma yapmış, mahalli folklor ve folklorun edebiyata kattığı zengin malzemeler hakkında bilgi vermiştir. Ayrıca öğretmen Ali Gündüz, halk edebiyatının özelliklerinden bahsetmiş, gecenin sonunda öğrenciler tarafından Dadaloğlu, Cevheri, Karacaoğlan ve Köroğlu gibi halk edebiyatı şairlerinin eserlerinden örnekler verilmiştir. Osman Attila ise yine aynı konular üzerinde konuşma yaparak, kendi şiirlerinden örnekler vermiştir²⁵⁸. Halkevinin on birinci yıldönümünü kutlamak için de etkinlikler düzenlenmiştir²⁵⁹.

Afyon Halkevi Edebiyat Şubesinin 1943 yılında gerçekleştirdiği önemli faaliyetler bulunmaktadır. Bir yıl içerisinde verdiği konferans ve konuşmacılar şu şekildedir; verem konusunda Selami Işındağ, suni gübre konusunda A. Mahir Erkmen, ekimin artırılması konusunda Tefvik İscá, Halkevi çalışmaları ve dil inkılabı konusunda Tayyar Ataman, Montrö Boğazlar Sözleşmesi, Lozan Zaferi, Afyon İnönü günü, Cumhuriyet Türkün en büyük bayramı konularında Ömer Aktuncer, aile hukuku konusunda Orhan Yersel, dilimiz dünya dilinin en güzeli konusunda Fethi İsmail İsfendiyaroğlu, hububat ziraatı konusunda Remzi Apak, Atamız konusunda Rüştü Kutman, dünya görüşü ve ahlak konusunda Mustafa Soylu tarafından konferanslar verilmiştir. Bu konferansların dışında edebiyat geceleri yapılmış ve bu münasebetle Edip Ali Baki, Faruk Şükrü Yersel, Ali Gündüz, Tayyar Ataman, Osman Attila muhtelif konularda konuşmalar yapmış, lise öğrencileri kendi şiirleri ile yeni şair ve halk şairlerinin eserlerinden parçalar okumuşlardır²⁶⁰. Verilen bu konferanslarla halkın ilgi duyduğu konuların yanında halkın yasalar hakkında bilgi sahibi olması için adli

²⁵⁵ *Haber*, 23 Şubat 1942, Pazartesi, Yıl: 19, S. 2258.

²⁵⁶ *Haber*, 9 Kasım 1942, Pazartesi, Yıl:20, S. 2330.

²⁵⁷ *Haber*, 12 Kasım 1942, Perşembe, Yıl:20, S 2331.

²⁵⁸ *Haber*, 24 Aralık 1942, Perşembe, Yıl:20, S. 2342.

²⁵⁹ *Haber*, 22 Şubat 1943, Pazartesi, Yıl: 20, S. 2358.

²⁶⁰ *Taşpınar*, S. 97, (Şubat 1943), s. 231.

konularda da konferanslar verilmiştir. Böylece Halkevi toplumsal yaşamdaki yerini almış, aynı zamanda devletin düzenleyici kural ve kanunlarını halka ulaştıran ve öğreten bir rol üstlenmiştir.

Afyon'da konuşmacıların dinleyicilerle buluştuğu Halkevi salonunda gerçekleştirilen bu konferanslar her konuda halkın ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik güncel ve çeşitlilik arz eden bir nitelik taşımaktadır. Bu konferanslar önceleri il merkezlerinde verilirken daha sonra merkeze bağlı olan kasabalara kadar geniş bir halk kitlesine ulaşmıştır. Verilen bu konferanslar daha önce de belirttiğimiz üzere halk tarafından önemli ölçüde ilgi görmüş, ilin ileri gelenleri de bu konferanslara katılmıştır. Konferansların sonunda müzikli ve eğlenceli etkinliklerin yapılmasıyla konferanslara daha fazla kişinin katılması sağlanmıştır. Halkın göstermiş olduğu bu ilgi her geçen yıl konferansların sayı ve çeşitliliğinin artmasına neden olmuştur. Daha sonraki dönemlerde Halkevlerinin bazı faaliyetlerinin durmasına rağmen konferansların Halkevlerinin kapatılışına kadar devam ettiği görülmektedir.

Bütün bunların yanında Afyon Halkevi kültürel çalışmalarına bu dönemde de devam etmiştir. Örneğin Halkevi edebiyat şubesi 1943 senesinde Edip Ali Baki'nin eserini çoğaltmıştır. Faruk Şükrü Yersel, Edip Ali Baki, Ali Gündüz, Ali Mustafa Soylu, Bekir Sıtkı Sencer, Süleyman Gönçer, İbrahim Erçetin, Tayyar Ataman, Abdullah Nurata gibi kişiler Taşpınar dergisinde yazı yazmışlar, Afyon şairlerinden Gülaboğlu Askeri, Afyon Mevlevi şairlerinden Tabi, Yahya, Yakın, Horozdede, Afyon halk şairlerinden Türabi hakkında incelemeler yapılmıştır. Namık Kemal'in çocukluğu hakkında yeni bir vesika yayınlanmıştır. Afyon'un eski hayatından akisler ve Dehşeti'den, Adanalı Ziya'dan parçalar, Afyon'da Türkçe Kitabeler, Germiyanogullarına ait yeni vesikalar da Taşpınar dergisinde yayınlanan çalışmalardandır²⁶¹.

Dil ve Edebiyat Şubesinin edebiyat gecesi etkinliklerine 1943 yılında da devam edilmiştir. 1 Mart 1943 tarihinde Halkevinde yine bir edebiyat gecesi düzenlenmiştir. Halkevi dil ve edebiyat komitesi başkanı Tayyar Ataman'ın idaresindeki bu gecede Osman Attila, içinde kendi şiirleri de bulunan parçalar okumuş, Faruk Şükrü Yersel ve Edip Ali Baki birer konuşma yapmış, lise öğrencileri de bu geceye şiirleriyle

²⁶¹ *Taşpınar*, S 97, (Şubat 1943), s. 231.

katılmışlardır²⁶². 23 Nisan günü Halkevinde lise felsefe öğretmeni Mustafa Soylu, “Çocuk Terbiyesi” konulu bir konferans vermiş, bu konuşmanın ardından sinema gösterimi yapılmıştır²⁶³. Yine bu yıl içerisinde şair Ahmet Haşim’in ölümünün onuncu yıldönümü nedeniyle 4 Haziran günü Afyon Halkevinde bir toplantı düzenlenmiştir. Bu toplantıda lise edebiyat öğretmeni Ali Gündüz, şairin hayatı ve sanatı hakkında bilgi vermiş, gençler tarafından seçme şiirler ve nükteler okunmuştur.

Ayrıca 5 Haziran tarihinde Halkevi sinema salonunda Savcı Yardımcısı Abdullah Arkan tarafından nişanlanma ve evlenme konulu bir konferans verilmiş, bu konferanstan sonra dinleyicilere bir film gösterilmiştir²⁶⁴. 12-13 Haziran günlerinde ise CHP genel sekreterliği aracılığıyla Afyon’a gelen İngiliz öğretmenler F.B.B. Billaws ve J. Naylor tarafından “İngiliz Okulunun Hayatından Bir Gün”, “İngiliz Spor ve Oyunları” konulu konferanslar verilmiştir. Haber gazetesinde konferansa büyük ilgi gösterildiği ifade edilmektedir²⁶⁵. Bu etkinliklerin yanında 24 Temmuz gecesi Lozan günü Halkevinde çeşitli etkinliklerle kutlanmıştır. Bu gecede hukukçu Orhan Necip Yersel, Lozan anlaşmasının değerini anlatan bir konuşma yapmış, Burdur Halkevi tarafından “Kör” piyesi temsil edilmiştir²⁶⁶. 28 Eylül tarihinde dil bayramı kutlanmıştır²⁶⁷, 10 Kasım tarihinde ise büyük önder M. Kemal Atatürk düzenlenen çeşitli törenlerle anılmıştır²⁶⁸.

Görüldüğü gibi yerli konuşmacıların yanında yabancı konuşmacılar da halk tarafından ilgi görmüştür. Halkevlerinin bu faaliyetleri ile halk bir taraftan bilgilendirilirken, diğer taraftan da halkın yabancı dile olan merakı artırılmaya çalışılmıştır. Yabancılar tarafından verilen konferanslarla halkın dünyaya bakışı ve düşünce yapısı değiştirilmeye çalışılmıştır.

1944 yılında da Halkevi konferansları devam etmiştir. 15 Şubat 1944 tarihinde lise öğretmenlerinden Orhan Dengiz, Afyonkarahisar’ın kuruluşu ve tarihteki gelişmesi konulu bir konferans vermiştir²⁶⁹. Yine bu yıl içerisinde de rutin kutlamalardan olan

²⁶² *Haber*, 4 Mart 1943, Perşembe, Yıl: 20, S. 2361.

²⁶³ *Haber*, 26 Nisan 1943, Pazartesi, Yıl:21, S. 2376.

²⁶⁴ *Haber*, 10 Haziran 1943, Perşembe, Yıl:21, S. 2389.

²⁶⁵ *Haber*, 15 Temmuz 1943, Perşembe, Yıl:21, S. 2399.

²⁶⁶ *Haber*, 26 Temmuz 1943, Pazartesi, Yıl:21, S. 2402.

²⁶⁷ *Haber*, 27 Eylül 1943, Pazartesi, Yıl: 21, S. 2420.

²⁶⁸ *Haber*, 11 Kasım 1943, Perşembe, Yıl:21, S. 2432.

²⁶⁹ *Haber*, 17 Şubat 1944, Perşembe, Yıl:22, S. 2458.

Halkevlerinin kuruluş yıldönümü çeşitli etkinliklerle kutlanmıştır²⁷⁰. 25 Ekim’de Halkevi sinema salonunda lise öğretmenlerinden Osman Pamirli tarafından “Çocuk Terbiyesi ve Velilerin Rolü” konulu bir konferans verilmiş²⁷¹, 26 Aralık Salı günü ise Halkevi konferans salonunda Mehmet Akif konulu bir konferans düzenlenmiştir²⁷². Görüldüğü gibi Afyon Halkevinde, Halkevlerinin kuruluş amaçlarına uygun olarak halk eğitiminin artırılması hususunda çalışmalar yapılmış, konferanslar düzenlenmiştir. Bunun yanında halkın kültürünü artırıcı ve sosyal içerikli konferanslar da düzenlenmiştir. Bu yıl içerisinde yapılan konferanslara halkın yoğun ilgi gösterdiği, ailelerin çocuklarıyla konferansa katıldığı, beş yüz kişilik salonun tamamen dolduğu İ. Küçük Kurt tarafından ifade edilmektedir²⁷³.

Afyon Halkevi 1944 yılı Zafer Bayramı dolayısıyla çeşitli illerden şehitliğe gelen Halkevi reislerini ağırlamıştır. 34 Halkevi reisi dört gün Afyon’da kalmışlardır. Bu sırada Halkevleri bürosu şefi Ahmet Kutsi Tecer’in başkanlığında bir toplantı gerçekleştirilmiştir. Bu toplantıya şair Behçet Kemal ve Ankara Halkevi Reisi Ferit Celal ile danışma heyetinden bazı milletvekilleri katılmıştır. Toplantının ana konusu Halkevlerinin memlekete ve halka daha yararlı ve verimli kılmak amacıyla yapılan çalışmaların sonuçlarını da göz önünde tutarak Halkevleri talimatnamesinin bazı maddeleri üzerinde görüş ve fikir alışverişinde bulunmaktır. Bu toplantıda Halkevleri tarafından hazırlanan raporlar üzerinde durulmuştur. Bazı Halkevlerinde yapılan faaliyetlerde hangi alanlarda daha başarılı olduğu açıklanmıştır. Ayrıca yine bu toplantıda “*inkılabın kaynağı ve kökleri Halkevlerinde olduğu gibi ağacı, meyveleri de buradan yükseleceği*” kanaati belirtilmiştir²⁷⁴.

Eğitici ve öğretici konferansların 1945 yılında verilmeye devam ettiği görülmektedir. Mart ayı içerisinde öğretmen Tahsin Tandırlı tarafından “Halk Edebiyatı” konulu bir konferans verilmiş²⁷⁵, lise öğretmenlerinden Osman Pamirli tarafından “Çocuk Terbiyesi” hakkında yine lise öğretmenlerinden Orhan Dengiz de

²⁷⁰ *Haber*, 21 Şubat 1944, Pazartesi, Yıl:22, S. 2459.

²⁷¹ *Haber*, 30 Ekim 1944, Pazartesi, Yıl: 23, S. 2528.

²⁷² *Haber*, 28 aralık 1944, Perşembe, Yıl:23, S. 2544.

²⁷³ İ. Küçük Kurt kendisinin on yaşında iken I. Hakkı Baltacıoğlu’nun konferansına babası tarafından götürüldüğünü ve salondaki kalabalıktan çok etkilendiğini ifade etmektedir. Afyon’da ikamet eden Kocatepe Gazetesinin sahibi ve İkinci dönem Afyon Halkevi Denetleme Kurulu Üyesi İbrahim KÜÇÜKKURT ile 18.05.2004 tarihinde yapılan mülakat, Doğum tarihi 1934 Afyon.

²⁷⁴ *Taşpınar*, S. 116-117, Eylül-Birinci Teşrin 1944, s. 400.

²⁷⁵ *Haber*, 12 Mart 1945, Pazartesi, Yıl:23, S. 2565

deprem konulu bir konferans düzenlemiştir²⁷⁶. Düzenlenen bu konferanslarla doğal felaketlerde halkın nasıl davranması gerektiğine dair bilgiler verilerek halkın bilinçlenmesi sağlanmıştır. Halkevinde partiye ve Halkevine mensup kişiler arasında yapılan bir toplantı sırasında İlhan Açıkgöz'ün teklifiyle İsmet İnönü'ye dünya savaşı sırasında takip ettiği isabetli siyaseti için bir teşekkür yazısı yazılması kabul edilmiştir. Yine Osman Attila bu toplantıda şiirler okumuş, milli oyunlar oynanmış, Temsil Kolu tarafından ise Karagöz temsili yapılmıştır²⁷⁷.

Mayıs ayında Tıp Fakültesi hocalarından Prof. Süheyl Ünver, Halkevinin daveti üzerine Afyon'u ziyaret etmiş, eski Türk süslemeleri konulu bir konferans vermiştir²⁷⁸. Bu yıl içerisinde ayrıca halkın tarım ve hayvancılık konusundaki bilgisini artırmak amacıyla çeşitli toplantılar düzenlenmiş, Toprak bayramında, Tarım Müdürü Esat Karakoç ile Halkevi adına Rüştü Kutman tarafından Toprak Kanunu hakkında konuşmalar yapılmıştır, milli oyunlar, Afyon türküleri ve son olarak güzel bir film izletilerek kutlanmıştır²⁷⁹. Gazi Enstitüsü öğretmenlerinden Namdar Karatay, Afyon Halkevi sinema salonunda "Edebiyatımızdaki Devamlı Oluş ve Yürüyüşler" hakkında bir konferans vermiştir²⁸⁰. Yine Ekim ayının sonunda Halkevinde bir konferans-konser düzenlenmiştir. Afyon'da bulunan şair-hekim Ceyhun Kansu, çocuk konulu, şair Kemal Or ise edebiyat ile ilgili bir konuşma yapmıştır. Yine o dönemde şehre gelmiş olan Nezahat Çınar da Afyon türküleri okumuştur²⁸¹. Bu şekilde halk bilgilendirilmeye ve konferanslara katılım artırılmaya çalışılmıştır.

1 Haziran 1939 yılında Dinar'a gidilirken selden dolayı meydana gelen kazada üç kişi yaşamını yitirmiştir. Bu kişiler daha önceki yıllarda olduğu gibi 1945 yılında da anılmış ve milli ve tarihi günler çeşitli etkinliklerle kutlanılmaya devam edilmiştir. Bu etkinlikler çerçevesinde Kocatepe ziyaret edilmiş ve tören düzenlenmiştir. Bu törende Osman Attila özlü bir konuşma yapmış, ardından İbrahim Ataman, 26 Ağustos taarruz hareketini ve sonuçlarını arazi üzerinde göstererek anlatmıştır. Bu anlatımın ardından

²⁷⁶ *Haber*, 15 Mart 1945, Perşembe, yıl:23, S. 2566.

²⁷⁷ *Haber*, 17 Mayıs 1945, Perşembe, Yıl:23, S. 2583.

²⁷⁸ *Haber*, 4 Haziran 1945, Pazartesi, Yıl:23, S. 2588.

²⁷⁹ *Taşpınar*, S. 120-125, Ocak-Haziran 1945, s. 247; *Haber*, 18 Haziran 1945, Pazartesi, Yıl:23, S. 2592.

²⁸⁰ *Haber*, 23 Temmuz 1945, Pazartesi, Yıl:23, S. 2602.

²⁸¹ *Haber*, 1 Ekim 1945, Pazartesi, Yıl:23, S. 2621; *Taşpınar*, S. 128-129-130-131, Eylül-Ekim-Kasım-Aralık 1945, s. 279.

öğretmen Halit Bayrak da kısa bir konuşma yaparak Muharrem Çepnioğlu ve Nuri Serdaroğlu'nun okudukları zafer şiirleriyle tören son bulmuştur²⁸².

Afyon bölgesinde tarih araştırmaları için her türlü fırsattan istifade edilmeye çalışılmış, örneğin köy öğretmenleri aracılığıyla bölgedeki tarihi kalıntılar ile Hititler, Frigler ve Selçuklular dönemi eserleri toplanarak yayıma hazırlanmıştır. Milli Mücadele döneminde Afyon'da meydana gelen çalışmalar ve hareketler yine Halkevi tarafından araştırılmış bu konuyla ilgili anketler düzenlenmiştir²⁸³. Orman Fakültesi Şeflerinden Dr. Kemal Savaş, 1946 yılında Afyon Halkevinde "Türkiye'de orman, ormancılık ve devlet orman işletmeleri" konulu bir konferans vermiştir²⁸⁴. Ayrıca Halkevlerinin 14. yıldönümü çeşitli etkinliklerle kutlanmaya devam edilmiştir.

1947 yılında Afyon'a gelen Prof. Dr. Süheyl Ünver tarafından Ahmet Karahisari'nin hayatı ve eserleri hakkında bir konferans verilmiştir²⁸⁵. Yine 27 Mayıs 1947 tarihinde Afyon'da misafir olarak bulunan şair Cahit Begenç "Gezilerde Gördüklerim" konulu bir konferans vermiştir²⁸⁶. Bu yıl içerisinde de Lozan Gününün 24. yıldönümü münasebetiyle lise tarih öğretmeni İsmail Özalp günün önemini belirten bir konuşma yapmış, lise öğrencileri şiirler okumuş, film gösterimi yapılmıştır²⁸⁷. Bu şekilde sonraki yıllarda da Dil Edebiyat Şubesinin faaliyetleri devam etmiştir.

Tablo-5 1934-35 Yılları Arasında Dil-Edebiyat ve Tarih Şubesi Üyelerin Mesleklere Göre Dağılımı

	Avukat	Doktor	Öğretmen	Tüccar	İşçi	Çiftçi	Zanaatkâr	Diğer Meslek	Kadın	Erkek	Toplam
1934	1	-	12	4	3	-	1	24	-	45	45
1935	-	-	22	6	27	-	-	-	5	50	55

Halkevlerinin 1934 Senesi Faaliyet Raporları Hülâsası, 1935, s. 138-139; *Halkevlerinin 1935 Senesi Faaliyet Raporları Hülâsası*, 1936, s. 122-123.

Taşpınar Dergisi

Taşpınar dergisi; Afyon Halkevi edebiyat şubesi tarafından her ayın on dokuzunda Afyon Doğan matbaası tarafından Afyon Halkevi adına 19 Birinci Teşrin 1932 tarihi itibarıyla çıkarılmaya başlanmış bir dergidir. Derginin imtiyaz sahibi Eflatun Cem Bey ve neşriyat müdürü Dr. Kemal Beydir²⁸⁸. Afyon Halkevinin dergisi Taşpınar,

²⁸² *Taşpınar*, S. 128-129-130-131, Eylül-Ekim-Kasım-Aralık 1945, s. 278.

²⁸³ *Afyon Halkevinin Yaptıkları*, s. 17.

²⁸⁴ *Haber*, 14 Ocak 1946, Pazartesi, Yıl:24, S. 2648.

²⁸⁵ *Haber*, 26 Mayıs 1947, Pazartesi, Yıl:25, S. 2786.

²⁸⁶ *Haber*, 29 Mayıs 1947, Perşembe, Yıl:25, S. 2787.

²⁸⁷ *Haber*, 28 Temmuz 1947, Pazartesi, Yıl:25, S. 2804.

²⁸⁸ *Taşpınar*, C. I, S. 1, 19 Birinci Teşrin, 1932.

adını şehrin su ihtiyacını karşılayan Taşpınar²⁸⁹ suyundan almıştır. Derginin ismini Ali Çetinkaya Beyefendi vermiştir²⁹⁰. Afyon Halkevi idare heyeti, henüz dergi çıkmadan önce, haftalık toplantılarında derginin ismini “*Halkevi*” olarak vermişken²⁹¹ daha sonra dergini ismi “*Taşpınar*” olarak değiştirilmiştir.

Dergide sürekli yazı yazarlar arasında; Edib Ali Bakı, Süleyman Hilmi Gönçer, Osman Attilâ, Yusuf Mazhar Aren, Sami Akyol, İzzet Ulvi Aykut, Tunçay Aksaray, Haydar Çerçel, Mehmet Zihni Çerçel, Zeki Kadir Erel, Şefik Gökay, Kâzım Nami Duru, Namdar Rahmi Karatay, Orhan Şaik Gökyay, Adnan İlhan Doğan, Vehbi Çizmeci, A. Mahir Erkmen, Ali Mahir Türkkan, Tayyar Ataman, Ahmet Hamdi Aydın, Yılmaz Çınar, Muzaffer Görktan, Şefik Göktaş gibi kişiler bulunmaktadır²⁹².

Taşpınar dergisinin çıkışına yerel basında geniş şekilde yer verilmiştir. Bu konuda Son Haber gazetesinde “*Şehrimiz Halkevi, Taşpınar adında güzel bir mecmua çıkarıyor. Bu mecmua ilk Halkevlerinin açılma günü yıldönümüne rastlayan, 19 Teşrinsani günü çıkmaya başlayacaktır. Taşpınar’ın bir senelik neşriyat masrafı Afyon Halkevi tarafından temin edilmiştir. Mecmuanın gerek tabının gerek yazılarının iyiliğine çok dikkat ve itina edilmektedir*” şeklinde haber çıkmıştır²⁹³. Daha sonraki günlerde derginin çıkmasıyla beraber gazetede derginin oldukça kaliteli olduğuna dair yazılar çıkmaya devam etmiştir²⁹⁴.

Taşpınar dergisi sadece yerel basın tarafından övülmekle kalmamış aynı zamanda yurdun çeşitli yayın organlarından da övgü almıştır. Bu övgülere Son Haber gazetesinde şu şekilde yer verilmiştir;

“Halkevimizin çıkardığı Taşpınar Mecmuası, memleketimizin birçok değerli gazete ve mecmuaları tarafından alaka ile karşılanmıştır. Vakitte Sadri Ethem Bey, Taşpınar “yeni bir dille yeni bir görüşle, yepyeni bir Türk yüzüyle çıktığından ve İstanbul’da birbirlerini bu kadar tutan fikirleri hevenk etmiş bir mecmuaya tesadüf etmediğinden bahsettikten sonra şöyle demiştir; Türk Kültürünün Afyonkarahisar taarruzunu yapan Taşpınar bize bu hakikaten değerli istidatlar demeyeceğim değerli fikir arkadaşları kazandırdı. Taşpınar yalnız ilmi tetkikler, edebiyat ve halk adetleri etrafında güzel, olgun yazılar

²⁸⁹ Afyon’un en lezzetli, en güzel suyu Taşpınar suyudur. Taşpınar Afyon şehrinin güney batı köşesinde bir derenin başında yer almaktadır. Kültür kaynağı olan Taşpınar dergisine adını veren bu pınar, aynı zamanda tarihi açıdan da oldukça değerlidir. Geniş bilgi için bkz.; *Taşpınar*, C. I, S.2, 19 Birinci Kanun 1932, s. 38.

²⁹⁰ *Taşpınar*, C. I, S. 2, 19 Birincikanun, 1932.

²⁹¹ *Son Haber*, 29 Eylül 1932 Perşembe, S. 1308.

²⁹² *Taşpınar*, C. I, S. 2, 19 Birincikanun, 1932; *Taşpınar*, C. I, S. 5, 19 Mart 1933; *Taşpınar*, C. III, S. 28, 19 Şubat 1935; *Taşpınar*, C. III, S. 28, 19 Şubat 1935; *Taşpınar*, C. VI, S.64, 19 Şubat 1938; *Taşpınar*, C. VI, S.64, 19 Şubat 1938; *Son Haber*, 21 İkinci Teşrin 1932 Pazartesi, S. 1323.

²⁹³ *Son Haber*, 14 İkinci Teşrin 1932 Pazartesi, S. 1321.

²⁹⁴ *Son Haber*, 21 İkinci Teşrin 1932 Pazartesi, S. 1323.

taşıyor, İnkılabın terbiye meseleleri Taşpınar'da başlı başına bir meseledir. Bir tez halindedir. Taşpınar'ın kaynakları arasında yepyeni bir kıymet daha göze çarpıyor, bize yeni bir meslek arkadaşı kazandırıyor. Biz Afyon Mebusu Ali Beyefendiye düşmana silahı ilk atan kahraman, yüksek bir politika adamı, kuvvetli teşkilatçı ve olgun bir insan diye tanıyorduk. Taşpınar'ın son sayısında görüyoruz ki düşmana ilk silahı atan, kültür hareketinde de Afyon cephesindedir”²⁹⁵.

Yine Son Haber gazetesinin bildirdiğine göre; Milliyet sanat sayfasında Taşpınar'dan övgüyle bahsedilmiştir. Milliyet gazetesi yazarı Nurullah Ata Bey “Yeni Görüşe Dair” adlı yazısında Eflatun Cem Beyin fikrinden bahsederek Taşpınar'ı Afyon Halkevinin çıkardığı güzel ve dolgun bir mecmua olarak nitelendirmiştir. Yine Balıkesir'de çıkan Türk Dili dergisinde, Taşpınar'dan övgüyle söz eden yazılar yayınlanmıştır. Ayrıca Hakimiyet-i Milliye'den Bürhan Asaf Bey de Taşpınar'ı beğenici bir dille anarken, Yeni Gün dergisi de Taşpınar'dan övgüyle bahsetmektedir²⁹⁶.

Dergide dikkati çeken önemli bir özellik de yazı yazarlara para verilmemesi ve dergiye ilan ve reklam konulmamasıdır. Zira bu konuda Taşpınar dergisinin yayın kurulu; “*Fikir satılmaz, neşredilir. Tarihin her devrinde, fikir adamlarının mahrum olduklarını, fakat kafataslarının muhtevasını daima boşalttıklarını ve yazdıklarını görüyoruz*”²⁹⁷ şeklinde düşünmektedir.

Taşpınar dergisi ilk sayısında okuyucularına seslenirken şu ifadeleri kullanmıştır;

“Milletimiz tarihin karanlık bir merhalesine girmişti. Bu acılı merhalede asırlarca kendi varlığımızdan uzak, yabancı kültürler içerisinde yaşadık. Nihayet içimizde uyanan milli şuur ufukumuzu aydınlatan bir ışık buldu; bu ziya içinde kuvvetli bir hamle yaptık. Her suretle müstakil, tezatsız bir millet halinde kendimizi bulduk. Bu İnkılap bize yepyeni bir cihan anlayışı getirdi. Bu yeni telakki karşısında eski içtimai müesseseler bir dal gibi kuruyup dökülüyor, ileri teknik ve sosyolojik şartlarla planlı bir cemiyet hayatı kuruluyor. Yeni bir iktisat, yeni bir ahlak, yeni bir edebiyat, hulasa yeni bir hayat doğuyor. Biz bu yapıda büyük işler yapamayacağımızı biliyoruz. Fakat muhitimizi bu canlı hayatı yaratacak ileri kadronun, büyük şahsiyetlerin kafasına göre şuurlandırmak, gençliği bu içtimai akışa göre ruhlandırmak iştiyakını duyuyoruz. Mecmuamız bu duygu terbiyesini üzerine alan Halkevi'nin samimi bir dili olacaktır”²⁹⁸.

Bu ifadelerden de anlaşılacağı üzere dergini asıl amacı halkı her konuda aydınlatmaktır. Taşpınar dergisinin ilk olarak çıkmaya başladığında dergide toplam on bölüm bulunmaktadır. Mesela derginin ikinci sayısında şu başlıklar ve şu isimler yer

²⁹⁵ *Son Haber*, 13 Nisan 1933 Perşembe, S. 1359.

²⁹⁶ *Son Haber*, 13 Nisan 1933 Perşembe, S. 1359.

²⁹⁷ *Taşpınar*, C. I, S. 5, 19 Mart 1933, s. 1.

²⁹⁸ *Taşpınar*, C. I, S. I, 19 Birinci Teşrin 1932, s. 1.

almıştır; Taşpınar (İzzet Ulvi), Saadetimizin Kaynağı (A. Zeki), İnkılap ve dil (Tahir Hayrettin), Beygir Kuvveti (M. Zihni), Eski Türk Düğünleri (Halit Niyazi), Saz şiiirleri (Eflatun Cem), Aşık Mesleki (Eflatun Cem), Tasarruf (Musa Kazım), Taşpınar (Süleyman Hilmi), Okuduklarımız gibi başlıklar bulunmaktadır²⁹⁹. Afyon Halkevi yayın organı olan Taşpınar dergisinde yazılan başlıklara bakıldığında konuların çeşitliliği görülmektedir. Bu bağlamda Halkevi, edebiyattan tarihe müzikten ekonomiye kadar pek çok alanda halkı bilinçlendirmek, bilgi ve düşüncesini geliştirmek için çalışmalar yapmıştır.

Dergide 1933 senesinde üç önemli eser vermiştir. Bunlar Afyon Milletvekili Ali Çetinkaya Beyin İngilizce'den çevirdiği “Türk Milli Mefkuresi”, “Türkler ve Avrupa” ile yine Afyon Milletvekillerinden olan Haydar Beyin “Terbiye ve Sosyoloji” adlı eserleridir. Halkevi bu eserleri kitap haline dönüştürme çabası içerisinde de girmiştir³⁰⁰.

Taşpınar dergisi 1934 yılı boyunca da aralıksız olarak çıkmıştır. 1934 yılında Afyon'da yetişen ozanların eserlerinin derlenmesi düşünülmüş ve otuz kadar ozanın yaşayışları ve konuşmaları toplanmıştır. Bunların içerisinde ünlü ozanlardan Deli Bekir ile Adanalı Ziya'nın yaşayışları, koşukları dergide yayımlanmıştır. Afyon'un Kurtuluş Savaşındaki önemi göz önünde bulundurularak, Kurtuluş Savaşındaki acı ve tatlı günler ile yapılan işlerin gelecek nesillere kalması açısından “Kurtuluş Savaşında Afyon” adlı bir eser çıkarılması onaylanmıştır. Bu çalışmalar TDK'nın direktifleri doğrultusunda gerçekleştirilmiştir. Afyon Halkevinin Edebiyat ve Tarih Kolu, coğrafya ve tarihi araştırmalarına aralıksız olarak devam ederken, halk kültürü ve yaşayışları ile öz Türkçe kelimelerin toplanması çalışmalarına da devam etmiştir³⁰¹. Yapılan bu çalışmalar Taşpınar dergisinde yayınlanmıştır.

Ayrıca Taşpınar dergisi özellikle 1934 tarihinden sonra köylü sorunlarını dile getiren ve köylüleri bilgilendirmeye çalışan yazı dizileri hazırlamaktan geri durmamıştır. Dergi bu bilgileri aktarırken köylü halkın anlayabileceği bir şekilde açık ve sade bir dil kullanmıştır. Köylülerin Taşpınar'la olan ilgileri konusunda bir örnek vermemiz uygun olacaktır;

”Birçok köyler Taşpınar'a abonedir. Fakat Taşpınar'daki yazılar çokluk onların işini okşamıyor. Köy işine çifte çubuğa toprağa yarar yazılar bulamıyorlar.

²⁹⁹ Taşpınar, C. I, S. 2, 19 Birincikanun, 1932, s. 1-2.

³⁰⁰ Taşpınar, C. II, S. 16, 19 Şubat 1934, s. 83-84.

³⁰¹ Taşpınar, C.III, S.28, 19 Şubat 1935, s. 70.

Köylülerimize hem daha faydalı olmak, hem de mecmuamıza gösterdikleri alakaya bir karşılık olsun diye bu yaptıkları köy işine ayırdık. Taşpınar'ın bu sayfalarında dilimizin döndüğü, bilgimizin erdiği kadar, sağlık bilgisi, yurt bilgisi, toprak, ekim, tohum, sulama, hayvan hastalıkları, hayvan ve mahsül cinslerinin iyileştirilmesi, köy evleri, kanunlar, mahkeme, arzuhal, vergi işlerini anlatır yazılar bulduracağız. Bunları hep bu işlerden anlar, erbap adamlar yazacaklardır. Odada yarenlik nasıl yapıyor ise, bunlarda o türlü açık sözler olacak. Ama bir adamın yazısını okumak, onunla yüz yüze geleye benzemez. İnsan hali bir olur ya, okurken adamın aklına birçok düğümler takılabilir. Eğer köylülerimiz böyle bir çıkmaza rastlarsa, işi düşüp de şehre indikleri zaman bir yol Halkevine uğrayıverirler”³⁰².

Bahsi geçen dergi bu şekilde köylü vatandaşlara seslendikten sonra köylüler için çalışmalarını hızlandırmıştır. Zira Taşpınar'da köylüler için yayınlanmak üzere doktor, ziraatçı, veteriner, avukat, öğretmen, tapucu, postacı, belediyeçi, mimar, mühendis, gazeteci, bankacı ve her türlü iş adamı gibi meslek gruplarından yazılar istemiştir³⁰³. Bütün bunlarla yetinmeyerek adı geçen dergide Afyon'un basın tarihiyle ilgili halkı ve ilgilenenleri bilgilendirmek amacıyla yazılar çıkarmıştır. Özellikle 1933 yılında dergide Afyon'un 10 yıllık matbuat tarihini anlatan yazılar çıkmıştır³⁰⁴. Dergisinin 10. sayısı Afyon'un kurtuluşunun 11. yıl dönümünü yaşatmak ve kutlamak amacıyla ayrı bir sayı halinde çıkmıştır. Bu özel sayıda, işgal acıları, istiklal savaşının canlı ve heyecanlı hatıraları, zafer sevinçleri ve nihayet kurtuluşun ilk ve son bütün tarihi anlatılmıştır³⁰⁵.

Dergi bazı sayılarını yurt dışına da ulaştırmaya çalışmıştır. Örneğin Doğu incelemeleri yapan Prag Üniversitesi öğretim üyesi Prof. B. J. Rypka'ya Taşpınar dergisi gönderilmiştir. Bunun karşılığında Rypka, kendisine gönderilen Taşpınar dergisi hakkında Afyon Halkevine bir mektup göndererek şunları ifade etmiştir; “*Fevkalade kıymetli mecmuanızın iki sayısını bana lutfen irsal buyurduğunuzdan dolayı pek çok müteşekkirim. Onları şimdi tetkik ederek gayet istifade eyliyorum. Ehemmiyetsiz mülahazatımı ayrıca yazacağım. Yalnız şimdi şunu söyleyeyim ki herkes mecmuanızın nefis münderecatına tebrik etmeli*”. Profesör bu mektubunun yanında Afyon Halkevine eserlerinden birer nüsha da göndermiştir³⁰⁶.

Afyon Halkevi yayın organı olarak 1932 yılının Ekim ayından itibaren her ayın on dokuzunda çıkarılmağa başlanan Taşpınar dergisi 1948 yılından itibaren eski

³⁰² Taşpınar, C. II, S. 19, 19 Mayıs 1934, s. 135.

³⁰³ Taşpınar, C.II, S.19, 19 Mayıs 1934, s. 136.

³⁰⁴ Taşpınar, C. I, S. 12, 29 Birinci Teşrin 1933, s. 303.

³⁰⁵ Taşpınar, C. I, S.10, 27 Ağustos 1933, s. 1.

³⁰⁶ Haber, 16 Aralık 1937, Perşembe, S. 1808.

düzenini yitirmiş ve daha az sayıda yazı ile çıkmaya başlamıştır. Dergide Halkevinin yıllık veya aylık faaliyet raporları düzensiz bir şekilde yayınlanmıştır. Taşpınar 23 Nisan 1950 ve 161. sayıdan sonra, Ağustos 1963 tarihine kadar yayınına ara vermiştir. 1963 yılından itibaren Afyon Halkevi tarafından tekrar yayınlanmaya başlanan Taşpınar yeni yayın dönemindeki başyazarı ve imtiyaz sahibi Hüseyin Şenşasımoğlu'dur³⁰⁷.

H. Şenşasımoğlu derginin ikinci dönem ilk sayısında yaptığı açıklamada Taşpınar'ın Şubat 1949 yılında 160. sayı ile yayın hayatını bitirdiğini söylemektedir³⁰⁸. Ancak E. Ogur'un verdiği bilgiye göre Taşpınar'ın 23 Nisan 1950 tarihinde 161. sayısı da yayınlanmıştır³⁰⁹. Taşpınar dergisi Ekim 1964'ten Haziran 1966 tarihine kadar yayınına yine bir süre ara vermiştir. Bunun sebebi olarak maddi imkansızlar gösterilir. Dergi, Aralık 1965'e kadar 20 sayı yayınlanmıştır. Taşpınar'ın yayımı Ağustos 1968'deki özel sayısı ile sona ermiştir³¹⁰. Uzun bir aradan sonra Taşpınar dergisi Ekim 1999 yılında Afyon Belediyesinin çabalarıyla yeniden yayın hayatına başlamıştır³¹¹.

Dergide hikaye, masal, folklor, hatıra, makale, lirik ve epik şiir gibi yazı türleri yer almıştır. Güncel ve ideolojik yazılar bir kenara bırakıldığında dergi, bir devrin fikir atmosferini gösteren, Afyon'un tarihî temellerini ortaya koyan ve araştırmalara kaynak teşkil eden önemli bilgiler içermektedir.

II) GÜZEL SANATLAR ŞUBESİ VE FAALİYETLERİ

Bütün insanların evrensel dili olan sanat aynı zamanda gelişmişliğin de göstergesidir. Bu amaçla Halkevleri köylüden kentliye insanlar arasında sanatı geliştirmek ve Cumhuriyetin sanat anlayışını topluma yaymak için bu şubeleri oluşturmuştur. Bu düşüncelerle kurulan Güzel Sanatlar Şubesinin görev ve sorumlulukları Halkevi talimatnamesinde açıkça ifade edilmiştir. Buna göre;

1- Güzel Sanatlar Şubesi, musiki, resim, heykeltıraşlık, mimarlık gibi sahalarda süsleme sanatları vs. de sanatkâr veya amatör unsurları bir araya toplar. Genç yetenekleri himaye ile gelişmelerine çalışır.

2- Şube, Halkevlerinin genel müsamere programlarının musiki kısmını hazırlar ve takip eder. Halk için genel musiki akşamları tertip eder.

³⁰⁷ Erol OGUR, "Dünkü Taşpınar", *Taşpınar*, Yıl: 1, S. 1, (Ekim 1999), s. 8-10.

³⁰⁸ *Taşpınar*, C. I, S. 1, Ağustos 1963, s. 3-4.

³⁰⁹ OGUR, s. 8-10.

³¹⁰ OGUR, s. 10-11.

³¹¹ *Taşpınar*, Yıl: 1, S. 1, (Ekim 1999), s. 1-64.

3- Halkevleri musiki mesai ve müsamerelerde milletlerarası modern musiki ile milli türkülerimizin esas tutulacak ve bütün musiki teknik ve aletleri kullanılacaktır. Yani musikide amaç, modern ve uluslararası musikiyi esas tutmak ve bunu tatbik ve temin etmektir. Halkın musiki zevkini arttırmak ve yükseltmek için radyo, gramofon, gibi vasıtalarından da yararlanılmalıdır.

4- Şube, mümkün olan yerlerde açacağı kurslarla güzel sanatlara katılımı çoğaltmaya ve bölgede sanat zevkini ve anlayışı yükseltmeye çalışır.

5- Bütün halkın, milli marşları ve şarkıları öğrenmesine yardım etmek ve bunların milli tezahür günleriyle Halkevleri genel müsamerelerinde milletçe bir ağızdan söylenmelerini temine çalışmak, Güzel Sanatlar Şubesi musiki kısmının en önemli vazifeleridir.

6- Şube, halk arasında, özellikle köylerde ve aşiretlerde söylenen milli Türkülerin notaları ve sözleriyle milli oyunlar tarz ve ahengini tesbit eder³¹².

1940 talimatnamesinde de bu maddelerin yanında (madde 41 ve 42) fotoğrafçılıkla uğraşmak isteyenlerin teşvik edilmesi ve halka fotoğrafçılığın bir sanat olduğunun anlatılması da faaliyet sahalarından kabul edilmiştir. Bu nedenle şube belli zamanlarda fotoğraf sergisi açmayı amaçlamıştır. Müzik çalışmalarında; koro, bando, orkestra, radyo, gramofon gibi yolların takip edileceği, halk türkülerinin ise cura, bağlama, bozok, meydan sazı, kabak, Karadeniz kemençesi, davul, zurna, kaval, darbuka, çifte nara gibi halk sazlarını kullanacağı açıklanmıştır.

Halkevleri ve Halkodalarına kullanılan radyolarının bataryaları genel merkez tarafından gönderilmektedir. Bu durum Halkevlerinin halkın iletişimine ve haber alma özgürlüğüne değer verdiğinin bir göstergesi olabilir³¹³. Aynı anlamda Halkevleri tarafından ithal edilecek sinema ve radyo makinalarına ait cihazların sınırlandırma yapılmadan yurda sokulması bildirilmektedir³¹⁴.

Resim alanında ise sergiler açmak, imkanlar dahilinde atölyeler kurmak veya mevcut atölyeleri işler hale getirmek suretiyle sanatçıları teşvik etmek en önemli amaçlardan olmuştur. Resim sergilerine bölgede bulunan tüm amatörlerin katılımının sağlanması amaçlanmış, sergide gösterilecek resimlerin konusu serbest bırakılmıştır.

³¹² CHF Halkevleri Talimatnamesi, 1932, s. 6-7.

³¹³ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Yer No: 11.58.10., Fon Kodu: 490.1.0.0, Dosya: 1.BÜRO, Tarih: 10/4/1951.

³¹⁴ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Yer No: 37.43..20, Fon Kodu: 30.18.1.2, Dosya: 256-11, Sayı: 14539, Tarih: 10/6/1933.

Özellikle Türk resminin temelini teşkil eden, Türk destanlarının yaşatıldığı, kahramanlıkların canlandırıldığı resimler teşvik edilmiş, bunun yanında kopyalama ve büyütme resimler kabul edilmemiştir³¹⁵.

Afyon Halkevi de bu amaçlar doğrultusunda çalışmalarına başlamıştır. Bölgede bütün müzik meraklılarını bir araya toplayarak, yeni müzik esaslarına göre bir “Halk Musiki Evi” meydana getirmiştir. Yeni müzik eserleri ve özellikle halk şarkıları üzerine konserler vermek en önemli faaliyetleri arasında yer almıştır. Bu kol ayrıca yetenekli gençleri toplayarak Halkevinde müzik dersleri vermiş, bölgedeki halkın müzik zevki geliştirilmeye çalışılmıştır³¹⁶.

Afyon Halkevinin kuruluşunun ilk dönemlerinde bu şubenin ilk faaliyetleri müzik alanında gelişmiştir. Bir taraftan halk arasında ve özellikle köylerde söylenen halk türküleri derlenmeye çalışılmış, diğer yandan piyano ve müzik kursları aracılığıyla halk arasında Batı müziği tanıtılmaya ve alıştırmaya çalışılmıştır. Bunun temel sebebi halkı Batı kültürüne ısındırmak olmalıdır.

Afyon Halkevi'nin Güzel Sanatlar şubesi Mimar Süreyya Bey başkanlığında Öğretmen Hami Bey, Öğretmen Feyzi Bey tarafından oluşturulmuştur³¹⁷. Güzel sanatlarla ilgilenen genç yetenekleri korumak ve bunları yetiştirmek gayesinde olan bu kol, halk için müzik geceleri düzenlemiş, Batı müziğinin ve tekniğinin kökleşmesine, Batı Müziğine göre Türk müziğinin oluşturulmasına çalışmıştır³¹⁸. Daha sonraki dönemlerde bünyesine kattığı çeşitli müzik aletleriyle müzik kursları açılmıştır. Bu çalışmalar daha sonra çevreyi etkilemiş, 23 Nisan Çocuk Bayramında, 2400 kişilik ilkokul çocuğuna, sıra ile altı saat süren konserler verilmiştir. Diğer yandan şube çevredeki genç yetenekleri toplayarak kurslar düzenlemiş ve bu alanda önemli başarılar elde etmiştir. Ayrıca Halkevi tarafından düzenlenen köy gezilerine bu kol da katılmış, armonize edilen halk türkülerini köylerde yapılan bayrak törenlerinde, İstiklal Marşını ve milli marşları ve diğer müzik parçalarını icra ederek, köylerde müzik zevkinin ve anlayışının yayılmasına hizmet etmiş ve müziğin gelişmesine katkıda bulunmuştur. Daha sonra müzik kolunun faaliyetlerini artırması sonucunda şehir bandosunun oluşmasına zemin hazırlamak üzere bir caz takımı kurulmuştur³¹⁹.

³¹⁵ *CHP Halkevleri Çalışma Talimatnamesi*, 1940, s. 9-13; GERAY, s. 348.

³¹⁶ *Afyon Halkevinin Yaptıkları*, s. 23.

³¹⁷ *Taşpınar*, C. II, S. 4, 19 Şubat 1933, s. 100.

³¹⁸ *Taşpınar*, C. III, S. 28, 19 Şubat 1935, s. 71.

³¹⁹ *Taşpınar*, C. VI, S. 77, 29 Birinci Teşrin 1938, s. 207-208.

Halkevi Güzel Sanatlar Şubesinin müzik kolu özellikle Halk konserlerine ağırlık vermiştir. Bu konserlerde yerli türkülerin söylenmesine önem verilmiştir. Köy gecelerinde devam eden halk konserleri, halk tarafından büyük ilgiyle karşılanmıştır. Zira konserlerin yoğun olarak yapıldığı 19 Mayıs 1932 yılında yapılan konserlerde salonda yer kalmadığı bildirilmektedir³²⁰.

Şube 1933 yılında Tasarruf Cemiyeti ile birlikte yerli malları sergisi açmıştır. 1934 yılında ise Afyon'daki abideleri tespit etmiş, bu abideler içerisinde tamiri gerekli olanları tamir ettirmiştir. Ayrıca Afyon içerisinde tarihi eserleri halka tanıtmak amacıyla konferanslar verilmiştir. Cumhuriyetin 10. yılı sebebiyle on yıllık gelişmeyi gösteren sergi açılmıştır. Afyon'daki Asâr-i Atîka deposu bu şubenin yardımları ile müze haline almıştır. Müze içerisinde inkılap ve etnografya kısımları da oluşturulmuştur. Diğer yandan şube, Afyon'daki Frigya, Hitit ve Selçuklu eserlerine dair bir albüm meydana getirmiştir. Bu albümlerden birisi Atatürk Afyon'a geldiği sırada ona armağan edilmiştir³²¹.

Afyon Halkevi Güzel Sanatlar Şubesi kurulduktan kısa bir süre sonra faaliyetlerini oldukça yoğunlaştırmıştır. Halk şarkılarının yeniden dinletilmesi amacıyla 1933 yılında "Halk Müzik Evi" kurulmuştur. 1934 yılında şube iki kola ayrılmıştır. Birinci kol halk şarkılarını derlemek, toplamakla, diğer kol ise, modern müziklerle ilgilenmek üzere çalışmalarını sürdürmüştür. Şubenin mimari kolu ise, Afyon'da sayısı 200'ü bulan duvarcı, taşçı, doğramacı, sıvacı, yapıcı gibi esnafı bir araya toplayarak, onlara mimari tekniği hakkında bilgi vererek rehberlik etmiştir³²².

Kolun 1934 yılındaki faaliyetleri diğer yıllara göre daha yoğun olmuştur. Örneğin bu yıl içerisinde 32 egzersiz toplantısı yapılarak, garp tekniğine yakın 15 fantezi şarkı ve 40 tane milli köy ve oyun havaları geçilmiş, 13 konser verilmiştir³²³. Şubenin 1934 yılı içerisinde toplam üye sayısı 79'dur. Bu üyelerin mesleklerine göre dağılımı ise şu şekildedir; 1 doktor, 4 öğretmen, 4 tüccar, 3 işçi, 12 sanatçı ve 55 diğer meslek gruplarıdır. Bu üyelerin tümü erkek olup bayan üye bulunmamaktadır³²⁴.

Afyon Halkevi Güzel Sanatlar Şubesi, 1935 yılında 240 kişinin katılımıyla 54 müzik çalışması yapmış, 9 genç yetiştirmiş, 14 konser vermiş, 4 gösterit ve 2 baloya

³²⁰ *Son Haber*, 19 Mayıs 1932 Perşembe, S.1272.

³²¹ *Taşpınar*, C. II, S. 16, 19 Şubat 1934, s. 86-87.

³²² *Taşpınar*, C. II, S. 16, 19 Şubat 1934, s. 85-86.

³²³ *Taşpınar*, C: III, S. 28, 19 Şubat 1935.

³²⁴ *Halkevleri 1934 Senesi Faaliyet Raporları Hülasası*, 1935, s. 144-145.

katılmıştır. Ayrıca 134 usta ve kalfaya 12 yapıcılık dersi verilmiştir³²⁵. Müzik kolunun 1935 yılı içerisinde yaptığı 54 egzersize 240 genç katılmıştır. Yine Halkevi Güzel Sanatlar şubelerinin en önemli görevleri arasında yer alan ve halk kültürünü geliştirmeyi amaçlayan çalışmalarından olan halk türkülerini notalandırma çalışmaları daha önceki yıllarda olduğu gibi bu yıl içerisinde de devam etmiştir. Şube yıl içinde 14 konser, iki balo ve dört gösteride de ortak çalışmalarda yer almıştır. Mimari kolu ise şehrin belli başlı yapı ustalarını bir araya getirerek kurumlandırılmış ve betonculuk, mozaik ve türlü yapı işleri hakkında faydalı ve önemli bilgiler verilerek teknik konularda ustalar bilgilendirilmiştir. Bunu yanında resim kolu ise bu yıl içerisinde, yer problemi çektiği için yeterli çalışma yapamamıştır³²⁶.

Şube 1936 yılında halkın güzel sanatlara ilgi ve merakını artırmak için çalışmalarını sürdürmüştür. Bu anlamda halk türkülerini, şarkılarını derleyerek notalara aktarmış ve bu eserleri konserler sırasında halka sunmuştur. Ayrıca kurs ve derslerle Keman, Piyano, Mandolin ve cümbüşten ibaret müzik aletleriyle amatör gençler yetiştirilmeye çalışılmıştır³²⁷.

Afyon Halkevinin bu şubesinde kayıtlı üye sayısı 1937 yılında 3 bayan ve 106 bay olmak üzere toplam 109 kişidir. Şubede 1937 yılı içerisinde 28 komite toplantısı yapılmıştır. Şubenin müzik kolu dört keman, bir piyano, bir armonik, bir mandolin ile bir cümbüş ve bir caz takımından oluşan müzik aletlerine sahiptir. Bu araçlarla gençler müzik tekniklerine ve usullerine göre yetiştirilmiştir³²⁸.

Şubede bir yıl içerisinde 40 egzersiz toplantısı yapılmış, 225 kişi güzel sanatlar alanında çalıştırılmıştır. Kadroya alınan caz takımı sayesinde kurulması düşünülen şehir bandosunun elemanlarının hazırlanması için çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Müzik kolu bir yıl içerisinde Halkevi salonunda verilen konferanslar sonunda 26 konser düzenlemiştir. Bu çalışmalarıyla şube, Halkevinin diğer şubelerinin çalışmalarına katkıda bulunmuştur³²⁹.

Mimari alanda ise 1937 yılı içerisinde çevrede mevcut bulunan yapı ve duvar ustalarının bilimsel kurallara göre bilgilerini artırmak için iki defa kurs açılmıştır³³⁰. Bu

³²⁵ *Halkevleri 1935 Senesi Faaliyet Raporları Hulasası*, 1936, s. 6.

³²⁶ *Taşpınar*, C. IV, S. 41, 24 Mart 1936, s. 75-76.

³²⁷ *Taşpınar*, C. V, S. 52, 19 Şubat 1937, s. 62-63.

³²⁸ *Taşpınar*, C.III, S.64, 19 Şubat 1938, s. 69.

³²⁹ *Taşpınar*, C. VI, S. 64, 19 Şubat 1938, s. 69, s. 71.

³³⁰ *Taşpınar*, C. VI, S. 64, 19 Şubat 1938, s. 69-70.

durum mevcut yapı işleriyle uğraşan kişilerin bilgi ve uzmanlıklarını artırmak ve kuvvetlendirmek için yapılmıştır³³¹. Şubede 1937 yılında kayıtlı üye sayısı 11 bayan olmak üzere 75 kişidir. Bir yıl içerisinde 50 komite ve 16 genel toplantı yapılmıştır³³². Ayrıca konferans ve konser gibi toplantılarda kol gençleri monolog, manzume söyleyerek, milli marş ve şarkılara iştirak etmişlerdir³³³. 19 Şubat 1932 tarihinden 29 Ekim 1938 tarihine kadar Halk şarkılarından ve diğer müzik dallarından birçok sayıda eser armonize edilmiştir. Bu eserleri tablo olarak göstermek faydalı olacaktır.

Tablo-6 1932-38 Yılları Arasında Güzel Sanatlar Şubesinin Faaliyetleri

Türkünün Adı	Klasik Müzik	Operetler
Urfalı	Serenat Toselli	Leblebici Horhor
Uşaklı Kız	Serenat Şobert	Ayşe
Yanık Ömer	Serenat Berağ	Çardoş Kuristin
Kız Pencereden bakma	O Çiçek Ranaya	Bayader
Ayşem	Palyaço	
Asker Fatma	Toska	
Üç Ayak	Tıramara	
Mısıri	Mavi Tuna	
Fide Türküsü	Karmen	
Karşılama		

Taşpınar, C. VI, S. 77, 29 Birinci Teşrin 1938, s. 208.

Halkevi Güzel Sanatlar Şubesinin çalışmalarını oldukça ilerlettiği anlaşılmaktadır. Örneğin Müzik kolu kendi içerisinde ayrıca “Halk Türküleri” kolu oluşturmuştur. Halk Türküleri kolu tamamen yerli ve mahalli şarkılar ve türküler üzerinde çalışma yapmış, halk arasında unutulmaya yüz tutmuş olan halk türkülerinin parçalarını toplayarak yayınlamış ve böylece türkülerin nesilden nesile aktarılmasına yardımcı olmuştur. Özellikle 1938 yılında Kültür Bakanlığının şarkı derleme heyetine halk tarafından beğenilen 14 parça mahalli türkü verilmiştir³³⁴.

Şube 1939 yılı içerisinde mevcut üyelerle çalışmalarına devam etmiştir. Resim kolu, bölgede resim meraklılarını çalışmaya teşvik etmek amacıyla atölye açma çalışmalarını sürdürmüştür. Yapılan çalışmaları halka sunmak amacıyla Halkevinde birinci fotoğraf ve resim sergisi açılmıştır. Bunu yanında Müzik kolu ise, amatör kişilerin katılımıyla müzik çalışmaları sürdürmüştür. Şube kendi özel çalışmaları

³³¹ *Taşpınar, C. VI, S. 77, 29 Birinci Teşrin 1938, s. 208.*

³³² *Taşpınar, C. VI, S. 64, 19 Şubat 1938, s. 69-70.*

³³³ *Taşpınar, C. VI, S. 64, 19 Şubat 1938, s. 70.*

³³⁴ *Taşpınar, C. VI, S. 77, 29 Birinci Teşrin 1938, s. 208.*

yanında Halkevinin toplantı, konferans ve temsillerinde konserler düzenlemiş, bu yıl içerisinde toplam 10 konser vermiştir.

Dönemin zor koşullarına rağmen Müzik ve Temsil kolunun işbirliğiyle her yıl komşu kasaba ve şehirler ziyaret edilmiştir. Örneğin Halkevlerinde müsamereler vermek amacıyla 1 Haziran 1939 yılında Dinar'a gidilmiş, fakat Halkevi kafesi bir kazaya uğradığı için gösteri yapılamamıştır. Sel 23 kişilik grubu Kırmızıoğlu Nebi mevkiinde yakalamış ve otobüsü devirmiştir. Bu kazada üç kişi yaşamını yitirmiştir. Bunlar Zaviye Sultan Mahallesi'nden Mustafa Oğlu Arif Demirer, Nurcu Mahallesi'nden Demirci Haliloğullarından Abdullah Arıkman, Kayadibi Mahallesi'nden Tahsildâr Emin Çavdaroğlu'dur³³⁵. Bu dönemde ayrıca Halkevi bandosunu kurma çalışmaları başlatılmıştır³³⁶.

Şube çalışmalarına 1941 yılında da devam etmiştir. Halkın batı müziğine aşina olması planlanmış bu amaçla Halkevinin temin ettiği mandolinler kullanılarak, müzik öğretmeni eşliğinde mandolin kursu açılmış ve çeşitli konserler verilmiştir. Ayrıca daha önceki yıllarda kurulması tasarlanan Halkevi bandosu bu yıl içerisinde kurulmuştur. Bando daha öncesinde askeri bandoda çalışmış şehirli ve köylü halktan oluşmuştur. Bando, ilk olarak 23 Nisan Çocuk Bayramında ve 19 Mayıs Gençlik Bayramında kıyafetleriyle geçit resimlerinde bulunmuştur³³⁷.

Şube 1942 yılı içerisinde önemli etkinlikler düzenlemiştir. Batı müziğini halk arasında yaymak için özellikle bando ve saz çalmaları yapılmış, müsamere merasim ve milli günlerde bando ve caz örnekleri verilmiştir. Bunu yanında mahalli ve milli müzikleri geliştirmek için halk türküleri icra edilerek konserler düzenlenmiş, hoparlörle müzik yayını yapılmış, balolarda yerli oyunlar, yerli türküler söylenmiş ve yerli sazlar çalınmıştır. Böylece milli kültür öğelerinin nesillere aktarılması sağlanmıştır. Ayrıca halkın ve özellikle müziğe yeteneği olan gençlerin müzik bilgisini artırmak için mandolin, keman, saksofon, kursları açılmıştır. Bu kurslarda Halit Yavuz, Hamdi Sezek gibi kişiler görev almışlardır. Bando ve caz grubuna Şükrü Haşlı, Rüştü Satır, Veli

³³⁵ Selâhattin KAYAL, "Halkevimizin Hizmet Şerefi Yolunda: Başını Verenlerin Yasında", *Taşpınar*, S. 112- 113, Mayıs-Haziran 1944, s. 353-354.

³³⁶ *Taşpınar*, C.VIII, S. 78, 19 Şubat 1940, s. 14; *Ülkü, Halkevleri Postası*, "Halkevleri üç şehit verdi", C. III, S. 77, Temmuz 1939, s. 466.

³³⁷ *Taşpınar*, S. 86, Ağustos 1941, s. 30.

Durupınar, Nuri Ülkütaş, Hüseyin Mazıbaşı, Halil Akvıranlı, Süleyman Ertuna, Mehmet Dostumoğlu, İbrahim Sinanpaşalı, Ömer Karakaya gibi üyeler katılmıştır³³⁸.

Böylece müzik merakı ve zevki bizzat müzik öğretmenleri tarafından verilmiş ve halka uluslar arası müzikler dinletilerek aynı zamanda Avrupa müziği ile de sıkı bir temas kurulmuştur. Yine bu yıl içerisinde Atatürk'ün milli folklorlara gösterdiği ilginin ışığında milli oyunlar araştırılıp incelenmiş ve buna ilişkin etkinlikler düzenlenmiştir. Örneğin folklor geceleri düzenlenmiş, Halkevinde gerçekleşen Afyon folklor gecesi Ankara radyosundan 19 İkincikanun 1943 tarihinde yayınlanmıştır. Bu gece Tefik İsca ve Tayyar Ataman idaresinde ve Şair Faruk Şükrü Yersel'in katılımıyla yapılmıştır. Abdullah Çelik, Nezahat Çınar Afyon'un yerel türkülerini söylemişler, Ahmet İnce, Çakır Ali bu gecede sazla eşlik etmişlerdir³³⁹. Afyon Halkevi faaliyetlerine genel olarak baktığımız zaman özellikle 1940'lı yıllarda folklor çalışmalarına daha ağırlık verildiğini görmemiz mümkündür hatta Taşpınar dergisinde 1944 yılı içerisinde Halkevleri ve folklor adlı yazılar çıkmaya başlamıştır³⁴⁰.

Folklorla ağırlık verilmesinin en önemli sebebi ise folklor araştırmalarının halkın yaşayışını ve kültürünü ön plana çıkarmasıdır. Folklor için ilk olarak halkçı bir zihniyet gerekmektedir. Bu anlamda bu amacı gerçekleştiren en önemli kurumlar da Halkevleri olduğu için folklor çalışmaları hızlandırılmıştır. Bu çalışmaların yanında Avrupa ile müzik teması kesilmemiş 1943 yılında Halkevi tarafından keman, mandolin ve akordion gibi batı müziği dersleri verilmeye başlamış, dersler salı ve cuma günleri olmak üzere haftada iki defa düzenlenmiştir³⁴¹.

Afyon Halkevinin faaliyetleri 1941 yılı itibarıyla da devam etmiştir. Bu dönemde özellikle amatörleri teşvik etmek amacıyla Halkevinde bir resim ve fotoğraf sergisi açılmıştır. Bu sergide derece alanlar ödüllendirilmiş ve seçilen resim ve fotoğraflar Ankara Halkevleri büyük resim sergisine gönderilmiştir³⁴². Resim ve fotoğraf sergileri 1943 yılında da devam etmiştir³⁴³.

Bu şube 1946 yılı içerisinde de faaliyetlerini çeşitli etkinliklerle devam ettirmiştir. Halkevi tarafından düzenlenen Şuhut folklor gecesi 12 Ocak 1946 tarihinde

³³⁸ Taşpınar, S. 97 (Şubat 1943), s. 231-232.

³³⁹ Taşpınar, S. 97,(Şubat 1943), s. 231.

³⁴⁰ Taşpınar, S. 110-111, (Mart-Nisan 1944), s. 337-339.

³⁴¹ Haber, 25 Kasım 1943, Perşembe, Yıl:21, S. 2436.

³⁴² Taşpınar, S.86 Ağustos 1941.

³⁴³ Haber, 11 Ocak 1943, Pazartesi, Yıl:21, S. 2346.

yapılmıştır. Afyon'da kültür kaynaşmasını sağlamak amacıyla düzenlenen bu gecelerde Halkevi başkanının kısa konuşmasından sonra Şuhut Halkodası gençleri mandolin konseri vermiştir. Karadilli köyünden Karadirek Ahmet Çavuş sazıyla köy türküleri söylemiştir. Ağinköylüleri saz eşliğinde (Dağlar Laleli Dağlar, İslamoğlu, Köroğlu ve Rençberler Sökememiş Anıtları) türkülerinde oynamış, bu oyunların ardından zeybek oynanmış ve Nalbant Ali yemekler üzerine bir monolog söylemiştir. İki perdelik eğitmen piyesi gösterilmiş, Muharrem Çepnioğlu saz eşliğinde Keklik, Çiğdem, Bülbül türküleri ile Aşık Veysel'den bir parça söylemiştir. Türkülerin sonunda oyunlar oynanmış gecenin sonunda Şuhut bucak müdürü kısa bir konuşma yapmıştır. Tertiplenen ilçe folklor gecelerinin ikincisi 19 Ocak 1946 tarihinde Emirdağ ilçesine olmuştur. Bu gecede Emirdağ'ın şiirleri, türküleri, Emirdağ'a ait kısa ve özlü bilgiler verilmiş, kına yakma, bulgur çekimi ve gelin oyun havaları gibi gelenekler canlandırılmıştır. Bunların dışında futbol maçı düzenlenmiştir³⁴⁴.

Şube Cumhuriyetin yeni sanat ve kültür çalışmalarını halk göstermek için sergiler açmıştır. Örneğin 1947 yılı Mart-Nisan aylarında bir resim sergisi açmıştır. Bu sergi bir buçuk ay açık kalmış, sergide Afyonlu karikatürist Dr. Ali Eraslan, Uşak ortaokul resim öğretmeni Abdullah Kandemir, Afyon Lisesi resim öğretmeni İsmet Özmen'in eserleri sergilenmiş ayrıca resim sanatına yeteneği olan öğrencilerden, İdris Başar, Cemal Erkun, üç kardeşler köşesinde; (Nadire, Nadide, Faruk) Atabek kardeşler, Nadide Güral, Orhan Isca, Nebahat Özmen, Ahmet Güleşer, Hikmet gibi gençlerin eserleri gösterilmiştir. Böylece Halkevi üyeleri arasında bulunan genç yeteneklerin çalışmaları sergilenerek, gençlere fırsat verilmiştir. Ayrıca Afyon'un güzelliklerini fotoğraflarıyla resimleyen Eczacı Abdullah Nurata'nın Afyon manzaraları da sergide yer almıştır. Sergide ayrıca Afyon merkez ilkokul öğrencilerinin de resimleri sergilenmiş, sergide bulunan eserlerden dereceye girenlere ödüller verilmiştir³⁴⁵.

Şube 1948 yılında da açtığı sergilerle faaliyetlerini sürdürmüştür. 1948 yılında sekiz amatörün çeşitli eserleri ortaokul, ilkokul son sınıf öğrencilerinden seçme resimler ile Sandıklı, Akşehir, Uşak ve Afyon Ortaokullarının resim öğretmenlerinden Mümin Yüksel, Mesude Dursun, Ahmet Özyürek, İsmet Özmen'in eserleri de sergilenmiştir. Sergi 22.02.1948 tarihinde Halkevi Başkanı Edip Ali Bakı'nın konuşmasıyla açılmıştır. Halkevi başkanı bu konuşmasında, mütevazı bir serginin geleceğin sanatçıları ortaya

³⁴⁴ *Taşpınar*, S. 132-133, Ocak-Şubat 1946, s. 295-296.

çıkardığını, geçmiş devirlerde unutulmuş resmin artık bir hareketlilik kazandığını, Afyon'un birçok alanda olduğu gibi bu alanda da birçok sanatçı yetiştirdiğini ifade etmiştir. Sergi dönemin Afyon Valisi Abidin Özmen tarafından açılmıştır³⁴⁶.

Afyon Halkevi şubesi halkın büyük bir bölümüne güzel sanatlar şubesinin etkinlikleriyle ulaşmıştır. Halkevi Güzel Sanatlar Şubesinde her tür müziği dinlemek mümkündür. Hem yerel türküler ve yörenin folklorik özellikleri yansıtılırken diğer taraftan da evrensel müzik parçaları çalınarak, halk arasında bir kültürel kaynaşma yaratılmaya çalışılmıştır.

Tablo-7 1934-35 Yılları İçerisinde Güzel Sanatlar Şubesi Üyelerinin Mesleklere Göre Dağılımı

	Avukat	Doktor	Öğretmen	Tüccar	İşçi	Çiftçi	Zanaatkâr	Diğer Meslek	Kadın	Erkek	Toplam
1934	-	1	4	4	3	-	12	55	-	79	79
1935	-	1	5	-	88	-	3	-	3	94	97

Halkevlerinin 1934 Senesi Faaliyet Raporları Hılasası, 1935, s. 144-145; Halkevlerinin 1935 Senesi Faaliyet Raporları Hılasası, 1936, s. 130-131.

III) SOSYAL YARDIM ŞUBESİ VE FAALİYETLERİ

Türk halkının en önemli özelliklerinden birisi de yoksullara ve düşkünlere yardım elini uzatmasıdır. Halkevlerinin sosyal yardım kolları halkın bu özelliğini örgütlü ve yaygın ve yararlı bir biçimde yapılmasını sağlamak, düşkünlere yardım etmek, dispanserler veya gezici doktorlar aracılığıyla halkın sağlığı için çalışmak, okullarda çalışkan ve yetenekli olup maddi durumu iyi olmayan öğrencilere yardım etmek, işsizlere iş bulmak gibi birçok görevi üstlenmiştir³⁴⁷.

Bilindiği gibi Türk halkı uzun süren savaşımlardan sonra Cumhuriyeti ilan ederek yeni bir hayat tarzını benimsemiştir. Fakat gerek bu savaşların getirdiği ekonomik güçlükler ve yıkım gerekse eğitimsizlik sosyal yaşamı olumsuz yönde etkilemiş, bu durum halkın yoksullaşması sonucunu doğurmuştur. Cumhuriyetin kuruluş yıllarında kişi başına düşen gelirin oldukça düşük olduğu bilinen bir gerçektir. Sosyal yaşamın olumsuz koşulları ister istemez insanların yaşam kalitesini ve sağlığını da olumsuz yönde etkilemiş, beslenmenin ve sağlık koşullarının yetersiz olması birçok salgın hastalığı da beraberinde getirmiştir.

³⁴⁵ *Taşpınar, S. 148-151, Mayıs-Ağustos 1947, s. 416.*

³⁴⁶ *Taşpınar, S. 156-158, Ocak-Mart 1948, s. 463-464.*

Bu olumsuz tablo karşısında halk sağlığını iyileştirmek, ekonomik gücü olmayanların sağlıklı bir yaşam sürmesi için sağlık kontrollerini yaptırmak ve genel olarak halka sağlık bilgilerini öğretmek üzere Halkevleri sosyal yardım şubeleri açılmıştır. Sosyal Yardım Şubelerinin en önemli faaliyetleri arasında sağlık hizmetleri yer almıştır. Bunun dışında çeşitli alanlarda da halka hizmet vermeye çalışmıştır.

Halkevi Talimatnamesine göre bu şubenin temel görevi; Halkevinin bulunduğu yerde yardıma muhtaç olan kimsesiz kadınlar, çocuklar, malûller, güçten düşmüş ihtiyarlar ve hastalar gibi yardıma ihtiyacı olan kişilere toplumun şefkat ve yardım hislerini uyandırmak ve onların korunmasını sağlayacak faaliyetlerde bulunmaktır³⁴⁸.

Buna göre,

1- Memlekette mevcut olan bütün hayır cemiyetlerinde faaliyetlerin gerçek ve düzenli bir şekilde işlemesi için çalışır.

2- Resmi ve özel hastane, darülaceze, dispanserler, çocuk doğum ve bakım evleri, süt damlaları, kimsesiz işçi kadınların çalıştıkları çocuklara bakacak müesseseler (kreş), öğrenci yurtları, Hıfzıssıhha kanununda yazılı şirketler ve kuruluşlar tarafından meydana getirilen işçi tedavi yurtları gibi sosyal yardım kuruluşlarında çalışmalarını etkili kılacak ve bu müesseselerde barınanların ihtiyaçlarını daha iyi karşılamak için ilgili çalışmalarını yapmak. Hapishanede bulunan muhtaçları gözetmek, kimsesiz okul çocuklarının elbise, yemek, ikamet ve bakımları ile yakından ilgilenmek.

3- Tedavi edilmek için hastane veya başka kuruluşlarda yatan ve tedaviye alınması gereken muhtaç hastaların mahalli hastanelere kabul ve tedavilerini sağlamak, ayrıca kendi bölgelerinde tedavi olamayan hastaları ise tedavi olacakları merkezlere göndermek.

4- Köylerden gelen tedaviye muhtaç çiftçi, işçi ve ailelerinin şehir ve kasabalarda barındırılması ve tedavilerinin yaptırılmasını sağlamak.

5- İşsizlerin iş bulmasına yardım etmek,

6- Sosyal yardım şubesinin bütün görevlerini yapabilmesi için gelir kaynakları arar, bu amaçla münasip zaman ve fırsatlarda yerel şartlara uygun olarak müsamereler tertip eder³⁴⁹.

³⁴⁷ CHF Halkevleri Talimatnamesi, 1932, s. 9-10; GERAY, s. 349.

³⁴⁸ CHF Halkevleri Talimatnamesi, 1932, s. 9-10.

³⁴⁹ CHF Halkevleri Talimatnamesi, 1932, s. 9-10; CHP Halkevleri Çalışma Talimatnamesi, 1940, s. 19-22.

Afyon Halkevi bu amaçlar doğrultusunda maddi durumu iyi olmayan halkın ücretsiz muayene edilmesi için önemli tedbirler almış, her hafta pazartesi günleri Halkevinde doktorlar tarafından sağlık muayeneli yapılmıştır. Bazı hastalar Afyon'da bulunan Memleket Hastanesinde muayene ettirilmeye çalışılırken, burada tedavi edilemeyecek hastalar ise İstanbul'a gönderilmiştir. Bu kol hastalıklarla mücadele ettiği gibi aynı zamanda halkın sağlık konusunda bilgisinin artması için konferanslar düzenlemiştir. Kimsesiz ve bakıma muhtaç olan ve bu nedenlerle okulu bırakmak zorunda kalan lise öğrencilerinin tahsilinin devamını sağlamaya çalışmıştır. Böylece yaşının ve hevesinin gerektirdiği şekilde okumak isteyen fakat ailesinin çalışmasına muhtaç olması nedeniyle okuyamayan çocukların öğrenimlerine tekrar devam etmeleri sağlanmıştır. Bütün bu çalışmalar köylü kesimin de sağlık başvurularını artırmıştır³⁵⁰.

Bu şube Afyon halkına her yıl mümkün olduğu kadar yardım sağlamaya çalışmış ve çalışmalarını bu doğrultuda sürdürmüştür. Şube halka ulaşmak için şehrin bütün doktorlarını görevlendirmiştir. Örneğin 1932 yılında birçok hastayı İstanbul'a göndermiş ve başka yerden gelen hastaların da Afyon'da hastaneye yatırılmasına vesile olmuştur³⁵¹. Halkın yardım severlik duygularını hatırlatmak ve halkı sağlık konularında bilgilendirmek amacıyla çeşitli çalışmalar yürütülmüştür. Bu bağlamda 1933 yılında özellikle bazı bulaşıcı hastalıklar konusunda halk bilgilendirilmeye çalışılmıştır. O dönemlerde salgın hastalık olarak bulaşıcı göz hastalıklarından olan trahom hastalığının nasıl başladığı, nasıl bulaştığı ve korunma çareleri hakkında konferanslar verilerek halk bilinçlendirilmeye çalışılmıştır³⁵². Ayrıca Halkevleri genel merkezinden gelen tamimlerle Halkevleri ve Halkodalarının her türlü bulaşıcı hastalıklara karşı mücadele etmeleri ve özellikle dönemin yaygın hastalıklarından olan sıtmaya karşı mücadele etmeleri hususunda gerekli önlemlerin alınması istenmiştir³⁵³.

Sosyal Yardım Şubesi Türk milletinin dertleri üzerine eğilmek ve yoksulları korumayı görev edinerek bir çok faaliyet düzenlemiştir. Bu faaliyetlerden olarak 1932-1933 yılları içerisinde görülen lüzum üzerine İstanbul'a 10 hasta göndermiştir. Ayrıca maddi durumu kötü olan kişiler pazar ve pazartesi günleri Halkevinde ücretsiz olarak

³⁵⁰ *Afyon Halkevinin Yaptıkları*, s. 20.

³⁵¹ *Son Haber*, 30 Haziran 1932 Perşembe, S. 1284.

³⁵² *Son Haber*, 19 İkinci Kanun 1933, Perşembe, S. 1340.

³⁵³ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Yer No: 5.26..22, Fon Kodu: 490..1.0.0, Tarih: 1/6/1945; Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Yer No: 5.26..11, Fon Kodu: 490..1.0.0, Dosya: 1.BÜRO, Tarih: 10/4/1945.

muayene edilmiştir. Köylüler ve halktan muhtaç olan kişilerin ilaçları yine Halkevinden temin edilmeye çalışılmıştır. Şube, kimsesiz iki öğrenciye yardım ederek masraflarını karşılamış ve öğrenim hayatlarına devam etmelerini sağlamıştır. Tifüs, menenjit, verem, trahom gibi bulaşıcı hastalıklara karşı halkı bilgilendirmek ve korunma yollarını öğretmek amacıyla doktorlar tarafından konferanslar verilmiştir. Bu şube aynı zamanda işsiz olan vatandaşların iş bulmasına yardımcı olurken, işlerini yeterince bilmeyen vatandaşlara ise işleri konusunda önemli bilgiler vermiştir³⁵⁴.

Afyon Halkevi Sosyal Yardım Şubesi, 1934 yılı içerisinde amaçlarına uygun olarak çalışmalarını sürdürmüş, şehirdeki hayır kurumlarıyla işbirliği içerisinde halkın yardım duygularını artırmak için konferanslar vermiştir. Aynı yıl bu konuyla ilgili 9 konferans verilmiş, yardım olarak 84 kimsesiz ve yoksul çocuğun giyecek ihtiyacı karşılanmıştır. Ayrıca Halkevinde bir sünnet düğünü yapılmış, 220 hastaya bakılmış, 82 işsiz iş bulmasına yardım edilmiştir³⁵⁵. 1934 yılı içerisinde bu şubenin üye sayısı toplam 71 kişidir. Bu sayının 44'ü erkek, 27'si bayandır. Afyon Halkevi'nde 1934 yılı içerisinde en fazla kadın üye sayısı bu şubeye aittir. Mesleklere göre dağılım ise şu şekildedir; 2 avukat, 4 doktor, 2 öğretmen, 18 tüccar, 1 işçi, 1 çiftçi, 2 sanatçı ve 41'i diğer muhtelif mesleklere sahiptir³⁵⁶.

Afyon Halkevi Sosyal yardım Şubesi 1935 yılı içerisinde 1830 kişiye sağlık hakkında bilgiler vermiş, iki balo yapmış, 600'den fazla hastayı muayene ederek ihtiyacı olanlara ilaç vermiş, köycülük şubesi ile birlikte köy gezilerine katılarak 110 hastaya bakmış, ilaç dağıtmış, lisede okuyan yoksul öğrencilere değişik yardımlarda bulunmuştur³⁵⁷. Bu şube Nisan 1935 tarihinde genel bir toplantı yapmış, üye sayısının altmış geçmesi ve komitede yer alan iki kişinin başka bir yere gitmesi nedeniyle idare komitesine beş üye seçimi ile komitelerin ana çalışma yolları üzerinde konuşmalar yapılmıştır. Gizli olarak yapılan seçimlerde; Zahide Evrendilek, Mihriban Pamir, Defterdar Ruhsar Akman, Sağlık Müdürü Zühdü Güven, Nüfus Müdürü Hikmet Çınar komiteye seçilmiştir³⁵⁸.

³⁵⁴ *Taşpınar*, C. II, S. 16, 19 Şubat 1934, s. 85.

³⁵⁵ *Taşpınar*, C. III, S. 28, 19 Şubat 1935, s. 71

³⁵⁶ *Halkevlerinin 1934 Senesi Faaliyet Raporları Hülasesi*, s. 162-163.

³⁵⁷ *Halkevlerinin 1935 Senesi Faaliyet Raporları Hülasesi*, s. 6; *Afyonda Haber*, S. 1677, 17 Ağustos 1936, Pazartesi; *Afyonda Haber*, 20 Ağustos 1936, Perşembe, S. 1678, *Afyonda Haber*, 3 Eylül 1936, Perşembe, S. 1682.

³⁵⁸ *Duyum (Eski Haber)*, 8 Nisan 1935, Pazartesi, S. 1540.

1936 yılında da diğer yıllarda olduğu gibi bu şube diğer hayır kurumları ile işbirliği içerisinde çalışmıştır. 1936 yılında kış aylarında Fakirlere Yardım Kurumu vasıtasıyla 926 fakir kişiye yardım edilmiş, Çocuk Esirgeme Kurumu, Fakirlere Yardım Kurumunun, belediyenin ve halkın desteğiyle Mart ayında 153, Şubat ayında ise 312 fakir ve kimsesiz ilkokul çocuğu giydirilmiştir. Ayrıca yine fakir çocuklara kitap, defter, kalem dağıtılmak suretiyle yardımlar devam etmiştir. Ayrıca Halkevinde faaliyete geçen poliklinikte doktorlar tarafından birçok hasta ücretsiz olarak muayene edilmiştir. Şubenin yapmış olduğu bu çalışmalar halk tarafından büyük ilgi görmüş, bu sayede yıl içerisinde Halkevinde tedavi olan hasta sayısı 156'yı bulmuştur³⁵⁹. Halkevi bu çalışmalarıyla halkın yanında olduğunu onların her türlü gereksinimlerini karşılamak için var olduğunu kanıtlamaya çalışmıştır. Halkevi çalışmalarından önemli payları öğrenci kesimi almıştır.

Şubenin faaliyetlerinden daha çok kişinin yararlanması için yerel gazetelerde, Halkevinde sağlık muayenelerinin yapıldığı ve muayene saatleri sık sık tekrarlanmıştır. Örneğin köylü ve şehirli hasta yurttaşların belli gün ve saatlerde Halkevine başvurmaları gerektiği Afyon'da Haber gazetesinde tüm halka şu şekilde duyurulmuştur³⁶⁰;

<u>Muayene Günleri</u>	<u>Saat</u>	<u>Doktorun Adı</u>
Pazartesi	14.00	Serbest Doktor N. İ. Akay
Salı	14.00	Kadın hastalıkları mütehassısı belediye doktoru N. Adıson
Çarşamba	14.00	Başhekim Operatör R. S. Seyhan
Perşembe	14.00	Dahiliye mütehassısı Bakteriolog S. Eliuz
Cuma	14.00	Hükümet Doktoru Latif Özgör

Afyon Halkevi'nin 1937-38 yılında Sosyal Yardım Kolunda kayıtlı olan üye sayısı 11 bayan ve 71 bay olmak üzere toplam 82 kişidir. Bir yıl içerisinde 5 komite ve 2 genel toplantı yapılmıştır. Afyon'da mevcut hayır kurumları ile Çocuk Esirgeme, Fukaraya Yardım Kurumu ve Kızılay Kurumları ile işbirliği içinde bulunmuş ve bu kurumların verimlerini artırmak yolunda olabilecek yardımları yapmıştır. Çocuk Esirgeme Kurumu ve Afyon Fukaraya Yardım Kurumları ile işbirliği neticesinde elde edilen para ile 312 yoksul çocuk giydirilmiş, köy okullarında bulunan fakir öğrencilere

³⁵⁹ Taşpınar, C. V, S. 52, 19 Şubat 1937, s. 63-64; *Afyonda Haber*, 3 Eylül 1936, Perşembe, S. 1682; *Afyonda Haber*, 20 Ağustos 1936, Perşembe, S. 1678.

kalem, kağıt, kitap dağıtılmış ayrıca 1125 fakire odun ve kömür verilmiştir. Yüze yakın vatandaşın iş bulmasına yardım edilmiş, köylü ve şehirli birçok vatandaşın hastalarına bakılmıştır. Muayene edilen bu hastaların ilaçları Halkevi tarafından karşılanarak halka sağlık hizmeti verilmiştir³⁶¹ (Fotoğraf için Bkz. Ek-4).

Bu kol diğer kollarla işbirliği içerisinde çalışmalarını sürdürmüş, Afyon'da bulunan diğer sosyal yardım kurumları yararına Halkevinin diğer kollarıyla beraber çalışmıştır. Örneğin, Afyon Halkevi Temsil Kolu, Çocuk Esirgeme Kurumu yararına hafta sonunda "Kartal" piyesini temsil etmiştir³⁶². Şubenin bu çalışmaları sayesinde yardım edenlerle yardıma muhtaçlar kaynaştırılmış, halkın birbirinin dertlerine ve sevinçlerine ortak olmalarını telkin etmiş, yardıma muhtaç insanların sorunları üzerine eğilmenin ve onları korumanın şart olduğu vurgulanmıştır.

Şubenin üye sayısı her geçen ay biraz daha artmış, kayıtlı üye sayısı 113'e ulaşmıştır. Şubede kayıtlı olan doktorlar tarafından korkulu ve bulaşıcı hastalıklara karşı ve bunlardan korunma yolları ile ilgili Afyon Halkevi salonunda halkı bilgilendirmek amacıyla konferanslar verilmiştir. Yine Halkevine kayıtlı doktorlar tarafından haftada iki gün Halkevi polikliniğinde köyde ve şehirde yaşayan fakir hastalar ücretsiz olarak muayene edilmiştir. Bu hastaların ilaçları ise yine Halkevi tarafından karşılanmıştır. Ayrıca Halkevinin düzenlediği köy gezilerine, şubeye kayıtlı doktorlar iştirak ederek gittikleri köylerde hastaları muayene etmişlerdir. Bu suretle gerek poliklinikte gerekse köy gezilerinde toplam 1000 hastanın muayenesi yapılmıştır³⁶³.

Şube hastaları muayene etmenin yanında yardıma muhtaç kesimleri de unutmamış, her yıl bu yardımları artırmıştır. 1934 yılında 85, 1935 yılında 153, 1936 yılında 225, 1937 yılında 335 fakir ve yetim çocuk giydirilmiştir. 1934 yılında 85 fakir çocuk Halkevi salonunda sünnet yaptırılmıştır. Halkevi, açılışından 1938 tarihine kadar 793 ilkokul çağına gelmiş çocuğu giydirmiş, iki gencin lise masrafları karşılanarak okutulmuştur. Şube, 1934 yılında meydana gelen depremden dolayı açıkta kalan Ayvalı, Sarık, Süğlün, Kışlacık, Teper köylerine yardım için Kızılay Kurumu ile beraber el birliğiyle çalışmalar yapmıştır. Halkevine başvuran hastalardan Afyon'da tedavisi

³⁶⁰ *Afyonda Haber*, 17 Ağustos 1936, Pazartesi, S. 1677.

³⁶¹ *Taşpınar*, C. VI, S. 64, 19 Şubat 1938, s. 70-71; *Taşpınar*, C. VI, S. 64, 19 Şubat 1938, s. 70-71.

³⁶² *Haber*, 8 Mart 1937, Pazartesi, S. 1731.

³⁶³ *Taşpınar*, C. VI, S. 77, 29 Birinci Teşrin 1938, s. 211.

mümkün görünmeyen hastaların İstanbul hastanelerinde tedavi görmelerine yardım edilmiştir. Ayrıca şubenin işsizlere iş bulma çalışmaları da devam etmiştir³⁶⁴.

Şube, 1935 yılı içerisinde 30 komite ve 9 genel toplantı yapmıştır. Bunun yanında çeşitli konferanslar düzenleyerek halka sağlıkla ilgili bilgiler vermiştir. Bu konferanslar halk tarafından büyük ilgi ile karşılanmıştır. Konferanslara 1830 kişi dinleyici olarak katılmıştır. Gelirleri yoksul öğrencilere dağıtılmak amacıyla 23 Nisan Çocuk Bayramı vesilesiyle bir balo düzenlenmiş, baloda toplanan 119 lira 40 kuruş ile yoksul çocuklara yardım edilmiştir. Ayrıca şube özellikle özel günlerde çocukları sevindirmek amacıyla çalışmalar yapmıştır.

Örneğin yardım kuruluşlarına başvurarak Kurban Bayramı sırasında maddi durumu iyi olmayan öğrencilere yardım edebilmek için çalışmalar yapmıştır. Kızılay, Çocuk Esirgeme Kurumu, Afyon Fukaraya Yardım Kurumu, Ulusal Ekonomi ve Artırım Kurulları ile çok yakından ilgilenen bu şube, bu kurulların üyelerinin çoğaltılması için de faaliyet göstermiştir. Ayrıca köy gezilerine de katılan bu şube, kendi üyeleri arasında bulunan doktorlar sayesinde 110 köylü hastayı tedavi etmiştir. 1938 yılında da ücretsiz olarak hasta muayenesi yapılmaya devam edilmiştir. Şehirde ücretsiz muayeneler pazar kurulduğu günlere denk getirilmiş, böylece daha çok hastaya ulaşmak amaçlanmıştır³⁶⁵.

Şubenin muhtaç ve kimsesizlere yardım ulaştırabilmesi için fazladan paraya ihtiyaç duymuş, bu parayı karşılamak için de zaman zaman diğer şubelerin de katkılarıyla sosyal etkinlikler düzenlemiştir. Örneğin, 12-13 Mart 1938 tarihinde amatör bir heyet tarafından Halkevinde ücretli olarak iki piyes temsil edilmiş, buradan elde edilen gelir fakir çocuklara yemek verilmesi için kullanılmıştır³⁶⁶. Bu faaliyetler bir yandan ek bir kaynak oluştururken diğer yandan da sosyal ve kültürel faaliyetlerle halkın bilgi ve kültürünü artırmıştır.

Afyon Halkevi Sosyal Yardım Şubesi, 1939 yılı içerisinde de çevredeki diğer yardım kurumlarıyla işbirliği içerisinde çalışmaya devam etmiştir. Bu şubede kayıtlı olan doktorlar tarafından, halkın sağlıkla ilgili bilgilerini artırmak için, bulaşıcı hastalıklar hakkında Halkevinde konferanslar verilmiştir. Ayrıca Halkevinde, köyde ve şehirde yaşayan ve maddi durumu iyi olmayan hastalar ücretsiz olarak muayene

³⁶⁴ *Taşpınar*, C. VI, S. 77, 29 Birinci Teşrin 1938, s. 211-212.

³⁶⁵ *Haber*, 28 Temmuz 1938, S. 1869.

³⁶⁶ *Haber*, 3 Mart 1938, S. 1827.

edilmiştir. İlaçları da her yıl olduğu gibi yine Halkevi bütçesinden karşılanmıştır. Bu yıl içerisinde 269 hasta muayene edilmiş, köy ve şehirdeki okullarda bulunan fakir öğrencilere kalem, defter, kitap dağıtılmış, ve birçok kişinin iş bulmasına yardım edilmiştir. Ayrıca Dinar yolunda kaza geçirerek yaşamlarını yitiren üç kişinin ailelerine maddi ve manevi yardımlar yapılmıştır. Bu suretle üç ailenin her birine 1000 lirayı aşkın bir yardım yapılmıştır³⁶⁷.

Ayrıca 1939 yılının Ocak ayı içerisinde Halkevi sinemasından kazanılan hasılat, Sosyal Yardım Kolunun yapacağı yardımlar için ayrılmış, bu şekilde 400 yoksul öğrencinin giydirilmesi amaçlanmıştır³⁶⁸. Bu dönemde Afyon Milletvekili Cemal Akçın tarafından Dinar kazasında yaşamlarını yitirmiş olan gençlerin ailelerine verilmek üzere 150 lira tutarındaki para Halkevi Başkanlığına gönderilmiş, Halkevi, her aileye ellışer lira olmak üzere yardımları ulaştırmıştır³⁶⁹. Halkevi Sosyal Yardım Şubesi köylerde okuyan 3000 kişiye defter, kalem ve lastik ayakkabı yardımı yapmıştır. Ayrıca merkezde bulunan okurlara da 164 kitap dağıtmıştır³⁷⁰.

Halkevinin bu şubesi halka daha faydalı olabilmek için zaman zaman önemli toplantılar yapmış, bu toplantılarda çalışmaların daha verimli bir şekilde nasıl yürütülmesi gerektiği üzerinde tartışılmıştır. Bunun bir örneği de 12 Mayıs 1939 tarihinde yapılan doktorlar toplantısıdır. Bu toplantıya 10 doktor, iki yayın temsilcisi, bir banka direktörü, iki eczacı ve birkaç parti üyesinden oluşan yirmi kişi katılmıştır. Toplantıda, fakir halkın doktor ve ilacını temin etmek, Halkevinde faaliyete geçirilecek olan poliklinik işlerine önem vermek, poliklinikte her gün öğleden sonra nöbetçi doktor bulundurmak, ayda bir defa doktorlar tarafından konferans vermek, Taşpınar'da halka faydalı bilgiler yaymak, Gazlıgöl'ü modern bir şekle sokmak gibi önemli kararlar alınmıştır³⁷¹.

Afyon Halkevi 1941 yılında maddi durumu iyi olmayan 50 ilkokul öğrencisine öğrenimlerini tamamlayana kadar öğlen yemeği vermiştir. Ayrıca 1333 adet okuma kitabını köylerdeki fakir öğrencilere dağıtmıştır. Yine Halkevine müracaat eden hastaları muayene ettirmiş, giyim ve ilaç yardımı yaparak Ankara'ya tedavi olmak için

³⁶⁷ *Taşpınar*, C. VIII, S. 78, 19 Şubat 1940, s. 15.

³⁶⁸ *Haber*, 19 Ocak 1939, S. 1914.

³⁶⁹ *Haber*, 22 Haziran 1939, S. 1956.

³⁷⁰ *Haber*, 14 Aralık 1939, S. 2001.

³⁷¹ *Taşpınar*, C.VII, S.74, 19 Mayıs 1939, s. 53.

hasta göndermiştir³⁷². Bu şube 1942 yılı içerisinde şehir merkezinde bir muayene açmaya ve maddi durumu iyi olmayan hastaları ücretsiz olarak muayene etmeye karar vermiştir³⁷³.

Afyon Halkevi Sosyal Yardım Şubesi yardım amaçlı toplantılar düzenlemeyi 1943 yılında da sürdürmüştür. Bu yıl içerisinde balo ve müsamereler verilmiş, yardım ve hayır kuruluşlarıyla işbirliği içerisinde fakir durumda olan kimselere yiyecek ve giyecek yardımı yapılmıştır. Halkevi polikliniğinde ve köy gezilerinde 282 hasta ücretsiz olarak muayene edilmiş, durumu iyi olmayanların ilaçları Halkevince temin edilmiştir. Halkevinde gönüllü hizmette bulunan doktorlar ise şunlardı; Dr. Albay İ. Hakkı, Dr. Serkiz, Op. Safa Borbor, Op. Yümnü, Op. Selahattin, Op. E. Tokat, Müth. Selami Işındağ, Dr. Fehim, Dr. Ekrem Perk, Dr. Moiz, Dr. Sait Salman, Dr. Avni Tan, Dr. Necat, Dr. Salih İmre, Dr. Apostolidis'tir³⁷⁴.

Yine aynı yıl içerisinde Halkevinde yapılan bir toplantıda Halkevi Sosyal Yardım Komitesi emrine 1000 lira bağış toplanmış, bu para Çocuk Esirgeme Kurumu ile işbirliği içerisinde yoksul çocuklara yemek verilmek için ayrılmıştır³⁷⁵. Ayrıca Emirdağ Halkevinde 71 yetim ve yoksul çocuk eğlence düzenlenerek sünnet ettirilmiştir³⁷⁶.

Sosyal Yardım Kolu, 1944 yılında Dereçine yatılı okulunda okuyan ve durumu iyi olmayan 51 öğrenciye giyim, geçim ve önemli ihtiyaçlarını temin etmek üzere 534 lira para, 150 kilo kavurma, 80 metre kaput bezi, 1800 kilo yakacak ve 380 kilo muhtelif yiyeceği okul idaresine teslim edilmiş, hastalanan 3 öğrenci tedavi ettirilmiştir³⁷⁷. Yine 1945 yılı içerisinde fakirlere dağıtılmak üzere odun, kömür gibi yakacak türleri satın alınmaya başlamıştır³⁷⁸. 1945 yılı içerisinde fakir hastaları tedavi etmek için yeni muayene tarzı bulunmuştur. Halkevindeki muayene odasının yeterli olmaması, doktorların Halkevine gelip gitme zamanlarını ve bazen boş oturup vakit kaybını önlemek amacıyla şehirlerdeki doktorların muhtelif gün ve saatlerde kendi

³⁷² *Taşpınar*, S.86, Ağustos 1941, s. 31.

³⁷³ *Haber*, 22 Ocak 1942, Perşembe, Yıl: 19, S. 2249.

³⁷⁴ *Taşpınar*, S. 97, Şubat 1943, s. 232.

³⁷⁵ *Haber*, 22 Şubat 1943, Pazartesi, Yıl:21, S. 2358.

³⁷⁶ *Haber*, 6 Mayıs 1943, Perşembe, Yıl:21, S. 2379.

³⁷⁷ *Haber*, 27 Ocak 1944, Perşembe, Yıl:22, S. 2452.

³⁷⁸ *Haber*, 4 Ocak 1945, Perşembe, Yıl:23, S. 2546.

muayenehanelerinde Halkevinin defteri ile göndereceği hastaları ücretsiz olarak muayene edecekleri kararlaştırılmıştır³⁷⁹.

Tablo-8 1934-35 Yılları Arasında Sosyal Yardım Şubesi Üyelerinin Mesleklere Göre Dağılımı

	Avukat	Doktor	Öğret men	Tüccar	İşçi	Çiftçi	Zanaat kâr	Diğer Meslek	Kadın	Erkek	Toplam
1934	2	4	2	18	1	1	2	41	27	44	71
1935	1	5	-	7	56	2	-	-	11	60	71

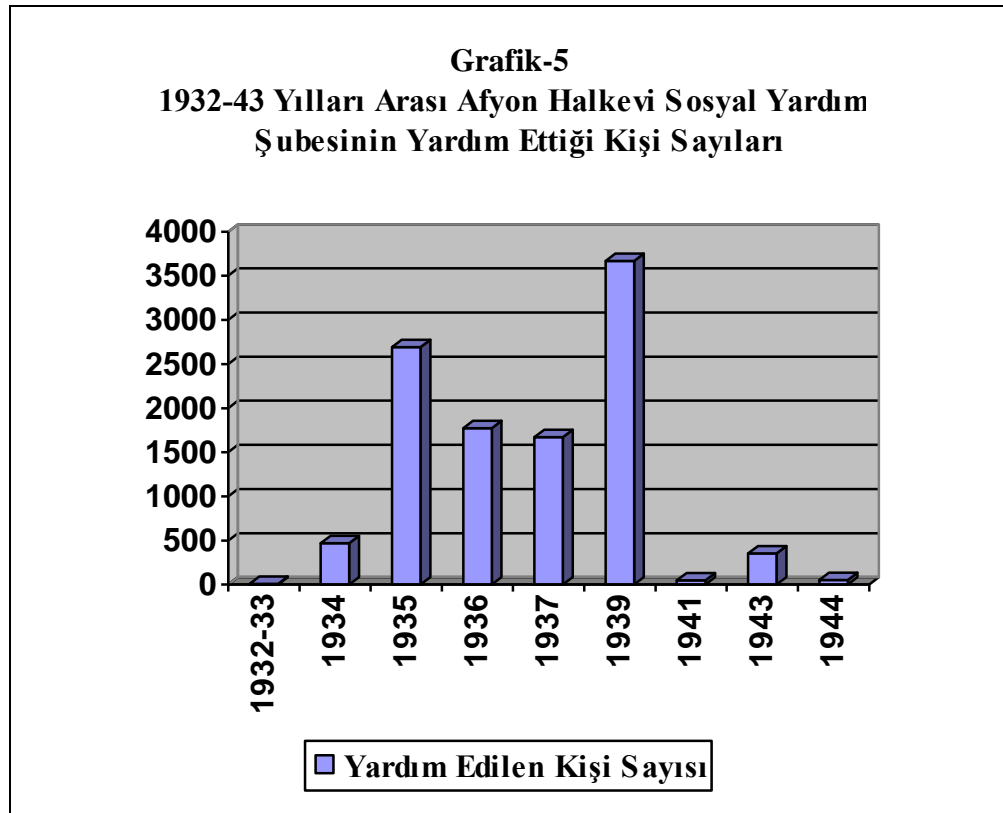
Halkevlerinin 1934 Senesi Faaliyet Raporları Hılasası, 1935, s. 162-163; Halkevlerinin 1935 Senesi Faaliyet Raporları Hılasası, 1936, s. 154-155.

Sosyal yardım şubesinin yıllara göre yaptığı çeşitli yardımları ve yardımların yapıldığı kişi sayısını tabloda grafikte göstermek daha faydalı olacaktır.

Tablo-9 1932-43 Yılları Arası Sosyal Yardım Şubesinin Yardım Ettiği Kişi Sayıları

Yıllar	1932-33	1934	1935	1936	1937	1939	1941	1943	1944
Yararlanan Kişiler	10	471	2693	1772	1670	3669	50	353	51

Taşpınar, C. VIII, S. 78, 19 Şubat 1940, s. 15; C. VI, S. 77, 29 Birinci Teşrin 1938, s. 211; S. 86, Ağustos 1941, s. 31. Haber, 27 Ocak 1944, Perşembe, Yıl:22, S. 2452; Afyonda Haber, S. 1677, 17 Ağustos 1936, Pazartesi; 20 Ağustos 1936, Perşembe, S. 1678, 3 Eylül 1936, Perşembe, S. 1682, Halkevlerinin 1935 Senesi Faaliyet Raporları Hılasası, s. 6.



³⁷⁹ *Haber, 15 Ocak 1945, Pazartesi, Yıl:23, S. 2549.*

IV) TEMSİL ŞUBESİ VE FAALİYETLERİ

Halkevleri kollarının en önemlileri arasında yer alan bu kol, halkın eğitilmesi için çalışmalarını sürdürmüştür. Zira halkı eğitmek için en önemli yollardan birisi temsil olduğuna göre, bu kol halkı eğitmenin en önemli araçlarından birisi olmuştur. Halkın tiyatroya sevgisini artırmak, yetenekli gençleri keşfetmek, milli oyunları yaşatmak gibi birçok görev üstlenmiştir³⁸⁰.

Temsil şubesinin görev ve sorumlulukları Halkevleri Talimatnamesinde şöyle ifade edilmiştir;

1- Halkevleri temsil şubeleri, temsil sanatına ilgi ve yeteneği olan kadın erkek üyeden oluşan bir temsil grubu teşkil ederler.

2- Halkevleri müsamerelerinde genel idare heyetince mevcutlar arasından tercih edilecek veya yeniden telif ettirilecek piyeslerin merkezce görülüp tensip edilmiş olması lazımdır³⁸¹.

Görüldüğü gibi Halkevleri ana tüzüğünde bu şubeye iki önemli görev yüklenmiştir. 1940 yılında yayınlanan talimatnamede bu maddelere ek olarak 43. maddede Halkevleri sahnelerinin, Halkevinde bir hayat ve hareket uyandırmak, şehirde ve kasabadaki tiyatroya ihtiyacı gidermek, gençleri güzel ve serbest konuşturmaya alıştırmak, fikir sanat ve dil terbiyelerine yardımcı olmak, tiyatroya olma yeteneğine sahip kişileri tespit etmek, iyi hatip yetiştirmek ve ülke ve toplum için faydalı telkinlerde bulunmak gibi amaçları güdülmüştür.

Talimatnamenin 46. maddesinde piyeslerdeki kadın rollerinin erkeklere verilmesi kesinlikle yasaklanmıştır. Kanaatimizce bunun sebebi kadınları sosyal yaşam içerisindeki etkinliklerini ve yerlerini arttırmaktır. Bu şubede kukla ve karagöz çalışmalarına da önem verilmiştir (Madde 48). Sinema dalında ise; Halkevlerinin sabit veya seyyar bir sinema bulundurmaları serbest bırakılmış (Madde 49), bu makineleri ya parti göndermiş veya Halkevi kendi imkanlarıyla temin etmiştir. Halkevleri sinema makinesi almak istediğinde, markasını CHP genel sekreterliğine bildirmek zorundadır. Ayrıca Halkevlerinde sinema ücretsiz olarak izletilmiştir (Madde 50). 51. maddeye göre

³⁸⁰ CHF Halkevleri Talimatnamesi, s. 7; GERAY, s. 348; ERGÜN, s. 203; İbrahim AZCAN, *Türk Modernleşme Sürecinde Trabzon Halkevi*, Serander Yay., Trabzon, 2003, s. 29-30; ŞİMŞEK, s. 82-83.

³⁸¹ CHF Halkevleri Talimatnamesi, 1932, s. 7; CHP Halkevleri Öğreneği, 1935, s. 12.

Halkevinde gösterilecek filmler, CHP'nin göndereceği ve Halkevi idare heyetinin çeşitli yerlerden bulacağı filmler olacaktır³⁸².

Afyon Halkevinin kurulduğu dönemlerde konferans ve temsil salonunun bulunmaması nedeniyle şube ilk yıllarda çok faaliyet gösterememiştir. Ancak yine de çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Özellikle ilk dönemlerde Kocatepe Spor Kulübü ile dayanışma yaparak Mahvil sineması, Dumlupınar Mektebi salonunda, Kocatepe Kulübünün Akşehir seyahati sırasında "Mete"³⁸³, "Gömdüğüm O Cihan", "Bir Azizlik" adlı piyesleri temsil ederek faaliyetlerini devam ettirmişlerdir. Halkevi salonunun kütüphane ve konferans salonu olarak kullanılması nedeniyle Halkevi'nin arka bahçesine bir sahne tertibatının yapılması kararlaştırılmış ve gerekli çalışmalar yapılmıştır. Bu salonun yapılması için 1933 yılına ait parti il merkezi ve Halkevi bütçelerinden yapı masrafı için gerekli yardım ayrılmıştır. Bu salon yapıldıktan sonra Temsil Şubesi faaliyetlerini daha yoğun bir şekilde sürdürmüştür³⁸⁴.

Afyon Halkevinde hemen hemen bütün akşamlarda konferans, müsamere, temsil ve benzeri toplantıların yapıldığı anlaşılmaktadır. 1933 yılı içerisinde 23 Nisan Çocuk Bayramı, Lozan Günü, Afyon'un kurtuluş yıl dönümü, zafer ve uçak bayramları, dil bayramı, tasarruf haftası, Cumhuriyet Bayramı gibi milli ve önemli günlerde Afyon Halkevi tarafından konferans, konuşma, müsamere gibi etkinlikler tertip edilmiştir. Ayrıca yapılan bu etkinlikler dışında da Afyon Halkevi diğer önemli kuruluşlarla işbirliği içerisinde olmuş, Kızılay, Çocuk Esirgeme, Tasarruf cemiyeti, Fakirlere Yardım ve Esnaf cemiyetleri gibi kuruluşlara yaptıkları etkinliklerde gerekli yardımları yapmıştır. Örneğin 1933 yılında Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından şehit çocuklarını giyindirme organizasyonunda ve Fukaraya Yardım Cemiyetinin, 85 şehit çocuğunun giydirilmesinde, Halkevinde bir sünnet düğününün yapılmasında ve temsil verilmesinde bu şube yardımcı olmuştur³⁸⁵. Böylece Temsil Şubesi diğer şubelerle işbirliği içerisinde çalışarak çeşitli faaliyetlerle bölge halkına yardım sağlamıştır.

Temsil işlerinde ise, yine Halkevinin henüz büyük bir salonu olmaması nedeniyle fazla temsil verilememiştir. Fakat yine de 1933 senesi içerisinde daha önce de

³⁸² *CHP Halkevleri Çalışma Talimatnamesi*, 1940, s. 13-15.

³⁸³ Yaşar Nabi'nin "Mete" adlı manzum oyunu da Türklerin tarihinin ve erdemlerinin sergilendiği görülmektedir. Oyunda özellikle dış düşmanlar kadar iç düşmanların da önemine değinilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Nurhan DOĞAN, *Halkevleri Tiyatro Çalışmaları*, Kültür Bak. Yay., Ankara, 1988, s. 130.

³⁸⁴ *Afyon Halkevinin Yaptıkları*, s. 22.

³⁸⁵ *Taşpınar*, C. II, S. 24, 29 Birinci Teşrin 1934, s. 222.

çeşitli temsillerde kullanılan Kolordu sinemasında ve Dumlupınar Mektebi salonunda “Akın, Kahraman, Mavi Yıldırım” piyesleri oynanmıştır³⁸⁶. Bu temsilleri izlemek üzere 2 bin kişiden fazla bir seyirci toplandığı tahmin edilmektedir³⁸⁷. Bu toplantılarda halkı ilgilendiren pek çok konu ile ilgili görüş alışverişinde bulunulmuştur. Mesela kumarın zararları ve iç borçlanma tahvilleri gibi konular üzerinde konuşularak Halk bu konuda bilgilendirilmiştir³⁸⁸.

Yine 1934 yılı içerisinde sahne olmamasına rağmen daha önceki yıllarda kullanılan Kolordu sineması ve Dumlupınar Mektebi, Maarif sineması gibi sahnesi olan yerlerde Mete, Uyanış, Gömdüğüm O Cihan, Akın’dan bir parça gibi eserler temsil edilmiştir³⁸⁹. Şubenin 1934 yılı itibarıyla üye sayısı toplam 61 kişidir. Bu sayının 8’i bayan ve 53’ü ise erkektir. Üye sayısının mesleklere göre dağılımı ise 12 öğretmen, 4 tüccar, 14 işçi ve 31’i diğer mesleklere mensuptur³⁹⁰. Dönemin şartlarına göre Temsil Şubesi önemli bir görev üstlenmiştir. Zira okuma ve yazmanın az olduğu, yayınların ve bu yayınları okuyacak kişilerin ve konferansları dinleyecek bilgili dinleyici bulmanın zor olduğu bir dönemde şube halk üzerinde büyük tesir bırakmıştır.

1932 yılında oynanan Mavi Yıldırım piyesiyle ilgili olarak halk, çeşitli duyurular yoluyla Halkevine davet edilmiş, halkın Halkevine olan ilgisi artırılmaya çalışılmıştır. 1932 sesinde temsil yapacak kadar büyük bir salon olmadığı için, Ankara’da oynanan piyesler radyo kanalıyla Afyon Halkevinde halka dinletilmiştir. Bu piyeslerin dinlenmesinden sonra Ankara Halkevindeki konuşmalar takip edilmiştir³⁹¹.

Salon ve sahne inşaatı devam ettiği için şube 1935 yılı içerisinde de fazla etkili olamamıştır. Fakat buna rağmen yine de boş durmamış, milli günlerde Kolordu sinemasını ve Maarif sinemasını günlük kiralamak suretiyle bir canlı tablo ve dört gösteride bulunmuştur. 28 defa değişik hastalıklar ve sağlık filmleri ile ilgili üç gün süren gösteriler yapılmıştır. Şubenin daha sonraki yıllarda yeni salon ve sahnenin yapılmasıyla daha etkili olacağı anlaşılmaktadır³⁹².

³⁸⁶ Aka Gündüz’ün Mavi yıldırım piyesi Kemalizm’i yaygınlaştırmak amacıyla kaleme alınmıştır. İnkılapçılık, Milliyetçilik, halkçılık, Cumhuriyetçilik ilkeleri ağırlıkla işlenmiştir. Atatürk’ün “Türk, öğün, çalış, güven” sözünün gereği, oyunun temasını oluşturmaktadır geniş bilgi için bkz DOĞAN, s. 125.

³⁸⁷ *Taşpınar*, C. II, S. 24, 29 Birinci Teşrin 1934, s. 223.

³⁸⁸ *Taşpınar*, C. II, S. 24, 29 Birinci Teşrin 1934, s. 223.

³⁸⁹ *Taşpınar*, C. II, S. 16, 29 Şubat 1934, s. 85.

³⁹⁰ *Halkevlerinin 1934 Senesi Faaliyet Raporları Hülasası*, s. 150-151.

³⁹¹ *Son Haber*, 13 Haziran 1932 Pazartesi, S.1279.

³⁹² *Taşpınar*, C. IV, S. 41, 24 Mart 1936, s. 76

Afyon Halkevi Temsil Şubesi 1935 yılı içerisinde dört gösteri düzenlemiş, bir canlı tablo göstermiş, iki tören yaparak bütün halka sinemada 29 film gösterilmiş³⁹³, ayrıca bu yıl içerisinde 29 komite toplantısı yapılmıştır³⁹⁴. Şube 27 Eylül 1935 tarihinde bir komite toplantısı yapmış, bu toplantıda komite üyeleri yeniden seçilmiştir. İlkokullar Müfettişi Hilmi Bey, Halkevinin temsil işlerinin canlandırılması için öncülük etmiştir. Komiteye Hilmi Beyin yanında Öğretmen Zehra, Müyesser, Hatice Hanımlar ile Cafer ve Hilmi Beyler seçilmiştir. Halkevinin yeni açılacak sahnesinin dekorları ressam Arife Hanım tarafından hazırlanmıştır³⁹⁵.

Şube 1938 tarihi itibarıyla 109 üyeye sahiptir. Temsil şubesi genç nesli etrafına toplamayı başarmış ve Afyon'da iyi amatörler yetiştirmeyi amaç edinmiştir. Bu kol gösterilerini sadece Afyon Halkevinde yapmakla kalmamış aynı zamanda fırsat buldukça komşu illerde ve ilçelere de gösteri amaçlı geziler düzenlemiştir. Örneğin müzik koluyla beraber Sandıklı, Emirdağ, Bolvadin ve Akşehir gibi ilçelere gidilmiş³⁹⁶, yine bu yıl içerisinde 19 ve 20 Şubat tarihlerinde iki büyük müsamere verilmiştir. Müsamerede "Vatan ve Vazife" piyesleri oynanmıştır³⁹⁷.

Halkın eğitilmesinde önemli bir unsur olan sinema gösterilerine önem verilmiş bu amaçla Halkevi salonuna bir sinema makinesi alınması planlanmış, fiyatı 4180 lira olarak makinenin siparişi verilmiştir. Şube Halkevinin fiziksel çalışmalarında da önemli görevler üstlenmiştir. Örneğin salonun ses düzeni için Nafia Vekaletinden bir uzman istenmiştir³⁹⁸. Sinema makinesinin Haziran sonunda gelmesi planlanmıştır. Haziran ayına kadar salonda çeşitli tamirat ve düzeltme çalışmaları yapılmış³⁹⁹, yıl içerisinde temsil kolu oynayacakları piyesler arasına "Ankara Postası" ve "Tırtıllar" piyeslerini de almıştır⁴⁰⁰. Temsil kolu 14-15 Mayıs 1938 tarihlerinde Emirdağ ve Bolvadin'de temsiller vermişlerdir⁴⁰¹. Ayrıca Türk Havacılık Kurumunun düzenlediği havacılık haftasında Halkevi gençleri de rol almıştır⁴⁰².

³⁹³ *Halkevlerinin 1935 Senesi Faaliyet Raporları Hülasesi*, s. 6.

³⁹⁴ *Taşpınar*, C. IV, S. 41, 24 Mart 1936, s. 75-76.

³⁹⁵ *Duyum (Eski Haber)*, 30 Eylül 1935, Pazartesi, S. 1590.

³⁹⁶ *Taşpınar*, C. VI, S. 77, 29 Birinci Teşrin 1938, s. 209.

³⁹⁷ *Haber*, 21 Şubat 1938, S. 1825.

³⁹⁸ *Haber*, 18 Nisan 1938, S. 1840.

³⁹⁹ *Haber*, 21 Nisan 1938, S. 1841.

⁴⁰⁰ *Haber*, 21 Nisan 1938, S. 1841.

⁴⁰¹ *Haber*, 16 Mayıs 1938, S. 1848.

⁴⁰² *Haber*, 5 Eylül 1938, S. 1880.

Afyon Halkevinde 19 Şubat 1932'den 29 Teşrinvevvel 1938 tarihine kadar yapılan temsiller şu şekildedir (Fotoğraf için Bkz. Ek-2);

Tablo-10 1932-38 Tarihleri Arasında Temsil Şubesinin Yaptığı Temsiller ve Katılan Kişi Sayıları

Adeti	Konusu ve Alanı	Bulunan Kişi Sayısı
	Gömdüğüm O Cihan	450
	Metem ve Bir Azizlik	350
	Kahraman	435
	29 Birinci Teşrin	680
	Atatürk Çocukları	621
	Kahraman ve Sinir Hekimi	372
	Akın	750
	Mavi Yıldırım	420
	Şeriye Mahkemesi	600
	Kozan Oğlu	425
	Kör Piyesi	540
3	Devrim	1500
	Çoban	500
	Canavar ⁴⁰³	500
	Beyaz Kahraman	500
4	Himmetin Oğlu	2000
	Atatürk Köyünde uçak Günü	480
	Attila'nın Düğünü	550
	Vatan ve Vazife	565
	Yağ Kandili	500
	Küçük Şehit	500
	Ana	500
	Bir gece Faciası	525
	Göklerin Fethi	480
	TOPLAM	13.643

Taşpınar, C. VI, S. 77, Birinci Teşrin 1938, s. 205.

1937 yılı içerisinde Afyon Halkevinde “Akın, Kartal, Yaşayan Ölü⁴⁰⁴, Kahraman Çocuk, İstiklal, Hedef Akdeniz, Atatürk Köyünde Uçak Günü, Himmetin Oğlu, Altun Devri, Beyaz Kahraman” gibi oyunlar düzenlenmiş, piyeslerin birçoğu birkaç defa tekrarlanmak suretiyle temsil edilmiştir. Ayrıca konferans ve konser gibi toplantılarda bu kol gençlerin gerçekleştirdiği monologlar, manzum eserlerin okunması

⁴⁰³ Faruk Nafiz Çamlıbel'in bir eseri olan Canavar adlı manzum oyunda, eşrafın bencilliğini, Kurtuluş Savaşına gönüllü katılmayı veriyor, üstten gelen devrime ve eşrafa karşı olduğunu bir aşk öyküsü örgüsünde işlemektedir. Bkz. DOĞAN, s. 132.

⁴⁰⁴ Ziya Boral'ın yazmış olduğu Yaşayan Ölü adlı oyunu olağan toplumsal yaşamı konu alan ve bu yaşam içerisinde devrim ve devrim ahlakını düz yolla anlatan bir eser niteliği taşımaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz. DOĞAN, s. 130.

ve milli marş ve şarkıların söylenmesi dikkat çekmiştir⁴⁰⁵ (Fotoğraf için Bkz. Ek-4). Bu şekilde gençlerin gösterdikleri yetenek sayesinde, halkın temsillere gösterdiği ilgi ve merak artmış, böylece piyeslerin içeriği de daha anlamlı olmuştur.

Temsil Şubesi açıldığı yıllara nazaran daha sonraki yıllarda çalışmalarını önemli ölçüde hızlandırmıştır. Örneğin 1939 yılı içerisinde genç yetenekler toplanarak başarılı çalışmalar yapılmıştır. Yıl içerisinde 17 defa temsil verilmiştir⁴⁰⁶. Halkevinin temsil çalışmaları ile genç sanatçılar, çeşitli eserler vererek bu eserleri Halkevlerinde sahneleme imkanı bulmuşlardır. Bu çalışmaların yanında 1940 yılı içerisinde Halkevi Temsil Kolu, deprem felaketinde zarar görenlere yardım etmek üzere bir müsamere düzenlemiş ve bu müsamerede 100 lira 75 kuruş gelir elde etmiştir. Mişeller Rövüsü de 16 lira 60 kuruş gelir elde etmiş ve böylece depremzedelerin ihtiyaçları karşılanmıştır⁴⁰⁷.

Görüldüğü gibi şube yardım amaçlı faaliyetlerde de bulunarak bölge halkına hem bilgi vermiş hem de onlara yardım etmiştir. Ayrıca Halkevinde lise son sınıf öğrencileri tarafından 18 Mart akşamı Çanakkale Zaferi'nin yıldönümü olması nedeniyle bir müsamere düzenlenmiş, bu günle ilgili konuşmalar yapılmıştır⁴⁰⁸. 1939 yılı içerisinde “Kanun Adamı, Bir Gönül Masalı, Devrim Yolcuları ve Kızıl Çağlayan” adlı piyesler oynanmıştır⁴⁰⁹. Afyon Halkevinin Temsil Şubesi bu faaliyetlerinin yanında diğer illerdeki şubelerle de yakın temas içerisinde bulunmuştur. Örneğin 22 Nisan 1940 tarihinde Bursa Halkevi Temsil Kolu, Afyon'a gelerek, Halkevinde “Hisse-i Şayia” piyesini oynamıştır⁴¹⁰.

Afyon Halkevi Temsil Şubesi 1941 yılında da temsil faaliyetlerine devam etmiştir. Zira bu yıllarda temsil şubesi tarafından, “Yanlıı Yol, Kanun Adamı, Beyaz Baykuş, Uzun Mehmet” piyesleri temsil edilmiş ve halkın beğenisi üzerine bazı piyesler tekrar sahneye konulmuştur. Sanatkar Vedat Urfi kendi eseri olan Beyaz Baykuş'un rejisörlüğünü bizzat kendisi yapmıştır. Ayrıca Afyon'da çalışan ilkokul öğretmenleri tarafından “Eğitmen” adlı piyes sahneye konulmuştur. Bu faaliyetlerin yanında temsil şubesi, yerel konularda yazılmış bir parça ve Karagöz Ankara'da ve diğer Karagöz

⁴⁰⁵ *Taşpınar*, C. VI, S. 64, Şubat1938, s. 70; *Taşpınar*, C. VI, S. 64, 19 Şubat 1938, s. 70.

⁴⁰⁶ *Taşpınar*, C. VIII, S. 78, 19 Şubat 1940, s. 14.

⁴⁰⁷ *Haber*, 6 Şubat 1940, S. 2015.

⁴⁰⁸ *Haber*, 20 Mart 1940, S. 2052.

⁴⁰⁹ DOĞAN, s. 247.

⁴¹⁰ *Haber*, 22 Nisan 1940, S. 2070.

temsillerini beş kez sahneye koymuştur. Ankara'dan gelen Halk Edebiyatı ve Halk teması konulu konferans heyeti arasında bulunan Ankara Radyosu Sanatçısı Küçük Ali Sinema salonunda bir Karagöz temsili vermiştir⁴¹¹.

Ayrıca Halkevi Temsil Kolu üyesi, misafirleriyle beraber yılbaşı gecesi bir aile toplantısı yaparak Karagöz temsili düzenlemiş, sinema salonunda film gösterisi yapılmıştır⁴¹². Tiyatro sanatçısı Sadi Tek birkaç günlük Afyon ziyareti sırasında 11 Mart 1941 tarihinde Halkevinde Temsil Kolu üyesi ile birlikte sanat tekniğini anlatan bir konuşma yapmıştır⁴¹³. Görüldüğü gibi temsil şubeleri iyice piştikleri bir piyesi komşu halkevlerini ziyaret ederek, onların salonlarında da oynamış böylece bölgeler ve iller arasında kaynaşma sağlanmıştır.

Bütün bu faaliyetlerin dışında 23 Nisan Çocuk Bayramında Afyon'daki ilkokul öğrencileri çocuk temsilleri vermişlerdir. Piyesler Afyon çevresinde de oynanmış ve böylece tüm halka ulaşılmaya çalışılmıştır. Örneğin Temsil Şubesinin üyeleri 16 kişilik bir grupla 19 Nisan tarihinde Dinar kazasında "Beyaz Baykuş" piyesini oynayarak halkı eğlendirmeye çalışmışlardır. Piyenin içeriği, kokain, kumar ve diğer kötü alışkanlıkları da konu aldığından hem eğlenme hem de öğretici nitelikte olduğundan halkın büyük ilgisini görmüştür⁴¹⁴.

Haziran ayında Afyon Halkevi Temsil Şubesi ise Isparta'ya giderek orada "Kanun Adamı ve Uzun Mehmet" adlı piyesleri temsil etmiştir⁴¹⁵. Bundan sonra 11 Ağustos 1941 tarihinde Isparta Halkevi Temsil Heyeti de Afyon'a gelerek iki temsil vermişlerdir⁴¹⁶. Böylece iki Halkevi arasında kaynaşma sağlanmıştır. Ayrıca 14 Ocak 1942 tarihinde Halkevi sinema salonunda Karaman, Sülün mahallelerine ve civardaki halka ücretsiz film gösterimi yapılmıştır. Bu sırada Hatay'ın Kurtuluşu ve İzmir Fuarına ait filmler de gösterilmiştir⁴¹⁷.

Temsil Şubesi 1943 yılı içerisinde "Savaş Yollarında, Tırtıllar, Kanun Adamı, Uzun Memed, Kan, Mahçuplar, Bir Yağmur Gecesi"⁴¹⁸, Vatan Yahut Silistire, Vergi

⁴¹¹ *Taşpınar*, S.86, Ağustos 1941 s. 32.

⁴¹² *Haber*, 2 Kanunsani 1941, S. 2148.

⁴¹³ *Haber*, 13 Mart 1941, Perşembe, S. 2165.

⁴¹⁴ *Taşpınar*, S. 86, Ağustos 1941, s. 32, *Haber*, 28 Nisan 1941 Pazartesi; S: 2177.

⁴¹⁵ *Haber*, 30 Haziran 1941 Pazartesi, S. 2195.

⁴¹⁶ *Haber*, 11 Ağustos 1941 Pazartesi, S. 2207.

⁴¹⁷ *Haber*, 15 Ocak 1942, Perşembe, Yıl: 19, S. 2247

⁴¹⁸ Reşat Nuri Güntekin'in Bir Yağmur Gecesi adlı oyunuyla, devrim ilkeleri ışığında aydın, köylü, eşraf, devlet ilişkilerinin bütünlenebildiğinde ulus kalkınmasında çok önemli işler yapılabileceğini örneklemektedir. Bkz, DOĞAN, s. 133.

Hırsız, İnsan Sarrafı, Orta Oyunu, Karagöz” temsillerini vermiş ve ücretsiz olarak halka sinema gösterimi yapılmıştır. Bu yıl içerisinde temsil işlerinde görev alanlar; Lutfi Bozkurt, Kadir Sorgu, Rüştü Kutman, Ekrem Doğaner, Zeki Bayraşa, Nermin Kayal, Saadet Çiçek, Nezahat Çınar, Şehbal, Mübeccel Özsel, Halit Bayrak, Zeki Ünlü, Rahmi Şeker, Ziya Baykal, Kemal Göçmen, Fevzi Çelebi’dir⁴¹⁹. Yine bu yıl içerisinde Temsil Şubesi, Sosyal Yardım Şubesi yararına 16 ve 17 Haziran 1943 günlerinde müsamereler vermiştir. Bu müsamerelerde “Yalnız Bir Kelime” ve “Çoban” piyesleri temsil edilmiş, bu temsillerden elde edilen gelire kimsesizlere yardım edilmiştir⁴²⁰. Ayrıca Adapazarı depreminde zarar görenlere yardım amacıyla Halkevinde ücretli bir müsamereler düzenlenmiştir⁴²¹. Temsil Şubesinden 20 kişilik bir grup, 1944 yılında Bolvadin, Emirdağ ilçeleri ile Çay nahiyesine giderek buralarda “Beyaz Baykuş, Kanun Adamı” gibi piyesleri sahnelemişlerdir⁴²².

Temsil Şubesi 27 Ağustos 1945 yılında Afyon’un düşman işgalinden kurtuluş günü olarak kutlanan özel günde “Kızıl Çağlayan” piyesini sahnelemiştir. Bu günde ayrıca şiirler okunmuş, halk türküleri çalınarak bu önemli gün etkinliklerle kutlanmıştır⁴²³. Ayrıca Halkevinin açılış yıldönümü nedeniyle “Kör” piyesi 5 defa tekrarlanmış ve bu piyesi 1500 kişi izlemiştir⁴²⁴. Yine bu yıl içerisinde Afyon Halkevi Temsil Kolu “Zehirli Kucak” piyesini Saim Güngör’ün yönetimiyle temsil etmiştir⁴²⁵.

Temsil şubesi 1946 yılına doğru bir durgunluk devresi geçirmiştir. Bu durgunluk devresini Halkevi Temsil Şubesi Başkanı Rüştü Kutman şu şekilde açıklamıştır;

“Halkevleri temsil kollarının çalışmaları genel sekreterliğin bir programı ile ayarlanmıştır. Bu programa göre, genel sekreterlik tarafından her yıl tanzim edilen repertuar içindeki piyeslerden seçilmek suretiyle her ay bir temsil verilir. Ve başarılı temsillerle yılda bir veya iki defa yakın illere seyahat yapılır. Bir iki cümleye sıkıştırdığımız bu zengin programı tatbik edebilen bir Halkevi ne kadar övülse azdır. Çünkü son yıllarda Halkevleri repertuarının % 75’ini Garpten tercüme veyahut adapte edilen eserler teşkil etmektedir. Bunları sahneye koymak dekor ve aksesuar masrafı yapmak ve bu klasik rolleri oynamak içinde Garp Tiyatro bilgisiyle teçhiz edilmiş elemanlara malik bulunmak icap etmektedir. Ve yahutta Sayın I.H. Baltacıoğlu’nun tiyatro görüşüne uyarak, bu eserleri dekorsuz, aksesuarsız, eserin muhitine girmeden gelişi güzel oynamamız lazımdır.

⁴¹⁹ Taşpınar, S. 97, (Şubat 1943), s. 232.

⁴²⁰ Haber, 28 Haziran 1943, Pazartesi, Yıl:21, S. 2394.

⁴²¹ Haber, 12 Ağustos 1943, Perşembe, Yıl:21, S. 2407.

⁴²² Haber, 8 Mayıs 1944, Pazartesi, Yıl:23, S. 2481.

⁴²³ Taşpınar, S. 128-129-130-131, Eylül-Ekim-Kasım-Aralık 1945, s. 279.

⁴²⁴ Haber, 26 Şubat 1945, Pazartesi, Yıl:23, S. 2561; Haber, 5 Mart 1945, Pazartesi, Yıl:23, S. 2563.

⁴²⁵ Haber, 31 Aralık 1945, Pazartesi, Yıl:24, S. 2644.

Halbuki bu şekil, dedelerimiz zamanında (Orta oyunu) denilen bir gösteriden başka bir şey değildir. Bugün ise tiyatro zihniyeti tamamen bunun aksinedir. Temsil Kollarının durgunluğunun birinci sebebi piyestir dedikten sonra ikinci sebebe gelelim; Halkevlerinin güzel sanatlar, spor, köycülük, Sosyal yardım gibi kollarını çalıştırabilecek elemanı hemen hemen her yerde bulmak mümkündür. Fakat, bir tiyatro eserini sahneye koyabilecek, hem elemanları işleyerek olgunlaştırabilecek, sanat tabiriyle bir (rejisör) bulmak her Halkevinde mümkün müdür? Hiç zannetmiyoruz. İşte bugün Halkevlerinin bu en faydalı şubesi olan Temsil kolları bizce başlıca bu iki sebep yüzünden pasif bir durumda kalmak zorundadır”⁴²⁶.

Görüldüğü gibi Rüştü Kutman Halkevleri temsil şubesinin piyesler oynayacak ve sahneleyecek maddi imkanların olmaması ve tiyatrocunun yetiştirecek teknik elemanların bulunmamasından dolayı yeterli çalışmaların yapılamadığına dikkat çekmektedir. Bu önemli bir tespit olarak görünmektedir. Zira batıdan alınan eserlerin bütün Halkevlerinde oynanması mümkün değildir. Halkevlerinin maddi olanakları bulunduğu yere göre değişmektedir. Büyük Şehirlerde oynanması mümkün görünen eserleri kırsal kesimde oynatmak maddi olanaklar açısından mümkün olmamaktadır. Bu durum belki de Halkevlerinin en önemli problemlerinden birisi olmuştur.

1946 yılı içerisinde yeni bir uygulama olarak ilçe Halkevlerinden birer grup Afyon Halkevine davet edilerek müsamere tertip etmeye başlanmıştır. Buna örnek olarak Şuhut bucağından gelen gençler Afyon Halkevinde piyes temsil etmişlerdir⁴²⁷. Yine Halkevinin daveti üzerine 19 Ocak 1946 günü Emirdağ Halkevine mensup bir kabile Afyon Halkevi sinema salonunda bir müsamere temsil etmiştir. Bu gecede ayrıca Emirdağ’ın gençleri şiirler, türküler, müzikler ve mahalli danslar ve düğün dernek adetlerinden örnekler vermiştir⁴²⁸.

Halkevlerinin ondördüncü yıl dönümü dolayısıyla pazar, pazartesi ve salı geceleri Afyon sinema salonunda Halkevi gençlerinin hazırladığı “Hekim Uçtu ve Okumuş Adam” piyesleri temsil edilmiştir⁴²⁹. Nisan ayında cumartesi, pazar ve pazartesi akşamları geliri sosyal yardım işlerine harcanmak üzere “Müdde-i Umumi” adlı dram ile “Hekim Uçtu” komedisi oynanmıştır⁴³⁰. 1948 yılı içerisinde çalışmalarına devam eden temsil şubesi, yarı yıl tatilinde yüksek öğrenim gören gençleri örgütleyerek Halkevlerinin açılış yıldönümünde Halkevi salonunda üç gün boyunca müsamere

⁴²⁶ Rüştü KUTMAN, “Temsil Şubesi Faaliyetleri”, *Taşpınar*, S. 134-135, (Mart-Nisan 1946), s. 306-307.

⁴²⁷ *Haber*, 17 Ocak 1946, Perşembe, Yıl:24, S. 2649.

⁴²⁸ *Haber*, 24 Ocak 1946, Perşembe, Yıl:24, S. 2651.

⁴²⁹ *Haber*, 28 Şubat 1946, Perşembe, Yıl:24, S. 2661.

düzenlemiştir⁴³¹. Afyon Halkevinin kuruluş tarihi olan 19 Şubat 1932 tarihinden 29 Teşrinvevvel 1938 tarihine kadar olan altı sene ve sekiz ay içerisinde yapmış olduğu sinema ve toplantılar sayı olarak şu şekildedir;

Tablo-11 Temsil Şubesinin 1932-38 Yılları Arasındaki Faaliyetleri ve Katılan Kişi Sayısı

Adeti	Konusu ve Alanı	Bulunan Kişi Sayısı
2	Spor Filmleri	1800
4	Sihhi Filmler	12400
121	Konser	19500
3	Balo	450
4	Evlenme Töreni	380
134	TOPLAM	34.530

Taşpınar, C. VI, S. 77, Birinci Teşrin 1938, s. 205.

Tablodan da anlaşılacağı üzere Halkevinde en çok konser verilmiş bunun yanında sağlıkla ilgili filimler seyredilmiştir.

Tablo-12 Temsil Şubesi 1934-1935 Yılları İçerisinde Üyelerin Mesleklere Göre Dağılımı

	Avukat	Doktor	Öğret men	Tüccar	İşçi	Çiftçi	Zanaat kâr	Diğer Meslek	Kadın	Erkek	Toplam
1934	-	-	12	4	14	-	-	31	8	53	61
1935	-	-	41	1	23	-	-	-	8	57	65

Halkevlerinin 1934 Senesi Faaliyet Raporları Hülasesi, 1935, s. 150-151; Halkevlerinin 1935 Senesi Faaliyet Raporları Hülasesi, 1936, s. 138-139.

Şube bütün imkansızlıklara rağmen büyük bir özveriyle çalışmış, halkı eğitmekte en etkili yollardan biri olan tiyatro çalışmalarını düzenli bir şekilde imkanlar ölçüsünde gerçekleştirmeye çalışmıştır. Afyon Halkevi Temsil kolu özellikle sahne yapıldıktan sonra daha etkili olmuştur. Daha sonraki dönemlerde Halkevlerinin karşılaştığı çeşitli sorunlar nedeniyle faaliyetlerinde belirgin bir düşüşün olduğu gözlenmektedir.

V) SPOR ŞUBESİ VE FAALİYETLERİ

Sağlam kafa sağlam vücutta bulunur ilkesiyle hareket eden bu şube, Türk gençliğine yararlı olmaya çalışan kollardan birisidir. Ulusal yapıyı sağlamlaştırmak, milli sporları canlandırmak, sporun her çeşidini gençler arasında yaymaya çalışmıştır⁴³².

⁴³⁰ *Haber*, 11 Nisan 1946, Perşembe, Yıl:24, S. 2673.

⁴³¹ *Taşpınar*, S. 156-158, Ocak-Mart 1948, s. 464.

⁴³² *CHF Halkevleri Talimatnamesi*, 1932, s. 7-8; GERAY, s. 349; ERGÜN, s. 203-204; AZCAN, s. 31; ŞİMŞEK, s. 83.

Görüldüğü gibi bu şubenin çalışmalarıyla spor kitlesele hale getirilmeye çalışılmıştır. Halkevleri hem sporun imkanlarını hazırlamış, hem de sporu yayarak halka sevdirmiştir. Bu görevler doğrultusunda Halkevleri çeşitli spor tesisleri kurmak durumunda kalmıştır. Bu tesisler, klüp gibi yalnız bir zümrenin yararlanması için değil, Halkevinin bulunduğu çevrede yaşayan bütün vatandaşların ve hatta Halkevlerinin bulunduğu bölgeden geçen tüm yabancı yurttaşların da her zaman kolaylıkla yararlanacakları spor yurtlarıdır⁴³³.

Spor ve bütün beden hareketleri gençlik terbiyesinin ve milli terbiyenin vazgeçilmeyen asıl ve önemli bir unsurudur. Bu sebeple Halkevi Talimatnamesinde bu kolun önemli görevleri belirtilmiştir;

1- Türk gençliğinde ve Türk halkında spor ve beden hareketlerine sevgi ve ilgi uyandırmak, bunları bir kitle hareketi ve milli bir faaliyet olarak geliştirmek,

2- Bu milli ideallerin gerçekleşmesi için, sporun ve bütün beden hareketlerinin ilmi usuller ve kurallar dahilinde, sistemli ve planlı bir şekilde tatbik ve icra etmektir. Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakına dahil olan veya olmayan spor kuruluşlarını yaymak, gelişmesine ve olgunlaşmasına yardım ederek, memlekette teknik spor faaliyetlerinin artmasını sağlamak. Bunun gibi TİCİ'ye dahil olmayan kulüplerin bu cemiyete girmelerini sağlamak, hiç kulüp bulunmayan yerlerde ise kulüp açmaya teşvik etmektir. Ayrıca dışarıda kalıp spor faaliyetlerinden uzak olan gençleri spor kulüplerine girmeye ve kulüp içerisinde bilimsel metotlarla yetiştirilmesini sağlamak. Gençleri sporcu olmaya teşvik etmek⁴³⁴.

3- Jimnastik ve diğer beden hareketleri kişinin ve toplumun sağlığını, ahlakını, ruhunu ve bedeninin sıhhatini sağlamaktadır. Bu nedenle bu tür sporlara önem verilerek Halkevleri bünyesinde Jimnastik yerleri ve Salonlarını artırmaktır. Bu beden terbiyesi ve jimnastik çalışmaları zamanlı ve programlı olarak jimnastik öğretmeni tarafından verilmelidir. Halkevleri, yerine ve imkanına göre bir veya iki yılda bir mahalli jimnastik günleri tertip ederler, ayrıca üç veya dört yılda bir bütün ülkeyi kapsayacak şekilde jimnastik bayramları tertip olunur. Bu bayramları umumi idare düzenler ve tebliğ eder. Tatbikatı Halkevleri spor şubeleri tanzim eder. Jimnastik bayramları milli birliği sağladığı gibi aynı zamanda, Halkevleri spor şubelerinin çalışmalarının hesabı verilmiş olur.

⁴³³ Rahmi APAK, "Halkevlerinde Basit Spor Tesisleri", *Ülkü*, C. XI, S. 65, (Temmuz 1938), s. 459.

4- Yurdun her köşesine görmek ve sevmek için yaya veya vasıtalı olarak kamplar düzenleyerek, Türkiye coğrafyasını gençlere tanıtmayı ve sevdirmeyi amaç edinmiştir⁴³⁵. Görüleceği üzere bu şubenin amacı çeşitli spor dallarını Türk halkına tanıtmak, sporun milli düzeyde uygulanan toplumsal bir etkinlik haline getirebilmek için toplumda spora karşı bir ilgi uyandırmak ve beden eğitimi veren diğer kuruluşlara yardımcı olmaktır⁴³⁶.

Afyon Halkevi Spor şubesinin teşekkülünde Uşak idman mıntikasına bağlı merkezde “Afyon Spor Kulübü” bulunmaktadır. Bu kulüp bakımsızlık nedeniyle kapanmaya müsait bir almıştır. Afyon Halkevinin spor şubesi ilk olarak maddi yardımlarla bu kulübü yeniden canlandırmış ve faal bir hale getirmiştir. Bunun sonucunda Afyon’da spor canlanmaya başlamış, gençler spora merak sarmıştır. Halkevinin bu çalışmaları sonucunda “Kocatepe” adlı ikinci bir spor kulübü kurulmuştur. Bölgede gençlerin spora karşı ilgi ve zevkini artırmak için yakın çevredeki il ve ilçelere halk gezileri düzenlenmiştir. Örneğin Uşak ve Akşehir gibi bölgelere gidilerek bu komşu kasabalar ile spor karşılaşmaları yapılarak temsiller düzenlenmiştir. Bu karşılaşmalar ve geziler karşılıklı olarak devam etmiş böylece bölgede bulunan kasabalar arasında birbirini tanıma ve kaynaşma sağlanmıştır. Bunların dışında Afyon kasabalarında faaliyetleri durmuş olan kulüpler canlandırılmaya çalışılmıştır.

Mesela Dinar’da “Altınova” kulübü Halkevinin maddi yardımlarıyla faaliyete geçirilmiş, Sandıklı’da yeniden ve Halkevinin maddi yardımlarıyla Sandıklı Spor Kulübü oluşturulmuştur. Bunun gibi Bolvadin, Emirdağ kazalarında ve Şuhut nahiyesinde spor kulüpleri kurulmuştur. Bu çalışmalar sonucunda il içerisinde spor faaliyetler ve spor kulüpleri canlanmıştır. Spor Şubesinin bu faaliyetleri üzerine il genel meclisi bir kararla İstasyon Bulvarı üzerindeki sahayı spor sahası olmak üzere Halkevine devretmiştir. Bu çalışmaların hızlı bir şekilde yürütülmesinde Ali Çetinkaya ve Aziz Beyin önemli katkıları olduğu anlaşılmaktadır⁴³⁷.

Daha önceden Uşak ve Isparta idman bölgelerine bağlı olan Afyon ili spor faaliyetleri kısa bir süre içerisinde gelişme göstermeye başlamış, il merkezinde idman

⁴³⁴ CHF Halkevleri Talimatnamesi, 1932, s. 7-8.

⁴³⁵ CHF, Halkevleri Talimatnamesi, 1932, s. 8-9.

⁴³⁶ CHP Halkevleri Çalışma Talimatnamesi, 1940, s. 15-16; CHP Halkevleri Öğreneği, 1935, s. 12-13.

⁴³⁷ Afyon Halkevinin Yaptıkları, s. 25-27; Musa SEYİRCİ, “Ali Çetinkaya’nın Yetiştirdiği Çevre ve Afyonkarahisar’a Yaptığı Hizmetler”, *Ali Çetinkaya (Ali Çetinkaya Paneli Bildirileri)*, (22-23 Şubat 1986), Afyon Belediyesi Yay, (Yay. Hazırlayan: İbrahim Yüksel), Ankara, 1986, s. 79.

mıntıkası kurmuş, Afyon Spor, Kocatepe, Dinar'da, Altınova, Akşehir'de Akşehir İdman kulüplerinin oluşturulmasıyla Afyon İdman Mıntıkası resmen teşekkül etmiştir. Spor sahasının daha iyi bir şekilde düzenlenmesi ve bazı noktalarının yeniden oluşturulması için Türkiye İdman Cemiyeti'nden 1000 lira temin edilmiştir. Fakat bu para yapılacak işlere yetmediği için bir süre bankada bekletilmiş ve üzerine para eklenerek güzel bir spor sahası oluşturulmaya çalışılmıştır⁴³⁸.

Halkevi talimatnamesinde, Halkevlerinde hangi tür sporlara ağırlık verileceği belirtilmiştir. Buna göre⁴³⁹,

1- Daha ziyade sağlık şartlarına hizmet eden, kuvvet gerektiren ve beden kuvvetini ve bünyeyi geliştiren kürek çekme, yürüme ve atletizm gibi sporlar

2-Kuvvet ve yetenek gerektiren futbol, yüksek jimnastik hareketleri, eskrim, boks, güreş, otomobil, bisiklet, yüzme, adi ata binme, avlanma, silahla atıcılık gibi sporları geliştirmek.

3- Yine kuvvet ve yetenek gerektiren ve biraz da tehlike içeren, müdafaaalı hayvan avları, sürgün avı ve koşuları, milli cirit oyunu, dağ ve kış sporu, yelkenli sürat hareketi, açık denizde balıkçılık, açık denizde yelken gibi spor çeşitlerini artırmak. Bunların yanında avcılık, bisiklet, gezi ve ziyaretler de Halkevlerinin önem verdiği sporlar arasında yerini almıştır⁴⁴⁰.

Afyon Halkevi de bu talimatnamede belirtilen amaçlar doğrultusunda Afyon halkının ve gençlerinin spora karşı ilgilerini artırmak için çalışmalarını sürdürmüştür. Kuruluşundan kısa bir süre sonra, 22 Temmuz 1932 tarihinde, trenle Uşak seyahati gerçekleştirilerek spor karşılaşması yapılmıştır. Afyon Sporun Uşak'ı 1-0 yendiği bu seyahate, Afyon'dan 450 kişi katılmıştır⁴⁴¹. Ayrıca bu etkinliklerin yanında 1932 yılında Halkevinin rehberliği ile Kocatepe adlı yeni bir spor kulübü oluşturulmuş, kulübün başına dış doktoru Emin Bey getirilmiştir⁴⁴². Afyon Halkevi sporun gelişmesi için spor kuruluşlarına karşı gerek maddi gerekse manevi yönden yardımlarını esirgememiştir. Afyon'da sporun ve sporculuğun ilerlemesinde Halkevinin yardımları ve desteği

⁴³⁸ *Afyon Halkevi'nin Yaptıkları*, s. 28.

⁴³⁹ *CHF Halkevleri Talimatnamesi*, 1932, s. 8-9; *CHP Halkevleri Öğreneği*, 1935, s. 12-13; *CHP Halkevleri Çalışma Talimatnamesi*, 1940, s. 16-17

⁴⁴⁰ *CHP Halkevleri Çalışma Talimatnamesi*, 1940, s. 18-19.

⁴⁴¹ *Son Haber*, 25 Temmuz 1932 Pazartesi, S. 1291.

⁴⁴² *Son Haber*, 15 Ağustos 1932 Pazartesi, S. 1297.

oldukça önemli bir yer tutmuştur. Afyon Halkevi'nin Spor şubesinin genel amacı, şehirde sporu yaygınlaştırmak, gençliği teşkilatlandırmaktır.

Bu şubenin kurulduğu sıralarda, dağılmak üzere olan Uşak'a bağlı bir spor kulübü bulunmakta iken, spor şubesi öncelikle bu kulübü güçlendirerek, Kocatepe adlı bir kulüp açmıştır. Sporcular 1932-33 yılları arasında zaman zaman Uşak ve Akşehir'e giderek çeşitli karşılaşmalar yapmışlardır. Bu etkinliklerle şube kısa zaman içerisinde önemli başarılar elde etmiştir. Şube Dinar'da Altınova kulübüne yaptığı yardımlar sayesinde bu kulübü kapanmaktan kurtarmıştır. Sandıklı'da gençleri teşvik ederek Sandıklı Spor Kulübünü oluşturmuştur. Şuhut Nahiyesinde, Bolvadin ve Emirdağ'da spor kulüpleri açılmıştır. Afyon Halkevinin spor şubesi, futbol, voleybol, bisiklet, avcılık gibi spor dallarına önem vermiştir. 1933 yılı içerisinde Ali (Çetinkaya) ve Erzurum Milletvekili Aziz Bey Afyon'u ziyaretleri sırasında bu şubenin faaliyetlerini izleyerek, taktirlerini bildirilmişlerdir. Ali (Çetinkaya) Afyon'a bir idman mıntıkası olması gerektiğini vurgulamış, Ali Çetinkaya'nın katkılarıyla Afyon'da bir idman mıntıkası kurulmuştur. Halkevi, şehir stadı için faaliyetlerini sıkı bir şekilde sürdürmüş ve stadın yapılması için 1000 lira hazırlamıştır⁴⁴³.

1934 yılı boyunca spor merakını artırmak amacıyla özel egzersiz çalışmaları yapılmıştır. Afyon şehri sporcuları komşu şehirlerle sık sık karşılaşmalar yapmış ve muhtelif kulüplerle 1934 yılı içerisinde 11 maç gerçekleştirmiştir. Halkın ve sporcuların spor terbiyesini güçlendirmek amacıyla 5 defa genel toplantı ve konferans düzenlenmiştir⁴⁴⁴. Yine 1934 yılı içerisinde Spor Şubesi'nin 196 üyesi bulunmaktadır. Bu üyelerin tümü erkektir. Mesleklere göre dağılımı ise şu şekildedir; 1 doktor, 9 öğretmen, 16 tüccar 25 işçi, 3 çiftçi, 4 sanatçı ve 138'i diğer meslek gruplarından⁴⁴⁵.

Spor Şubesi 1935 yılı boyunca spor yurtlarına yardımlarda bulunmuş, 50 kişiden oluşan bir avcılar kolu kurmuş, 18 futbol maçı yapmış ve 1800 gence spor filmleri göstermiştir⁴⁴⁶. Şube, gençlerin spor ve zevkini yükseltmek, beden terbiyesi ve gelişimi ile birlikte kafa ve ruh olgunluğu ile yetiştirilmesini amaç edinmiştir. Bu anlamda 1935 yılı içerisinde il ve ilçelerde gençler örgütlenmeye çalışılmış, hatta Mahmarı köyünde futbol, avcılık, binicilik sporlarıyla uğraşmak üzere 40'in üzerinde kişiden oluşan bir kurum oluşturulmuştur. Bu şube bir yıl içerisinde 41 komite ve 16

⁴⁴³ *Taşpınar*, C. II, S. 16, 19 Şubat 1934, s. 86.

⁴⁴⁴ *Taşpınar*, C.III, S.28, 19 Şubat 1935, s. 71.

⁴⁴⁵ *Halkevlerinin 1934 Senesi Faaliyet Raporları Hılasası*, s. 156-157.

genel toplantı düzenlemiştir. Her hafta özellikle egzersizler ve maçlar yapılmış, futbol, voleybol, yaya koşuları, avcılık sporlarıyla gençler eğitime çalışılmıştır. Uğraşan bu sporlar daha sonraki dönemlerde genişletilerek dağcılık, güreş ve atlı sporlar gibi değişik spor dalları teşvik edilmiştir. Yıl içerisinde TİCİ genel merkezinden gönderilen çeşitli spor filmlerini 1800'den fazla genç izlemiş, böylece gençlerin spor tekniği ve bilgisi yükseltilmeye çalışılmıştır⁴⁴⁷.

1936 yılında ise Bölge Spor Kurumu ile işbirliğine devam edilmiş, gençlerin spor kulüplerine teşvik edilmesi sağlanmıştır. Bu yıl içerisinde 56 egzersiz, 40 defa av gezisi, 8 kez komşu kasaba ve şehirlere spor gezisi ve 10 karşılaşma yapılmıştır. Avcılık, atletizm, voleybol ve binicilik ile tenis, güreş gibi spor dalları geliştirilmiş, böylece milli sporumuz güreşi öğrenmek isteyen gençlere imkan verilmiştir⁴⁴⁸.

Afyon Halkevinin spor şubesinde 1937 yılı boyunca kayıtlı üyelerin sayısı 304'tür. Bu yıl bir yıl içerisinde 46 komite ve 25 genel toplantı yapmıştır. Türk Spor Kurumu Afyon bölgesi ile işbirliği yapılarak Afyon çevresinde ve büyük köylerde gençliğin spora karşı olan sevgi ve heyecanını artırmak ve gençleri kurumlara bağlayarak iyi bir programla çalışmalarını sağlayacak çalışmalar yapılmıştır. Ayrıca sporun faydalarını anlatmak için konferanslar düzenlenmiş, komşu şehir ve kasabalara geziler düzenlenip karşılaşmalar yapılmıştır. Başarı kazanan gençlere çeşitli hediyeler verilerek gençler spora özendirilmiştir⁴⁴⁹. Ayrıca Halkevi Spor Şubesinin Avcılar kolu tarafından düzenlenen pehlivan güreşi spor sahasında büyük bir ilgiyle yapılmış ve Afyonlu (Yarımdünya) Süleyman Pehlivan'la, Adapazarlı Cemal Pehlivan arasında geçen güreş karşılaşmasında Süleyman Pehlivan, Cemal Pehlivanı yenmiştir⁴⁵⁰. Bu şekilde Halkevlerinde milli sporlar da yaşatılmaya çalışılmıştır.

Şubenin kayıtlı üye sayısı ilerleyen aylarda artmış ve 312 olmuştur. Halkevinin açılışı öncesinde sporla uğraşan kişi sayısı fazla değilken daha sonraki dönemlerde bu sayı belirgin bir şekilde artmıştır. Spor şubesi oluşturulmadan önce Uşak idman mıntikasına bağlı olan Afyon Spor Kulübü oldukça bakımsız kalmış, fakat Halkevinin kurulmasıyla spor şubesi, gençleri bir araya getirerek maddi ve manevi yardımlarla

⁴⁴⁶ *Halkevleri 1935 Senesi Faaliyet Raporları Hulasası*, s. 6.

⁴⁴⁷ *Taşpınar*, C. IV, S. 41, 24 Mart 1936, s. 76-77.

⁴⁴⁸ *Taşpınar*, C. V, S. 52, 19 Şubat 1937, s. 63.

⁴⁴⁹ *Taşpınar*, C. VI, S. 64, 19 Şubat 1938, s. 70.

⁴⁵⁰ *Haber*, 22 Mart 1937, Pazartesi, S. 1735.

kulübü canlandırmıştır⁴⁵¹. Diğer yandan Sandıklı'da Sandıklı Spor kurulmuş ve Dinar'daki Altınova spor kulübü maddi ve manevi yardımlarla faal bir duruma getirilmiştir. Bolvadin ve Emirdağ ilçelerinde de bu faaliyetler devam etmiştir. Bunun sonucunda Afyon'da bir spor bölgesi kurulması gündeme getirilmiştir. Afyon'un Uşak'a olan spor bağlılığı feshedilerek, 1933 tarihinde Afyon Spor Bölgesi kurulmuştur.

Tablo-13 Spor Şubesinin 1932- 1938 Yılına Kadar Faaliyetleri ve Katılan Kişiler

Konusu ve Alanı	Bulunan Kişi Sayısı
Kocatepe ile maç yapmaya gelen Akşehirli Kafile	250
Afyon'dan Uşağa gidilerek Uşak Sporcuları ile yapılan maçta bulunanlar	535
Afyon-Uşak maçı dolayısıyla Uşak'tan gelen Halkevi kafilesi	300
Sandıklıda yapılan maça giden spor kafilesi	150
Afyon- Kütahya maçına Kütahya'dan gelen Kafile	35
Akşehir'de Sporcuların maçına giden kafile	20
Akşehirliilerin Afyon'daki maça gelen kafilesi	20
Afyon Muhtelitiyle maç yapmaya gelen Doğu kafilesi	30
Afyon Muhtelitiyle maç yapmaya gelen Balıkesir kafilesi	25
Spor Gezisi Ve Temaslarına Katılanlar TOPLAM	1328

Taşpınar, C. VI, S. 77, Birinci Teşrin 1938, s. 206.

Şube 1939 yılı içerisinde, bölge spor kurumu ile işbirliği içerisinde çalışarak gençlerin spor klüplerine girmelerini ve spor klüplerinin verimli çalışmalarını sağlamıştır. Şube 120 egzersiz, 4 komşu kasaba ve şehirlere spor gezisi ve 5 karşılaşma yapmıştır. Ayrıca Beden Terbiyesi Yüksek Genel Direktörlüğünün talimatı doğrultusunda senelik kır koşularının yapılmasına devam edilmiştir⁴⁵². Şubenin bu yıl içerisinde ikisi bayan olmak üzere 336 üyesi bulunmaktadır. Üye sayısını artırma çalışmaları sürdürülmüştür. Beden terbiyesi bölgesiyle sıkı temaslarda bulunulmuş, spor dallarının çeşitlenmesi ve geliştirilmesi için çalışmalar yapılmıştır. Afyon Halkevinde yapılan belli başlı spor dalları ise, özellikle futbol, güreş ve av gezileridir. Bu yıl içerisinde 65 futbol çalışması, 13 futbol maçı, 38 güreş çalışması ve 30 av gezisi yapılmıştır. Afyon Halkevinin bu şubesine kayıtlı güreşçilerden biri , muntika güreş

⁴⁵¹ *Taşpınar, C. VI, S. 77, 29 Birinci Teşrin 1938, s. 209-210.*

⁴⁵² *Taşpınar, C. VIII, S. 78, 19 Şubat 1940, s. 14*

müsabakaları birinciliğini kazanmış, ayrıca civar Halkevleriyle futbol temasları sürdürülmüştür⁴⁵³. (Fotoğraf için Bkz. Ek-2)

1941 yılı içerisinde Spor Şubesi, Gençlik ve Spor Teşkilatı ile işbirliği içinde çalışarak salon sporu olan güreş, boks gibi dallarda etkinlikler düzenlemiştir. Yine koşu, atlama, voleybol, av gezisi gibi spor dallarında faaliyetler devam etmiştir⁴⁵⁴. Ayrıca 3 Mayıs 1941 tarihinde bir toplantı düzenlenmiş ve bu toplantıda komitelere aza seçimi yapılmıştır. Bu toplantıya 64 kişi katılmış, komiteye Muhtar Güçlü, Şevki Özalp, Rifat Çamlıdağ, Avni Hasçelik katılmıştır⁴⁵⁵.

Şube 1942 yılında faaliyetlerini sürdürmüştür. Özellikle kış mevsimlerinde salon sporlarının yapılmasına ve geliştirilmesine çalışmıştır. Halkevi Spor komitesi üyesi olan Mehmet Kaya'nın yönetimi altında haftada üç gün çalışılmıştır⁴⁵⁶. Spor Şubesi, 1943 yılı içerisinde de haftanın bazı günlerinde güreş, boks ve diğer salon sporları ve hareketlerini yapmaya devam etmiştir⁴⁵⁷. 27 Ağustos 1945 yılında Halkevinin spora ve özellikle ata sporumuz olan cirite önem vermesi doğrultusunda cirit sporu icra edilmiştir⁴⁵⁸. Ayrıca bu yıl içerisinde Halkevi kupa maçları düzenlenmiş, bu kupa maçlarına Gençlik Kulübü, Demirspor, Sanat Okulu ve Erkek Lisesi gibi gruplar katılmıştır⁴⁵⁹.

Afyon Halkevi Spor Şubesi başta 19 Mayıs olmak üzere, Cumhuriyet, Zafer, Ulusal Egemenlik Bayramları gibi milli ve kutsal günlerde bütün gençlerin bir arada toplu olarak törenlere katılmasını sağlamıştır. Ayrıca gençliğin yalnız futbol, Voleybol, bisiklet, koşu gibi beden terbiyesi hareketleri ile ilgilenmeleri kafi görülmeyle, güreşe de önem verilmiştir. Güreşe karşı sevgi ve heyecanı artırmak için, Afyon Halkevinde güreş egzersizlerine tahsis edilen bir salonda minderler üzerinde çalışmalar yapılmış, bu çalışmalar neticesinde Konya'da yapılan mıntika güreş birincilikleri karşılaşmasında 66 kiloda Mehmet Akkar birincilik kazanmıştır. Eylül 1938 tarihinde İzmir'e giden Tahsin Filipeli adlı güreşçi de İzmir'de ikinci olmuştur.

⁴⁵³ *Ülkü, Halkevleri Postası*, "Halkevlerinde Spor, Afyon Halkevi Son Altı Aylık Raporu", C. XIII, S. 77, (Temmuz 1939), s. 467.

⁴⁵⁴ *Taşpınar*, S. 86, Ağustos 1941, s. 30-31.

⁴⁵⁵ *Haber*, 5 Mayıs 1941 Pazartesi, S. 2179.

⁴⁵⁶ *Haber*, 15 Ocak 1942, Perşembe, Yıl: 19, S. 2247.

⁴⁵⁷ *Taşpınar*, S. 97, (Şubat 1943), s. 232.

⁴⁵⁸ *Taşpınar*, S. 128-129-130-131, Eylül-Ekim-Kasım-Aralık, s. 278-279.

⁴⁵⁹ *Haber*, 17 Mayıs 1945, Perşembe, Yıl:23, S. 2583.

Diğer taraftan Spor Şubesi avcılık alanında da önemli faaliyetlerde bulunmuştur. Halkevi yürüyüş ve atıcılık eksersizleri düzenlemiş, bu sayede 68 sürekli av tertip edilmiştir. Ulusal sporlarımızdan binicilik ve cirit oyunlarının yayılıp gelişmesi için, şehir ve köylerimizde bu sporla uğraşan kişileri toplayarak çeşitli müsabakalar yapılmıştır⁴⁶⁰. Genellikle spora ilgi ve alaka duyanlara yönelik olarak faaliyetlerini sürdüren bu şube maddi imkansızlıklara rağmen sporun halka benimsetilmesi yolunda önemli başarılar elde etmiştir. Bu faaliyetlerle sporun toplumsal bir ihtiyaç olduğu halka anlatılmaya çalışılmış ve bu noktada başarılı olmuştur.

Tablo-14 Spor Şubesi 1934-1935 Yılları İçerisinde Üyelerin Mesleklere Göre Dağılımı

	Avukat	Doktor	Öğret men	Tüccar	İşçi	Çiftçi	Zanaat kâr	Diğer Meslek	Kadın	Erkek	Toplam
1934	-	1	9	16	25	3	4	138	-	196	196
1935	-	-	10	21	163	11	1	-	-	206	206

Halkevlerinin 1934 Senesi Faaliyet Raporları Hülasası, 1935, s. 156-157; Halkevlerinin 1935 Senesi Faaliyet Raporları Hülasası, 1936, s. 146-147.

VI) HALK DERSHANELERİ VE KURSLARI ŞUBESİ VE FAALİYETLERİ

Bir devletin kalkınmasını ve gelişmesini sağlamak için her şeyden önce eğitilmiş insana ihtiyacı vardır. Bu nedenle Türkiye Cumhuriyeti Devletinin milli bir hedef olarak belirlediği çağdaş medeniyetler seviyesine ulaşmak için halkın mutlaka eğitilmesi gerekmektedir. Bilindiği gibi Cumhuriyetin ilk yıllarında halkın eğitim seviyesi ve okuma-yazma oranı oldukça düşüktü. Bu anlamda halkın bilgi görgü ve eğitim seviyesini artırmak için Halkevlerinde kurulan en önemli kollardan birisi de Halk Dershaneleri ve Kursları Şubesidir.

Halk Dershaneleri ve Kursları Şubesinde hiçbir ayırım gözetmeksizin her yaşta ve her eğitim düzeyinde bulunan kişiler eğitilerek ülkenin kültürel kalkınması sağlanmaya çalışılmıştır. İhtiyaç duyulan ve günün koşulları ve gereklilikleri içerisinde her çeşit kurs açılarak, halkın eğitilmesi sağlanmıştır.

Bu şubenin görev ve sorumlulukları Halkevleri talimatnamesinde şu şekilde ifade edilmiştir;

⁴⁶⁰ *Taşpınar, C. VI, S. 77, 29 Birinci Teşrin 1938, s. 210-211.*

1-Halkın seviyesini yükseltecek, her türlü okutma, yazdırma ve yetiştirme hareketlerinin ilerleyip gelişmesini temin ve himaye maksadıyla bir Halk Dershanesi ve Kurslar Şubesi açılacaktır.

2- Bu şube mahalli idarelerle, belediyelerin ve özel teşebbüs erbabını okutup yazdırmak, yabancı dil ve fen dersleri vermek, sanat öğretmek, ameli hayat bilgileri öğretmek gibi ferdi takviyeye matuf teşebbüslerini yakından ve sağlam bir alaka ile takip edilerek istenilen şekilde çalışmalarına ve istenilen neticeye varmalarına yardım eder. Teknik ve ihtisas mektep ve kurslarını açtırmaya özellikle önem verir.

3- Halkevlerinde bu bilgi müesseselerinden mümkün olursa hepsi, olmazsa birkaçı açılacaktır. Ders ve kurslarda vatandaşların fikri seviye ve tahsil derecelerine göre okuma yazma, tarih ve yurt bilgileri, medeni bilgiler, yabancı dil, hesap, muhasebe usulü ve makine yazısı gibi hayatı kazanmak için faydalı olan dersler metod ve usulleri dairesinde öğretilir.

4- Halkevlerine açılacak dershane ve kursların muallimleri fahridir. Vatandaşları okutmak ve öğretmek suretiyle hayat mücadelesinde daha kuvvetli ve başarılı bir hale getirmek gibi çok şerefli olan bu vazifeyi üyeler esirgemezler.

5- Halkevleri müsait olmadığı takdirde dershane ve kurslar tedarik edilecek başka müsait yerlerde açılır

6- Halkevlerinin açacağı dershanelerin ve kurslarının idareleri bu şube komitesinin yapacağı ve Halkevi idare heyetinin tasdik edeceği özel bir talimata tabidir. Bu şube özel idarelerle Belediyeler tarafından açılmış olan dershanelere mümkün olan yardımlarda bulunur.

7- Halk dershanelerinde yetişen bir devre mezunlarının diplomaları bütün Halkevinin katılımıyla şereflerine yapılan toplanmada merasimle dağıtılır.

8- Özel teşebbüslerle açılmış bunun gibi mektepler ve kursların mezunlarına ait diplomaların da bunları yetiştiren müesseselerin talebi ve muvafakati ile Halkevi salonunda ve aynı merasimle dağıtılması uygun olur⁴⁶¹.

Kursların dışında şube müsait olan yerlerde fizik ve kimya laboratuvarları açmayı amaçlamış (madde85), böylece Atatürkçülüğün temel esaslarından olan akıl ve bilimin tüm halk tabanına yayılması amaçlanmıştır. Bu şube aynı zamanda el sanatlarını teşvik etmiş (86.madde), Halkevi kurslarında başarılı olan kişiler için törenler

düzenlenmiştir (87-88. madde)⁴⁶². Halk Dershaneleri ve Kursları Şubesi sonraki dönemlerde Milli Eğitim Bakanlığı tarafından kurulan Halk Eğitim Merkezlerinin temelini teşkil etmiştir⁴⁶³.

Görüldüğü gibi bu şubenin en önemli hedeflerinden biri okuma yazmayı öğretmek halkın kültürel düzeyini yükseltmektir. Bunun bir sonucu olarak Türkçe okuma yazma kursları, pozitif bilimler ve el sanatları, yabancı dil eğitimi için kurslar düzenlemiştir⁴⁶⁴. Yabancı dil eğitimi veren kursların açılmasıyla hem okullu gençlerin yabancı dilden eksik kaldıkları alanlar giderilmeye çalışılmış, diğer taraftan ise okullu olmayan kişilere de bu kurslardan yararlanma imkanı verilerek, halkın yabancı dil ve bununla beraber yabancı kültürleri tanınmasına fırsat verilmiştir.

Afyon Halkevinin Halk Dershaneleri ve Kursları Şubesi bu amaçlara uygun olarak çeşitli faaliyetleri rutin olarak sürdürmüştür. Yeni ölçülerin uygulanması için kurslar açılarak seviye ve meslek farkı göz önünde tutularak herkesin anlayabileceği bir tarzda dersler ve konferanslar düzenlenmiştir. Bu şekilde halkın zorlanmadan ölçüleri öğrenmesi sağlanmıştır. Bunların yanında özellikle dönemin önem arz eden dili olan Fransızca'nın öğrenilmesini sağlamak amacıyla Fransızca kursları da rutin olarak düzenlenen kurslardan biri olmuştur⁴⁶⁵.

Afyon Halkevi de, talimatname amaçları doğrultusunda, kuruluşundan hemen sonra halkın eğitim seviyesini artırmak için çalışmalarına başlamıştır. Mesela 1933 yılı içerisinde tahsili az olanlara bir yetiştirme kursu açılmıştır. Vatandaşlara hayat ve yurt bilgisi konuları üzerine dersler halinde konferanslar verilmiştir. Şehirde ihtiyacı karşılayan Millet Mektepleri olduğu için şube ayrı bir dersane açmamıştır. Bu yıl içerisinde sadece Fransızca kursu düzenlenmiştir. Şube milli günlerde okunması amacıyla İstiklal ve Cumhuriyetin onuncu Yıl Marşlarını bir kurs açarak notalarıyla birlikte gençlere öğretmiştir⁴⁶⁶. Ayrıca 1932-1934 yılları arasında iki yıl boyunca iki kurs açılarak herkesin anlayabileceği bir şekilde, Lise Matematik Öğretmeni Fehmi Bey

⁴⁶¹ CHF, *Halkevi Talimatnamesi*, 1932, s. 10-11; *CHP Halkevleri Öğreneği*, 1935, s. 15-16; *CHP Halkevleri Çalışma Talimatnamesi*, 1940, s. 22-24.

⁴⁶² *CHP Halkevleri Çalışma Talimatnamesi*, 1940, s. 23-24.

⁴⁶³ ŞİMŞEK, s. 85.

⁴⁶⁴ CHF *Halkevleri Talimatnamesi*, s. 7-8; GERAY, s. 349; ERGÜN, s. 204-205; AZCAN, s. 33; ŞİMŞEK, s. 84-85.

⁴⁶⁵ *Afyon Halkevinin Yaptıkları*, s. 21.

⁴⁶⁶ *Taşınar*, C. II, S. 16, 19 Şubat 1934, s. 85.

tarafından yeni ölçüler ve tartılar hakkında dersler ve konferanslar verilmiştir. Bu şekilde halk yeni ölçü ve tartılara hazırlanmıştır⁴⁶⁷.

1934 yılı boyunca Halkevi salonunda sağlık, ilmi, edebi, tarihi, zirai ve içtimai 26 konferans verilmiştir. Musiki kolunda ise 32 egzersiz toplantısı yapılmıştır. Kurslar kolu tarafından sekiz defa ölçüler dersi ve özellikle tatillerde yabancı dil öğrenmek maksadıyla bilmeyenlere veya az bilenlere ayrı ayrı olmak üzere 84 Fransızca dersi olmak üzere 92 toplantı yapılmıştır. Açılan bu kurslarda 84 derste 30-40 öğrenci kurstan yararlanmışır⁴⁶⁸. Ayrıca merkez kazaya bağlı 160 köy muhtarı Halkevine davet edilerek 10 gün devam eden muhtarlık kurslarında 34 ders verilmiştir. Bütün bu toplantılarda bulunan kişi sayısı 31000'i geçmiştir⁴⁶⁹. Şubede 1934 yılı itibarıyla toplam 25 üye bulunmaktadır. Bu üyelerin 7'si bayan, 18'i erkektir. Mesleki dağılım ise, 15 öğretmen, bir sanatçı ve 9 tanesi diğer meslek gruplarındandır⁴⁷⁰.

Afyon Halkevi Halk Dershaneleri ve Kursları Şubesi 1935 yılı içerisinde 268 kişiye iki sefer yabancı dil kursu açarak 16 ders vermiş, dokuz köyde gece dersleri açarak 125 vatandaşa 24 ders vermiştir⁴⁷¹. Verilen bu kurslarla halkın yabancı dil ve kültürlere merakı artırılmış, düzenlenen okuma-yazma kursu ile de halk arasında okur-yazar oranı artırılmaya çalışılmıştır.

Bu şubede 1936 yılı içerisinde daha sonraki dönemlerde de sık sık tekrarlanan zehirli gazlar ve havadan korunma kursları açılmış, şube Afyon'da bulunan özel dikiş ve biçki yurtlarını korumuş ve buralardan maddi durumu uygun olmayan kız ve kadınların da faydalanmalarını sağlamıştır. Ayrıca okuma yazma bilmeyenlere okuma-yazma kursu, lisan öğrenmek isteyenlere yabancı dil kursu, musiki dersleri, güreş dersleri ve kadınlara biçki dikiş, nakış kursları düzenlenmiştir⁴⁷².

Afyon Halkevi'nin bu şubesinde kayıtlı üye sayısı 1937 yılı itibarıyla 7 bayan 26 erkek olmak üzere toplam 33 kişidir. Bir yıl içerisinde beş komite ve bir genel toplantı yapıldığı anlaşılmaktadır. Halkevinde halk için öğrenilmesi gereken belediye kanunu ve nizamları ile yasakları üzerinde bir konferans serisi tertip edilmiş ve hava

⁴⁶⁷ *Taşpınar*, C. II, S. 16, 19 Şubat 1934, s. 85.

⁴⁶⁸ *Taşpınar*, C.III, S.28, 19 Şubat 1935, s. 72.

⁴⁶⁹ *Taşpınar*, C.III, S.28,19 Şubat1935, s. 71.

⁴⁷⁰ *Halkevlerinin 1934 Senesi Faaliyet Raporları Hülasası*, s. 168-169.

⁴⁷¹ *Halkevleri 1935 Senesi Faaliyet Raporları Hülasası*, s. 7.

⁴⁷² *Taşpınar*, C. V, S. 52, 19 Şubat 1937, s. 64.

kirliliği, zehirli gaz ve bunlardan korunma yolları üzerinde sekiz seri halinde kurslar düzenlenmiştir. Düzenlenen bu kurslara 5310 kişinin katıldığı anlaşılmaktadır⁴⁷³.

Şubenin zamanla üye sayısı artmış, 1938 yılında 3 bayan ve 43 erkek olmak üzere üye sayısı 46'ya yükselmiştir. Halkın yeni hesap tekniklerini öğrenmesi amacıyla şube ilk olarak hesap kursu açmıştır. Devam eden 16 dersle 1190 kişi basit, katlı hesap usullerini görmüştür. Bu kurslardan hemen sonra ölçüler değiştirilmeden önce ve sonra birer kurs düzenlenerek, kilo, metre, litre hesapları üzerinde 18 ders gösterilmiş, sürekli devam eden bu kurslara 1810 kişi katılmıştır. Bu kurslardan sonra şube tatil aylarında biri hiç bilmeyenlere, diğeri ise az bilenlere mahsus olmak üzere iki Fransızca kurs açmıştır. Kurs aralıksız iki ay sürmüştür. Haftada üç ders yapılmış ve her ders saatine ortalama 25 kişi katılmıştır. Kursu genellikle lise öğrencilerinin yabancı dillerini geliştirmek amacıyla katıldığı görülmektedir. Bu lisan kursu özellikle üniversiteye gidecek olan veya bakolarya sınavlarında Fransızca'dan ikmale kalan öğrenciler tarafından tercih edilmiştir⁴⁷⁴ (Fotoğraf için Bkz. Ek-3).

Bu kurslardan sonra halkın, hükümetle en önemli temas vasıtası olan köy muhtarlarının vazifeleri, hükümet işleri, köy kanunu ve diğer kanunların önemli maddelerinin içeriği hakkında bilgilendirmek için "Köy Muhtarları Kursu" adı altında kurs düzenlenmiştir. 170 köy muhtarı Halkevine davet edilerek gece ve gündüz ayrı ayrı hazırlanan program çerçevesinde on gün ders ve konferans verilmiştir⁴⁷⁵.

Yine halkı bilinçlendirmek maksadıyla olabilecek bir savaş anında yapılacak hava hücumlarında gözcü ve duyurucu görevini yapacak olan postalar için 16 dersten ibaret bir kurs açılmıştır. Ayrıca hava hücumları ve zehirli gazlardan korunmak maksadıyla bütün halka açık şekilde yapılan kurslara 24.080 kişi katılmıştır. Belediye yasakları ve kuralları üzerine açılan esnaf kurslarına da 1500 esnaf katılmıştır⁴⁷⁶. 1938 yılı içerisinde de okuma-yazma kursları devam etmiştir. Bu kurslara 250 kişiye yakın bir kayıt olmuştur. Kursların açılışında vali ve Halkevi reisi birer konuşma yapmıştır⁴⁷⁷.

19 Şubat 1932 tarihinden 29 Ekim 1938 tarihine kadar olan altı yıl sekiz ay içerisinde Afyon Halkevinin düzenlemiş olduğu kurslar şunlardır;

⁴⁷³ *Taşpınar*, C. VI, S. 64, 19 Şubat 1938, s. 71; *Taşpınar*, C. VI, S. 64, 19 Şubat 1938, s. 71.

⁴⁷⁴ *Taşpınar*, C. VI, S. 77, 29 Birinci Teşrin 1938, s. 212-213.

⁴⁷⁵ *Taşpınar*, C. VI, S. 77, 29 Birinci Teşrin 1938, s. 213.

⁴⁷⁶ *Taşpınar*, C. VI, S. 77, 29 Birinci Teşrin 1938, s. 213.

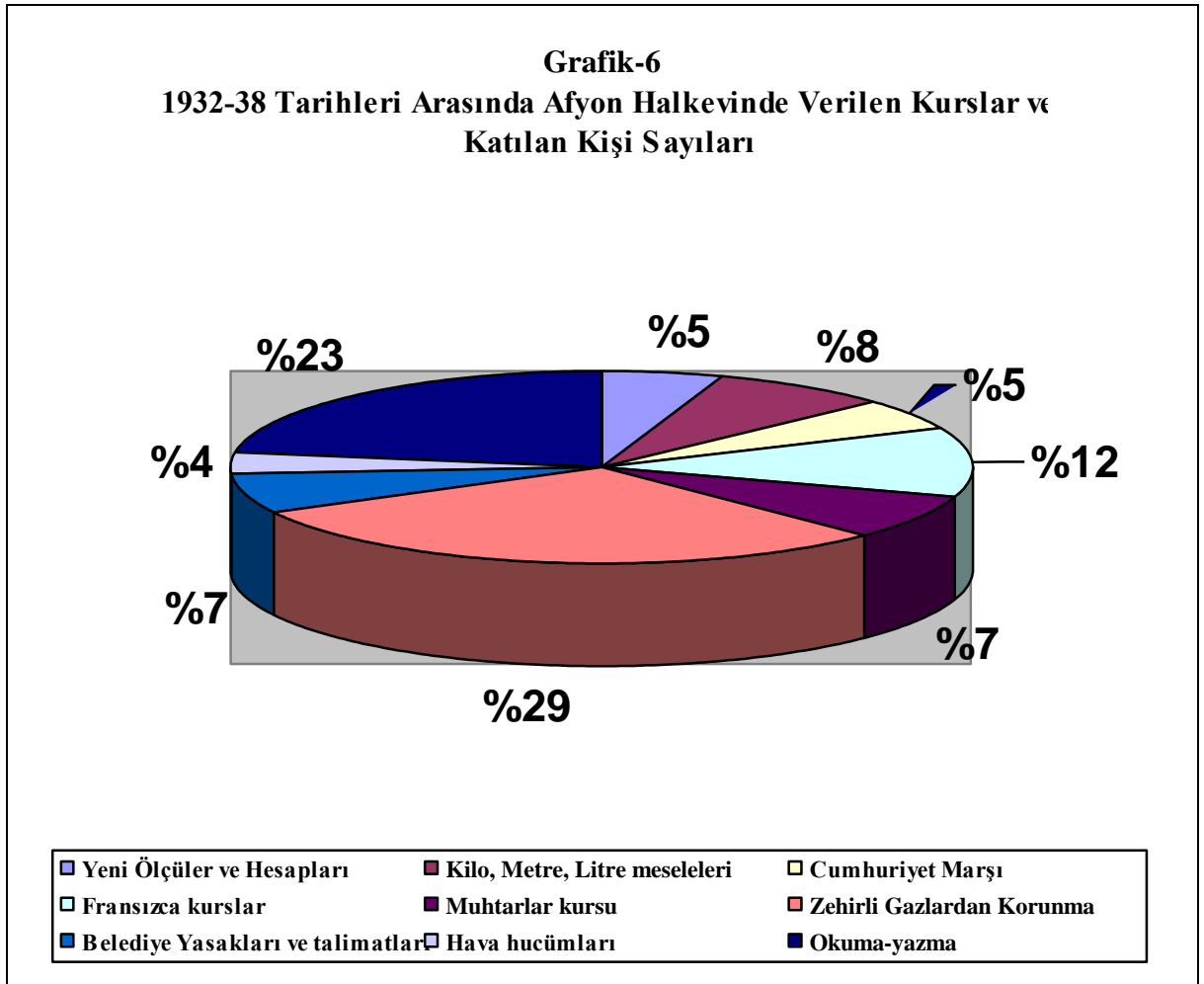
⁴⁷⁷ *Haber*, 30 Mayıs 1938, S. 1852.

Tablo-15 1932-38 Yılları Arasında Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesinin Düzenlediği Kurslar ve Katılanların Sayısı

Ders Adedi	Verilen Derslerin Adı	Katılan Kişi Sayısı
16	Yeni Ölçüler ve hesapları	1190
18	Kilo, metre, litre meseleleri	1800
10	Cumhuriyet marşı	1200
83	Fransızca kurslar	2650
8	Muhtarlar kursu	1680
40	Zehirli gazlardan korunma kursu	6800
5	Belediye yasakları ve talimatları	1500
16	Hava hücumlarında vazife alacak postalara	800
36	Okuma, yazma kurslarına gelenler	5128
232	TOPLAM	22.578

Taşpınar, C. VI, S. 77, 29 Birinci Teşrin 1938, s. 206.

Bu rakamları grafik olarak görmek daha faydalı olacaktır.



1939 yılı içerisinde halk için öğrenilmesi faydalı konular hakkında kurslar düzenlenmeye devam edilmiştir. Özellikle zehirli gaz ve hava tehlikesinden korunma yolları üzerinde iki devrede 27 gün devam eden derslere 412 kişi gelmiştir. Köy muhtarlarının görev ve hizmetlerinde daha bilgili olmalarını sağlamak amacıyla her muhtarlık seçimleri yenilendiğinde yapılmakta olan köy muhtarları kursu ikincisi bu yıl içerisinde yapılmıştır. Muhtarlara ilgili daire müdürleri ve işadamlarının verdiği ders ve konferanslar on gün devam etmiş ve 153 köy muhtarı verilen bu hizmetten faydalanmıştır. Okul çağını geçmiş olup veya başka nedenlerle okuma-yazma bilmeyen kişilere daha önceki yıllarda olduğu gibi Halkevinde, cezaevinde ve jandarma koğuşunda iki devre olmak üzere kadın ve erkeklere yedi kurs açılmıştır. Bu kurslara 457 kişi devam ederek okuma yazma öğrenmiştir⁴⁷⁸. Bu kurslardan sonra cezaevinde açılan okuma yazma kursunda okuma yazma öğrenen 21 mahkuma kurs belgesi verilmiştir⁴⁷⁹.

Afyon Halkevinin Halk Dershaneleri ve Kursları Şubesi 1940 yılı içerisinde de çalışmalarını sürdürmüştür. Okuma-yazma kurslarında başarı gösteren ve mezun olan 33 kişiye diplomaları verilmiş, ayrıca cezaevinde ve Kadınana İlköğretim okulunda yeni kurslar açılmıştır. Yine resim dershanesi açma çalışmaları yapılmıştır. 1941 yılı içerisinde de Türkçe okuma yazma kursları faaliyetlerini sürdürmüştür. Bu kurslardan cezaevine de bir şube açılmış, kursta başarılı olanlara belgeleri verilmiştir⁴⁸⁰.

1942 yılında Afyon Halkevinin bu şubesinde faaliyetler aynı şekilde devam etmiştir. Fransızca kursları düzenlenmiş, ayrıca piyano, keman ve mandolin kursları ve cezaevinde açılan okuma yazma kursu devam etmiştir⁴⁸¹. Bu yıl içerisinde ayrıca İngilizce kursları da açılmıştır. Kurslar, İngiliz asıllı bir öğretmen tarafından öğrenci olanlarla öğrenci olmayanlar ayrılarak verilmiştir⁴⁸².

Bu şube 1943 yılında da önemli çalışmalar yapmıştır. Muhtelif devreli Türkçe, matematik, fizik, İngilizce, Fransızca dil kursları açılmıştır⁴⁸³. Türkçe, İngilizce ve matematik kursları lise son sınıf öğrencilerinden 1942-1943 ders yılı eleme sınavlarında ikmale kalmış öğrencileri yetiştirmek ve aynı zamanda istekli kişilerin bilgisini artırmak

⁴⁷⁸ *Taşpınar*, C. VIII, S. 78, 19 Şubat 1940, s. 15-16.

⁴⁷⁹ *Haber*, 10 Ağustos 1939, S. 1967.

⁴⁸⁰ *Taşpınar*, S. 86, Ağustos 1941, s. 31.

⁴⁸¹ *Haber*, 5 Ocak 1942, Pazartesi, Yıl: 19, S. 2244.

⁴⁸² *Haber*, 4 Mayıs 1942, Pazartesi, Yıl:20, S. 2278; *Haber*, 28 Mayıs 1942, Perşembe, Yıl: 20, S. 2285.

⁴⁸³ *Taşpınar*, S. 97, (Şubat 1943), s. 232.

için 19 Temmuz 1943 tarihinden itibaren başlatılmıştır⁴⁸⁴. 1944 yılında da çeşitli şekillerde Halkevinde açılan okuma yazma kurslarına 94 kişi kayıt yaptırmış⁴⁸⁵, kursların sınavları yapılarak başarı gösteren 15 kişiye belge verilmiştir⁴⁸⁶. Yine bu kursların yanında Ocak 1945 tarihinden başlamak üzere Halkevinde müzik kursları başlatılmıştır⁴⁸⁷.

1945 yılı içerisinde Halkevinin kurslara daha önem verdiğini görmekteyiz. Zira bu dönemde Lise resim öğretmeni İsmet Özmen'in idare ettiği resim kursu 18 Ocak'ta başlamış, 19 Mayıs'ta sona eren beş aylık bir kurs dönemi yaşanmıştır. Bu kursa 13 erkek ve 2 kız katılmış ve kurslar haftada iki gün olarak düzenlenmiştir. Yine özellikle CHP genel merkezi tarafından teşvik edilen ve en eski Türk sporlarından biri olan kılıç kalkan oyunu için 24 Ocak tarihinde başlayıp, 25 Mayıs'ta sona eren bir kurs düzenlenmiştir. Kursa 12 kişi katılmış ve haftada iki saat çalışılmıştır. Bu kursun öğretmeni ise Afyon'da bulunan önemli kılıç-kalkan ustası Sabri Serdaroğlu'dur. Bütün bu kursların yanında ayrıca Halkevinde bu dönemde saz kursu da açılmıştır. Kurs haftada dört gün olarak sürdürülmüştür⁴⁸⁸ (Fotoğraf için Bkz. Ek-2).

Böylece yörede saza meraklı gençler teşvik edilmiş ve yerli türküler gençlere öğretilmiş, yerli türküler açısından önemli bir birikimi olan Afyon'un türküleri bu şekilde toplanmıştır. Halkevinin rutin ve devamlı kurslarından olan okuma yazma kursu da açılmış, bu kursa katılanlara kalem, defter verilerek kurslar Kadınana İlkokulu'nda devam etmiştir⁴⁸⁹. Bu kurslar özellikle ilkokul çağını geçmiş, maddi imkansızlıklar nedeniyle okuyamamış fakat sanata ve diğer işlere devam eden kalfa ve çıraklara da açılmıştır. Bu gibi gençlerden oluşan 90 kişilik grup, üç ay kursa devam etmiştir⁴⁹⁰. Bu özellikteki gençlere okuma-yazma öğretmek Halkevinin en önemli amaçlarından ve faaliyetlerinden olmuştur.

Yine 1945 yılı içerisinde de okuma yazma kurslarının etkinliğinin devam ettiğini görmekteyiz. Zira okuma yazma kültür politikasının en önemli unsurunu teşkil etmektedir. Bu yıl içerisinde özellikle şehirde esnaf dükkanlarında çıraklık yapan ve

⁴⁸⁴ *Haber*, 22 Temmuz 1943, Perşembe, Yıl:21, S. 2401.

⁴⁸⁵ *Haber*, 24 Şubat 1944, Perşembe, Yıl:22, S. 2460.

⁴⁸⁶ *Haber*, 19 Haziran 1944, Pazartesi, Yıl:23, S. 2493.

⁴⁸⁷ *Haber*, 28 Aralık 1944, Perşembe, Yıl:23, S. 2544.

⁴⁸⁸ *Taşpınar*, S. 120-125, Ocak-Haziran 1945, s. 246-247; *Haber*, 8 Şubat 1945, Perşembe, Yıl:23, S. 2556; *Haber*, 6 Ağustos 1945, Pazartesi, Yıl:23, S. 2606; *Haber*, 20 Eylül 1945, Perşembe, S. 2621.

⁴⁸⁹ *Haber*, 4 Ocak 1945, Perşembe, Yıl:23, S. 2546.

⁴⁹⁰ *Haber*, 15 Ocak 1945, Pazartesi, Yıl:23, S. 2549.

bazı sorunlar yüzünden okuldan uzak kalmış 95 çocuk için okuma yazma kursu açılmış bu üç aylık kursu dönemin öğretmenlerinden Tevfik Bey vermiştir. Bu kursun sonunda 82 çocuğa okur-yazar diploması verilmiştir⁴⁹¹.

Şube 1946 yılında da açtığı kurslarla faaliyetlerini sürdürmüştür. Okul öğrencileri için her gün saat 16.00-17.00'da, diğer serbest olanlar için ise saat 19.00-21.00 arasında saz kursları düzenlenmiştir. Talep fazla olunca mevcut sazlar kursiyerlere yetmemiş bu amaçla 4 saz ve 5 cura yaptırılmıştır. Sazla birlikte yerli halk türküleri de öğretilmiş, kursu Şükrü Hanlı ve Kazım Baskın düzenlemiştir. Bu faaliyetlerin yanında bando takımı oluşturmak amacıyla bando kursu açılmıştır. Haftanın üç günü faaliyet gösteren bu kurs, Ekrem Taşkın ve Oğuz Toktamış tarafından düzenlenmiştir. Ayrıca maddi durumu iyi olmadığı için okula devam edememiş çocuklara ve yaşlılara öğretmen Muhtar Emre, Tevfik Doras ve Hasip Diker tarafından okuma-yazma kursları verilmiştir⁴⁹². 1946 yılında saz ve bando kursları açılmış ve kurs sayıları zamanla artmıştır⁴⁹³. Bu faaliyetler devam ederken saz kursu öğrencilerinden başarı gösterenler için halk türküleri kursu açılmıştır⁴⁹⁴. Bunun yanında kılıç-kalkan kursu da meraklılar için tekrar faaliyet göstermiştir⁴⁹⁵.

1947 yılında da yine okuma, yazma ve müzik kursları devam etmiştir. Okuma yazma kursu için beş öğretmen görevlendirilmiş, Müzik kursunda ise alaturka müzik için bağlama, cura ve saz dersleri verilmiş, batı müziği için ise bando malzemeleri temin edilmeye çalışılmıştır⁴⁹⁶. 1948 tarihinde de ilkokula gitmemiş çocuklara verilen okuma-yazma kursları devam eden etkinlikler arasındadır⁴⁹⁷.

Geçim ve ailevi nedenlerle ilkokula gidemeyen ve okuma yazma bilmeyen usta, amele, çırak gibi meslekler için kurs açmış olan Halkevi okuma yazma bilmeyen 252 kişiyi üç gruba ayırmıştır. Birinci grubu Halkevi salonunda diğer iki grubu ise Kadınana İlkokulunda olmak üzere üç halk dershanesi açmıştır. pazartesi, çarşamba ve

⁴⁹¹ *Taşpınar*, S. 120-125, Ocak-Haziran 1945, s. 246.

⁴⁹² *Taşpınar*, S. 132-133 Ocak-Şubat 1946, s. 295.

⁴⁹³ *Haber*, 14 Mart 1946, Perşembe, Yıl:24, S. 2665.

⁴⁹⁴ *Haber*, 25 Nisan 1946, Pazartesi, Yıl:24, S. 2677.

⁴⁹⁵ *Haber*, 19 Ağustos 1946, Pazartesi, Yıl:24, S. 2710.

⁴⁹⁶ *Haber*, 3 Şubat 1947, , Pazartesi, Yıl:24, S. 2754.

⁴⁹⁷ *Taşpınar*, S. 156-158, Ocak-Mart 1948, s. 464; *Haber*, 28 Ocak 1946, Pazartesi, Yıl:24, S. 2652; *Haber* 31 Ocak 1946, Perşembe, Yıl:24, S. 2653.

cuma olmak üzere haftada üç gün 36 ders verilmiştir. Kurslar üç ay sürmüştür ve devam eden 150 kişi okuma yazma öğrenmiştir⁴⁹⁸.

Bu şube 1947 yılı içerisinde de okuma-yazma kurslarına devam etmiştir. Şubat, Mart ve Nisan ayları boyunca okuma yazma kursunun A şubesinden 40, B şubesinden 44 öğrenciye kurs diploması verilmiştir. Bu kurslara öğrenimini bitirmemiş maddi durumu iyi olmayıp sanata devam eden çocuklar kaydedilmiştir⁴⁹⁹.

1947 yılı içerisinde Afyon'un önemli saz sanatçısı olan Şükrü Hanlı'nın öğretmenliğini yaptığı bir saz kursu açılmıştır. Bu kurs üç ay boyunca gençlerin yeteneklerini geliştirmelerine yardımcı olmuştur. Bu kursun yanında Halkevinin kılıç kalkan öğretmeni Sabri Serdaroğlu, Bolvadin ve Emirdağ gibi ilçelere giderek kılıç-kalkan kursu düzenlemiştir⁵⁰⁰. Burada amaç milli oyunlarımızı gençlere öğretmektir.

Tablo-16 Halk Dershaneleri ve Kursları Şubesi 1934-1935 Yılları İçerisinde Üyelerin Mesleklere Göre Dağılımı

	Avukat	Doktor	Öğret men	Tüccar	İşçi	Çiftçi	Zanaat kâr	Diğer Meslek	Kadın	Erkek	Toplam
1934	-	-	15	-	-	-	1	9	7	18	25
1935	-	-	14	-	9	-	-	-	3	20	23

Halkevlerinin 1934 Senesi Faaliyet Raporları Hülasası, 1935, s. 168-169; Halkevlerinin 1935 Senesi Faaliyet Raporları Hülasası, 1936, s. 162-163.

VII) KÜTÜPHANE-NEŞRİYAT ŞUBESİ VE FAALİYETLERİ

Bilindiği gibi kütüphaneler ve buralardaki yayınlar ve eserler halkın bilgisinin ilerlemesinde en önemli yeri teşkil ederler. Bu nedenle her Halkevinde bir kitaplık ve okuma odası bulunmasının Halkevinin ilk kurulma koşullarından birisidir. Bu koşul sadece Halkevi değil Halkodalarının kuruluş koşulu olarak da karşımıza çıkmaktadır. Halkın kültür düzeyini yükseltmek, halka Atatürk ilkelerini, mili tarihi öğretmek ve her türlü bilgiyi halk arasında yaymak, ancak bu bilgileri içeren kitapları okutmakla mümkün olacağı düşünülürse bu kola büyük görevler düştüğü anlaşılmaktadır⁵⁰¹.

Talimatnamelerin Halkevlerinde mutlaka olmasını istedikleri şubelerden birisi de Kütüphane ve Neşriyat Şubesidir. Bu nedenle Halkevlerinin şubelerinin içerisinde ilk

⁴⁹⁸ *Taşpınar, C. VI, S. 77, 29 Birinci Teşrin, 1938, s. 213.*

⁴⁹⁹ *Taşpınar, S. 146-147, Mart-Nisan 1947, s. 416.*

⁵⁰⁰ *Taşpınar, S. 146-147, Mart-Nisan 1947, s. 416.*

⁵⁰¹ *CHF Halkevleri Talimatnamesi, s. 11-12; GERAY, s. 349-350; ERGÜN, s. 205; AZCAN, s. 34; ŞİMŞEK, s. 85.*

kurulan şubelerden birisi Kütüphane ve Neşriyat Şubesi olmuştur. İsmet İnönü'nün bu konuda söylediği bir söz bu şubeye oldukça önem verildiğinin bir göstergesidir;

“Halkevleri memleketin ekonomik ve kültürel yaşayışında, her bakımdan, tarla ekmekten büyük bir fabrikayı işletmeye kadar bütün işlerde iyi hazırlanmış özel bir bilgiye ihtiyaç olduğuna inanmayı yaymalıdır. Okuma hevesini çoğaltma, Halkevlerinin başlıca işlerindedir”.

Bu amaçla her Halkevinin bir kütüphanesi, bir iki okuma odası, bir iki neşriyatı olmuştur. Edebi çalışmalardan, sağlık ve ziraat yazılarına, şehir planlarından, felsefeye kadar önemli ve belli konularda halka yeni fikirler kazandıracak broşürler fişler ve defterler hemen tüm Halkevlerince hazırlanmış ve basılmıştır⁵⁰². Kütüphane ve neşriyat şubelerinin görev ve sorumlulukları, Halkevleri talimatnamesinde şu şekilde belirtilmiştir;

1- Kütüphane ve Okuma Odaları;

Kütüphaneler halk bilgisinin ilerlemesinde başlıca amillerdir. Bu sebeple her Halkevinin bulunduğu yerde bir kütüphane, bir okuma odası bulunmak Halkevinin ilk tesis şartlarından sayılır ve kendi binası müsait oldukça burada bir kütüphane, bir okuma odası ayrılır. Binası müsait olmayan veya mevcudu ve tesisatı kafi gelmeyen yerlerde bir kitap dolabı veya rafı olsun bulundurulur. Halkevleri kütüphanelerini, okuma odalarını kendi binalarından ayrı yerlerde de açabilirler.

Bulduğu şehir ve kasabada umuma açık bir kütüphane bulunsa bile her Halkevi yine kendi kütüphanesinin esasını kurar veya kuruncaya kadar elde bir başka kütüphane veya oda varsa onu himaye eder. Halkevleri kütüphaneyi bir ihtiyaç bilir ve bunu herkes için bir ihtiyaç haline getirir.

2- Okunacak Tedariki; Halkevleri bir kütüphaneyi zenginleştirmek için şu yolları izlemişlerdir;

a- Kitap, gazete, mecmua gibi eserlerin ve fotoğraf koleksiyonlarının, albüm ve haritalarının sahipleri, yazarları veya neşredenleri veya alıp okuduktan sonra kendilerinde saklayanlar tarafından kütüphaneye bağışları temin edilir,

b- Fırka neşriyatı, Hakimiyet-i Milliye, bakanlıkların eski ve yeni neşriyatı, Resmi Gazete ve Zabıt Cerideleri merkezin meccanen veya kararlaştırılacak fiyatıyla temin edeceği eserler alınır,

⁵⁰² *Halkevleri 1932-1935*, s. 104-105.

c- Gerek doğrudan doğruya, gerek belediyelerden alınmak suretiyle idare heyetleri bütçelerinden yapılacak yardımlarla uygun eserlerden satın alınır, abone yazılır. Hangi eserlerin satın alınmasının uygun olduğu yolunda genel idare heyetince de tavsiyede bulunulur.

ç- Bir kütüphaneye bir eserin aynı nüshası geldiği takdirde, fazlalarla kütüphanedeki eksik eserler, dengi temin edilmek şartıyla değiştirilir.

d- Şahsi kütüphanelerde bulunup okutulmasında fayda görülen kitaplar ödünç alınabilir veya uygun bedellerle kiralanabilir.

Şube milli kültürü besleyecek eserleri arttırmak ve mümkün olduğu kadar her zümrede okuma zevkini uyandırmak için mümkün ve munasip olan her tedbiri almaya çalışacaktır. Genel idare heyetince tavsiye olunan kitap ve gazete okuyucularının artmasına gayret edilecektir. Kendi başına kitap ve gazete alamayanların bir arzusuna çareler bularak tanzime çalışacaktır. Şubeler ne gibi yayına ihtiyaç duyduklarını raporlarda yazacaklardır⁵⁰³.

3- Her kütüphanede bir fihrist tutulur. Fihrist, kitabın kütüphane numarasını, adını, türünü, kaç kitap veya kaç cilt olduğunu, yazarın adını ve kaç sayfa olduğunu, nerede ve hangi matbaada basılmış olduğunu, hediye edilmişse kimin tarafından edildiğini, aynı zamanda eserin bir özel vasfı varsa onu bildirir. Fihrist, kütüphanenin demirbaş defteridir. Bir nüshası fırka idare heyetinde bulundurulur. Başka nüshaları çıkarılarak isteyenlere verilir. Kütüphanelerde ve okuma odalarında okuma parasızdır. Kütüphaneye mal olan bir şey dışarıya çıkarılamaz. Bazı zamanlarda okuma odalarında, kütüphanelerde, fırka ocaklarında veya mahalle ve köy odalarında açık okuma günleri düzenlenebilir

4- Neşriyat, Bu şube fırkanın aynı zamanda neşriyat işlerinin de yardımcı bir organı olarak çalışır. Telgraf, telsiz, radyo gibi vasıtalardan istifade edilerek bu vasıtalarla veya özel tamimlerle halk arasında yayılması istenen malumata geniş bir saha temin edilmiş olur⁵⁰⁴.

Halka göre halk için kitaplar çıkarılmıştır. Burada amaç halkın her konuda bilinçlenmesini sağlamaktır. Halkevi kütüphanelerine dini içerikli, Türk inkılabı ve ideolojisine aykırı, yabancı rejimleri açıklayan, cinayet intihar gibi olayları açıklayan,

⁵⁰³ CHF, *Halkevleri Talimatnamesi*, s. 11-12.

⁵⁰⁴ CHF, *Halkevleri Talimatnamesi*, 1932, s. 12-13; *CHP Halkevleri Çalışma Talimatnamesi*, 1940, s. 24-27; *CHP Halkevleri Öğreneği*, 1935, s. 16-18.

şehvet ve ihtiras içeren, gençlerin ahlakını bozucu yayınlar ile irticai nitelikli yayınlar içeren kitapların girmesi yasaklanmıştır⁵⁰⁵.

Görüldüğü gibi Halkevi dergileri hariç tüm Halkevi yayınları bu şube tarafından basılmıştır. Diğer bir ifadeyle bu şube, Halkevinin ve CHP'nin yayın merkezini oluşturmuştur. Şube, kitaplık ve okuma odaları açmış, kütüphaneleri zenginleştirmeye çalışmıştır. Halkevi kütüphaneleri, hükümet ve hükümet kuruluşları kanalıyla, parti genel sekreterliği, Halkevi bütçesinden satın alınarak ve bağışlar yoluyla kitap temin etmektedir (madde 91)⁵⁰⁶. 92. maddede belirttiği üzere kitaplar kütüphaneye yerleştirilmeden önce sıkı bir denetimden geçirilir ve denetlenirdi⁵⁰⁷.

Afyon Halkevi kuruluşundan kapatılışına kadar kütüphanesini yıldan yıla geliştirmiştir. Afyon milletvekillerinden Ali Çetinkaya, kendi şahsi kütüphanesinden birçok kitabı Afyon Halkevi kütüphanesine hediye etmiş, böylece Halkevi kütüphanesinin temelleri bu şekilde atılmıştır. Bir süre sonra şehir kütüphanesindeki kitaplar da Halkevine taşınmıştır⁵⁰⁸. Afyon Halkevi kütüphanesi kitap bakımından önemli bir sayıya ulaşmıştır. 1933 yılında şehir kütüphanesini de içinde bulunduran Afyon Halkevinin toplam kitap sayısı 4600 kadardır. 1933 yılının Kasım ayından 1934 yılının Ekim ayına kadar Afyon Halkevi kütüphanesine okuyucu olarak 14.390 kişi gelmiştir. Gazete ve mecmua okuyucuları bu sayıya dahil değildir⁵⁰⁹.

Afyon Halkevi Kütüphane ve Neşriyat Şubesi, önemli etkinliklerde bulunmuştur. 1934 yılında bir taraftan CHP katipliği yüksek makamından, diğer taraftan ise özellikle Afyon Milletvekili Ali Çetinkaya Beyin kendi kütüphanesinden gönderdiği bildirilen kıymetli kitaplarla Halkevi kütüphanesi 600'e yakın kitap tedarik etmiştir. Bahsettiğimiz yıl içerisinde kütüphaneye 14.568 okuyucu gelmiştir. Ayrıca bu şube, Afyon tarihine ait hazırlanan eserlerin basımını gerçekleştirmektedir⁵¹⁰. 1934 yılı içerisinde bu şubeye kayıtlı üye sayısı toplam 21'dir. Bu üyelere sadece bir tanesi bayan üyedir. Bu şubeye üye olan meslek grupları ise, 3 öğretmen, 1 tüccar ve 17'si ise diğer meslek gruplarından kişilerdir⁵¹¹.

⁵⁰⁵ *CHP Halkevleri Çalışma Talimatnamesi*, 1940, s. 25.

⁵⁰⁶ *CHP Halkevleri Çalışma Talimatnamesi*, 1940, s. 25.

⁵⁰⁷ *CHP Halkevleri Çalışma Talimatnamesi*, 1940, s. 25.

⁵⁰⁸ *Afyon Halkevinin Yaptıkları*, s. 18.

⁵⁰⁹ *Taşpınar*, C. II, S. 24, 29 Birinci Teşrin 1934, s. 223.

⁵¹⁰ *Taşpınar*, C. II, S. 16, 19 Şubat 1934, s. 84.

⁵¹¹ *Halkevlerinin 1934 Senesi Faaliyet Raporları Hülasası*, s. 174-175.

Yine Afyon Halkevi 1934 yılı içerisinde halkın bilgisini artırmak amacıyla genel kütüphane ile kendi kütüphanesini konferans salonunda birleştirmiştir. Sayısı 700'ü geçen ev kitapları için kütüphaneye gelen kişi sayısı 12.000 kişiyi geçmiştir. Gazete ve mecmua okuyucuları bu sayının dışındadır. Ayrıca Afyon Milletvekili H. Çerçel'in Türkçeye çevirdiği Durkahim'in "*Ediucation et Sosyoloji*" adlı eseri bu şube tarafından çıkarılmıştır. Ayrıca sıtma, çocuk bakımı, sağlık örgütleri hakkında da Doktor Sabri Beyin hazırlamış olduğu broşürlerin çıkarılması planlanmıştır⁵¹².

Afyon Halkevi'nin bu şubesi 1935 yılı içerisinde on ayda 10.990 okuyucuya ulaşmıştır⁵¹³. Dağıtılan Türk Ocağından devren alınan kitapların yanında CHP Genel Sekreterliğinden gönderilen kitaplarla birlikte sayı 900'ü bulmuştur. Şehir kütüphanesinden alınan 4439 kitapla birlikte Halkevinin kitap sayısı bu yıl içerisinde 5339'u bulmuştur. 10.990 okuyucuya ulaşılmış fakat bu sayı içerisine dergi, gazete okuyucuları eklenmemiştir. Bu yıl içerisinde okuyucu sayısının azaldığı gözlenmektedir. Bunun temel sebebi yapımı iki yıl sürmüş olan büyük salon ve sahne ile Halkevi kütüphanesinde tamir ve tadilat işlerinin iki aydan fazla sürmesidir⁵¹⁴. Duyum gazetesine göre ise 1935 yılı içerisindeki kitap sayısı 4800'e yaklaşmaktadır. Nisan-Mayıs ve Haziran aylarında gelen okuyucu sayısı 3500 olarak tesbit edilmiştir. Fakat bu sayıya gazete ve dergi okuyucuları dahil değildir⁵¹⁵.

1936 yılında Halkevinde 5823 kitap kaydedilmiştir. Bu sayı daha önceki yıllarda 1517 olarak tesbit edilmiştir. Fakat kütüphane şehir kütüphanesiyle birleşince kitap sayısı artmıştır. Kütüphanede adını yazdırmak suretiyle 6940 yurttaş yararlanmış, kitap alırken adını kaydettirmeyenlerle birlikte toplam sayı 15.000 kişi olarak tahmin edilmektedir⁵¹⁶.

Afyon Halkevi'nin bu şubesinde 1937 yılı itibarıyla üye sayısı üç kadın ve 18 erkekten oluşmaktadır. Bir yıl içerisinde 23 komite ve üç genel toplantı düzenlenmiştir. 4421 adeti şehir kütüphanesine ait olmak üzere Halkevinin okuma salonunda 6342 kitap ve derginin mevcut olduğu bilinmektedir. 1937 yılı içerisinde 10.427 kişi okuma

⁵¹² *Taşpınar*, C.III, S.28, 19 Şubat 1935, s. 72.

⁵¹³ *Halkevleri 1935 Senesi Faaliyet Raporları Hülasesi*, s. 7.

⁵¹⁴ *Taşpınar*, C. IV, S. 41, 24 Mart 1936, s. 78.

⁵¹⁵ *Duyum (Eski Haber)*, 8 Temmuz 1935, Pazartesi, S. 1566.

⁵¹⁶ *Taşpınar*, C. V, S. 52, 19 Şubat 1937, s. 64.

salonuna gelmiş⁵¹⁷. Bu sayıdan anlaşıldığı üzere Halkevi salonu, kitap okumaya müsait bir ortam sağlayarak vatandaşların iştirakini sağlamıştır⁵¹⁸.

Halkevi kütüphanesinde 201 Türkçe edebiyat, 186 tarih ve coğrafya, 14 matematik, 23 tabii ilimler, 127 felsefi ve içtimaiyat, 47 hukuk, 15 bedii eserler, 24 hikaye ve roman, 110 tane diğer eserlere ait olmak üzere 919 kitap mevcuttur. Bu kitaplardan bir sene içerisinde 6363 okuyucu yararlanmıştır. Halkevi kütüphanesi ile birlikte bulunan şehir kütüphanesinde 4579 kitap bulunmaktadır. Gazete ve dergi okuyucuları hariç olmak üzere 1932'den 1938 Haziran sonuna kadar 60 bine yakın kişi kitap sarayına gelerek faydalanmışlardır. Kitap sarayının günden güne zenginleşmesi bir taraftan parti sekreterliği aracılığıyla, Kültür Bakanlığının gönderdiği kitaplarla ve kitap saray komitesinin çalışmaları sayesinde zenginleşmiştir.

Halkevi salonu okuyucuya dar gelmeye başladığı için 1938 tarihinde Halkevinin hemen yanında yer alan Evkaf gazinosu kiralanarak okuma salonu olarak değerlendirilmiştir⁵¹⁹. Ayrıca Halkevinde yapılacak olan radyo, konferans, müzik ve faydalı bilgiler neşriyatını halka daha fazla duyurabilmek amacıyla şehrin muhtelif yerlerine ve meydanlara hoparlörler konulmuştur. Birincisi Cumhuriyet meydanına altı yol ağzına konulmuştur. Böylece yapılacak faaliyetler konusunda halk aydınlatılmıştır⁵²⁰.

Afyon Halkevi'nin bu şubesi 1939 yılı içerisinde de halkı aydınlatma ve bilgisini artırma yolundaki çalışmalarına devam etmiştir. Bu tarihte Halkevi kütüphanesinde 1251 adet ve 4779 adedi şehir kütüphanesine ait olmak üzere 6030 değişik eser bulunmaktadır. Kütüphaneden bütün halk yararlanmıştır⁵²¹. 1941 yılı Haziran ayında Afyon Halkevinde bir kitap sergisi açılmış, bu kitap sergisine İstanbul kitap evlerinden de katılım olmuştur⁵²². Yine 1942 yılı içerisinde bu kolun kütüphanesinden 3675 kişi değişik eserlerden faydalanmıştır. Ayrıca şubede hoparlör vasıtasıyla çeşitli yayınlar yapılmıştır⁵²³. 1944 yılında ise Halkevi Dr. Bekir Berkol'a tifüs ve kızamık hakkında broşür hazırlatmış ve bu broşürleri köylere dağıtılmıştır⁵²⁴.

⁵¹⁷ *Taşpınar*, C. VI, S. 64, 19 Şubat 1938, s. 71.

⁵¹⁸ *Taşpınar*, C.VI, S.64, 19 Şubat 1938, s. 71.

⁵¹⁹ *Taşpınar*, C. VI, S. 77, 29 Birinci Teşrin, 1938, s. 214.

⁵²⁰ *Taşpınar*, C. VI, S. 77, 29 Birinci Teşrin 1938, s. 214.

⁵²¹ *Taşpınar*, C. VIII, S. 78, 19 Şubat 1940, s. 16.

⁵²² *Haber*, 2 Haziran 1941 Pazartesi, S. 2187.

⁵²³ *Taşpınar*, S. 97, Şubat 1943, s. 232.

⁵²⁴ *Haber*, 24 Temmuz 1944, Pazartesi, Yıl:23, S. 2503.

Ayrıca Afyon Halkevi Kütüphane ve Neşriyat Şubesinin yayınladığı birçok eser bulunmaktadır. Bunlar arasında *Afyon Cumhuriyetin 15inci Yılı içinde*, Tan Matbaası, İstanbul, 1938, (200 s); *Afyon Halkevi*, Doğan Matbaası, Afyon, 1938, (29 s); Dr. Bekir Berkol, *Kızamık ve Tifüs*, Doğan Basımevi, Afyon, 1944 (5 s), Edip Ali Baki, *Afyonda Bir Şair Ailesi*, Uzluk Basımevi, Ankara, 1942, (62 s), Edip Ali Baki, *Cıloğlu Deli Bekir (Harabi)*, Doğan Basımevi, Afyon 1945, (80 s); Edip Ali Baki, *XVIII-XIXuncu Yüzyıl Afyon Şairlerinden M. Fevzi*, Halkevi Neşriyatı No: 6 Afyon, 1945, Esad Şeran, *Hayvan Hastalıkları*, İkaz Basımevi, Afyon, 1941, (12 s); *Ulusal Kurtuluş Savaşı Tarihinde Afyon*, Anket Doğan Matbaası, Afyon, 1935 (17 s) gibi çalışmalar bulunmaktadır. Yine Afyon Halkevi dergisi olan Taşpınar da aylık olarak yayınlanmaya devam edilmiştir⁵²⁵.

Tablo-17 Kütüphane ve Neşriyat Şubesi 1934-1935 Yılları İçerisinde Üyelerin Mesleklere Göre Dağılımı

	Avukat	Doktor	Öğretmen	Tüccar	İşçi	Çiftçi	Zanaatkâr	Diğer Meslek	Kadın	Erkek	Toplam
1934	-	-	3	1	-	-	-	17	1	20	21
1935	-	-	11	1	11	-	-	-	1	22	23

Halkevlerinin 1934 Senesi Faaliyet Raporları Hülâsası, 1935, s. 174-175; *Halkevlerinin 1935 Senesi Faaliyet Raporları Hülâsası*, 1936, s. 170-171.

Halkevinde bulunan kitap sayılarının ve kütüphaneden faydalanan okuyucu sayılarının yıllara göre artışını tablolarda ve grafikte görmek daha faydalı ve uygun olacaktır.

Tablo-18 1933-1939 Yılları Arası Afyon Halkevinde Bulunan Kitap Sayıları

Yıllar	1933	1934	1935	1936	1937	1938	1939
Kitap Sayısı	4600	5200	5339	5823	6342	5830	6030

Taşpınar, C. II, S. 16, 19 Şubat 1934, s. 84; C. IV, S. 41, 24 Mart 1936, s. 78; C. V, S. 52, 19 Şubat 1937, s. 64; C. VI, S. 77, 29 Birinci Teşrin, 1938, s. 214; C. VI, S. 64, 19 Şubat 1938, s. 71; *Halkevleri 1935 Senesi Faaliyet Raporları Hülâsası*, s. 7.

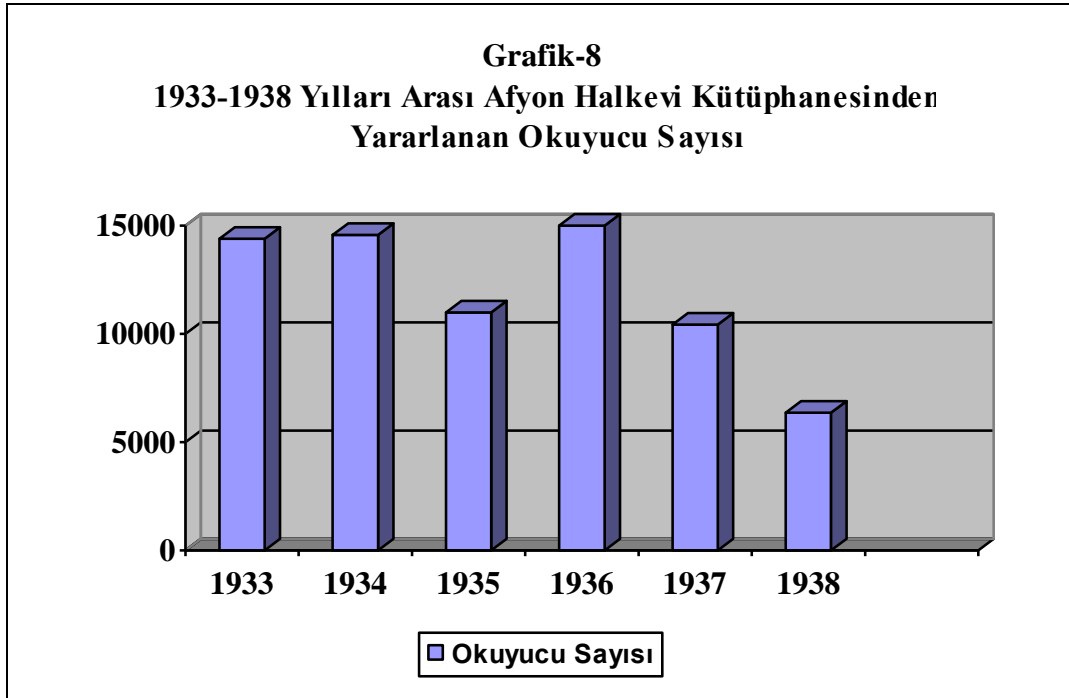
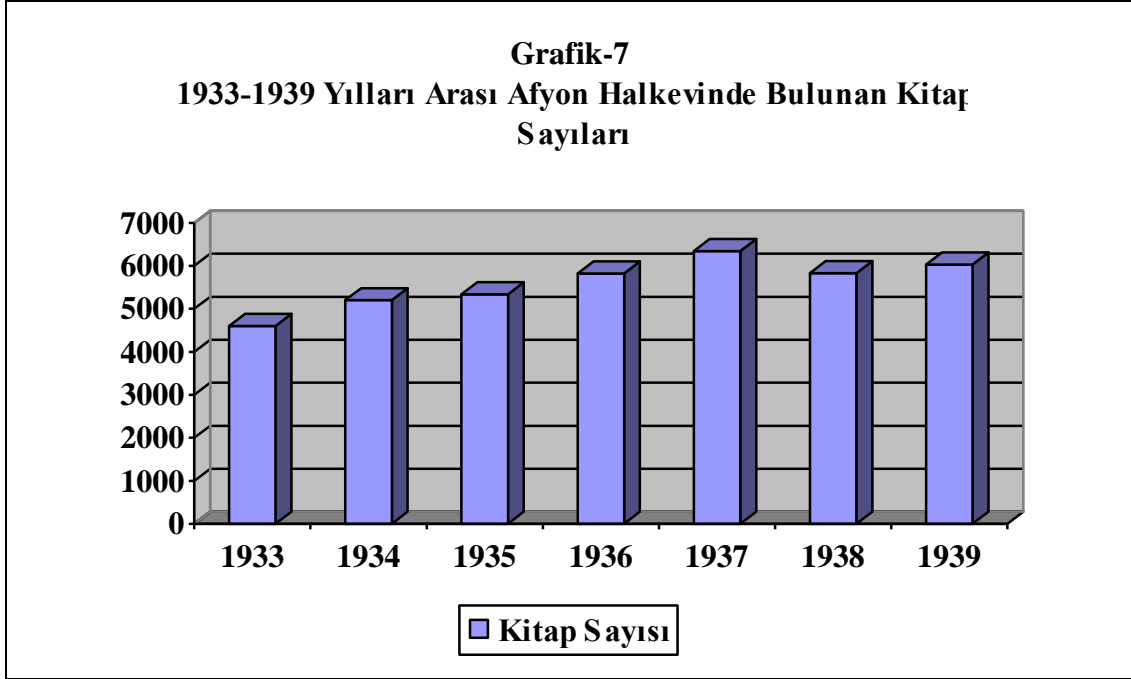
Tablo-19 1933-1938 Yılları Arası Afyon Halkevi Kütüphanesinden Yararlanan Okuyucu Sayısı

Yıllar	1933	1934	1935	1936	1937	1938

⁵²⁵ *Haber*, 9 Nisan 1945, Pazartesi, Yıl:23, S. 2573; Hasan TANER, *Halkevleri Bibliyografyası*, Recep Ulusoğlu Basımevi, Ankara, 1944, s. 64; *C.H.P. 1939'da Halkevleri*, Recep Ulusoğlu Basımevi, Ankara, 1939, s. 10; Orhan ÖZACUN, *CHP Halkevleri Yayınları Bibliyografyası*, Kitap Matbaacılık, İstanbul, 2001, s. 17, 53, 55, 99, 108, 113, 118, 119.

Okuyucu Sayısı	14390	14568	10990	15000	10427	6363
----------------	-------	-------	-------	-------	-------	------

Taşpınar, C. II, S. 16, 19 Şubat 1934, s. 84; C. IV, S. 41, 24 Mart 1936, s. 78; C. V, S. 52, 19 Şubat 1937, s. 64; C. VI, S. 77, 29 Birinci Teşrin, 1938, s. 214; C. VI, S. 64, 19 Şubat 1938, s. 71; Halkevleri 1935 Senesi Faaliyet Raporları Hıılasası, s. 7.



VIII) KÖYCÜLÜK ŞUBESİ VE FAALİYETLERİ

Cumhuriyetin kuruluşu ve sonrasında Türkiye nüfusunun büyük bir bölümü kırsal kesimde bulunuyordu. Cumhuriyet rejiminin yaygınlaştırılması, inkılapların ve yeni hayat tarzının kırsal kesime mutlaka benimsetilmesi gerekiyordu. Bu amaçla halka yeni kanun ve kuralların anlatılması, tarımdan hayvancılığa kadar köylünün ihtiyaç duyduğu bilginin köylüye ulaşmasını sağlamak amacıyla Köycülük Şubeleri açılmaya başlamıştır.

Büyük önder ve Türkiye Cumhuriyeti devletinin kurucusu M. Kemal Atatürk'ün; *“Türkiye'nin Hakiki Sahibi, efendisi, hakiki müstahsil olan köylüdür”* sözüne dayanılarak Halkevlerinin bir şubesi de köy işleriyle uğraşmak için faaliyet göstermiştir. Talimatnamenin çizdiği plana göre köy kalkınması, köylü ile kentli arasındaki bağın kurulması, temiz ve zengin Türk köyünün oluşturulması bu kolun en önemli hedeflerini oluşturmuştur⁵²⁶. Köycüler şubesinin görev ve sorumlulukları Halkevleri talimatnamesinde şöyle ifade edilmiştir;

1- Köycüler şubesinin esas vazifesi; köylerin sağlık, medeni ve bedii gelişme ve ilerlemelerine, köylü ile şehirli arasında karşılıklı sevgi ve saygı duygularının kuvvetlenmesine çalışmaktır.

2- Şube, bölge köylerini mümkün olduğu kadar sık ve çok olarak Halkevi genel müsamerelerine ve Halkevi mensuplarını da müsait mevsimlerde köylerde tertip edilecek kır bayramlarına davet suretiyle kaynaşma ve anlaşma vesilesiyle vasıtaları hazırlar.

3- Halkevinin Dershane ve Kurslar Şubesiyle, çalışma birliği yapmak suretiyle mümkün olan yerlerde köylüyü okutmaya çalışmak, temasa girilen köylerde 15 günde bir yazı bilmeyen köylülerin mektuplarını yazmak ve Sosyal Yardım Şubelerinin yardımlarıyla, hasta köylülerin şehirde tedavi ve muayene edilmelerine rehberlik etmek.

4- Şube, malül ve özellikle harp malül köylülerle şehit köylülerin aile ve yetimlerini himayeye ve bunların kasabada kendileri için takibi zor veya imkansız olan resmi işlerini kolaylaştırmaya ve sonuçlandırmaya çalışmak.

⁵²⁶ CHF Halkevleri Talimatnamesi, s. 13; GERAY, s. 350; ERGÜN, s. 205; AZCAN, s. 35; ŞİMŞEK, s. 85-86.

5- Bütün köy öğretmenleri hayat ve mevcudiyetlerini köylünün yükselmesine ve saadetine vakfetmiş olmak suretiyle, Halkevi köycüler şubesinin tabii üyeleridir⁵²⁷.

Bütün bu faaliyetler gerçekleştirilirken özellikle 1940 talimatnamesinde, köy ziyaretleri yapılırken Halkevi mensuplarının köylüye yük olmayacakları ve bu ziyaretler sırasında köylü halka hiçbir masraf yüklememeleri konusunda dikkatli olmaları gerektiği konusunda hassasiyetle durulmuştur⁵²⁸.

Görüldüğü gibi bu şube üstlendiği vazife ve faaliyetleri bakımından Halkevlerinin en önemli şubeleri arasında yerini almıştır. Halkevlerinin Köycülük Şubeleri, Dershane ve Kurs Şubeleri ile işbirliği içerisinde çalışmıştır. İmkani olan yerlerde köylüleri okutmak için okuma yazma kursları açmış, ayrıca yazı bilmeyen köylülerin 15 günde bir yazılacak mektuplarını yazmak ve sosyal yardım kurumları ile işbirliği içerisinde hasta olan köylülerin şehirdeki sağlık kurumlarında tedavi olmalarına yardımcı olmuştur. Şube, düşkün ve harp mağduru köylülerle şehit köylülerin aile ve öksüzlerini korumuş, bunların kentte yapılması gereken resmi işlerinin takip edilmesini ve sonuçlandırılmasını da üzerine almıştır. Bu çalışmalar yürütülürken, bütün köy öğretmenleri bu şubenin tabii üyeleri olarak görev yapmıştır⁵²⁹. Bunun temel nedeni köylüyü geliştirmek ve eğitmek için acil yapılması gereken faaliyetlerin bulunmasıdır. Köy öğretmeni sürekli köylüyle beraber olduğu için köyün tanınması açısından pratik bilgilere ulaşılacak bir kişi konumundaydı.

Afyon Halkevi Köycülük Şubesi, genel olarak bütün Halkevlerinin temel amaçlarından biri olan köyde yaşayan halkın bilgisini, görgüsünü ve düşüncesini artırmak için faaliyetlerini sıkı bir şekilde sürdürmüştür. Haftada bir gece, bu Afyon'da pazartesi gecesi, olmak üzere köylü gecesi olarak piyesler düzenlenmiştir. Ayrıca Halkevi şubesinde görev alan doktorlar tarafından köyler ziyaret edilerek hasta olan insanların tedavileri yapılmıştır. Geleneksel köy gezileri ise 1933 yılından itibaren düzenlenmiştir. Bu yıl içerisinde Ayvalı, Kalacık, Karacaviran ve Kocatepe ziyaret edilmiş, Kocatepe ziyareti sırasında Halkevi reisi Galip Bey bir konuşma yapmış ve ardından Binbaşı Mufahham Bey, savaşın gerçekleştiği alan hakkında bilgi vermiştir⁵³⁰.

Afyon Halkevi köy işleriyle yakından ilgilenmeye çalışmış, köylerle ilişkilerin sürmesine özen gösterilmiştir. Bunu devam ettirmek amacıyla haftada bir gün olmak

⁵²⁷ CHF Halkevleri Talimatnamesi, s. 13.

⁵²⁸ CHP Halkevleri Çalışma Talimatnamesi, 1940, s. 28.

⁵²⁹ Halkevleri 1932-1935, s. 114.

üzere köy geceleri düzenlenmiştir⁵³¹. Yapılan köy gecelerinde, köylülerin günlük ihtiyaçları, toprak ve ekin işleri, memleket ve hayat bilgileri, yaşayış tarzları ve özellikle Cumhuriyet, Halkçılık ve Milliyetçilik ilkeleri ve hükümet işleri konusunda açık ve anlaşılır konuşmalar ve bilgilendirmeler yapılmıştır. Şehrin pazarı olan pazartesi günlerinde ise Halkevinde bir doktor tarafından, maddi durumu iyi olmayan köylüler ücretsiz olarak muayene edilmiştir.

Ayrıca şehit ve asker ailelerinden müracaat edenlerin resmi işleri Halkevi tarafından takip edilmiştir. Köyleri yerinde görmek ve Halkevi ile bütünlüğü sağlamak amacıyla köy gezileri yapılmaya çalışılmıştır. Köylere gidilirken her köye ikişer tane olmak üzere bayrak dağıtılmış, cuma günleri ve milli günlerimizde bayrak çekilmesi gerektiği ifade edilerek bugünler her köye liste halinde verilmiştir. Halkevi köy gezilerinde özellikle Cumhuriyet Bayramlarında, civar köyler davet edilerek, milli kıyafetlerle cirit ve zeybek oyunları oynatılmış ve halkın bu bayram kutlamalarında etkin olması sağlanmıştır⁵³².

Köy gezilerinin en önemli amaçları aydınları köye götürmek ve köylüleri ise şehre getirmek suretiyle halk arasında kaynaşmayı sağlamak ve bu şekilde aydına köylüyü, köylüye ise aydını tanıtarak bu iki unsuru bir arada yürüterek Cumhuriyetin anlamını yaşatmak olmuştur⁵³³. Bu nedenle genel olarak Halkevlerinde köy gezilerine oldukça önem verildiğini görmekteyiz. 1934 yılında köylü halkın bilgi ve görgüsünü artırmak için Köycüler kolu, yıl içerisinde, Ayvalı, Kalacık, Balmahmut, Sülümenli köylerine geziler düzenlemiş, ayrıca CHF'sı, köy ve nahiye kongreleri münasebetiyle Doğanlar, Kayaviran, Susuz, Çakır, Salar köylerine de gidilerek toplantılar yapmıştır. Bu toplantılarda İnkılapçılık, Milliyetçilik ve Cumhuriyetçilik gibi Atatürk ilkeleri hakkında konuşmalar yapılmış, köylünün bu konularla ilgili bilgi ve düşünceleri artırılmaya çalışılmıştır⁵³⁴.

Köy gezilerinde mümkün olan vasıtaların hepsinden yararlanılmaya çalışılmıştır. Atlarla, yaya olarak, kamyon veya bisikletlerle yola çıkıldığı olmuştur. Bazı Halkevleri ise kendine ait kamyon bulundurmaktadır. Bu geziler imkanlar el verdiği ölçüde haftada veya 15 günde bir yapılmıştır. Ayrıca köylere daha sık

⁵³⁰ *Taşpınar*, C. II, S. 24, 29 Birinci Teşrin 1934, s. 222.

⁵³¹ *Afyon Halkevinin Yaptıkları*, s. 29.

⁵³² *Taşpınar*, C. II, S. 16, 19 Şubat 1934, s. 87; *Afyon Halkevinin Yaptıkları*, s. 29.

⁵³³ *Halkevleri 1932-1935*, s. 118.

⁵³⁴ *Taşpınar*, C. III, S.28, 19 Şubat 1935, s. 72.

gidebilmek için Ziraat Bankası, Ziraat Vekaleti, Sıhhat Vekaleti memurları gibi görevi köylere gitmek olan kişileri şube üyeleri olarak seçerek hem halkın sorunları hakkında daha iyi bilgiler alınmış hem de bu memurların vasıtalarından yararlanılmıştır⁵³⁵. Halkevi talimatnamesinin bir diğer özelliği ise Halkevleri Köycülük Şubelerine köy öğretmenlerini tabii üye olarak kabul etmesidir Bunun büyük yararlarının olduğu anlaşılmaktadır. Zira köy öğretmenleri sayesinde köylerle Halkevi arasında temas daha kolay sağlanmıştır⁵³⁶.

Afyon Halkevi 1935 yılı içerisinde 600 köylüye iki sefer konferans, 750 kişiye gösteri sunmuştur. Ayrıca 93 kişi ile 14 köy gezisi yapmış, 640 hasta muayene etmiş, bunların yanında 180 dilekçe, 120 mektup yazmış, haftada bir gün köy gecesi düzenleyerek köylülerin Halkevine katılımları sağlanmıştır⁵³⁷. Şube faaliyetlerini artırdıkça üye sayısında da paralel bir artış görülmüştür. Şubenin 1934 yılı içerisindeki üye sayısı toplam 84'tür. Bu üyeler içerisinde sadece bir tane bayan üye bulunmaktadır. Bu şubenin üyelerinin mesleklere göre dağılımı ise, 1 öğretmen, 20 tüccar 4 işçi, 12 çiftçi, 1 zanaatkar ve 46'sı ise diğer meslek gruplarına mensuptur⁵³⁸. Afyon Halkevi Köycülük Şubesi, Taşpınar mecmuasında köylü vatandaşların anlayabileceği bir dilde sağlık, tarım, tasarruf, yurt bilgisi, hayvan hastalıkları, köy mimarisi, köy hamamı, köy doktoru gibi konularda yazı hazırlamıştır⁵³⁹.

Şube 1935 yılı içerisinde 33 komite toplantısı yapmıştır. Bunun dışında Şubat 1935 tarihinde milletvekili seçimi için köylerden gelen 250 kişilik ikinci seçmenlerin katılımı ile CHP'nin amaçları ve başarıları hakkında Halkevi Başkanı Galip Demirel bir konferans düzenlemiştir. Bu konferansın sonrasında çeşitli konuşmalar yapılarak milli oyunlar oynanmıştır. Ayrıca bu yıl içerisinde 15 köyde bayrak çekme ve indirme ve bayrağa gösterilmesi gereken saygı ve sevgi üzerinde bilgi verilmiştir. Ayrıca Dr. Latif tarafından köylülere sağlık bilgisi verilmiş, hasta köylüler muayene edilerek tedavileri yapılmıştır.

Şubeye kayıtlı tarım işçileri tarafından ağaç ve bağ dikme ve yetiştirme yolları ve türlü aşı yapımı ve hastalıklardan korunma yolları anlatılmıştır. Yine çarşamba ve perşembe günleri şehrin pazarı olduğu için köylülerin hasta olanları ücretsiz muayene

⁵³⁵ *Halkevleri 1932-1935*, s. 122.

⁵³⁶ *Halkevleri 1932-1935*, s. 122.

⁵³⁷ *Halkevleri 1935 Senesi Faaliyet Raporları Hülasası*, s. 7.

⁵³⁸ *Halkevlerinin 1934 Senesi Faaliyet Raporları Hülasası*, s. 178-179.

⁵³⁹ *Taşpınar*, C. II, S. 16, 19 Şubat 1934, s. 88.

edilmiş, asker ailelerinin işleri özel olarak yapılmıştır. Şubenin, Sosyal Yardım Şubesi ile işbirliği içerisinde çalışması sonucunda, 1935 yılı içerisinde 900'den fazla köylü vatandaşın muayenesi yapılmış, dilekçesi yazılmış ve işleri takip edilmiştir⁵⁴⁰.

Halkevinin bu şubesi köy kalkınması için 1936 yılı içerisinde de çalışmalarını sürdürmüştür. Diğer dönemlerde olduğu gibi pazar günlerinde köylü geceleri düzenlenmiştir. Bu şekilde köylü halkın, alışverişi bittikten sonra Halkevine getirilerek onlarla topluca konuşmak, dilek ve şikayetlerini öğrenerek bilgi ve görgülerini artırmak amaçlanmıştır. Bunun dışında yine köy gezileri tertip edilmiş, doktorlarla köylere gidilerek hasta olan köylüler tedavi edilmiş, köylü halka sağlıkla ilgili bilgiler verilmiştir. Ayrıca vatan bilgisi, kooperatif, tarım işleri hakkında köylüler aydınlatılmaya çalışılmıştır⁵⁴¹.

Afyon Halkevi'nin 1937 yılında Köycülük Şubesinde bulunan üye sayısı 4 kadın ve 88 erkek olmak üzere toplam 92 kişiden oluşmaktadır. Daha önceki yıllara göre kadın üye sayısında artış gözlenmektedir. Bir yıl içerisinde 13 komite ve 4 genel toplantı yapılmış ve köylülerin rejime karşı bilgi, duygu ve anlayışlarını geliştirmek üzere çalışmalarını sürdürmüştür⁵⁴². Şube başkanı olan Bekir Evrenkaya, parti il yönetim kurulu adına Ocak ve Kanun Kongrelerinde, Atatürk'ün kamutayı açış nutkunu okumuş, ve konuşmalarda bulunmuştur.

Ayrıca bu kongrelerde komite, civar köylerden 550 köylü vatandaşa Afyon Halkevi salonunda müsamere vermiş, bu müsamerede "Himmetin Oğlu" piyesi temsil edilmiştir. Yıl içinde Salar, Süğlün, Eğret, Şuhut kamunları ile Doğanlar, Karacören, Deper, Ayvalı, Kalacık, Düğer köylerine geziler tertip edilmiştir. Diğer yıllarda olduğu gibi bu yıl içerisinde çarşamba ve perşembe günleri Halkevinde geleneksel olarak "Köylüler Gecesi" düzenlenmektedir. Ayrıca tedaviye muhtaç olan fakir köylüler şube vasıtasıyla ücretsiz muayene edilmiş, birçok asker ailenin mektupları ve dilekçeleri hiçbir ücret talep edilmeden yazılmıştır⁵⁴³.

Daha sonraki aylarda şubenin üye sayısı artmıştır. Şubenin 1938 yılında dördü bayan olmak üzere 117 kayıtlı üyesi bulunmaktadır. Yukarıda da belirttiğimiz üzere bu şube köylerin sağlık, sosyal, ekonomik ve kültürel gelişmelerine yardımcı olmak ve köylülerle şehirli halk arasında karşılıklı sevgi ve dayanışmayı artırmak için

⁵⁴⁰ *Taşpınar*, C. IV, S. 41, 24 Mart 1936, s. 78-79.

⁵⁴¹ *Taşpınar*, C. V, S. 52, 19 Şubat 1937, s. 64.

⁵⁴² *Taşpınar*, C. VI, S. 64, 19 Şubat 1939, s. 71.

kurulmuştur. Ayrıca perşembe günleri pazar olması dolayısıyla köylü halkın çoğu şehre geldiği için perşembe akşamları Halkevinde “Köylüler Gecesi” düzenlenmiştir⁵⁴⁴ (Fotoğraf için Bkz. Ek-6).

Bu köy gezilerinin mahiyetinin anlaşılması açısından bir köy gezisini örnek vermek uygun olacaktır. Halkevi'nin 1938 yılı içerisindeki ilk köy gezisi 1 Mayıs 1938 tarihinde gerçekleşmiştir. Daha önceden hazırlanan programa bağlı olarak doktor, ziraatçı, öğretmen, bankacı, tüccar, memur, avukat, eczacı, mühendis, sporcu ve Halkevinin diğer kollarına bağlı 90 kişinin katılımıyla, dört kamyonla beraber saat 08.00'da Halkevinden Cumhuriyet Marşı okunarak hareket edilmiştir. Önce Sipsin köyü gezilmiş daha sonra Fethibey, Elpirek köylerine uğranmış ve buralarda köy konağı, kuyu ve çeşmeler, köy fidanlığı ve okul gezilmiştir. Bu geziler yapıldıktan sonra Cumhuriyet meydanında toplanılmış, Halkevi Başkanı Galip Demirel köylülerle köy işleri üzerine konuşmalar yapmış, köyün ve köylünün dertleri dinlenmiştir. Ayrıca köyle ilgili konularda köylülere bilgi verilmiştir (Fotoğraf için Bkz. Ek-3).

Kafiledaki doktor, her köydeki hastaları muayene etmiş, yanlarına aldıkları sağlık çantasında bulunan ilaçlar verilmiş, yanlarında bulunmayan ilaçlar ise reçeteleri şehirde yaptırılmak üzere getirilerek yaptırılmış ve geri gönderilmiştir. Kafiledaki ziraatçı, bankacı, öğretmen ve tüccar gibi meslek gruplarına mensup olanlar, köyde köyün sıhhi, zirai ekonomik ve kültürel durumu üzerinde konuşmalar yapmışlar ve bu konularda köylüyü bilgilendirmişlerdir. Halkevinin köyden istediği; sokakların temizliği, evlerin badanalanması, su yollarının yapılması, gübrelerin sokaklara dökülmemesi işleri köylülere not ettirilmiş, ayrıca Halkevinin özel olarak yaptırdığı hediye defterler köy çocuklarına dağıtılmıştır⁵⁴⁵.

Bu gezi sırasında köy gezilerinin planına uygun olarak Halkevi müzik kolunun caz takımı köylülere ulusal müzik parçaları çalmış, köy gençleri de milli oyunlar oynamış ve hep bir ağızdan söylenen Cumhuriyet marşından sonra toplantılar bitirilmiştir. Öğleye kadar gezilen Sipsin, Fethibey, Elpirek köylerinden sonra programın birinci kısmı bitirilmiştir. Ayrıca yol üzerindeki Gecek Kaplıcasında öğlen yemeği yenildikten sonra Eğret nahiyesi mıntikasına geçilmiştir. Susuz, Osmaniye,

⁵⁴³ *Taşpınar*, C. VI, S. 64, 19 Şubat 1938, s. 72; *Taşpınar*, C. VI, S. 64, 19 Şubat 1938, s. 71-72.

⁵⁴⁴ *Taşpınar*, C. VI, S. 77, 29 Birinci Teşrin 1938, s. 214-215.

⁵⁴⁵ *Taşpınar*, C.VI, S.67, 19 Mayıs 1938, s. 127.

Osman gibi köylere uğranılmıştır. Daha önceki yapılan etkinlikler buralarda da tekrarlanmıştır⁵⁴⁶.

Yine Halkevi, 12 Haziran 1938 tarihinde bir köy gezisi daha düzenlemiş, köylerin sorunları giderilmeye çalışılmıştır. Çakır, Erkmən, Salar, Ayvalı, Kalacık, Belkaracaviran, Sülümenli, Çavdarlı, Doğanlar, Nuri Bey, Sipsin, Fethibey, Elpirek, Teper, Kışlacık, Susuz, Osmaniye, Osman köyleri ziyaret edilmiştir. Eğret kamun merkezi ile Şuhut kamunu köylerinden Ağzıkara, Anayurt, Atlıhisar, Balçıkhisar, Ağın, Bedeş, Çakırözü köyleri ile Mahmut köyü ve Şuhut kamun merkezi ziyaret edilmiştir. Bu gezilerde de aynı gezi programı uygulanmıştır⁵⁴⁷.

1939 yılı içerisinde de köylülerin inkılaplara ve Cumhuriyet rejimine ilgi, duygu ve anlayışlarını artırmak amacıyla bu şube çalışmalarına devam etmiştir. Tedaviye muhtaç olan köylüler bu şube aracılığıyla ücretsiz olarak muayene ettirilmiştir. Yine asker ailelerinin mektupları ve dilekçeleri ücretsiz yazdırılmış, çarşamba günleri Halkevinde köy geceleri düzenlenmiş ve müsait mevsimlerde köy gezileri yapılmaya devam edilmiştir⁵⁴⁸. Afyon Halkevi, 1940 yılı içerisinde de gezilere devam etmiştir. Örneğin bu yıl içerisinde Çobanlar ve Şuhut nahiyelerine birer gezi düzenlemiş ve gezi sırasında Galip Demirer, Şuhut'ta halka seslenmiştir⁵⁴⁹.

Afyon Halkevi Başkanı Galip Demirer'in başkanlığında yapılan bazı kafiye gezilerinde doktor, mühendis, eczacı, ziraatçı, muallim, tüccar gibi belli başlı meslek gruplarından insanlar köylere götürülmüştür. Bu meslek sahipleri kendi alanlarına uygun olarak köylerin sıhhi, zirai, iktisadi, kültür ve sosyal bakımdan durumları hakkında önemli ve faydalı konuşmalar yaparak halkı bilgilendirmişlerdir. Bu kafiyeyle beraber müzik kolu da köyleri dolaşmış ve konuşmalardan sonra köylerde bayrak töreni ve İstiklal Marşı söylenmiş, Onuncu Yıl Marşı okunmuş, ayrıca diğer milli türkülerimiz söylenerek oyunlar tertip edilmiştir. Bu çalışmaların yanında civar köy halkı Halkevine davet edilmiş ve Afyon Halkevinde daha sonraki günlerde Himmetin Oğlu, Vatan ve Vazife gibi milli piyesler temsil edilmiştir⁵⁵⁰.

⁵⁴⁶ *Taşpınar*, C.VI, S.67, 19 Mayıs 1938, s. 128.

⁵⁴⁷ *Taşpınar*, C. VI, S. 77, 29 Birinci Teşrin 1938, s. 215; *Haber*, 2 Mayıs 1938, S. 1844; *Taşpınar*, C.VI, S. 68, 19 Haziran 1938, s. 142-143.

⁵⁴⁸ *Taşpınar*, C. VIII, S. 78, 19 Şubat 1940, s. 16.

⁵⁴⁹ *Haber*, 8 Temmuz 1940, S. 2098.

⁵⁵⁰ *Taşpınar*, C. VI, S. 77, 29 Birinci Teşrin 1938, s. 215; *Haber*, 13 Haziran 1938, S. 1856.

Görüleceği üzere köy gezilerinde, köye giden heyetler arasında her meslekten birkaç kişinin bulunmasına dikkat edilmiş; köylünün muayene edilmesi için doktorların, çıkarılan ürünlerin kontrolü için ziraatçıların, güzel sözler söylemek ve toplamak için edebiyatçıların, halkı batı müziğine alıştırmak ve halktan yerli havalar almak için musikişinasların katılmasıyla geziler daha faydalı ve anlamlı hale getirilmeye çalışılmıştır.

Köy gezilerinde okullar da gezilerek okul çocuklarına sorular sorulmuş, şeker, kalem, defter gibi hediyeler dağıtılmıştır. Bu arada köy konakları, sokakları, çeşme ve kuyuları ile fırın ve yunak yerleri de gezilerek bunların sağlığa uygun olup olmadığı araştırılmış ve alınması gereken tedbirler anlatılmıştır. Ayrıca özel olarak tavukçuluk, arıcılık, fidancılık, bağcılık, ormancılık, hayvancılık ve diğer ekim işleri ile ilgili bunlara bulaşan hastalıklar ve korunma yolları ile ilgili konuşmalar yapıp, konferanslar düzenlenmiştir⁵⁵¹. Halkevi köy gezileri sırasında diğer çalışmalarını da aksatmadan devam ettirmiştir. Örneğin; Halkevi 70 kişilik bir kabile ile başta Halkevi başkanı ve yönetim kurulu üyeleri olmak üzere birkaç köyü gezmek için Halkevinden ayrılışlar da, bu geziler yapılırken diğer etkinliklere ara verilmemiş, aynı günler içinde Afyon Halkevinde piyes temsil edilmiş, 158 vatandaşa okuma-yazma öğretim çalışmaları devam etmiştir⁵⁵².

Şubenin faaliyetleri 1941 yılı içerisinde de aynı düzen içerisinde devam etmiştir. Çakır ve Anbanaz köylerine köy gezileri düzenlenmiş, köylülerle birlik ve bütünlük olunması konusunda konuşmalar yapılmış ve bütün köy gezilerinde olduğu gibi doktor ve veteriner bu geziye katılarak sağlık konusunda halk bilinçlendirilmiştir⁵⁵³. Ayrıca 3 Mayıs 1941 tarihinde şube bir toplantı yapmış, Nahit Akyonus üyeliğe seçilmiştir⁵⁵⁴.

Şube 1942 yılında da köy gezileri düzenlemeye devam etmiştir. Örneğin 1942 yılının ilk köy gezisi 26 Nisan tarihinde Sinanpaşa'ya olmuştur. Köy gezisinde ziraat müdürü, veteriner, Doktor Yüzbaşı Yümni Türker ve öğretmenler bulunmuş, Balmahmut, Sinanpaşa ve Bulca köylerinde yüzden fazla hasta muayene edilmiş, veteriner ve ziraatçıların hayvan ve ekim işleri ile ilgilenirken, bayan öğretmenlerin ise köylü kadınlarla ilgilenmişlerdir. Ayrıca Temsil Kolu, Sinanpaşa köyünde “Köy

⁵⁵¹ *Taşpınar*, C. VI, S. 77, 29 Birinci Teşrin 1938, s. 216:

⁵⁵² *Ülkü Dergisi*, Halkevi Çalışmaları, C. XI, S. 66, Ağustos 1938, s. 559.

⁵⁵³ *Taşpınar*, S. 86, Ağustos 1941, s. 31.

Muhtarı” adlı oyunu sergilemiş, ev bandosunun çaldığı çeşitli parçalar eşliğinde köyün gençlerine milli oyunlar oynatılmıştır.

Bu geziler sırasında köylerde sıtma hastalığının yaygın olduğu görülmüş, sıtma hastalığından kurtulma çareleri doktorlar tarafından köylü halka anlatılmıştır. Köylülerin bu konuşmaları dikkatle dinledikleri ve benimsedikleri ifade edilmektedir⁵⁵⁵. 1942 yılında ikinci köy gezisi ise, 15 Haziran Pazartesi günü yapılmıştır. Bu gezide Eğret, Karaca Ahmet, Sipsin köyleri ziyaret edilmiştir. Yine bütün diğer köy gezilerinde olduğu gibi kafiye arasında bulunan doktor tarafından köydeki hastalar muayene edilmiş, o dönemin Veteriner Müdürü Esat Şeran hayvan yetiştirme üzerine halkı bilgilendirmiştir⁵⁵⁶.

1943 yılında haftanın belirli günlerinde köylü geceleri ve bu gecelerde ücretsiz sinema gösterimi yapılırken, halkı aydınlatacak çeşitli konuşmalar da düzenlenmiştir. Ayrıca bu dönemde sekiz köy gezilmiş, köylerde hasta muayeneleri, ziraat ve diğer konularda konuşmalar yapılmıştır. Yine folklor ve tarihi araştırmalar sonucunda Sinanpaşa ve Karaca Ahmet hakkında bilgi tesbit edilmiştir⁵⁵⁷.

Bu yıl içerisinde ilk köy gezisi Sincanlı nahiyesinin Sinir, Kılınçaslan, Garipçe ve Saraycık köylerine düzenlenmiştir. Kafilye içinde bulunan doktorlar tarafından, Sinir Köyü’nde tifüsten korunmak, Kılınçaslan ve Garipçe köylerinde ise sıtma ile mücadele etmek için köylülerin alabileceği tedbirler ve yapılması gereken işler hakkında bilgiler verilmiştir. Bu köylerde yüz kadar hasta muayene edilerek ilaçları verilmiştir. Geziye katılan bayan öğretmenler köy evlerine giderek köylülerin ev işleri ve giyim tarzları ile ilgilenmişlerdir. Geziler sırasında milli mimari eserler ve Afyon’un eski halk şairlerinden Deli Bekir’in Sinir köyündeki mezarı üzerinde çeşitli incelemeler yapılmıştır⁵⁵⁸.

1944 yılında Halkevi Temsil ve Müzik kollarından bir grup 14 Mayıs 1944 tarihinde İhsaniye’ye gitmiştir. İhsaniye’de nahiye müdürü ve çevre köylerden gelen köy temsilcileri tarafından karşılanan heyet, İhsaniye’de yeni yapılanmakta olan Cumhuriyet meydanında bir tribünde misafir edilmiştir. Müzik kolu milli marşlar ve yerel türküler seslendirmiş, Temsil kolundan Lütfi Bozkurt ziraat makineleri hakkında

⁵⁵⁴ *Haber*, 5 Mayıs 1941 Pazartesi, S. 2179.

⁵⁵⁵ *Haber*, 30 Nisan 1942, Perşembe, Yıl: 20, S. 2277.s

⁵⁵⁶ *Haber*, 18 Haziran 1942, Perşembe, Yıl: 20, S. 2291.

⁵⁵⁷ *Taşpınar*, S. 97, (Şubat 1943), s. 232.

⁵⁵⁸ *Haber*, 20 Mayıs 1943, Perşembe, Yıl:21, S. 2383.

bir konuşma yapmış, makinelerin verimi ve hükümetin köylüye kolaylık gösteren kararları hakkında bilgi verilmiştir.

Bu faaliyetlerden sonra Nizammettin ve Gündoğdu tarafından milli şiirler okunmuş, temsil kolu tarafından ise okuldan kaçmanın ve okula oğlunu göndermeyen bir babanın düştüğü durumlar ve doğurduğu sonuçlarla, okuyan bir çocuğun geleceğini anlatan bir temsil gösterilmiştir⁵⁵⁹. Bu gezilerden sonra yine Akçin ve Sipsin köylerine gezi yapılmış, gezi sırasında her zaman olduğu gibi hasta olan köylü halk doktorlar tarafından muayene edilerek, ilaçları verilmiş, ayrıca sağlık, ziraat ve hayvan yetiştirme konuları üzerinde köylülere bilgi verilmiştir⁵⁶⁰.

Şubenin 1945 yılında da köy gezileri devam etmiştir. Bu bağlamda 6 Ağustos 1945'te Sincanlı bucağına bir köy gezisi yapılmış, köy gezilmiş, halkla sohbet edilmiştir. Halkodası düzenlenerek burada yerli türküler söylenmiştir. Kafilede bulunan Dr. Rasim Hancıoğlu hastaları muayene etmiş, diğer köy gezilerinde olduğu gibi ziraatçılar halkı ekim konusunda bilgilendirmiştir⁵⁶¹. Halkevi Köycülük şubesinin şehir içindeki çalışmaları ise daha önceki yıllarda olduğu gibi pazara gelen köylüler için çarşamba geceleri toplantılar düzenlemesidir. Sinema salonunda toplantılar yapılarak çeşitli konularda halk bilgilendirilmiş ve gecenin sonunda sinema gösterimi yapılmıştır⁵⁶².

1945 yılının haziran ayında yine Akçin köyüne bir gezi düzenlenmiş, bu gezide Halkevi tarafından gönderilen akasya ve dut ağaçlarının dikilip yetiştirme faaliyetleri kontrol edilmiş, kafiledeki doktor ve ziraatçı tarafından köylülere değişik bilgiler verilmiştir⁵⁶³. 1945 yılı içerisinde ikinci köy gezisi ise Sincanlı bucağına yapılmıştır. Bu gezi sırasında şehir bandosu da yer almış ve milli marşlar ve batı müziğinden bazı örnekler verilmiş, ayrıca yerli halk türküleri de söylenmiştir. Türkü, saz ve oyun aralarında halk şiirleri okunmuştur. Köy gezilerinin en önemli faaliyetlerinden olan doktor tarafından hastalar muayene edilerek, ilaçları temin edilmiştir. Ziraat mühendisi tarafından Halkodasında toplanan çiftçilere bölge ziraatı hakkında bilgi verilmiştir.

⁵⁵⁹ *Haber*, 18 Mayıs 1944, Perşembe, Yıl:23, S. 2484.

⁵⁶⁰ *Haber*, 6 Temmuz 1944, Perşembe, Yıl:23, S. 2498.

⁵⁶¹ *Taşpınar*, S. 128-129-130-131, Eylül-Ekim-Kasım-Aralık 1945, s. 279.

⁵⁶² *Haber*, 2 Nisan 1945, Pazartesi, Yıl:23, S. 2571.

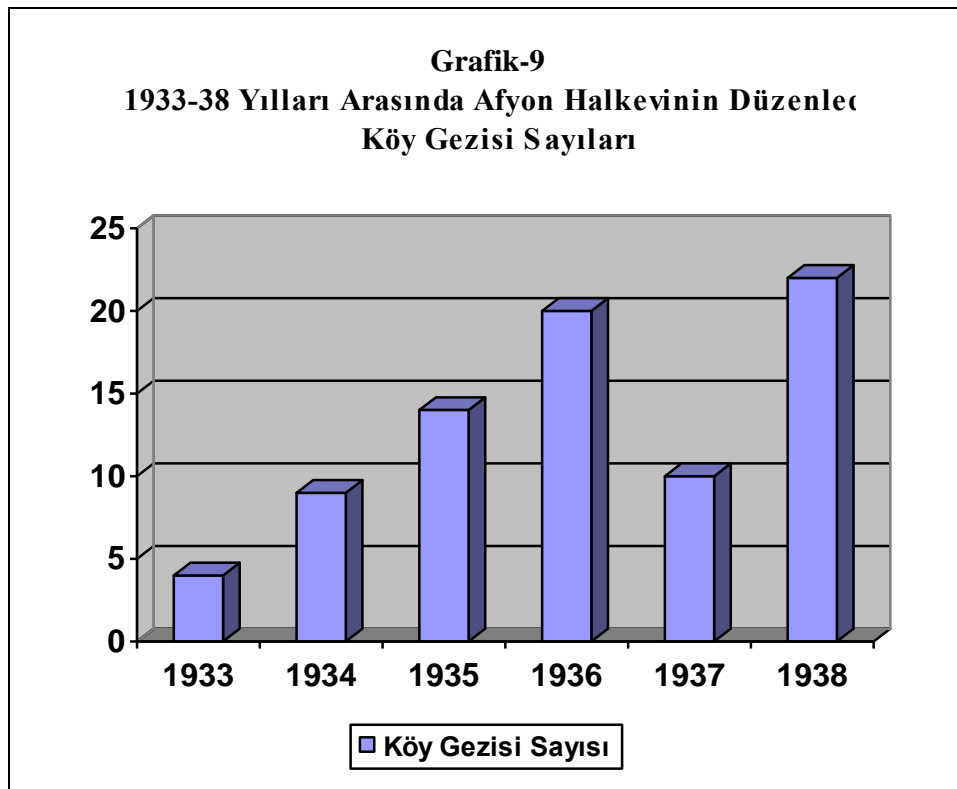
⁵⁶³ *Haber*, 28 Haziran 1945, Perşembe, Yıl:23, S. 2595.

Ayrıca Halkodasında bulunan kitap ve dergiler düzene konulmuş ve bazıları ciltlenmek üzere şehir merkezine getirilmiştir⁵⁶⁴.

Tablo-20 Köycülük Şubesinin 1933-1938 Yılları Arasında Yaptığı Köy Gezileri Sayıları

Yıllar	1933	1934	1935	1936	1937	1938
Köy Gezisi Sayısı	4	9	14	20	10	22

Taşpınar, C. VI, S. 77, 29 Birinci Teşrin 1938, s. 215; C.VI, S. 68, 19 Haziran 1938, s. 142-143; S. 97, (Şubat 1943), s. 232; *Haber*, 2 Mayıs 1938, S. 1844; 28 Haziran 1945, Perşembe, Yıl:23, S. 2595.



Tablo-21 Köycülük Şubesi 1934-1935 Yılları İçerisinde Üyelerin Mesleklere Göre Dağılımı

	Avukat	Doktor	Öğretmen	Tüccar	İşçi	Çiftçi	Zanaatkâr	Diğer Meslek	Kadın	Erkek	Toplam
1934	-	-	1	20	4	12	1	46	1	83	84
1935	-	1	4	19	62	11	-	-	1	96	97

Halkevlerinin 1934 Senesi Faaliyet Raporları Hülâsası, 1935, s. 180-181; *Halkevlerinin 1935 Senesi Faaliyet Raporları Hülâsası*, 1936, s. 178-179.

⁵⁶⁴ *Haber*, 9 Ağustos 1945, Perşembe, Yıl:23, S. 2607.

XIX) MÜZE VE SERGİ ŞUBESİ VE FAALİYETLERİ

Halkevinin önemli kollarından biri de Müze ve Sergi Şubesidir⁵⁶⁵. Bu şube hiç şüphesiz zengin bir tarihe sahip olan, birçok medeniyete ev sahipliği eden Anadolu'nun tarihini araştırmak, tarihsel anıtlarını halka tanıtmak ve sevdirmek ve bu eserlerin yok edilmesini engellemek amacıyla kurulmuştur⁵⁶⁶.

Müze ve Sergi Şubesinin görev ve sorumlulukları Halkevleri talimatnamesinde şöyle ifade edilmiştir;

1- Müze ve sergi şubesi, Halkevi müzesi ve sergiler grubu olmak üzere iki gruba ayrılmıştır.

2- Müze grubunun faaliyetleri şu şekildedir,

a- Mensup olduğu Halkevi bölgesindeki tarihi eser ve abidelerin iyi korunması konusunda ilgili resmi kurumlara haber vermek,

b- Halkevinin bulunduğu yerde resmi müzeler varsa, onları zenginleştirmeye, eksikliklerini tamamlamaya, yoksa müzelerin kurulmasına çalışır. Tarihi eserlerin ve fotoğraflarını almak, mümkün olan yerlerde alçıdan küçük modellerini yaptırmak, üzerlerindeki yazıların fotoğraf veya kopyalarını almak.

c- Maddi imkanı varsa satın almak suretiyle, tarihi kıymeti olan eski yazılar, ciltler, tezhipler, divanlar, minyatürler, çiniler, halılar ve nakışlar gibi milli kültür vesikalarıyla, eski milli kıyafetler, oyali yazmalar, çevreler, eski kılıçlar, yatağanlar, tüfekler, tabancalar ve tüm silahlar, sedef, altın, gümüş ve sair kakmalar ve oymalar gibi milli etnografya vesikalarını toplamaya çalışmak suretiyle mahalli müzelerin oluşumunu sağlamak.

3- Sergi grubu birisi güzel sanatlara, diğeri milli mamul ve mahsulata ait olmak üzere ikiye ayrılır. Her birinin başlıca meşgul oldukları faaliyet sahaları şunlardır:

a) Güzel sanatlar kısmı gerçek Halkevi bölgesinde, gerekse memleketin diğer taraflarında bulunan ressamın, heykeltıraşların, mimarların, hattatların, tezhipçilerin ve emsali sanatkarlarla temasa girerek, bunların gönderilme masrafları kendilerine ait olmak üzere belirli bir zaman için veya daimi surette sergilenmesini isteyecekleri eserleri Halkevi binası içinde halka tanıtır, çeşitli müesseselerle kulüplerde, gazinolarda,

⁵⁶⁵ Bu şubenin ismi 1940 yılında Tarih ve Müze şubesi olarak değiştirilmiştir; bkz. *XV. Yıldönümünde Halkevleri ve Halkodaları*, Ankara, 1947, s. 10-11.

⁵⁶⁶ *CHF Halkevleri Talimatnamesi*, s. 14-15; GERAY, s. 351; ERGÜN, s. 206; AZCAN, s. 36; ŞİMŞEK, s. 86-87.

kahvelerde, ticarethânelerde milli bedîf zevkimizi yükseltecek eserlerin yer bulmasını ve memlekete hakikî sanatın revaç kazanmasını temine çalışır.

b) Sergi kısmı memleketin her tarafındaki ilgililerin yine daimi veya belirli bir süre kendi masraflarıyla gönderecekleri milli mamul ve mahsulat örneklerini teşhir eder. Alım ve satıma şube namına fiilen aracı olmamakla beraber mal sahiplerinin adresleriyle malların satış şartlarını bölgeye tanıtır.

c) Milli Tasarruf ve İktisat şubelerinin bulunduğu ve bu işi bizzat görerek istediği yerlerde Halkevi sergi kısımlarının vazifesi bu cemiyet şubelerine yardım etmeden ibaret kalacaktır⁵⁶⁷.

Müze ve sergi şubesi mevcut tarihi eserleri tesbit ederek bunlar içinde tamire ihtiyacı olan eserleri ilgili makamlara bildirmek suretiyle tamir ve saklanmaları sağlamayı amaçlamıştır. Afyon'da kurulmaya çalışılan Asâr-ı Atîka deposunun zenginleşerek bir müze halini almasını sağlamak Afyon Halkevinin bu şubesinin en asil görevlerinden birisi olmuştur. Bu müze içerisinde etnografya ve inkılap kısımları yer alması planlanmıştır. Bu şube aynı zamanda tarihi araştırmalar yaparak Frigya, Hitit ve Selçuklular dönemine ait tarihi eserleri fotoğraflayarak bir albüm haline getirilmiştir⁵⁶⁸.

1934 yılı itibarıyla bu şubeye üye olan kişi sayısı toplam 22'dir. Bütün üyeler erkektir. Meslek olarak dağılım ise, 1 sanatçı, 3 işçi, 2 tüccar, 5 öğretmendir⁵⁶⁹. Şube, kültürel ve sosyal alanlarda çalışmalarını kısa süre içerisinde geliştirmiş, 1935 yılında Müze ve Sergi Şubesi, Afyon'da bir konferans vermiş, şehir müzesine yardımlarda bulunmuştur. Ayrıca yedi anıt ve beş devrim levhası yaptırmış, ayrıca çevrede bulunan tarihsel kalıntıların fotoğraflarından albümler yaptırmıştır⁵⁷⁰. Bu şube ayrıca dergisiyle yayınlarda bulunmuştur⁵⁷¹.

Yıl içerisinde 28 komite ve genel toplantı yapılmış, Afyon çevresinde eski kalıntıları inceleme gezileri düzenlenmiş, bu kalıntıları bir araya toplamak ve korumak hakkında konferanslar verilerek halk bilgilendirilmiştir. Müzeye devrim ve etnografya konulu birçok eser bırakılmıştır. 1935 yılı içerisinde iyi işlemeli 15 parça ile bir yatağan, bir çakmaklı tabanca ve sırmalı bir yelek müzeye kazandırılmıştır. Afyon'da bulunan anıtların fotoğrafları çekilerek büyültülüp levhalar yapılmıştır. Şube 1936

⁵⁶⁷ CHF Halkevleri Talimatnamesi, 1932, s. 14-15.

⁵⁶⁸ Afyon Halkevinin Yaptıkları, s. 23-24.

⁵⁶⁹ Halkevlerinin 1934 Senesi Faaliyet Raporları Hülasası, s. 186-187.

⁵⁷⁰ Taşpınar, C. IV, S. 41, 24 Mart 1936, s. 79.

⁵⁷¹ Halkevleri 1935 Senesi Faaliyet Raporları Hülasası, s. 7.

yılında çevrede tarihi öneme sahip olan eserleri aramak, korumak ve incelemek ve müzeyi genişletmek gibi çalışmalar yapmıştır⁵⁷².

Afyon Halkevi şehirdeki müzenin zenginleşmesi için çalışmalarını sürdürmüştür. Çevrede bulunan veya varlığı duyulan tarihi eserleri müzeye kazandırma yoluna gidilmiş, 1937 yılında alanın dokuz parça halk eşyası müzeye kazandırılmıştır. Şube, çevrede bulunan tarihi eserleri koruma ve onarma işlerini de üstlenmiştir. Ayrıca sene içerisinde Kız Sanat Okulu ile ortaklaşa yapılacak çiçek, dikiş ve nakıştan oluşan bir sergi düzenlenmiştir⁵⁷³ (Fotoğraf için Bkz. Ek-5).

Müze ve Sergi Şubesinin 1938 yılında 36 üyesi bulunmaktadır. Kültürel bir çalışma olarak beş yüz yıl önce yazılmış ünlü şair Afyonlu Abdurrahim'in eseri bulunarak müzeye kazandırılmış, ayrıca muhtelif tarihlerde görülüp ele geçirilen 16 parça etnografik eser de müzeye kazandırılmıştır. Yine şehir içinde bulunan mezarlıkların yerlerinin değiştirilmesi sonucu tarihi ve etnografik kıymeti olan mezar taşları müzeye konulmuştur. Ayrıca tarihi ve mimari değeri yüksek anıtları halka tanıtmak ve korunmasını sağlamak amacıyla bu anıtlar hakkındaki bilgi ve gelişmeler Halkevi yayını olan Taşpınar dergisinde yayınlanmıştır⁵⁷⁴.

Şube 1939 yılı içerisinde çalışmalarına aynı şekilde devam etmiştir. Şehir müzesinin zenginleştirilmesine çalışılmış, çevrede bulunan tarihi eserlerin müzeye nakli ve gayri menkul eserlerin bakımı için çalışmalarını sürdürmüştür. Müze ve Sergi Şubesi sanat sergilerine önem vermekle beraber el becerilerinin geliştirilmesi amacıyla yapılan çalışmalara da önem vermiştir. Örneğin bu yıl içerisinde yine Kız Sanat Okulu tarafından düzenlenen dikiş, nakış ve çiçek sergisi açılmıştır. Bölgedeki resim ve fotoğrafa meraklı olan kişilerin bilgilerini geliştirmek için birinci resim ve fotoğraf sergisi düzenlenmiştir. Ayrıca müzede şube adına bir etnografya köşesi tertip edilmiş, çevredeki eski kıyafet ve eşyalar toplanarak sergilenmiştir⁵⁷⁵. 1940 yılında şubenin sergi çalışmaları devam etmiştir. 11 Ocak-10 Şubat tarihleri arasında resim ve fotoğraf sergisi açılmış⁵⁷⁶, serginin açılışı ise Vali Durmuş Evrendilek tarafından yapılmıştır⁵⁷⁷.

⁵⁷² Taşpınar, C. V, S. 52, 19 Şubat 1937, s. 64.

⁵⁷³ Taşpınar, C. VI, S. 64, 19 Şubat 1938, s. 72, Taşpınar, C. VI, S. 64, 19 Şubat 1938, s. 72.

⁵⁷⁴ Taşpınar, C. VI, S. 77, 29 Birinci Teşrin 1938, s. 216.

⁵⁷⁵ Taşpınar, C. VIII, S. 78, 19 Şubat 1940, s. 16.

⁵⁷⁶ Haber, 11.Ocak.1940, S. 2008.

⁵⁷⁷ Haber, 19 Şubat 1940, S. 2026.

Şube, 1942 yılı içerisinde çalışmalarına devam etmiş, bu doğrultuda, yörenin folkloruyla ilgili eşya tedarik edilmiş, höyük ve tarihi araştırmalar yapılarak yörenin kültürüne katkıda bulunulmuştur⁵⁷⁸. 1944 yılında da sergi çalışmaları devam etmiştir. Sergiler arasında özellikle resim sergileri bu şubenin en önem verdiği etkinlikler arasında yer almaktadır. Örneğin, 1945 yılı içerisinde Halkevi salonunda amatör resim ve fotoğraf sergisi açılmıştır. Bu sergi 15 Şubat'ta açılmış ve 23 Şubat'ta sona ermiştir. Sergide 17 yağlı boya, 10 karakalem resim ve 20 fotoğraf sergilenmiştir⁵⁷⁹. Görüldüğü gibi Afyon Halkevi gençleri sanata teşvik etmek ve yetenekli gençleri yetiştirmek için bu tür sanatsal etkinliklere önem vermiştir. Sergi salonunda seçilen eserler bir jüri tarafından incelenmiş, derece alanlar ödüllendirilmiştir. Derece alan eserler ayrıca Ankara'da Halkevleri resim ve fotoğraf sergisine gönderilmiştir. Bu eserlerden biri Ankara'da dördüncü olmuştur⁵⁸⁰.

1945 yılında Halkevinin bu şubesinde İngiliz kültür heyeti tarafından düzenlenen, İngiltere kır manzaralarına ait eserlerden bir sergi açılmış ve bu sergi Afyon'da büyük ilgi ile karşılanmıştır⁵⁸¹. Şube, 1946 yılında da her yıl olduğu gibi bir resim sergisi düzenlenmiştir. Sergi dönemin Afyon Valisi Şefik Bicioğlu tarafından açılmıştır. Bu sergide yerel manzara resimleri ve keçe üzerine yapılmış resimler de yer almıştır⁵⁸². Ayrıca 26 Ağustos 1946 tarihinde Halkevi resim kursu öğrencilerinin çalışmalarını sergilemek üzere bir sergi açılmıştır. Kurs öğretmeni Zeki Cakaloz, öğrencilerden F. Süzmey, K. Bilensoy ve Orhan İnce'nin çalışmalarının beğeni topladığı ifade edilmektedir. Sergide 105 eser gösterilmiştir⁵⁸³.

Şube, faaliyetleri arasında en önemli yeri alan sergilere yoğunlukla devam etmiştir. Bunun sonucunda 1947 tarihinde resim sergisi açılmıştır. İlkokul öğrencilerinin canlı resimleriyle başlayan sergi, lise öğrencilerinin portre ve tabloları ile süslenerek, B. Nurata'nın fotoğrafla tesbit edilmiş manzaraları yer almıştır. Serginin oldukça zengin olduğu ifade edilmektedir⁵⁸⁴. Bu resim sergisi ilçe Halkevlerinde de açılmıştır⁵⁸⁵.

⁵⁷⁸ *Taşpınar*, S. 97, (Şubat 1943), s. 232.

⁵⁷⁹ *Taşpınar*, S. 120-125, Ocak-Haziran 1945, s. 247; *Haber*, 19 Şubat 1945, Pazartesi, Yıl:23, S. 2559

⁵⁸⁰ *Taşpınar*, S. 120-125, Ocak-Haziran 1945, s. 247.

⁵⁸¹ *Haber*, 31 Aralık 1945, Pazartesi, Yıl:25, S. 2644.

⁵⁸² *Haber*, 7 Şubat 1946, Perşembe, Yıl:24, S. 2655.

⁵⁸³ *Haber*, 2 Eylül 1946, Pazartesi, Yıl:24, S. 2713.

⁵⁸⁴ *Haber*, 27 Şubat 1947, Perşembe, Yıl:24, S. 2761.

⁵⁸⁵ *Haber*, 7 Nisan 1947, Pazartesi, Yıl:24, S. 2772.

Tablo-22 Müze ve Sergi Şubesi 1934-1935 Yılları İçerisinde Üyelerin Mesleklere Göre Dağılımı

	Avukat	Doktor	Öğretmen	Tüccar	İşçi	Çiftçi	Zanaatkar	Diğer Meslek	Kadın	Erkek	Toplam
1934	-	-	5	2	3	-	1	11	-	22	
1935	1	-	5	2	15	-	-	-	-	23	23

Halkevlerinin 1934 Senesi Faaliyet Raporları Hılasası, 1935, s. 186-187; Halkevlerinin 1935 Senesi Faaliyet Raporları Hılasası, 1936, s. 186-187.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HALKEVLERİNİN KAPATILMASI

BİR SÜRE SONRA YENİDEN AÇILMASI VE

AFYON HALKEVİNİN İKİNCİ DÖNEM FAALİYETLERİ

I) HALKEVLERİNİN KAPATILMASI

CHP, Milli Mücadelenin kazanılmasının verdiği prestij ve sınıfsız, yani aydınıyla köylüsüyle kaynaşmış, bir toplum yaratma arzusu ve düşüncesiyle uzun bir süre tek parti iktidarını, disiplinli ve otoriter bir yapıyla devam ettirmiştir⁵⁸⁶. Toplumun ve devletin modernleşmesi, Atatürk ilke ve inkılaplarının yaygınlaştırılması, geleneksellikten modernliğe geçişin sağlanması için Halkevleri gibi çeşitli kurumlarla halka ulaşmaya çalışmıştır.

Uluslararası siyasette ortaya çıkan yeni güç dengeleri, Türkiye'nin dış politikasını etkilediği gibi iç politikasında da değişim rüzgarlarını beraberinde getirmiştir. II. Dünya Savaşında müttefiklerin kazanmasıyla, otoriter tek parti rejimlerine karşı liberal demokrasiler önem kazanmıştır. Batı bloğunda yer almak isteyen Türkiye için bu durumdan uzak kalmak mümkün görünmemiş, 1945 yılından itibaren Türkiye'nin iç politikasında gözle görülür değişimler yaşanmaya başlamıştır. Gerek basında ve gerekse TBMM içerisinde CHP'ye karşı muhalefet rüzgarları esmeye başlamıştır. Bu değişim İsmet İnönü'nün 19 Mayıs 1945 tarihli konuşmasında da

⁵⁸⁶ Hakkı UYAR, *Tek Parti Dönemi ve Cumhuriyet Halk Partisi*, Boyut Yay., İstanbul, 1998, s. 376-378.

kendini göstermiştir. İnönü bu konuşmasında; “*memleketin siyaset ve fikir hayatında demokrasi prensipleri daha geniş ölçüde hüküm sürecektir*” demektedir⁵⁸⁷.

Bu hızlı ve bir anlamda zorunlu değişimin ve muhalefetin sonucunda 7 Ocak 1946 yılında Celal Bayar, Adnan Menderes, Fuat Köprülü ve Refik Koraltan tarafından yeni bir parti olan Demokrat Parti kurulmuş ve başkanlığına Celal Bayar getirilmiştir. CHP ve DP arasında uzun süre devam eden siyasal mücadelelerden sonra 14 Mayıs 1950 genel seçimlerinde DP iktidar olmuştur⁵⁸⁸.

Çok partili demokrasiye geçiş kararının alınmasından sonra CHP kurultayında Halkevleri ile ilgili bir komisyon raporu görüşülmüş, bu komisyonda Halkevlerine bağımsız bir vakıf statüsü kazandırılması kararlaştırılmıştır. Çünkü çok partili hayata geçiş ile beraber Halkevlerinin partiye bağlı kalmasının bir anlamı kalmamıştır. Kurultay kararı ve komisyon çalışmaları ile Halkevlerinin geleceğinin ne olacağı ile ilgili arayış çalışmaları hız kazanmıştır. Bu konuda CHP yöneticileri çareler aramaktadırlar. Bu anlamda yapılan faaliyetlerden olarak⁵⁸⁹;

“1948 yılında İstanbul Hukuk Fakültesi dekanı olan Velidedeoğlu'nun ziyaretine o tarihlerde Halk Partisi yöneticilerinden Sahir Kurutluoğlu gelir. Çantasından bir büyük Halkevleri dosyası çıkararak bu kuruluşların gelecekteki statülerini saptama görevinin kendisine verildiğini belirtir. Bu konuda araştırma yaptığını ve ülkenin önde gelen hukukçularına danıştığını söyler. CHP yöneticisi, iki yıl sonra seçim olduğunu DP iktidara gelirse Halkevlerinin kapanabileceğini, ülke çapında örgütlenmiş 5000'in üzerinde bu kültür yuvalarına ve kitaplarına çok yazık olacağını, bunların başka bir iktidar parti tarafından kapatılmaması için başka bir statüye kavuşturulması gerektiğini belirterek, bir hukukçu olarak dekanın düşüncelerini sorar. Velidedeoğlu ise, bu önemli sorunu ciddi bir biçimde ele aldıkları için Kurutluoğlu'nu kutlar. Halkevlerinin gelecekte yaşayabilmesi için diğer partililerin de bu merkezlerde toplantılar düzenlemesini ve böylece Halkevlerinin CHP'nin tekeline çıkarılmasını, Halkevlerinin herkese eşit uygulama içine girmesi gerektiğini, Halkevlerinin Milli Eğitim Bakanlığına bağlanmasının oldukça sakıncalı olacağını, gelecekteki iktidarın bu bakanlık aracılığı ile Halkevlerinin parti çıkarları doğrultusunda kullanılarak yozlaştırılabileceğini, en uygun yolun parti mallarından bir kısmının Halkevlerine ayrılması ile bağımsız çalışabilecek bir vakıf düzeninin oluşturulması olacağını, medeni yasayla kurulacak ve senedi onaylanacak bir vakfa hiçbir iktidarın dokunamayacağını belirtmiştir”.

Bu olaydan da anlaşılacağı gibi CHP bir kültür yuvası olan Halkevlerinin kapatılması tehlikesine karşı, Halkevleri için yeni arayışlar içerisine girmiş,

⁵⁸⁷ Bernard LEWIS, *Modern Türkiye'nin Doğuşu*, 2. Baskı Ankara, 1984, s. 303; ayrıca bu konuda bkz. Cemil KOÇAK, “Siyasal Tarih (1923-1950)”, *Türkiye Tarihi Çağdaş Türkiye 1908-1980*, (Yay. Yönt. Sina AKŞİN), C. IV, Cem Yay., 5. Basım, İstanbul, 1997, s. 134-135; Suna KİLİ, *27 Mayıs 1960 Devrimi Kurucu Meclis ve 1961 Anayasası*, Boyut Yay., İstanbul, 1998, s. 36.

⁵⁸⁸ Mete TUNÇAY, “Siyasal Tarih (1950-1960)”, *Türkiye Tarihi Çağdaş Türkiye 1908-1980*, (Yay. Yönt. Sina AKŞİN), C. IV, Cem Yay., 5. Basım, İstanbul, 1997, s. 177-178; KİLİ, s. 35; LEWIS, s. 303.

Halkevlerinin kapatılmasını engellemek için çeşitli fikirler ortaya koymuştur. CHP Halkevlerinin bağımsız vakıf şeklinde bir statü kazanmasına sıcak bakmaktadır.

Fakat siyasi olaylar hızlı gelişmeleri beraberinde getirmiş, CHP yönetiminin ağır işlemesi nedeniyle Halkevleri için düşünülen olumlu değişiklikler yerine getirilememiştir. Nitekim DP'nin iktidara gelişiyle beraber yeni derneklerin kurulması, miting ve toplantılar Türkiye'deki siyasi havayı değiştirmiş ve Halkevleri de bu değişikliklerden nasibini almıştır.

DP henüz iktidara gelmeden önce de Halkevleri iki parti arasında sürekli bir sorun teşkil etmiştir. Örneğin, 1949 yılı bütçesi, TBMM'de görüşülürken Halkevlerine yapılacak yardım dolayısıyla milletvekilleri arasında Halkevleri hakkında aleyhte ve lehte konuşmalar olmuştur. Halkevlerinin aleyhinde konuşma yapanlar; Afyonkarahisar Milletvekili Hasan Dinçer, Hazım Bozca, Manisa Milletvekili Yunus Muammer Alakant ve İstanbul Milletvekili Hamdullah Suphi Tanrıöver'dir. Lehte konuşanlar ise, Ordu Milletvekili Yusuf Ziya Ortaç, Kırşehir Milletvekillerinden Sahir Kurutluoğlu, İsmail Hakkı Baltacıoğlu ve Erzurum Milletvekili Cevat Dursunoğlu'dur⁵⁹⁰.

Afyon Milletvekili Hasan Dinçer konuşmasında, Halkevlerinin CHP'ye ait müesseseler olduğunu, her yıl devlet bütçesinden bu müesseselere verilen paraların harcandığı yerlerin kontrol edilmediğini söyledikten sonra, ya bu ödeneklerin kaldırılmasını ya da Halkevlerinin millete mal edilmesi gerektiğini ileri sürmüştür. Muammer Alakant ise; Milletten toplanan paraların amme hizmetine harcanması gerektiğini belirterek, Halkevlerinden CHP'nin faydalandığını, Halkevlerine devlet bütçesinden yardım etmenin anayasaya aykırı olduğunu, Halkevlerinin bütün parti mensuplarına açık bulundurulduğu iddialarının doğru olmadığını ve bu kuruluşların mahalli belediyelere devredilmesi gerektiğini belirterek konuşmasına devam etmiştir. Yine Afyon Milletvekili Hazım Bozca ise, Halkevlerine yardım edilebilmesi için hükmi şahsiyeti haiz olması gerektiğini, hükmi şahsiyeti haiz olmayan bir müesseseye Maliye Bakanının para verirse mesul olacağını, Halkevlerinin bir kültür müessesesi olmaktan çıkıp, politika yeri olduğunu iddia etmiş ve Milli Eğitim Bakanlığına devredilmesi gerektiğini vurgulamıştır⁵⁹¹.

⁵⁸⁹ ÇEÇEN, s. 236-237.

⁵⁹⁰ "Bütçe Konuşmaları dolayısıyla büyük Millet Meclisinde Halkevleri Hakkında Konuşmalar", *Ülkü*, C. 3, S. 27, Mart 1949, s. 2.

⁵⁹¹ "Bütçe Konuşmaları", *Ülkü*, C. 3, S. 27, Mart 1949, s. 2.

İstanbul Milletvekili Hamdullah Suphi Tanrıöver ise, bu konuda uzun bir konuşma yaparak, Cumhuriyet kurulduktan sonra bu rejimi yeni kuruluşlarıyla oluşturmak ve yeni bir gençlik ve kültür kuruluşuna ihtiyaç duyulduğu için Halkevlerinin açıldığını, fakat Halkevlerinin daha uzun ömürlü olması için devlete değil bir partiye bağlandığını fakat bu durumun sakıncalı olduğunu ifade etmiştir. Türk gençliğinin iyi yetişmesi isteniyorsa bu müesseseleri bir partiye bağlamamak gerektiğini ve bu kuruluşların Türk milletine iade edilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Halkevlerinin, Türk Ocakları kadar başarılı olamadığı, yapılan masraflara rağmen Halkevlerinden yeterince verim alınmadığını iddia etmiştir. Ayrıca Halkevlerinin birer bürokratik kurum olmaktan çıkarılarak ulusal kültür merkezleri biçimine dönüştürülmeleri gerektiğini, bu gerçekleşmediği takdirde hükümet veya parti baskısının bu kuruluşları ezeceğini belirterek konuşmasını tamamlamıştır⁵⁹².

Bu eleştiri yüklü konuşmalardan sonra, CHP'li üyeler de söz alarak Halkevleri ile ilgili eleştirilere mümkün olduğu kadar cevap vermeye çalışmışlardır. Ordu milletvekili Yusuf Ziya Ortaç söz alarak, Atatürk'ü Türk tarihinin, Türk kültürünün köklerini uzak yılların derinliği içinde araştıran imanlı bir milliyetçi olarak tanımladıktan sonra, Halkevlerinin milli kültürü geliştirmek ve yaymak amacıyla faaliyete geçirildiğini, bu kuruluşların parti farkı gözetmeksizin bütün halka hizmet verdiğini, bazı Halkevlerinde, karşıt parti üyeleri ile bilim adamlarının konuşmalar yapabildiklerini ve korkmadan iktidar partisini eleştirebildiklerini ifade etmiştir.

Daha sonra söz alan, Sahir Kurutluoğlu da uzun bir konuşma yaparak, Halkevlerine ayrılan paraların hangi alanlara harcandığı konusunda açıklamalarda bulunmuştur. Kurutluoğlu, Halkevlerinin Türk toplumunun sosyal ve kültürel alanda gelişmesi ve ilerlemesi için çaba gösterdiğini, değişen koşullara paralel olarak Halkevlerinin yapısının değiştirilmesi gerektiğini ve bu konuda çalışmaların yapıldığını, hukukçu bilim adamlarının bu konudaki görüş ve düşüncelerinin alındığını, Halkevlerinin CHP'nin malı olarak görülmemesi gerektiğini, Halkevlerinin bütün partilere açık olduğunu vurgulayarak konuşmasını bitirmiştir⁵⁹³.

Sahir Kurutluoğlu'nun konuşmasından sonra İ. Hakkı Baltacıoğlu söz alarak, Hamdullah Suphi'yi eleştirmiş, bilimin objektif olduğunu açıklayarak, Halkevlerine parti ayrımı yapılmaksızın bütün vatandaşların girebildiğini, Halkevlerinin nereye bağlı

⁵⁹² "Bütçe Konuşmaları", *Ülkü*, C. III, S. 27, Mart 1949, s. 2-3; ÇEÇEN, s. 235-237.

olacağını açıkladıktan sonra, Halkevlerinin eksikleriyle beraber çalıştığı ve her zaman çalışacağını ifade etmiştir. Cevat Dursunoğlu ise, yine Hamdullah Suphi'yi yumuşak bir dille eleştirerek, Halkevlerinin politik müesseseler olmadığını, Halkevlerinin zaten Türk milletinin malı olduğunu ifade etmiştir⁵⁹⁴.

Bir müddet sonra DP'nin iktidara gelmesiyle ülkede bir değişim süreci yaşanmaya başlandı. Ekonominin yavaş yavaş düzelmesi DP'nin gücünü artırırken⁵⁹⁵, tek parti döneminden kalan kültürel kurumlar tasviye edilmeye başlandı. Halkevleri de tek parti döneminin kültürel merkezlerinden biri olduğu için CHP ile DP arasında geçen mücadelenin en önemli ayaklarından birisini oluşturmuştur⁵⁹⁶.

Halkevlerinin açılma tarihinde 1932 yılında Aydın'da Halkevinin açılış konuşmasında konuşan Adnan Menderes aradan yirmi yıl geçtikten sonra dönemin şartları gereği Halkevlerini kapatmaya karar vermiştir. A. Menderes 1932 yılında, Halkevlerinin kuruluşu hakkındaki kişisel düşüncesini konuşması sırasında şu şekilde ifade etmekte idi; *“milletimizin yükselmesi yolunda her ihtiyacı gören ve sezen büyük gazi, içtimai hayatımızda, kültür hayatımızda, çok derin bir boşluğu ve çok şedit bir ihtiyacı görmüş, bu boşluğu dolduracak ve ihtiyaca cevap verecek bir tesis ve teşekkülün esasını ve temellerini kurmak şerefini de kazanmıştır”*. Değişen iç ve dış siyasi ortam ve şartların sonucu 1955 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti'nin Başbakanı sıfatıyla Adnan Menderes, Halkevlerinin kapatılışı hakkında düşüncelerini şu şekilde açıklamıştır. *“...Halkevleri içi boşalmış tarihe karışmış maksatsız birer varlık halinde idiler. Bunlar partileri için, birer hicap mevzuu teşkil ediyordu. Bu gün bunları muhtelif amme hizmetlerinden kullanıyoruz”*⁵⁹⁷.

Çok partili demokrasiye geçiş sürecinde Türkiye'de önemli değişiklikler meydana gelmiştir. Siyasal yaşamın daha özgürleşmesi ile değişik düşüncede olan insanlar birleşerek dernekler veya partiler kurmaya başlamış, örgütlenme özgürlüğünün tanınması, Türkiye içerisindeki muhalefeti dağınıklıktan ve suskunluktan bir ölçüde kurtarmış, böylece birçok şey açıkça söylenmeye ve yazılmaya başlamıştır. Hatta bu dönemlerde yayın yasağı bulunan Tan, Vatan, Tasviri Efkar gazetelerine yeniden yayın

⁵⁹³ *Ülkü*, C. III, S. 27, Mart 1949, s. 3-7.

⁵⁹⁴ *Ülkü*, C. III, S. 27, Mart 1949, s. 5-7.

⁵⁹⁵ TUNÇAY, s. 178-179; KİLİ, s. 40.

⁵⁹⁶ KATOĞLU, s. 412.

⁵⁹⁷ Fahir GİRİTLİOĞLU, *Türk Siyasi Hayatında Cumhuriyet Halk Partisinin Mevkii*, Ayyıldız Matbaası, Ankara, 1965, s. 290.

izni verilmiştir⁵⁹⁸. Yıllardır Halkevinden uzak olan kesim yeni kurulan bu derneklere doluşurken, diğer taraftan, başka partilerin kurulmasıyla Halkevlerinden uzaklaşan bir kesim de oluşmuştur. Halkevlerinin bir siyasal partiye bağlı kuruluşlar olması tek parti döneminde sorun yaratmazken, çok partili hayata geçilince önemli bir sorun olarak ortaya çıkmıştır. İktidara bir başka siyasal otoritenin gelebileceği düşüncesi, halkın önemli bir kesiminin Halkevlerinden uzaklaşmasına neden olmuştur⁵⁹⁹. Bu arada 1950 yılında Halkevi merkezi bütün Halkevlerine bir yazı göndererek “Halkevlerinin, CHP’nin bünyesine dahil müesseseler mahiyetinde olduğundan siyasi teşekküllere intisap ve devamları kanunen yasak bulunan memurların Halkevlerindeki vazifelerinden çekilmeleri” gerektiği bildirilmiştir⁶⁰⁰.

Sadece bunlar değil aynı zamanda, demokrasiye geçiş süreci içerisinde ekonomik sıkıntılar da Halkevleri için önemli bir sorun olmuştur. Çünkü çok partili döneme girildikten sonra karşıt partiler devlet bütçesinden Halkevlerine ödenek ayrılmasına karşı çıkmışlar, bazı il ve ilçelerde belediye yönetimlerinin farklı partilerin eline geçmesiyle, Halkevlerine yapılan yardımlar bu yönetimler tarafından kesilmiştir. Parasızlık probleminin ortaya çıkmasıyla beraber CHP genel merkezi sadece Londra ve büyük kent Halkevlerine para göndermeye çalışmış ve diğer Halkevlerine yardımı durdurmuştur. Bunun sonucunda bazı aydın ve eşraf kesimi de Halkevlerinden ayrılınca bir uzaklaşma süreci başlamıştır. Maddi kaynakların kesilmesine paralel olarak Halkevi mecmuaları artık çıkmamış, köy gezileri yapılamamış ve diğer sosyal yardım ve kültür çalışmaları eski faaliyetlerini sürdürememiştir⁶⁰¹.

Buradan da anlaşılacağı üzere Halkevleri demokrasiye geçiş süreci içerisinde eski faaliyetlerini yürütemez hale gelmiştir. Yeni oluşumlar, yeni dernekler ve yeni partilerin ortaya çıkması, Türkiye’de bir muhalefet kesimini ortaya çıkarmış, Halkevlerinin bir siyasi partiye bağlı olması, diğer partiler tarafından Halkevleri olgusuna CHP’nin yan kuruluşu gözüyle bakılmasını sağlamıştır. Değişen koşullara paralel olarak Halkevlerine yeni statü kazandırılmaması, onların yeniden düzenlenmemesi yüzünden Halkevleri bu gelişmelere ve değişen koşullara ayak

⁵⁹⁸ KOÇAK, s. 134.

⁵⁹⁹ ÇEÇEN, s. 234.

⁶⁰⁰ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Yer No: 124.81..8, Fon Kodu: 30..18.1.2, Dosya: 87-79, Sayı: 3/12011, Tarih: 28/10/1950.

⁶⁰¹ ÇEÇEN, s. 235.

uyduramamıştır. Parasızlık ise Halkevlerinin faaliyetlerinin durmasına tuz biber ekmiştir.

Halkevleri 14 Mayıs 1950 tarihinde seçimleri kazanan DP'nin iktidara gelmesiyle faaliyetlerini yavaşlatmış, nitekim DP kısa bir süre sonra, Halkevlerini ve buraya yapılan yardımların, Halkevlerinin taşınır taşınmaz mallarının, bunların ne kadarının CHP eliyle yapıldığının bir dökümünü isteyerek, devlet olanaklarından usulsüz yardım yapıldığı belirtilerek, CHP'yi Halkevleri konusunda suçlanmıştır. Tekirdağ Milletvekili Şevket Mocan ve 53 arkadaşı ile Halkevlerinin kapatılması için bir yasa önergesi hazırlanmıştır. Meclisin 6 Ağustos 1951 tarihli oturumunda ele alınan yasa tasarısı uzun bir tartışma yaratmış, fakat bu sıralarda İsmet İnönü, Atatürk'ün kültür örgütü olan Halkevlerinin kapatılması çabalarına karşı çıkmıştır. Halkevleri ile ilgili yasa mecliste görüşülürken bir konuşma yapan İsmet İnönü bu konuda şunları ifade etmiştir;

“Getirilen tasarı Halkevleri binalarını yeniden Türk ocaklarına veriyor. Halkevlerini fiilen kaldırıyor. Hazineye intikal ettirdiği Halkevlerini kapatma yetkisini hükümete veriyor. Halk Partisine bağış olarak verilen malların kullanılmasına izin vermiyor. Geçmişteki karar ve uygulamaları geçersiz sayarak önemli bir Anayasa yanlışlığı işliyor. Aylardan beri hükümet yetkilileri ile CHP yöneticilerinin Halkevleri konusundaki görüşmeleri sonuçsuz bırakılmıştır. Biz çok partili yaşama girdikten sonra Halkevleri tüm siyasal partileri hoşnut bırakacak şekilde çalışabilmesinin yollarını aradık. O zamanki ana muhalefet partisinin düşüncelerini öğrenmeye çalıştık. Halk Partisinin 1947 kurultayında Halkevlerinin bir tesise dönüştürülmesi konusunda bir karar alarak bunu açıkladık. Bunu gerçekleştiremememizin nedeni o zamanki muhalefet partisi ile bir anlaşmaya varılamamasıdır.

31.1.1951 tarihinde başbakanla anlaşmaya varılmış ve daha önce hazırlanan tesis projesi kendisine teslim edilmiştir. Uzun bir gecikmeden sonra karşıt bir proje geldi. Bunun üzerine 20.6.1951 tarihinde yeni bir proje teslim ettik. Bu proje hazırlıklarından sonra önümüzdeki tasarı birden ortaya çıkmıştır. Bu yasa önerisi hükümet ile Halkevleri konusunda olumlu bir anlaşmaya varılamayacağını gösteriyor. Bizim projelerimizin esası Halkevlerinin çalışmalarını sürdürmesiydi. Biz tesis düşüncesini temel alırken iktidar kapatma hazırlıklarını sürdürüyormuş. Böylesine önemli bir konunun anlaşma ile yasal bir çözüme bağlanması yerine müsadere yoluna gidilmesinin yaratacağı sıkıntıları ülkemiz uzun yıllar çekecektir. Türk ocakları binalarının Halkevlerine devredilmesi yetkili temsilcilerin huzurunda usulüne uygun bir biçimde yapılmıştır.

Halk Partisi Türk Ocakları ile her zaman yakından ilgilenmiş ve bu kuruluşların istekleri ile gereksinmelerini karşılamıştır. Başlangıçta Türk ocaklarının her isteği karşılanmıştır. Sonradan devrimler dönemine geçilince Türk Ocakları yetersiz kaldılar ve bunun üzerine, ulusal kültür ve devrimler üzerine yeni bir örgütlenme arayışı gündeme gelince Halkevlerinin kuruluşuna gidildi. Türk Ocaklarının kapanmasına Atatürk, Türk Ocağı yöneticileri ile beraber ve onların görüşlerini alarak karar verdi. Türk Ocaklarının gaspı söz konusu değildir. Türk Ocaklarının yöneticilerinin kendileri bu ocakların kapanmasını istemişlerdir. Yasada kullanılan cebir ifadesi ile Atatürk'e yöneltilen suçlamayı kabul etmiyoruz. Ortada bir suç varsa zamanın başbakanı olarak benimdir. Atatürk'e böyle bir suçlama yöneltilemez. Ülkenin büyük kültür gereksinmesini karşılayan

bu yirmi yıllık kuruluşlar kapatılmak istenmektedir. Halkevlerinden yetişen sanatçıların ve aydınların sayıları sınırsızdı.

Toplu yaşama uzak olan ülkemizde kadın erkek katılımı ile sosyal amaçlı toplanma geleneğini Halkevleri getirmiştir. Devrimleri halka anlatmak ve korumak görevi Halkevlerine verilmişti. Halkevleri salonlarından siyasal partiler eşit olarak yararlanabiliyorlardı. Yaptıkları hizmetler düşünülürse Halkevlerinin kapatılması büyük bir yıkımdır. Halkevlerinin bağımsız bir tesise dönüştürmek yerine bakanlar kurulunun emrine bağlanması bu kuruluşun binalarının iktidar partisinin istekleri doğrultusunda kullanıma açılmasını sağlayabilmek içindir. Halk partisine bağış yolu ile yapılan işlemler haksız ise varolan yasalara göre bu temizlenebilir. Suçlamaların adalet yolu ile doğal olarak çözümüne gidilmemesi, bu yasa önerisinin adalet ile ilgisi olmadığını göstermektedir. Yolsuzlukları mahkemede kanıtlayabilmek açısından iktidarın en küçük bir umudu olsa idi, anayasa ve hukukun genel ilkelerini çiğneyecek yerde adalet yolunu seçmesi daha doğal olurdu. Böyle bir yasa önerisinin adaletle ilgisi vardır denemez. Halkevleri ödeneklerinin amacı dışı kullanıldığı savı kanıtlanmadıkça bir uydurma olmanın ötesine gidemez.

Bir devlette var olan yasaların iktidar değişimi ile geçersiz kılınması, hukuk dışı bir yolun açılmasıdır. Baskı rejimlerindeki yasalar bile sonradan geçerli sayarlar. Devlet değişikliklerinde de eski yasalar hukuk boşluğu yaratmamak için geçerli sayılırlar. Osmanlı İmparatorluğu'nun yasaları bugün bile eski topraklarında kurulan yeni devletlerde geçerlidir. Halkevlerinin bugün 200 milyon lira değerindeki binalarına el konulmaktadır. Tarihte müsadereye giden siyasal güçlerin hepsi mahkemelerden kaçınmışlardır. Bütün bu işlemler, anayasanın ihlali anlamındadır. İktidar partisi, muhalefet partisini anayasa güvencesinden uzaklaştırmaktadır. Hareket hem usul hem de esas açısından anayasanın ihlalidir. Hepimizin görevi büyük ulusumuzun asil özelliklerine uygun hareket etmektir"⁶⁰².

Konuşmalardan da anlaşılacağı üzere İsmet İnönü Halkevlerinin kapatılışına karşı çıkmış, Halkevlerini kapatmak isteyen İktidar partisindikileri sert bir dille eleştirerek anayasaya uygun davranmamakla ve kendilerinden önce yapılan çalışmalarını yıkıp, yok saymakla suçlamıştır. Halkevlerinde yolsuzluk yapıldığını iddia eden DP milletvekillerine eleştiride bulunarak bunun kanıtlanmasını ve hukuki yollara başvurularak halledilmesini istemiştir. İsmet İnönü, Halkevlerinin kültür kurumu olduğunu anlatmaya çalışarak bir intikam uğruna bu evlerin kapatılmasının tarihi bir hata olduğunu belirtmiştir. İ. İnönü'den sonra Bütçe Komisyonu adına söz alan DP İzmir milletvekili Behzat Bilgin, İnönü'nün konuşmasını eleştirerek CHP'nin Halkevleri konusunda kendi çıkardığı kanunlara bile riayet etmediğini iddia ederek 1935 senesinde 1950 senesine kadar bütçeye Halkevleri için konulan yıllık ödeneğin miktarını belirtmiştir. Buna göre;

1935 yılında 96 bin lira
1936 yılında 479 bin 880 lira
1937 yılında 479 bin 880 lira

⁶⁰² İsmet İnönü'nün konuşmaları için bkz. *T.B.M.M. Tutanak Dergisi*, 06.08.1951, Oturum 1, s. 583-584; ayrıca bkz. ÇEÇEN, s. 247-250.

1938 yılında 479 bin 880 lira
 1939 yılında 741 bin lira
 1940 yılında 1 milyon 250 bin lira
 1941 yılında 1 milyon 250 bin lira
 1942 yılında 1 milyon 400 bin lira
 1943 yılında 1 milyon 600 bin lira
 1944 yılında 2 milyon 800 bin lira
 1945 yılında 2 milyon 047 bin lira
 1946 yılında 3 milyon 900 bin lira
 1947 yılında 1 milyon 950 bin lira
 1948 yılında 1 milyon 950 bin lira
 1949 yılında 1 milyon 950 bin lira
 1950 yılında 1 milyon 250 bin lira

olmak üzere 23 milyon 624 bin liradır. Behzat Bilgin'in bildirdiğine göre bu ödeneğin yarısının II. Dünya Savaşı öncesine ait olması nedeniyle paranın değerinin beş misli arttığı göz önünde bulundurularak ödeneğin 06.08.1951 tarihi itibarıyla 48 milyon 330 bin lira ettiğini ifade etmiştir. Ayrıca Sayıştaya, ödeneği CHP'nin hesabına nasıl vize ettiklerini sorduğunda cevap alamadığını belirtmiştir⁶⁰³. B. Bilgin'den sonra Anayasa Komisyonu adına komisyon sözcüsü Zonguldak Milletvekili Yunus Muammer Alakant, CHP'nin üzerine aldığı mallarla bu günkü saltanatını devam ettiremeyeceğini ifade ederek bu haksız tasarrufların millete geri iade edileceğini belirtmiş DP'nin bu vazifeyi ifa edeceğini bildirmiştir⁶⁰⁴.

M. Alakant'tan sonra Trabzon milletvekili Faik Ahmet Barutçu söz almış ve özetle şunları ifade etmiştir; Halkevlerinin topluma yararlı olmak için kurulmuş olmaları nedeniyle çok partili hayata girdikten sonra da bugünün şartlarına uyum sağlamaları gerekmektedir. CHP'nin kararı da budur. Partiler arası bir konuşma ile ve bir anlaşma yolu ile Halkevlerinin bu durumu halledilebilir. Anayasa komisyonu bu işi halletmek için iki taraf arasında görüşme yapılması kararı için zaman tayin etmiştir.

14-15 Aralık 1950 tarihlerinde iki gün sayın Menderes ile temas ettim. Birincisinde Menderes'in yardımcıları da vardı. İkinci görüşmemiz yalnız kendisi ile oldu ve aramızda bir anlaşmaya vardık. Vardığımız karar şu oldu: Halkevleri Atatürk'ün bir yadigarı olarak muhafaza edilecek ve bir tesis haline getirilerek gayeleri ve mesailerini yeni devrin icabına uygun bir şekilde tespit edilecektir. Halkevi ve Halkodası olarak inşa edilmiş olan bütün gayrimenkullar ile tüzel kişiliklerden Halkevi olarak kullanılmak üzere devir edilen binalar bu tesise dahil olacak. Bütün bu ihtilaflı

⁶⁰³ Geniş bilgi için bkz. *T.B.M.M. Tutanak Dergisi*, 06.08.1951, Oturum 1, s. 585-590.

mevzular da bir bütün olarak halledilmiş olacaktır⁶⁰⁵. Konuşmalardan anlaşılacağı Halkevleri konusu CHP ile DP arasında soğuk rüzgarların esmesine neden olmuştur.

Bütün bu tartışmalardan sonra yukarıda da belirttiğimiz üzere Halkevleri 11 Ağustos 1951 tarihinde resmi gazetede yayınlanan 5830 sayılı yasa ile kapatılmıştır. Bu yasa çıktıktan sonra bütün Halkevleri, Halk Partisi binaları ile Halkevlerinin diğer mal varlığına devlet tarafından el konulmuştur. Halkevlerinin içindeki eşyayı belirlemek üzere her bölgede mülki bir amirin başkanlığında Tefrik Komisyonları kurulmuş, her Halkevi için ayrı bir eşya listesi hazırlanmıştır. Kitaplar Milli Eğitim Bakanlığının kitaplıklarına devredilmiştir. Diğer eşya ve müzelik eserler ise Milli Emlak müdürlüğünün yönetimine bırakılmıştır.

Sahne, müzik ve spor malzemeleri için Milli Eğitim Bakanlığında görüş alınması kararlaştırılmıştır. Diğer demirbaş eşyalar ise, devlet daireleri, hastaneler ve okullara devredilecektir. Fazla ve lazım olmayan eşyalar için ise satış kararı alınmıştır. Arsalar resmi daire yapımına elverişli değil ise satılacaktır. Kiradaki gayri menkuller ise devlet hizmetlerine elverişli değil ise satılması gerçekleştirilecektir. Hizmet için gerekli görülmeyen binalar gelir elde etmek amacıyla kiraya verilecektir⁶⁰⁶. Bu tarihlerde Afyon Halkevinin binası da hazineye devredilmiştir⁶⁰⁷.

Ülke çapında 1950 yılında Halkevlerinin sayısı 478 ve Halkodalarının sayısı 4332'dir. 11 Ağustos 1951 tarihinde resmi gazetede yayınlanan 5830 sayılı yasa ile Halkevleri, 19 yıl 5 ay ve 19 günlük hizmetten sonra kapatılmıştır. Giritlioğlu'nun ifade ettiğine göre 4000 kusur kütüphane ve halk için toplanma, tedavi, eğitim salonları kendi kaderine terk edilmiştir. Bu kanun gereğince hazineye intikal eden binaların ve binaların içinde bulunan eşyaların değerleri 1951 tarihindeki fiyatına göre 100 milyon lira olarak hesap edilmiştir. Bu paranın 48 milyonu devlet, belediye, özel idare ve köy bütçelerinden yapılan yardımlarla temin edilmiş, 52 milyon lirası ise vatandaşların ve CHP'lilerin, Halkevlerinin kurulması amacıyla yaptıkları nakdi ve aynı yardım karşılığı sağlanmıştır⁶⁰⁸.

⁶⁰⁴ *T.B.M.M. Tutanak Dergisi*, 06.08.1951, Oturum 1, s. 589-590.

⁶⁰⁵ Ayrıntı için bkz. *T.B.M.M. Tutanak Dergisi*, 06.08.1951, Oturum 1, s. 594-603.

⁶⁰⁶ ÇEÇEN, s. 252-254.

⁶⁰⁷ Bu bina uzun süre defterdarlık binası olarak kullanılmıştır. 1993 yılında AKÜ Rektörlüğüne devredilmiş, şu an ise yine AKÜ Rektörlüğüne bağlı Rıza Çerçel Kültür Merkezi olarak halka hizmet vermektedir. İ. KÜÇÜKKURT ile 18.05.2004 tarihinde yapılan mülakat (Fotoğraf için Bkz. Ek-1).

⁶⁰⁸ GİRİTLİOĞLU, s. 291.

Halkevleri, CHP'nin kolu olarak faaliyet göstermiş, bağımsız bir kurum olarak değil partinin kültür politikasının bir uygulayıcısı olarak faaliyetlerini sürdürmüştür. CHP'nin prensiplerini halka anlatan yarı siyasi bir merkez halinde çalışmış, bu şekilde Halkevleri, CHP'nin özünü ve varlığını bütün vatandaşlara anlatan siyasi bir okul özelliğini de taşımıştır. Fakat bunun yanında unutmamak gerekir ki Halkevlerinin kapısı bütün vatandaşlara açık tutulmuştur⁶⁰⁹.

DP'nin Halkevlerini kapatma kararı alması kendi siyasi amaçları için de uygun düşmekte idi. Zira Halkevleri bir kültür ve eğitim yeri olarak CHP'nin bir yan kuruluşu gibi faaliyet göstermekte idi. DP'nin de bu kurumlar vasıtasıyla CHP'nin manevi bir itibar kazanmasını istemediğinden dolayı kapatma kararı aldığı düşünülebilir. Ayrıca DP, Halkevlerini kapatmakla CHP'nin faaliyetlerini ve imkanlarını kısıtlamış olacaktı⁶¹⁰.

Halkevlerinin faaliyetleri Türk halkının geçirdiği evreleri özellikleriyle beraber yansıtmaktadır. Kuruluşundan kapanışına kadar ve daha sonra tekrar açılma çalışmalarıyla Türkiye'nin geçirmiş olduğu siyasi evreleri bütünüyle yansıtmaktadır. Halkevleri Atatürk'ün ilerici bir girişimidir. M. Kemal Atatürk ileri görüşlülüğünün bir sonucu olarak yeni gelişmeye ve ilerlemeye başlayan bir toplumun kalkınmasını Halkevleri yöntemiyle sağlamaya çalışmıştır. Bu çalışmalar yapılırken gönüllülük esas alınmıştır. Milli Mücadele döneminde kazanılan önemli zaferlerin ardından Cumhuriyetin kurulmasıyla daha büyük bir zaferin kazanılması gerekmiştir. Zira toplumun eğitim ve kültür alanında gelişmesini sağlamak kazanılacak en büyük zafer olduğunu söylemek yanlış olmaz⁶¹¹.

Halkevleri, 1932 yılından 1951 yılına kadar geçen süre içerisinde, sanat, kültür etkinlikleriyle Türkiye'de toplumsal gelişmenin en önemli unsurlarından biri olmaya çalışmıştır. İl ve ilçelerde kurulan kitaplıklar, folklor çalışmalarıyla Anadolu'nun zengin kültürünü ortaya çıkarmak gibi çalışmalarla sosyal alandaki gelişmelere öncülük etmeğe çalıştığını görülmektedir⁶¹². Halkevleri kültürel, sosyal ve ekonomik bakımdan kısa zaman içerisinde önemli mesafeler kat etmiştir. Bütün Türk aydınları Halkevlerinde

⁶⁰⁹ GİRİTLİOĞLU, s. 291-292.

⁶¹⁰ GİRİTLİOĞLU, s. 293.

⁶¹¹ Anıl ÇEÇEN, "Atatürkçülük ve Halkevleri", *Atatürk ve Halkevleri Atatürkçü Düşünce Üzerine Denemeler*, Halkevleri Atatürk Enstitüsü Yardımcı Yay., No.5, TTK Basımevi., Ankara, 1974, s. 229-232.

⁶¹² ÖLÇEN, s. 10.

halkı eğitmek için çaba göstermişlerdir. Halkevleri bir anlamda köylü ile aydını birbirine yakınlaştırmıştır.

Halkevleri faaliyetleri bakımından birçok kola ayrılmıştır. Bu nedenle her vatandaş kendi kabiliyet ve ilgisine uygun bir faaliyetle ilgilenme imkanına sahip olmuştur. Bu bağlamda Halkevleri, CHP rehberliğinde, vatani siyasi, sosyal ve ekonomik açıdan derin ve sağlam temeller üzerine yükseltmeyi amaç edinmiştir⁶¹³.

II) HALKEVLERİNİN BİR SÜRE SONRA YENİDEN AÇILMASI

Yukarıda değindiğimiz üzere Halkevleri faaliyetlerine devam ederken 8 Ağustos 1951 tarihinde çalışmaları sona erdirilmiştir. Esasen Afyon Halkevinin çalışmalarının 1948 yılından itibaren iyice azaldığı, Halkevinin yayın organı olan Taşpınar dergisinin eskiye göre düzensiz ve baskı olarak daha az kaliteli çıktığı, yıllık veya aylık faaliyet rapor özetlerinin dergide çok az yer aldığı görülmektedir. Çok partili hayatın getirdiği değişikliklere paralel olarak Afyon Halkevinin faaliyetleri de diğer Halkevleri gibi durmuştur ve bu tarihte kapanmıştır.

Halkevleri ilk kapatılışından sonra uzun bir dönem faaliyet göstermemiştir. Fakat 27 Mayıs 1960 ihtilalinden sonra Atatürk felsefesinin yeniden canlandırılmak istenmesi nedeniyle, Halkevleri tekrar oluşturulma sürecine girmiştir. Bu dönemde kurulan “Türk Kültür Derneği”nde eski Halkevciler toplanmış ve ilk dönem Halkevleri gibi faaliyet yürütebilmek için yoğun çaba harcamışlardır. Bu sırada var olan “Türk Devrim Ocakları” ile ilişki kurularak bazı üyelerin “Türk Kültür Derneği”nde çalışmaları sağlanmıştır. Derneğin ismi üzerindeki tartışmalardan sonra 21 Nisan 1963 tarihinde yapılan kurultayda “Türk Kültür Derneği”nin adı “Halkevi” olarak değiştirilmiştir⁶¹⁴. Bu teşebbüsün başlıca önderliğini Edirne Senatörü Tahsin Banguoğlu ve şair Behçet Kemal Çağlar yapmışlardır⁶¹⁵. Böylece Halkevleri ikinci dönem çalışmalarına başlamış oldu.

Halkevleri ikinci dönemde yeniden açılırken bir tüzük yayınlamıştır. Halkevleri tüzüğünde, ilk olarak Halkevleri adında bir dernek kurulduğu, derneğin merkezinin Ankara olduğu ve Halkevleri ve Halkodaları adı altında dallar ve kollar açabileceği ifade edilmiştir. Derneğin tüzel kişi olarak siyasetle uğraşmayacağı ve hiçbir

⁶¹³ CHF Halkevleri Talimatnamesi, 1932, s. 1.

⁶¹⁴ Bu konuda geniş bilgi için bkz. ÇEÇEN, *Halkevleri*, s. 259-263.

⁶¹⁵ GİRİTLİOĞLU, s. 294.

siyasi partiye bağlanmayacağı ifade edilmiştir. Üçüncü olarak Halkevlerinin amaçları belirtilerek Halkevlerinin Atatürk ilkelerinin ışığı altında Türk kültürüne ve sanatına hizmet edeceği, Halkevlerinin çalışmalarında milli kurtuluşu sağlamış olan “*Cumhuriyetçilik, Ulusal Bağımsızlık, Çağdaş Uygarlık, Milliyetçilik, Laiklik, Halkçılık ve Devrimciliğin vazgeçilmez temel ilkeler*” olduğu vurgulanmıştır⁶¹⁶.

Ayrıca Halkevlerinin halk ile aydınları kaynaştırarak yaratıcı bir kültür hareketi uyandırmaya, geliştirmeye çalışacağı, Türk yurdunun ve tarihinin derinliğindeki uygarlığı gün ışığına çıkartmak bu yolda tarihsel ve çağdaş sanat ve kültür değerlerini işleyerek ulusça ortak bir kültür ve sanat yaratmak bunların halktan alıp halka vermek Halkevlerinin ana görevi olarak belirlenmiştir. Halkevleri Türk ulusunun yaratacağı yeni uygarlığın demokratik temelini düşünce özgürlüğü, hoşgörü ve halk sevgisi olduğuna inanarak bu ülküyü gerçekleştirmek yolunda Atatürk’ün kurduğu Halkevlerinin ruh ve heyecanından güç, çalışmalarından hız alacağı ve Halkevlerinin her üyesinin Atatürk devrim ve ilkelerinin savaşığını yapıp ülkücülüğünü ve sorumluluğunu taşıyacağı ifade edilmiştir⁶¹⁷.

Halkevleri derneği tüzüğüne baktığımızda ikinci madde dikkatimizi çekmektedir. Dernek siyasetle uğraşmaz ve hiçbir siyasi partiye bağlanmaz ibaresi ile 1932-1951 yılları arasında faaliyet gösteren Halkevleri talimatnamesinden farklılık göstermektedir. Zira ilk dönemde Halkevleri CHP’nin yan kuruluşu olarak faaliyet göstermiştir.

Bir diğer maddede Halkevlerinin çalışma kolları ve amaçları ifade edilmiştir. İlk çalışma kolu olarak Toplumsal İlişkiler, Halk Eğitimi ve Köycülük Kolu oluşturulmuş ve amaçları; Atatürk devrimlerinin ve ilkelerinin halka yayılması ve halka mal edilmesi için yayınlar, sergiler, açık oturumlar ve günler düzenler. Halk için okuma yazma, çeşitli el sanatlarını, nakış dikiş, halıcılık, marangozluk, meyvecilik, arıcılık vs. gibi yararlı öğretici kurslar açar, bunların ürünlerini sergiler ve değerlendirir. Çevrede içine; sergi, tiyatro, karagöz, kukla orta oyunu, günler vs. gibi kültür hareketlerini alan bir kültür panayırı kurmaya çalışır. Çevrede gelenek haline gelmiş olan panayırlara kültür yönünden katılır, köy gezileri, köy araştırmaları yaparak öğretmenler, muhtar, köylü kadın ve erkeklerden köylerle bağ kurar. Gösteri, kitaplık, halk oyun ve türkü

⁶¹⁶ *Halkevleri Tüzüğü ve Yönetmeliği*, 12.4.1961 gün ve 5/1066 Sayılı Kararname, TTK Yay., Ankara, 1977, s. 6-7.

⁶¹⁷ *Halkevleri Tüzüğü ve Yönetmeliği*, 1961, s. 7-8; *Taşpınar*, C. I, S. 1, Ağustos 1963, s. 29.

takımları, doktor, ebe, veteriner vs. gibi sosyal yardımlarla köy hayatına ışık ve kültür götürür şeklinde belirtilmiştir⁶¹⁸.

Halkevinin Kitaplık ve Yayın Kolunun amaçları ise şu şekilde ifade edilmiştir; Kitaplık ve Yayın Kolu Atatürk ilkeleri üzerine sanat ve kültür yayınları yapar, her dalda ve kolda Halkevleri ve Halkodaları bir Atatürk kitaplığı köşesi kurmaya çalışır, köylerde halk kitaplıkları kurar, kitap okuma ve tanıtma geceleri düzenler, dergilerle ve kitaplarla amacına uygun yayınlar yapar, çevresinin turistik değerlerini ve yerlerini tanıttak yayınlar yapar⁶¹⁹. Burada dikkat edilecek önemli bir ayrıntı olarak daha önceki dönemde kurulan Halkevlerinden farklı olarak turizmin önemi anlaşılmış ve turistik değerler ile ilgili çalışmaların yapılması vurgulanmıştır. Bu şekilde Halkevlerinin günün koşullarına ve gelişen değerlere göre düzenlenmeye çalışılmıştır.

Halkevinin Dil-Tarih ve Edebiyat Kolu, Atatürk devrimleri ve ilkeleri üzerinde incelemeler yapar ve bu alandaki sanat çalışmalarını değerlendirir. Türk ve dünya edebiyatının tanıtılmasına, düşünce özgürlüğü ve hoşgörü havası içerisinde düşüncelerin tartışılması ve açıklanması, çevrede edebiyat çalışmalarının ve düşünce hayatının, Türk tarih ve dilinin gelişmesine, tanıtılmasına öncülük eder, açıkturumlar ve günler düzenler.

Dil-Tarih ve Edebiyat Şubesinin önceki dönemlerden farklı olarak düşünce özgürlüğünün gelişmesine yardımcı olma amacı ilgi çekicidir. Zira Halkevlerinin önceki dönem çalışmaları tamamen tek parti döneminin bir ürünüyken, şimdi herhangi bir siyasi partiye bağlı olmayan Halkevleri tüzüğünde düşünce özgürlüğünü halka yayma amacı özellikle vurgulanmış ve bu görev dil, edebiyat ve tarih kolunun en önemli görevleri arasında yer almıştır.

Bu dönemde ad olarak yeni kurulan bir kol da Plastik Sanatlar Koludur. Resim, heykel, el işleri ve mimari alanlarda halkın bilgisi ve görgüsünü artıracak çalışmalar düzenlemek, bu alanda sergiler, kurslar açmak, oturumlar yapmak, eski tarihsel eserlerin ve Türk evlerinin fotoğraflarını ve mimari şemalarını belirlemeye çalışmak, bu konuda yayınlar yapmak, halk el sanatlarını teşvik etmek, incelemek, sergiler yapmak ve bu çabaları değerlendirmek kolun görevleridir. Bu kolun çalışmalarının önceki dönem çalışmalarıyla hemen hemen aynı olduğunu görmek mümkündür.

⁶¹⁸ *Halkevleri Tüzüğü ve Yönetmeliği*, 1961, s. 8

⁶¹⁹ *Halkevleri Tüzüğü ve Yönetmeliği*, 1961, s. 8-9.

Yine diğerk bir kol olan Müzik Kolu ise çevrede batılı anlamda çok sesli müziğin yayılmasına, tanınmasına ve ortak bir zevk haline getirilmesine çalışır, bunun için bir yandan konserler, diğerk yandan da eğitici toplantılar düzenler, yayınlar yapar. Bu çalışmaların yanında halk türkülerinin derlenmesi ve koro, saz ekibi ve bandolar oluşturur. Bu şubenin amaçlarının ve faaliyetlerinin önceki dönemlerle aynı olduğunu söyleyebiliriz.

Diğerk bir kol olarak faaliyet gösteren Gösteri (tiyatro, bale, film, opera) Kolu ise tiyatro sevgisini çevreye yayabilecek amatör tiyatrolar kurmayı amaçlamıştır. Bu kol oyuncu ve seyircinin tiyatro bilgisini artırmak için yayınlar, açık oturumlar, konuşmalar, kurslar ve yarışmalar düzenler. Bunun yanında kurduğu tiyatro aracılığıyla seyircinin beğenisini yükseltecek, onu tiyatro yoluyla eğitecek, yerli ve yabancı yazarların oyunlarını halka sunarak, bu oyunları kasaba ve köylere ulaştırmaya çalışır. Karagöz, kukla, orta oyunu, köy meydan oyunları gibi eski halk gösterilerini derler, toplar değerlendirir ve gerektiği zaman yenileştirerek oynar. Opera ve balenin tanınmasına ve sevilmesine çalışır. Buradan da anlaşılacağı gibi bu kolda, hem kendi kültürümüze ait eserler toplanıp incelenirken, aynı zamanda batılılaşmanın bir ifadesi olarak görülen opera ve bale gibi sanatlar da tanıtılmaya ve sevdirmeye çalışılmıştır⁶²⁰.

Halkevleri Derneği Tüzüğünde belirtilen diğerk bir kol ise Folklor Koludur. Bu kolun amaçları ise, çevredeki bilmece, masal, atasözleri, deyimler, halk konuşma ve deyişleri, destanlar, halk hikayeleri gibi edebi folklor değerlerini derleyip değerlendirmek ve bunların yayılması ile günlük yaşamda halk eğitimine yardımcı olmasına, masal geceleri, destan geceleri, halk kitapları yazılması ve yayınlanması için çalışır, çevrenin halk oyunlarını ve türkülerini derleyerek, bu oyunların yayılması için öğrenci kursları açar ve bu oyunları güncelleştirmek için çalışmalar yapmaktadır⁶²¹.

Halkevi tüzüğünün beşinci maddesinde kolların sayısı, örgütlenme yapısı ve yönetimi hakkında açıklamalar yapılmıştır. Halkla ilişkiler, halk eğitimi ve köycülük kolu bulunması zorunlu kollardandır. Kolların kendi içerisinde kollara ayrılabilceği, kolların kol yürütme kurallarınca yönetileceği belirtilmiştir. Halkevleri tüzüğünün altıncı maddesinde Halkevlerine üye olma koşulları ve nitelikleri açıklanmıştır⁶²².

⁶²⁰ *Halkevleri Tüzüğü ve Yönetmeliği*, 1961, s. 10.

⁶²¹ *Halkevleri Tüzüğü ve Yönetmeliği*, 1961, s. 11; *Taşpınar*, C. I, S. 1, Ağustos 1963, s. 29-31.

⁶²² *Halkevleri Tüzüğü ve Yönetmeliği*, 1961, s. 11.

Halkevlerinin tekrar kurulmasıyla, Halkevlerinin toplumsal kalkınmadaki rolleri üzerine çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Örneğin Turan Oğuzkan, Halkevleri ile ilgili olarak yapılan bir sempozyumda, Halkevi kollarının genelde hümanist çalışmalara yönelmiş olduğunu, yani müzik, spor ve edebiyat gibi, fakat bunların yanında toplumsal kalkınma ve insan gücü ihtiyacının karşılanması için bu kolların yanında Fen ve Teknoloji Kolunun niçin olmadığını sorgulamıştır. Bu kolun kurulmasıyla gençlere küçük yaşta fen ve teknoloji sevgisini, ilgisini aşlamak suretiyle ülkenin ekonomik ölçüde de geliştirilebileceğini ifade etmiştir⁶²³. Bu çalışmalarla Halkevlerinin günün koşullarına nasıl uyması gerektiği ve topluma neler kazandırabileceği üzerinde fikirler ifade edilmiştir. Fakat Halkevlerinin ellerindeki imkanların oldukça sınırlı olması nedeniyle eski varlıklarını ve faaliyetlerini devam ettirmeleri pek mümkün olmamıştır.

II) AFYON HALKEVİNİN YENİDEN AÇILMASI VE İKİNCİ DÖNEM FAALİYETLERİ

Yaşanan gelişmeler Afyon Halkevini de olumsuz yönde etkilemiş, haliyle Halkevlerinin eski çalışmaları yapılamaz duruma gelmiştir. Afyon Halkevini kapalı bulunduğu süreç içerisinde özellikle 1962 yılında Halkevlerinin gerekliliği üzerine dergilerde ve yerel gazetelerde yazılar çıkmıştır. Örneğin, Sami N. Özerdim, “Türk Kültür Derneği”nin yayın organı olan “Dernek” dergisinin 6. sayısında “Halkevleri” başlıklı yazısında halk eğitimi meselesinin en verimli çözüm yolunun Halkevleri olduğunu vurgulayarak, Halkevlerinin eski dönem çalışmalarını ve yararlarını anlatmıştır. Bu yazı Afyon’da, Gençliğin Sesi isimli yerel gazetede de yayınlanmıştır⁶²⁴.

Ülkedeki gelişmelere paralel olarak Afyon Halkevini faaliyete geçmesi için çalışmalar yapılmış ve ikinci dönem ilk genel kurul toplantısı 20 Ekim 1963 yılında Vali Şevket Güres’in de katılımıyla gerçekleşmiştir. Vali, yeni yönetim kurulunu destekleyerek kendilerine her türlü konularda yardımcı olacağını ve Afyon Halkevinden önemli hizmetler beklediğini ifade etmiştir. Genel kurul toplantısında Milli Eğitim Müdürü A. Naci Kahraman da bulunmuştur. Milli Eğitim Müdürü, halk eğitimi ve eğitim araçları ile il çevresinde de Taşpınar’ın yardımıyla bütün öğretmenlerle bağ

⁶²³ Turan OĞUZKAN, “Kalkınma Hamlemizde İnsan Gücü Eğitimi ve Halkevlerinin Bu Alandaki Görevi”, *Toplum Kalkınması Hamlemizde Halkevleri Semineri*, II. Oturum, 10-11 Aralık 1966, s. 25.

⁶²⁴ Süleyman ÇALIŞKAN, *Gençliğin Sesi*, S. 2067, 4 Mayıs 1962, Cuma.

kurulmasına yardım edeceğini ifade etmiştir. Kurulda Halkevi programının başarılı bir şekilde uygulanacağı ifade edilmiştir⁶²⁵.

Bu kurulda Hüseyin Şenşaştımoğlu Halkevi başkanlığına getirilmiş aynı zamanda Taşpınar'ın sorumlu yönetmeni ve kitaplık ve yayın kolu başkanı olmuştur. Ayrıca Kadir Aytekin genel yönetim kurulu üyeliğine, Ahmet Biner ise Halkevi yazmanlığı ve Dil Tarih Edebiyat Kolunun görevlerini üstlenmiştir. Arslan Yakut da Halkevi yönetim kurulu muhasip üyeliği ve Gösteri Kolu başkanlığına, İbrahim Mete Özpınar ise Halkevi yönetim kurulu üyesi ve Halkevi veznedarlık görevine seçilmişlerdir⁶²⁶.

Afyon Halkevi ikinci kez açılmasından kısa bir süre sonra faaliyetlerine başlamıştır. Örneğin, 25 Ocak 1964 tarihinde “Türk Saz Şairlerini anma günü” düzenlenmiştir. Bu programda elli saz şairinin seçme eserleri, türkü, milli oyunlar sergilenmiştir. Halkevleri bayramı nedeniyle sunulan programa halkın yoğun ilgisinin olduğu görülmüştür. “Karaların Mehmet” adlı piyes 14-15-16-17 Mart tarihleri arasında halka sunulmuştur. 18 Mart tarihinde söz, şiir, kahramanlık türküleri ve oyunlarından oluşan bir “Kahramanlık Günü” düzenlenmiştir. Bu çalışmaların yanında Afyon Halkevinde anma programlarının düzenlendiğini görmekteyiz. Ali Çetinkaya'nın onbeşinci ölüm yıldönümü, Hüseyin Sümer'in yedinci ve Bekir Gümüş'ün birinci ölüm yıldönümleri nedeniyle bir anma programı hazırlanmıştır⁶²⁷.

Bu dönemde Afyon Halkevinin faaliyetlerinin yoğunlaştığı alanların birisi de tiyatro çalışmalarıdır. Devlet Malzeme Ofisi Bölge Müdürü olan Arslan Yakut'un çalıştırmasıyla tiyatro ekibi çıkarılmış, haftanın iki üç günü gösteri düzenlenmiştir. “*Ocak, Soruşturma, Karaların Mehmet, Duvarların Ötesi ve J. Paul Sarter'in Mezarsız Ölüler, Çiftçinin Sesiyle*” gibi eserler sahnelenmiştir. Bu şekilde Afyon'da tiyatro alanında bir alt yapı oluşturulmuştur. Mesela bu tiyatro çalışmalarında görev alan Hayrettin Özkılıç ve İbrahim Eryılmaz daha sonraki dönemlerde kendi tiyatrolarını oluşturmuşlardır. Halkevinde oynanacak tiyatro oyunlarını seçenler Münevver Akdeniz ve Recep Yaşayacak'tır. Bu oyunları hazırlayanlar ise Arslan Yakut ve Fransızca öğretmeni Nazmi Kal'dır⁶²⁸.

⁶²⁵ Taşpınar, C. I, S. 3, Ekim 1963, s. 30-32.

⁶²⁶ Taşpınar, C. I, S. 3, Ekim 1963, s. 30-32.

⁶²⁷ Taşpınar, C. I, S. 8, Mart 1964.

⁶²⁸ H. ŞENŞAŞTIMOĞLU ile 18.05.2004 tarihinde yapılan mülakat.

Tiyatro çalışmalarında dikkat çeken en önemli nokta piyeslerin başarısız olduğu noktaları eleştiren yazıların Taşpınar'da yayınlanmaya başlamasıdır. Örneğin "Pusuda" piyesi bu yıllarda da oynanmış ve Afyon Halkevi yönetim kurulu üyesi Suat Muratlı, "Pusuda" adlı oyunu eleştirirken şu ifadeleri kullanmıştır. "*Oyunları sahneye koyuşta bir zorlama sezinledim... çok dağılmıktı*"⁶²⁹. Müzik kolu ise en çok caz alanında kendini geliştirmiştir. Sinemalardan önce caz ekibi gösterilerde bulunmuştur. Türk halk müziği alanında da çalışmalar olmakla beraber H. Şenşaştımoğlu'na göre fazla bir başarı elde edilememiştir. Ayrıca Abdülbaki Gölpınarlı'nın görüşleri doğrultusunda "Mevlana Anma Geceleri" de düzenlenmiştir⁶³⁰.

Yine Afyon Halkevi, 1964 yılı içerisinde cezaevinde çeşitli çalışmalar planlamıştır. Adalet Bakanlığının, Halkevleri ile giriştiği işbirliği sonucunda Afyon Halkevi, cezaevinde okuma yazma kursları açacak, folklor temsil gösterilerinde bulunacak, mahkumların sportif çalışmalar yapmalarına imkan sağlanacak, hediyelik eşya yapımı ve bu eşyaların değerlendirilmesi üzerinde durulacak, planlı bir konferans serisi düzenlenecek ve bu konferanslar dini ve toplumsal olarak iki bölümde toplanacak, mahkumlar arasından folklor ile Kurtuluş Savaşı anıları derlenecektir. Bu çalışmalara Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından desteklenecektir. Cezaevinde ilk konferans 26 Haziran'da verilecek 27 Haziran tarihinde folklor derneği ile Halkevi bir gösteri programı düzenleyecektir⁶³¹.

Ayrıca Halkevleri Genel Başkanı Tahsin Banguoğlu 9 Nisan 1964 tarihinde Afyon Halkevini ziyaret etmiştir. Ziyareti sırasında Halkevinde bir konuşma yapan Banguoğlu konuşmasında; genel merkezin çalışmalarından, diğer Halkevlerinde edindiği izlenimlerden bahsetmiş ve Afyon Halkevi hakkında çeşitli sorular yöneltmiştir. Halkevlerine yardımların artacağı, Amerika'nın çok sayıda kitap hediye ettiğini, bu kitapların ilk önce doğuya gönderileceğini belirtmiştir. Bu ziyaret sırasında Afyon Halkevi'nin yaptığı masrafların 4770,65 lira olduğu ve masrafın çok olduğu, genel başkana iletilmiştir⁶³².

Halkevinin 1964 yılı yıllık genel toplantısı 4 Ekim 1964 tarihinde halk eğitim merkezi salonunda yapılmıştır. Yapılan seçimlerde yönetim kuruluna yine Hüseyin Şenşaştımoğlu başkan olarak seçilmiştir. Bunun yanında Hasan Tahsin Uçankuş,

⁶²⁹ Suat MURATLI, "Halkevi Tiyatrosu ve Son Oyunu", *Taşpınar*, C. II, S. 10, Mayıs 1964, s. 22.

⁶³⁰ H. ŞENŞAŞTIMOĞLU ile 18.05.2004 tarihinde yapılan mülakat.

⁶³¹ *Taşpınar*, C. I, S. 11, Haziran 1964, s. 31.

Hüseyin Kaban, Suat Muratlı, İbrahim Gökdemir yönetim kuruluna, İbrahim Küçükkurt, Galip Leblebicioğlu, Hulusi Diler denetleme kuruluna, Tayyar Ataman, Orhan Uyar ve Reşad Çoğulu ise onursal kurula seçilmişlerdir. Bu tarihte Halkevinin de katılımıyla ilköğretim haftası kutlanılmış ve okullara gezi düzenlenmiştir⁶³³.

Halkevinin Gösteri Kolu, 1964 yılı içerisinde Cahit Atay'ın "Ermiş Mehmed" ve "Pusuda" adlı eserlerini sahneye koymuştur. Bu eserler 18-19-20-21 Nisan günlerinde halka sunulmuştur. Ayrıca bu piyeslerden sonra Vedat Nedim'in "Kör" adlı oyununun sahneye konulması planlanmıştır. Bu dönemde folklor çalışmaları da yapılmış, Halkevinde bir folklor gecesi düzenlenmiştir. Zafer haftası nedeniyle Afyon Atatürk anıtını yapmak isteyen heykeltıraşların sayısının arttığı bildirilmektedir. Bu eserin yapımında Güzel Sanatlar Akademisi heykeltıraşları ve Bandırma Orduevinden bir subayın müracaatta bulunduğu ifade edilmektedir. Afyon Atatürk Anıtı yapma ve yaşatma Derneği bu yıl içerisinde bu teklifleri değerlendirmiştir. Afyon Halkevi, 1964 tarihinde spor kulübü kurma çalışmaları amacıyla Spor Kolu başkanı olan Ali Oğuz tarafından yapılan çalışmalar sonucunda mali kaynakların sağlanması halinde spor kulübünün futbol, basketbol, voleybol, pingpong, cirit, güreş ve atletizm alanlarında faaliyet göstereceği açıklanmıştır⁶³⁴.

Yine 1964 yılında Halkevleri Genel Başkanı Tahsin Banguoğlu, Afyon Halkevi'nin çalışmalarıyla ilgili bir yazı göndermiştir. Bu yazıda, Afyon Halkevi'nin çıkardığı Taşpınar dergisi çalışmalarını beğendiğini belirterek Taşpınar'ın yazarlarını kutlamıştır. Ayrıca bu derginin uzman kişiler tarafından incelendiğini, uzmanların eleştirilerinin Afyon Halkevine ulaştıracağı belirtilmiş, genel yönetim kurulunun bazı Halkevlerinin belirli alanlardaki başarılı çalışmalarından dolayı bu Halkevlerine bir ödenek verilmesini kabul ettiği ifade edilmiştir. Bu bağlamda Taşpınar dergisinin gelişmesine bir katkı olması için T.C. Ziraat Bankası aracılığıyla para gönderileceğini belirtmiştir. Bu yazı üzerine Afyon Halkevi Başkanı H. Şenşuştımoğlu, Halkevleri genel başkanına bir teşekkür yazısı yazmıştır⁶³⁵.

Afyon Halkevi Başkanı Hüseyin Şenşuştımoğlu, 1966 yılında Taşpınar'da Halkevlerinin bugünkü sorumluluğu adlı yazısında, bundan önceki dönemlerde Halkevlerinin tamamen siyasi nedenlerle kapandığını ve beş bine yakın Halkevinin

⁶³² *Taşpınar*, C. I, S. 9, Nisan 1964, s. 30.s

⁶³³ *Taşpınar*, C. II, S. 15, Ekim 1964, s. 30.

⁶³⁴ *Taşpınar*, C. I, S. 9, Nisan 1964, s. 31-32.

binalarının, mallarının devlete bırakıldığını veya bir kısmının satıldığını kitaplarının ise bir kısmının yakıldığını ifade etmiştir. Halkevlerinin yürüttüğü toplumsal hizmetleri, kapatıldıktan sonra Halkevlerinin kurduğu derneklerin yürütmeye çalıştığını, 27 Mayıs ihtilalinden sonra ise Halkevlerinin yeniden canlandırılması gündeme geldiğini, bu tarihten sonra Halkevleri tüzüğünde de belirtildiği gibi tarafsızlık ilkesinin kabul edildiğini belirtmiştir. Ülkü birliğinin ne demek olduğunu tüzüğe dayanarak açıklayan Şenşaştimoğlu, Halkevlerinin çalışma alanları hakkında bilgi vererek, elbirliği ve gönül birliği içerisinde olunması gerektiğini, çağdaş ve insanca yaşayışın ancak bu yolla olabileceğini belirtmiştir⁶³⁶.

Halkevleri ikinci dönem çalışmaları birinci dönemdeki kadar aktif olmamıştır. Zira Halkevlerinin örgütlenmesine tekrar izin verilmesine rağmen Halkevlerine yardımlar azalmış ve mal varlıkları iade edilmemiştir. Bu nedenle Halkevleri ekonomik yetersizliklerden dolayı eskisi kadar etkili olamamıştır. Aynı şekilde Afyon Halkevi de ekonomik sıkıntılar içinde faaliyetlerini sürdürmüştür. Kendine ait bir binası olmadığı için kiralık yerlerde faaliyetlerini sürdürmüştür. Üye aidatları sayesinde ayakta durmaya çalışmışsa da maddi imkansızlıklar nedeniyle kapanmak zorunda kalmıştır⁶³⁷. Halkevleri 1970 yılından sonra yasal bir kimlik kazanmasına rağmen, 12 Eylül 1980'den sonra Halkevleri toplumsal bazı olaylara karıştıkları gerekçesiyle tekrar kapatılmıştır⁶³⁸.

Buradan da anlaşıldığı gibi Halkevlerinin kuruluştan sonraki kaderi İhtilallerle paralel bir seyir izlemiştir. Halkevleri her ne olursa olsun dönemine göre değerlendirildiğinde Halkın aydınlanması, bilinçlenmesi ve demokrasi ve inkılapların halk tabanına yayılması açısından önemli bir kilometre taşı olmuştur.

⁶³⁵ *Taşpınar*, C. I, S. 12, Temmuz 1964, s. 31-32.

⁶³⁶ *Taşpınar*, C. II, S. 21, Haziran 1966, s. 2-4-30.

⁶³⁷ H. ŞENŞAŞTIMOĞLU ile 18.05.2004 tarihinde yapılan mülakat; İ. KÜÇÜKKURT ile 18.05.2004 tarihinde yapılan mülakat.

⁶³⁸ ÇEÇEN, *Halkevleri*, s. 290-293; ÖZTÜRK, s. 50.

SONUÇ

Cumhuriyet rejimi ve Atatürkçü düşünce sistemi kendi amaçlarını gerçekleştirmek ve topluma kendisini kabul ettirmek için bir çok toplumsal kurum oluşturmuştur. Türk Tarih Kurumu, Türk Dil Kurumu, Halkevleri ve Halkodaları 1930'lu ve 1940'lı yıllara damgasını vuran bu tür kuruluşlardandır. Bu kuruluşlar Cumhuriyetin kültürel ve ideolojik yanlarını topluma benimsetmeye çalışmışlar, CHP ile sıkı bir işbirliği içinde olmuşlardır. Bu kuruluşların ana amacı yeni kurulan rejimin fikirlerini bütün topluma yaymaktır. Türk Tarih Kurumu ve Türk Dil Kurumu bu misyonun teorik tarafını temsil ederken Halkevleri, Halkodaları ve Türk Spor Kurumu gibi teşkilatlar da bu fikirlerin halk arasında bizzat yayılmasını sağlayan uygulamanın ön planda olduğu kuruluşlar olmuşlardır.

Halkevlerinin dönemin ideolojik fikirlerini yaymaya çalışmaları onun topluma ışık tutucu yönünü de beraberinde getirmiştir. Bu anlamda Halkevleri, Atatürk inkılaplarının ve Atatürk ideolojisinin amaçladığı çağdaş ve uygar Türkiye'yi gerçekleştirmenin toplumsal güvencelerini oluşturan kurumlardan birisi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti Devletinin temel ilkelerini halk kitlelerine benimsetmek, Cumhuriyetin kuruluş yıllarının en önemli problemleri arasında yer almıştır. Çünkü milli egemenliğin soyut kavram olmaktan çıkarak, halkın gereksinimi olması ve halk ile devlet arasındaki ilişkilerin özünü oluşturması, yenileşme sürecinin işlerlik kazanması ve yaygınlaşmasının da önkoşuluydu. Bu nedenle demokrasinin halk tabanına yayılması, gerçekleşen inkılapların halk tarafından anlaşılması ve benimsenmesi gerekiyordu.

Bütün bunların ışığında zaten var olan Türk Ocaklarının yerine ve Batıdan alınan değişik fikirlerin de ışığında Halkevleri 19 Şubat 1932 tarihinde açılmaya başlanmıştır. Böylece Halkevleri, halk hükümetinin oluşumu, yenileşmenin kitlelerce benimsenmesi, genç kuşakların bilinçlenmesi ve bir çatı altında örgütlenmesini sağlayan anahtar kuruluşlar arasında yerini almıştır.

Halkevleri, faaliyetlerini daha programlı bir şekilde yürütmek için şubeler şeklinde oluşturulmuştur. Bu şubeler; Dil-Edebiyat ve Tarih, Güzel Sanatlar, Temsil,

Spor, Sosyal Yardım, Halk Dershaneleri ve Kursları, Kütüphane ve Neşriyat, Köycülük ve Müze ve Sergi Şubeleridir. Bu şubeler Halkevlerinin her türlü etkinliğini gerçekleştirerek halkın bilinçlenmesini sağlamışlardır.

Araştırmamıza konu olan Afyon Halkevi de 19 Şubat 1932 tarihinde ilk açılan Halkevleri arasında yer almaktadır. Afyon Halkevi, Halkevleri talimatnamesine uygun olarak bütün şubelerini açmış ve çalışmalarını yoğun bir şekilde yürütmüştür. Mesela Dil-Edebiyat Şubesi, Taşpınar adlı bir dergi çıkararak bütün Afyon ve çevresine seslenmeyi başarmıştır. Bölgedeki halk edebiyatına ait eserler dergide yayınlanarak yok olmasının önüne geçilmiş, derleme çalışmaları yapılarak lüğatimizde bulunmayan 2617 halk sözleri Türk Dil Kurumuna göndermiştir. Dil Kurumu ise bu derleme fişlerini süzgeçten geçirdikten sonra yayınlamıştır. Ayrıca halkın ilgisi çekecek tarihi, ekonomik, sıhhi, edebi konulara geniş yer verilmiş, şer'ıye sicillerinden yararlanarak eski Afyon'un yaşantısından kesitler sunulmuştur. Yine Dil-Edebiyat Şubesinde 1932-1938 yılları arasında 128 adet konferans verilmiş ve bu konferanslara 34.729 kişi katılmıştır.

Halkevinde faaliyet gösteren bir diğer şube Güzel Sanatlar Şubesidir. Bu şube açılışından kısa süre sonra faaliyetlerini oldukça yoğunlaştırmış, şehirde tiyatro, resim, müzik, fotoğraf, kukla, karagöz, sinema ve milli oyunlar gibi alanlarda çalışmalar yapmıştır. Halk şarkılarının yeniden dinletilmesi amacıyla 1933 yılında "halk musiki evi" kurulmuştur. 1934 yılında şube iki kola ayrılmıştır. Birinci kol halk şarkılarını derlemek, toplamakla, diğer kol ise, modern müziklerle ilgilenmek üzere çalışmalarını sürdürmüştür. Şubenin mimari kolu ise, Afyon'da sayısı 200'ü bulan duvarcı, taşçı, doğramacı, sıvacı, yapıcı gibi esnafı bir araya toplayarak, onlara mimari tekniği hakkında bilgiler vermiş, rehberlik etmiş, kurslar açmış ve mimari yapılanmada modern, teknolojik ve bilimsel yenilikler getirmiştir. Güzel Sanatlar şubesi Afyon Halkevinde yapılan gecelerde de görev almış özellikle konferansların sonunda halk türküleri konserleri vermiştir. Mesela 1937-38 yılında bu şubenin temsil ve konserinde 15.995 kişi bulunmuştur.

Halkevinin bir diğer şubesi de Temsil Şubesidir. Bu şube gerek il merkezinde gerekse köylerde piyesler gerçekleştirerek halkın Atatürk ilke ve inkılapları konusunda bilinçlenmesini sağlamıştır. Mesela 1932-38 tarihleri arasında bazıları birkaç kez olmak üzere 24 ayrı temsil düzenlemiş ve bu temsillere 13.643 kişi katılmıştır. Yine sinema

makinesi alınarak halka ziraat, sağlık vb. 134 adet faydalı filimler seyrettirilmiştir. Bu filmleri seyredenlerin sayısı ise 1932-38 yılları arasında 34.530'dur.

Bunların yanında bir diğer şubede Spor Şubesi olup, bu şube Afyon'da sporu geliştirmek ve gençleri spora yöneltmek amacıyla yeni spor dalları ve kursları açmıştır. Ayrıca bölgede futbolu geliştirmek için gençler örgütlenmiş Uşak, Akşehir gibi yerlere trenle gidilip futbol maçları yapılmıştır. 1932-38 yılları arasında gerçekleştirilen bu spor gezilerine 1328 kişi katılmıştır.

Yine bu şubenin çalışmaları sonucunda Afyon Spor, Kocatepe, Dinar'da, Altınova, Akşehir'de Akşehir İdman kulüpleri oluşturulmuş böylece Afyon İdman Mıntıkası teşekkül etmiştir. Spor sahasının daha iyi bir şekilde düzenlenmesi ve bazı noktalarının yeniden oluşturulması için Türkiye İdman Cemiyeti'nden 1000 lira temin edilmiştir.

Sosyal Yardım Şubesi ise özellikle köyde ve şehirde yoksul durumda olanlara çeşitli yardımlarda bulunmuş, fakir çocuklara eğitim imkanı sağlamıştır. Mesela 1934 yılında fakir ve kimsesiz çocuklardan 85'i, 1935 yılında 153, 1936 yılında 225, 1937 yılında 335 fakir ve yetim çocuk giydirilmiştir. 1934 yılında 85 fakir çocuk Halkevi salonunda sünnet yaptırılmıştır. Halkevi, açılışından 1938 tarihine kadar 793 ilkokul çağına gelmiş çocuğu giydirmiş, gençler lise eğitimleri sırasında da desteklenmiştir. Yine şube, 1934 yılında meydana gelen depremden dolayı açıkta kalan Ayvalı, Sarık, Süğlün, Kışlacık, Teper köylerine yardım için Kızılay Kurumu ile beraber çalışmalar yapmıştır. Halkevine başvuran hastalardan Afyon'da tedavisi mümkün görünmeyen hastaların İstanbul'daki hastanelere gönderilmeleri sağlanmıştır. Şubenin işsizlere iş bulma çalışmaları da devam etmiştir.

1932 yılından 1944 yılına kadar Sosyal Yardım şubesinin yardım ettiği insan sayısı toplam 7070 olup bu sayının net olarak tespit edilemediğini ancak önemli miktarda insana yardım edildiğini söylemek mümkündür.

Yine Halk Dershaneleri ve Kursları şubesi de halkın aydınlatılması ve bilinçlendirilmesi için çeşitli kurslar açarak faaliyetlerde bulunmuştur. Bu anlamda 1934 yılı boyunca özellikle tatillerde yabancı dil öğrenmek maksadıyla bilmeyenlere veya az bilenlere ayrı ayrı olmak üzere Fransızca kursu açılmıştır. Açılan bu kurslarda 84 derste 30-40 öğrenci kurstan yararlanmıştı. Yine şubede 1935 yılı içerisinde 268 kişiye iki yabancı dil kursu açarak 16 ders vermiş, dokuz köyde gece dersleri açarak 125

vatandaşa 24 ders vermiştir. Verilen bu kurslarla halkın yabancı dil ve kültürlere merakı artırılmış, düzenlenen okuma-yazma kursu ile de halk arasında okur-yazar oranı artırılmaya çalışılmıştır.

Ayrıca hemen her yıl tekrarlanan zehirli gazlar ve hava hücumlarından korunma kursları açılmış, ayrıca özel biçki-dikiş yurtlarını korumuş ve buralardan maddi durumu uygun olmayan kız ve kadınların da faydalanmalarını sağlamıştır. Bunun yanında okuma yazma bilmeyenlere okuma-yazma kursu, lisan öğrenmek isteyenlere yabancı dil kursu, musiki dersleri, güreş dersleri ve kadınlara biçki dikiş, nakış kursları düzenlenmiştir.

Kütüphane ve Neşriyat şubesi önemli faaliyetlerde bulunmuştur. Halkevi kütüphanesi kurulduktan kısa süre sonra kitap bakımından önemli bir sayıya ulaşmıştır. 1933 yılında şehir kütüphanesini de içinde bulunduran Afyon Halkevinin toplam kitap sayısı 4600 kadardır. 1933 yılının Kasım ayından 1934 yılının Ekim ayına kadar Afyon Halkevi kütüphanesine okuyucu olarak 14.390 kişi gelmiştir. Gazete ve mecmua okuyucuları bu sayıya dahil değildir.

Halkevinde 1937 yılı itibarıyla 4421 adeti şehir kütüphanesine ait olmak üzere 6342 kitap ve derginin mevcut olduğu bilinmektedir. 1937 yılı içerisinde 10.427 kişi okuma salonuna gelmiştir. Bu tarihte 201 Türkçe edebiyat, 186 tarih ve coğrafya, 14 matematik, 23 tabii ilimler, 127 felsefi ve içtimaiyat, 47 hukuk, 15 bedii eser, 24 hikaye ve roman, 110 tane diğer eserlere ait olmak üzere 919 kitap mevcuttur. Bu kitaplardan bir sene içerisinde 6363 okuyucu yararlanmıştır. Halkevi kütüphanesi ile birlikte bulunan şehir kütüphanesinde 4579 kitap bulunmaktadır. Gazete ve dergi okuyucuları hariç olmak üzere 1932'den 1938 Haziran sonuna kadar 60 bine yakın kişi kitap sarayına gelerek faydalanmışlardır.

Yine kütüphane ve neşriyat şubesinin yayınladığı birçok eser bulunmaktadır. Bunlar arasında *Afyon Cumhuriyetin 15inci Yılı içinde*, Tan Matbaası, İstanbul, 1938, (200 s); *Afyon Halkevi*, Doğan Matbaası, Afyon, 1938, (29 s); Dr. Bekir Berkol, *Kızamık ve Tifüs*, Doğan Basımevi, Afyon, 1944 (5 s), Edip Ali Baki, *Afyonda Bir Şair Ailesi*, Uzluk Basımevi, Ankara, 1942, (62 s), Edip Ali Baki, *Cıloğlu Deli Bekir (Harabi)*, Doğan Basımevi, Afyon 1945, (80 s); Edip Ali Baki, *XVIII-XIXuncu Yüzyıl Afyon Şairlerinden M. Fevzi*, Halkevi Neşriyatı No: 6 Afyon, 1945, Esad Şeran, *Hayvan Hastalıkları*, İkaz Basımevi, Afyon, 1941, (12 s); *Ulusal Kurtuluş Savaşı Tarihinde*

Afyon, Anket Doğan Matbaası, Afyon, 1935 (17 s) gibi kitaplar basılmış ve Afyon Halkevi dergisi olan *Taşpınar* da aylık olarak yayınlanmaya devam edilmiştir.

Halkevlerinin önemli şubelerinden birisi de Köycülük Şubesidir. Bu şube köylere geziler düzenleyerek köylülerin siyasi, sosyal, ekonomik, kültürel ve sağlık konularında bilgi ve görgülerini artırmaya, Atatürk devrimlerini köylü halka benimsetmeye çalışmıştır. Bunun için Afyon'a bağlı ilçe, kasaba ve köylere belirli aralıklarla geziler düzenlenmiş, sağlıktan eğitime kadar her konuda köylünün ihtiyaç duyduğu her türlü bilgi ve hizmet verilmiştir. Mesela 1935 yılı içerisinde 600 köylüye iki konferans, 750 kişiye gösteri sunmuş, 93 kişi ile 14 köy gezisi yapılmış, 640 hasta muayene edilmiş, bunların yanında 180 dilekçe, 120 mektup yazmış, haftada bir gün köy gecesi düzenleyerek köylülerin Halkevine katılımları sağlanmıştır.

Yine *Taşpınar* dergisinde köylü vatandaşların anlayabileceği bir dilde sağlık, tarım, tasarruf, yurt bilgisi, hayvan hastalıkları, köy mimarisi, köy hamamı, köy doktoru gibi konularda yazı hazırlanmıştır. Ayrıca 1935 yılında 15 köyde bayrak çekme ve indirme ile ilgili bayrağa gösterilmesi gereken saygı ve sevgi üzerinde bilgi verilmiş, tarım işçileri tarafından ağaç ve bağ dikme ve yetiştirme yolları ve türlü aşı yapımı ve hastalıklardan korunma yolları anlatılmış, köylere damızlık hayvan da temin edilmiştir.

Müze ve Sergi şubeleri de yine halkı aydınlatmak ve halka tarihi mirası tanıtmak için faaliyetlerde bulunmuşlardır. Bunu için Afyon'da bulunan müze zenginleştirilmiş ve inkılap köşeleri oluşturulmuştur. Kültürel bir çalışma olarak beş yüz yıl önce yazılmış ünlü şair Afyonlu Abdurrahim'in eseri bulunarak müzeye kazandırılmış, ayrıca çeşitli tarihlerde görülüp ele geçirilen 16 parça etnografik eser de müzeye kazandırılmıştır. Yine şehir içinde bulunan mezarlıkların yerlerinin değiştirilmesi sonucu tarihi ve etnografik kıymeti olan mezar taşları müzeye konulmuştur. Tarihi ve mimari değeri yüksek anıtları halka tanıtmak ve korunmasını sağlamak amacıyla bu anıtlar hakkındaki bilgi ve gelişmeler Halkevi yayını olan *Taşpınar* dergisinde yayınlanmıştır.

1950'lere gelindiğinde iç ve dış politikada değişen koşullar sonucunda Türkiye genelindeki Halkevleri kapanma sürecine girmiştir. Afyon Halkevi de diğer Halkevleri gibi 8 Ağustos 1951 tarihinde kapatılmış ve mallarına el konularak dağıtılmıştır. Daha sonra 1963'te tekrar açılmasına rağmen ekonomik yetersizliklerden dolayı fazla bir varlık gösterememiştir.

Halkevleri halkın kültür düzeyinin yükseltilmesini amaçlayan kuruluşlardı. Çağdaş uygarlık düzeyine çıkmayı hedefleyen Halkevleri birçok başarılar elde etmekle beraber bazı alanlarda istenilen başarıya ve amaçlara yeterince ulaşamamıştır. Her ne kadar aydın ve halk kesim arasında köprü kurulmaya ve bu iki kesim kaynaştırılmaya çalışılmışsa da anlaşıldığı kadarıyla bu konuda yeteri kadar başarı sağlanamamıştır.

Halkevlerinin amaçlarına ulaşma yolunda karşılaştığı en önemli zorluklardan birisi de Türk kültürünü bütünleştirme arzusudur. Halkevleri kültürün bütünleşmesi için çabalamış ancak bu durum toplumsal değişimle paralel olarak gerçekleşmesi gereken bir olgu olduğundan ve halkın eğitim seviyesinin değişmeye uyum sağlayamadığından kültürü değiştirmek veya bütünleştirmek oldukça zor bir hal almıştır.

Bütün sıkıntılara rağmen Afyon Halkevi ile birlikte diğer Halkevleri de dönemin şartları gereği önemli çabalar harcamışlar ve halkın aydınlatılmasında ayrıca Cumhuriyetin ve Cumhuriyetle gelen düşünce yapısının halk tabanına yayılmasında önemli katkılar sağlamışlardır. Bunun yanında çok sayıda aydın, entelektüel, yazar ve sanatçının da Halkevlerinde yetiştiğini, eğitim ve kültür kurumları yoluyla Cumhuriyet ve Atatürk ideolojisini daha sonraki nesillere aktarıldığını söylemek mümkündür.

Halkevlerinden çok sayıda insan yararlanmışır. Eğitim ve sanat kurumlarının tam olarak örgütlenmediği bir ortamda ve dönemde bu örgütlenme eksiklikleriyle beraber Halkevlerinde oluşmaya başlamış, bu sayede birçok insan idealini bulmuş, meslek sahibi olmuş, gelişme olanaklarına kavuşmuştur. Yine birçok sanatçı, yazar, şair Halkevlerinin sağladığı imkanlardan yararlanarak başarıya ulaşmıştır.

Sonuç olarak Atatürk ilke ve inkılaplarının toplumca benimsenmesi ve günümüz Türkiye'sinin çağdaş ve aydınlık nesillere kavuşmasında son derece önemli roller üstlenmiş olan Halkevleri, yaptığı çalışmalarla Cumhuriyetin ilk yıllarında halkın sosyo-kültürel hayatına damgasını vurmuştur.

TABLO

Tablo-23 Halkevlerinin 1934-1935 Yıllarındaki Üyelerinin Mesleklere Ve Kadın-Erkek Üyelere Göre Dağılımı

Şubeler	Avukat		Doktor		Öğretmen		Tüccar		İşçi		Çiftçi		Güzel Sanatlar		İşyâr vs.		Kadın		Erkek		Toplam	
	1934	1935	1934	1935	1934	1935	1934	1935	1934	1935	1934	1935	1934	1935	1934	1935	1934	1935	1934	1935	1934	1935
Dil-Edebiyat	100	110	42	61	1049	1298	340	467	193	910	180	311	72	237	1786	630	338	600	3424	3418	3762	4018
Güzel Sanatlar	15	23	33	52	617	914	337	536	799	2306	152	264	610	1054	2213	679	545	747	4231	5081	4776	5828
Sosyal Yardım	113	162	541	558	361	520	1008	1542	887	3058	243	642	76	290	3411	1072	880	1103	5760	6741	6640	7844
Halk Dershaneleri	30	34	52	57	980	1185	231	294	400	835	124	339	57	166	2645	429	603	403	3916	2936	4519	3339
Kütüphane ve Yayın	50	75	51	62	560	805	411	477	294	922	86	199	60	216	1842	578	231	382	3123	2952	3354	3334
Temsil	22	30	30	49	840	1141	344	632	556	1965	107	245	228	409	1945	503	437	716	3635	4258	4072	4974
Spor	31	49	58	76	563	730	724	1338	2456	6605	731	2189	146	814	4447	1566	145	280	9011	13087	9156	13367
Köycülük	87	130	186	130	709	848	838	1259	944	2561	3391	4174	65	272	3115	1220	407	348	8928	10246	9335	10595
Müze ve Sergi	9	18	16	23	191	298	217	281	148	343	39	66	45	78	635	283	90	133	1210	1257	1300	1390
Toplam	457	631	1009	1068	5870	7733	4450	6826	6677	19505	5053	8429	1359	3536	22039	6960	3676	4712	43238	49976	46914	54688

1934 yılı verileri için bkz. *Halkevlerinin 1934 Senesi Faaliyet Raporları Hülasası*, Ulus Basımevi, Ankara, 1935, s. 192-193; 1935 yılı verileri için bkz. *Halkevlerinin 1935 Senesi Faaliyet Raporları Hülasası*, Ulus Basımevi, Ankara, 1936, s. 194.

EKLER

Ek-1 Afyon Halkevi Binası ve Halkevi Başkanlarından G. Demirer, E. A. Bakı



Afyon Halkevi Binası 1938



Halkevi Başkanı
Galip Demirer (1932-1940)



Halkevi Başkanı
Edip Ali Bakı (1944-1951)

Taşpınar, C. VI, S. 64, Şubat 1938; *Taşpınar*, C. VI, S. 72, Birinci Teşrin 1938.

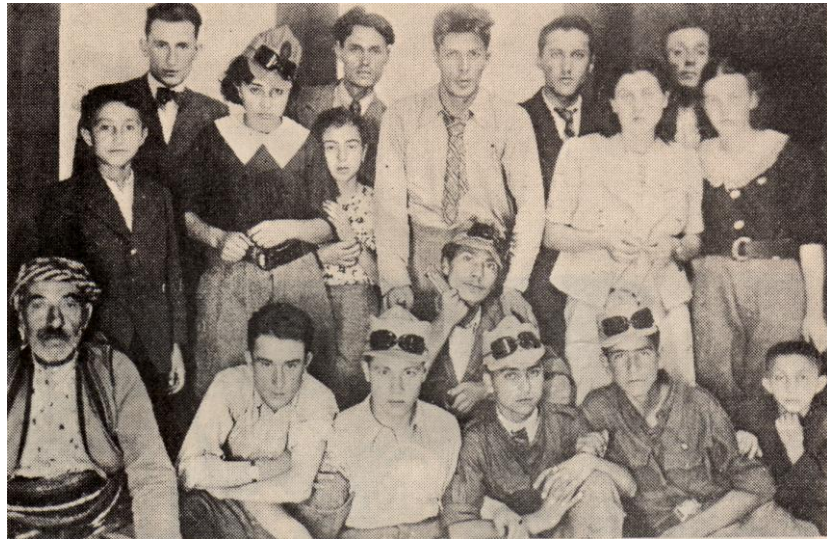
Ek-2 Afyon Halkevi Resim, Spor ve Temsil Kollarının Faaliyetleri



Afyon Halkevinde düzenlenen resim kursundan bir görüntü 1946



Halkevi Spor Kolu faaliyetlerinden bir görüntü 1938



Göklerin Fethi Piyesinden 1938

Taşpınar, S. 140-141, Eylül-Ekim 1946; *Taşpınar*, C. VI, S. 64, Şubat 1938.

Ek-3 Köy Gezisine Çıkan Halkevliler ve Halk Dershaneleri ve Kursları
Şubesinde Görüntüler



Köy Gezisine Çıkan Halkevliler 1938



Halkevi Dershanesi Faaliyetlerinden 1938

Ek-4 Temsil Şubesi ve Sosyal Yardım Şubesinin Faaliyetlerinden Görüntüler



Himmetin Oğlu Piyesinde Rol Alanlar Halkevi Başkanı Galip Demirer İle 1938



Halkevinde Giydirilen Fakir Çocuklar 1938

Ek-5 Dil-Edebiyat ve Kurslar Şubesinin Faaliyetlerinden Görüntüler



Halkevinin Gösterit ve Konferanslarından Bir Görüntü 1938



Halkevinde Yapılan Sergiden Bir Görüntü 1938

Ek-6 Köycülük ve Musiki Şubelerinin Faaliyetlerinden Görüntüler



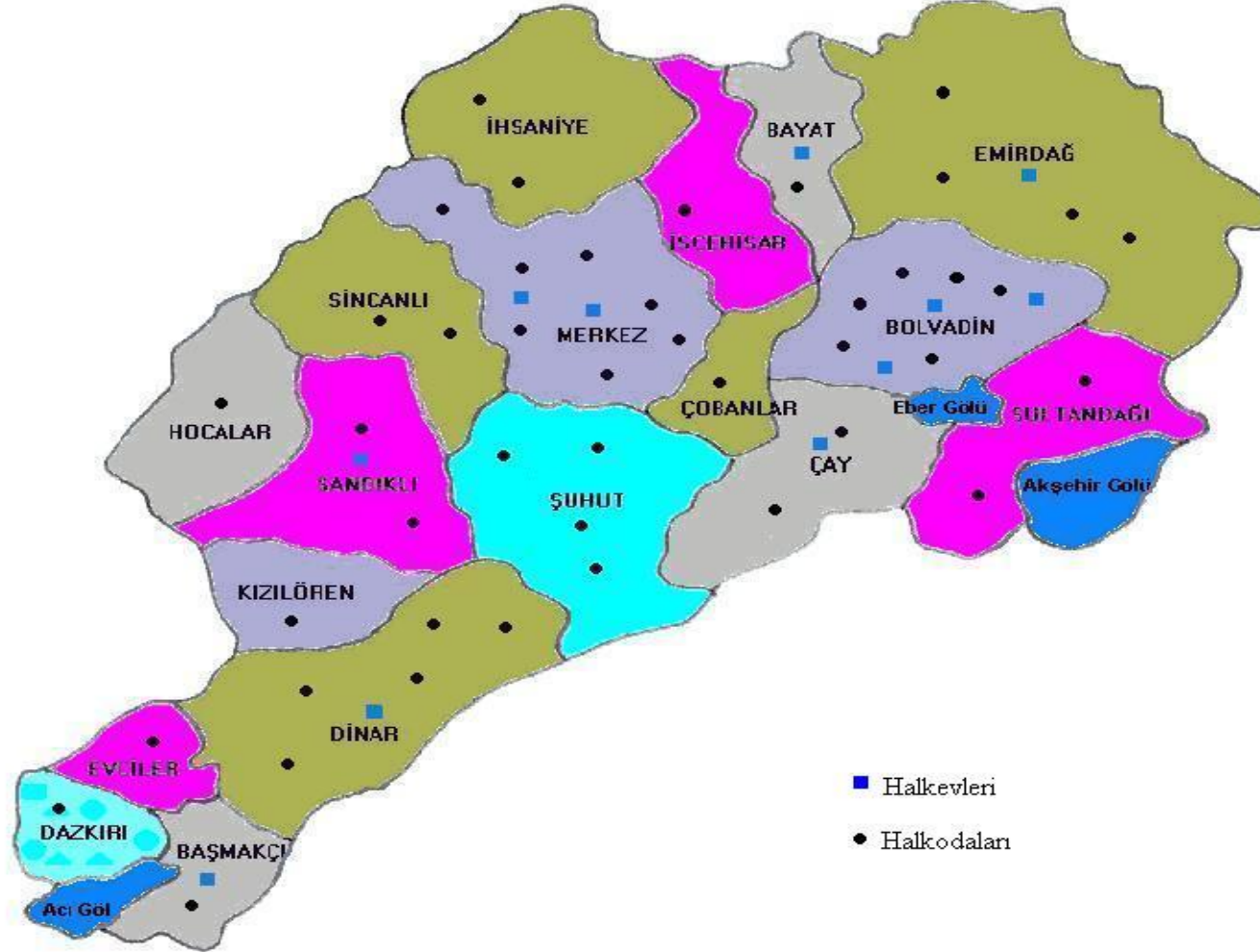
Köylüler Halkevinde 1938



Halkevinde türkü derleme çalışmaları 1938

Taşpınar, C. VI. S. 72, Birinci Teşrin 1938.

Ek-7 1947 Yılı İtibariyle Afyon'da Bulunan Halkevleri ve Halkodalarının Genel Dağılımı



XV. Yıldönümünde Halkevleri ve Halkodaları, Ulus Basımevi, Ankara, 1947, s. 20-21.

KAYNAKÇA

BAŞBAKANLIK CUMHURİYET ARŞİVİ

Yer No: 30.55..15., Fon Kodu: 30..18.1.2, Dosya: 14-62, Sayı: 13178, Tarih: 19/7/1932.
 Yer No: 37.43..20, Fon Kodu: 30.18.1.2, Dosya: 256-11, Sayı: 14539, Tarih: 10/6/1933.
 Yer No: 3.11..26, Fon Kodu: 490..1.0.0, Dosya: 1.BÜRO, Tarih: 7/12/1935.
 Yer No: 3.12..20, Fon Kodu: 490..1.0.0, Dosya: 1.BÜRO, Tarih: 8/4/1936.
 Yer No: 3.12..91, Fon Kodu: 490..1.0.0, Dosya: 1.BÜRO, Tarih: 4/6/1936.
 Yer No: 3.13..63, Fon Kodu: 490..1.0.0, Dosya: 1.BÜRO, Tarih: 24/9/1936.
 Yer No: 4.16..11, Fon Kodu: 490..1.0.0, Dosya: 1.BÜRO, Tarih: 5/2/1938.
 Yer No: 4.19..40, Fon Kodu: 490..1.0.0, Dosya: 1.BÜRO, Tarih: 7/11/1938.
 Yer No: 5.26..11, Fon Kodu: 490..1.0.0, Dosya: 1.BÜRO, Tarih: 10/4/1945.
 Yer No: 5.26..22, Fon Kodu: 490..1.0.0, Tarih: 1/6/1945.
 Yer No: 5.27..6, Fon Kodu: 490..1.0.0, Tarih: 20/7/1945.
 Yer No: 124.81..8, Fon Kodu: 30..18.1.2, Dosya: 87-79, Sayı: 3/12011, Tarih: 28/10/1950.
 Yer No: 11.58.10., Fon Kodu: 490.1.0.0, Dosya: 1.BÜRO, Tarih: 10/4/1951.

GAZETELER

Afyonda Haber,

17 Ağustos 1936, Pazartesi, S. 1677. 10 Eylül 1936, Perşembe, S. 1684.
 20 Ağustos 1936, Perşembe, S. 1678. 28 Eylül 1936, Pazartesi, S. 1689.
 3 Eylül 1936, Perşembe, S. 1682.

Duyum (Eski Haber),

3 İkinci Kanun 1935, Perşembe, S. 1515. 29 Nisan 1935, Pazartesi, S. 1546.
 14 İkinci Kanun 1935, Pazartesi, S.1517. 10 Haziran 1935, Pazartesi, S. 1558.
 25 Şubat 1935, Pazartesi, S. 1529. 8 Temmuz 1935, Pazartesi, S. 1566.
 25 Şubat 1935, Pazartesi, S. 1533. 12 Ağustos 1935, Pazartesi, S. 1576.
 8 Nisan 1935, Pazartesi, S. 1540. 30 Eylül 1935, Pazartesi, S. 1590.

Son Haber

21 İkinci Teşrin 1932 Pazartesi, S. 1323. 30 Haziran 1932 Perşembe, S. 1284.
 14 İkinci Teşrin 1932 Pazartesi, S. 1321. 25 Temmuz 1932 Pazartesi, S. 1291.
 23 İkinci Kanun 1933, Pazartesi, S. 1341. 15 Ağustos 1932, Pazartesi, S. 1297.
 28 İkinci Kanun 1932, Perşembe, S. 1243. 12 Eylül 1932, Pazartesi, S. 1305.
 15 Şubat 1932, Pazartesi, S. 1246. 29 Eylül 1932 Perşembe, S. 1308.
 18 Şubat 1932, Perşembe, S. 1247. 6 Mart 1933, Pazartesi, S. 1351.
 22 Şubat 1932, Pazartesi, S.1248. 19 İkinci Kanun 1933, Perşembe, S. 1340.
 19 Mayıs 1932 Perşembe, S.1272. 26 İkinci kanun 1933 Perşembe, S. 1342
 30 Mayıs 1932 Pazartesi, S. 1275. 23 Şubat 1933, Perşembe, S. 1348.
 13 Haziran 1932 Pazartesi, S.1279. 13 Nisan 1933 Perşembe, S. 1359.

Haber

11 Şubat 1937, Perşembe, S. 1726. 5 Ocak 1942, Pazartesi, S. 2244. 16 Ekim 1944, Pazartesi, S. 2524.
 1 Mart 1937, Pazartesi, S. 1729. 15 Ocak 1942, Perşembe, S. 2247. 23 Ekim 1944, Pazartesi, S. 2526.
 4 Mart 1937, Perşembe, S. 1730. 19 Ocak 1942, Pazartesi, S. 2248. 30 Ekim 1944, Pazartesi, S. 2528.
 8 Mart 1937, Pazartesi, S. 1731. 22 Ocak 1942, Perşembe, S. 2249. 7 Aralık 1944, Perşembe, S. 2538.
 22 Mart 1937, Pazartesi, S. 1735. 29 Ocak 1942, Perşembe, S. 2251. 25 Aralık 1944, Pazartesi, S. 2543.
 12 Nisan 1937 Pazartesi, S. 1741. 2 Şubat 1942, Pazartesi, S. 2252. 28 Aralık 1944, Perşembe, S. 2544.
 12 Temmuz 1937, Pazartesi, S. 1767. 23 Şubat 1942, Pazartesi, S. 2258. 8 Ocak 1945, Pazartesi, S. 2547.
 16 Aralık 1937, Perşembe, S. 1808. 16 Mart 1942, Pazartesi, S. 2264. 4 Ocak 1945, Perşembe, S. 2546.
 16 Nisan 1942, Perşembe, S. 2273. 15 Ocak 1945, Pazartesi, S. 2549.

- 21 Şubat 1938, S. 1825.
 3 Mart 1938, S. 1827.
 7 Mart 1938, S. 1828.
 24 Mart 1938, S. 1833.
 18 Nisan 1938, S. 1840.
 21 Nisan 1938, S. 1841.
 25 Nisan 1938, S. 1842.
 28 Nisan 1938, S. 1843.
 2 Mayıs 1938, S. 1844.
 16 Mayıs 1938, S. 1848.
 30 Mayıs 1938, S. 1852.
 13 Haziran 1938, S. 1856.
 28 Temmuz 1938, S. 1869.
 5 Eylül 1938, S. 1880.
 19 Ocak 1939, S. 1914.
 23 Şubat 1939, S. 1922.
 13 Nisan 1939, S. 1936.
 15 Haziran 1939, S. 1954.
 19 Haziran 1939, S. 1955.
 22 Haziran 1939, S. 1956.
 27 Temmuz 1939, S. 1963.
 10 Ağustos 1939, S. 1967.
 14 Ağustos 1939, S. 1968.
 14 Aralık 1939, S. 2001.
 01 Ocak 1940, S. 2012.
 11 Ocak 1940, S. 2008.
 6 Şubat 1940, S. 2015.
 8 Şubat 1940, S. 2017.
 19 Şubat 1940, S. 2026.
 18 Mart 1940, S. 2050.
 20 Mart 1940, S. 2052.
 22 Nisan 1940, S. 2070.
 8 Temmuz 1940, S. 2098.
 17 İlkteşrin 1940, S. 2127.
 2 Kanunsani 1941, S. 2148.
 16 Kanunsani 1941, Perşembe, S. 2150.
 13 Mart 1941, Perşembe, S. 2165.
 17 Nisan 1941 Perşembe, S. 2175.
 28 Nisan 1941 Pazartesi; S: 2177.
 5 Mayıs 1941 Pazartesi, S. 2179.
 2 Haziran 1941 Pazartesi, S. 2187.
 30 Haziran 1941 Pazartesi, S. 2195.
 11 Ağustos 1941 Pazartesi, S. 2207.
 29 Eylül 1941 Pazartesi, S. 2221.
 30 Nisan 1942, Perşembe, S. 2277.s
 4 Mayıs 1942, Pazartesi, S. 2278.
 28 Mayıs 1942, Perşembe, S. 2285.
 18 Haziran 1942, Perşembe, S. 2291.
 9 Kasım 1942, Pazartesi, S. 2330.
 12 Kasım 1942, Perşembe, S. 2331.
 24 Aralık 1942, Perşembe, S. 2342.
 11 Ocak 1943, Pazartesi, S. 2346.
 22 Şubat 1943, Pazartesi, S. 2358.
 22 Şubat 1943, Pazartesi, S. 2358.
 4 Mart 1943, Perşembe, S. 2361.
 26 Nisan 1943, Pazartesi, S. 2376.
 6 Mayıs 1943, Perşembe, S. 2379.
 20 Mayıs 1943, Perşembe, S. 2383.
 10 Haziran 1943, Perşembe, S. 2389.
 28 Haziran 1943, Pazartesi, S. 2394.
 15 Temmuz 1943, Perşembe, S. 2399.
 22 Temmuz 1943, Perşembe, S. 2401.
 26 Temmuz 1943, Pazartesi, S. 2402.
 12 Ağustos 1943, Perşembe, S. 2407.
 27 Eylül 1943, Pazartesi, S. 2420.
 11 Kasım 1943, Perşembe, S. 2432.
 25 Kasım 1943, Perşembe, S. 2436.
 27 Ocak 1944, Perşembe, S. 2452.
 14 Şubat 1944, Pazartesi, S. 2457.
 17 Şubat 1944, Perşembe, S. 2458.
 21 Şubat 1944, Pazartesi, S. 2459.
 24 Şubat 1944, Perşembe, S. 2460.
 17 Nisan 1944, Pazartesi, S. 2475.
 22 Nisan 1944, Pazartesi, S. 2676.
 8 Mayıs 1944, Pazartesi, S. 2481.
 18 Mayıs 1944, Perşembe, S. 2484.
 19 Haziran 1944, Pazartesi, S. 2493.
 6 Temmuz 1944, Perşembe, Yıl:23, S. 2498.
 24 Temmuz 1944, Pazartesi, S. 2503.
 7 Şubat 1946, Perşembe, S. 2655.
 8 Şubat 1945, Perşembe, S. 2556.
 15 Şubat 1945, Perşembe, S. 2558.
 19 Şubat 1945, Pazartesi, S. 2559.
 26 Şubat 1945, Pazartesi, S. 2561.
 5 Mart 1945, Pazartesi, S. 2563.
 12 Mart 1945, Pazartesi, S. 2565.
 15 Mart 1945, Perşembe, S. 2566.
 2 Nisan 1945, Pazartesi, S. 2571.
 9 Nisan 1945, Pazartesi, S. 2573.
 17 Mayıs 1945, Perşembe, S. 2583.
 4 Haziran 1945, Pazartesi, S. 2588.
 18 Haziran 1945, Pazartesi, S. 2592.
 28 Haziran 1945, Perşembe, S. 2595.
 23 Temmuz 1945, Pazartesi, S. 2602.
 6 Ağustos 1945, Pazartesi, S. 2606.
 9 Ağustos 1945, Perşembe, S. 2607.
 20 Eylül 1945, Perşembe, S. 2621.
 1 Ekim 1945, Pazartesi, S. 2621.
 31 Aralık 1945, Pazartesi, S. 2644.
 31 Aralık 1945, Pazartesi, S. 2644.
 7 Ocak 1946, Pazartesi, S. 2646.
 14 Ocak 1946, Pazartesi, S. 2648.
 17 Ocak 1946, Perşembe, S. 2649.
 21 Ocak 1946, Pazartesi, S. 2450.
 24 Ocak 1946, Perşembe, S. 2651.
 28 Ocak 1946, Pazartesi, S. 2652.
 31 Ocak 1946, Perşembe, S. 2653.
 28 Şubat 1946, Perşembe, S. 2661.
 14 Mart 1946, Perşembe, S. 2665.
 11 Nisan 1946, Perşembe, S. 2673.
 25 Nisan 1946, Pazartesi, S. 2677.
 19 Ağustos 1946, Pazartesi, S. 2710.
 2 Eylül 1946, Pazartesi, S. 2713.
 20 Ocak 1947, Pazartesi, S. 2750.
 3 Şubat 1947, Pazartesi, S. 2754.
 27 Şubat 1947, Perşembe, S. 2761.
 7 Nisan 1947, Pazartesi, S. 2772.
 26 Mayıs 1947, Pazartesi, S. 2786.
 29 Mayıs 1947, Perşembe, S. 2787.
 28 Temmuz 1947, Pazartesi, S. 2804.

DERGİLER Taşpınar

- C. I, S. 1, 19 Birinci Teşrin 1932.
 C. I, S. 2, 19 Birinci Kanun 1932.
 C. II, S. 4, 19 Şubat 1933.
 C. I, S. 5, 19 Mart 1933.
 C. I, S. 10, 27 Ağustos 1933.
 C. I, S. 12, 29 Birinci Teşrin 1933.
 C. II, S. 16, 19 Şubat 1934.
 C. II, S. 19, 19 Mayıs 1934.
 C. VI, S.68, 19 Haziran 1938.
 C. VII, S.74, 19 Mayıs 1939.
 C. VI, S.77, 29 Birinci Teşrin 1938.
 C. VIII, S. 78, 19 Şubat 1940.
 S. 86, Ağustos 1941.
 S. 97, Şubat 1943.
 S. 104, Eylül 1943.
 S. 110-111, Mart-Nisan 1944.
 S. 132-133 Ocak-Şubat 1946.
 S. 146-147, Mart-Nisan 1947.
 S. 148-151, Mayıs-Ağustos 1947.
 S. 156-158, Ocak-Mart 1948.
 C. I, S. 1, Ağustos 1963.
 C. I, S. 3, Ekim 1963.
 C. I, S. 8, Mart 1964.
 C. I, S. 9, Nisan 1964

- C. II, S. 24, 29 Birinci Teşrin 1934. S. 116-117, Eylül-Birinci Teşrin 1944. C. I, S. 11, Haziran 1964.
 C. III, S. 28, 19 Şubat 1935. S. 120-125, Ocak-Haziran 1945. C. I, S. 12, Temmuz 1964.
 C. IV, S. 41, 24 Mart 1936. S. 128-129-130-131, Eylül-Ekim- Kasım-Aralık 1945. C. II, S. 15, Ekim 1964.
 C. V, S. 52, 19 Şubat 1937. C. II, S. 21, Haziran 1966.
 C. VI, S. 64, 19 Şubat 1938. Yıl: 1, S. 1, Ekim 1999.
 C.VI, S.67, 19 Mayıs 1938.

Ülkü

- C. III, S. 13, Mart 1934. C. XI, S. 66, Ağustos 1938.
 C. III, S. 18, Ağustos 1934. C. XIII, S. 77, Temmuz 1939.
 C. XI, S. 65, Temmuz 1938. C. III, S. 27, Mart 1949.

KİTAP VE MAKALELER

- Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri*, C. I, Atatürk Araştırma Merkezi Yay., Ankara, 1997, 5. baskı.
- Atatürkçülük, Atatürk'ün Görüş ve Direktifleri*, Genelkurmay Başk. Yay., Ankara, 1982.
- ATATÜRK, Gazi Mustafa Kemal, *Nutuk-Söylev (1920-1927)*, C. II, Atatürk Araştırma Merkezi Yay., 3. baskı, Ankara, 1989.
- A.AFETİNAN, *Türkiye Cumhuriyeti ve Türk Devrimi*, TTK Yay., 4. baskı, Ankara, 1998.
- Afyon Halkevinin Yaptıkları, Afyon Halkevi*, Doğan Matbaası, Afyon, 1938.
- ALİ, Necip, "İsmet Paşa ve Halkevleri", *Ülkü*, C. III, S. 18, (Ağustos 1934).
- APAK, Rahmi, "Halkevlerinde Basit Spor Tesisleri", *Ülkü*, C. XI, S. 65, (Temmuz 1938).
- AREN, Y. Mazhar, "Halkçılık ve Halkevleri", *Taşpınar*, C. VI, S. 64, Afyon, 1939.
- ATATÜRK, M. Kemal, *Nutuk*, C. I, 1919-1920, MEB Yay., İstanbul, 1993.
- _____, *Nutuk*, C. II (1920-1927), M.E.B. Yay., I. Baskı, İstanbul, 1993.
- AYDIN, Suavi, *Modernleşme ve Milliyetçilik*, Ankara, 1993,.
- AYGEN, Mehmet S. – GÖRKATAN, Muzaffer, *Atatürk Afyonda (Atatürk'ün Afyon'a Gelişleri)*, Türkeli Matbaası, Afyon, 1982.
- AZCAN, İbrahim, *Türk Modernleşme Sürecinde Trabzon Halkevi*, Serander Yay., Trabzon, 2003.
- "Bütçe Konuşmaları Dolayısıyla Büyük Millet Meclisinde Halkevleri Hakkında Konuşmalar", *Ülkü*, C. III, S. 27, Mart 1949.
- CHF Halkevleri Öğreneği*, Ulus Basımevi, Ankara, 1935.
- CHF Halkevleri Talimatnamesi*, Hakimiyeti Milliye Matbaası, Ankara, 1934.

- CHF Halkevleri Talimatnamesi*, Hakimiyeti Milliye Matbaası, TTK Kütüphanesi, Ankara, 1932.
- CHP 1937 Yıldönümü Broşürü Geçen Yılda Halkevleri Nasıl Çalıştı?*, Ulus Basımevi, Ankara, 1937.
- CHP 1939'da Halkevleri*, Recep Ulusoğlu Basımevi, Ankara, 1939.
- CHP Halkevleri Çalışma Talimatnamesi*, Ankara, 1940.
- CHP Halkevleri ve Halkodaları 1944*, Zerbamat Matbaası, Ankara, 1945.
- CHP 1945 Yılında Halkevleri ve Halkodaları*, Ankara, 1946.
- CHP 1946 yılında Halkevleri ve Halkodaları*, Ankara, 1946.
- CHP Genel Sekreterliği Halkevleri ve Halkodalarının Onuncu Yıldönümü Yayınlarından Söylevler 1932-1942*, Recep Ulusoğlu Basımevi, Ankara, 1942.
- CHP Halkevleri Halkodaları 1932-1942*, Alaaddin Kral Basımevi, İstanbul-Ankara, [t-y].
- ÇALIŞKAN, Süleyman, *Gençliğin Sesi*, S. 2067, 4 Mayıs 1962, Cuma.
- ÇAVDAR, Tevfik, "Halkevleri", *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, (Yay. Haz. Müçteba ANĞ vd.), C. IV, İletişim Yay., İstanbul, 1983, ss. 877-884.
- ÇEÇEN, Anıl, "Atatürkçülük ve Halkevleri", *Atatürk ve Halkevleri Atatürkçü Düşünce Üzerine Denemeler*, Halkevleri Atatürk Enstitüsü Yardımcı Yay., No.5, TTK Basımevi., Ankara, 1974, 229-234.
- _____, *Atatürk'ün Bir Kültür Kurumu, Halkevleri*, Gündoğan Yay., Ankara, 1990.
- DAŞDEMİR, Latif, "Afyonkarahisar'da Türk Yerleşimi ve Nüfusu", *Afyonkarahisar Kütüğü*, C. I, AKÜ Yay., Afyon 2001, s. 251-271.
- _____, *Atatürk'ün Afyonkarahisar Ziyaretleri*, AKÜ Yay., Ankara, 2002.
- DOĞAN, Nurhan, *Halkevleri Tiyatro Çalışmaları (1932-1951)*, Kültür Bak. Yay., Ankara, 1988.
- ERGÜN, Mustafa, *Atatürk Devri Türk Eğitimi*, 2. Baskı, Ocak Yay., Ankara, 1997.
- GERAY, Cevat, *Halk Eğitimi*, 2. Baskı, A.Ü. Eğitim Fak., Yay., No:73, Ankara, 1978.

- GİRİTLİ, İsmet, “Kemalizm Milli Hakimiyet ve Cumhuriyet Demektir”, *Atatürk Yolu*, Atatürk Araştırma Merkezi Yay., Ankara, 1995, s. 109-128.
- GİRİTLİOĞLU, Fahir, *Türk Siyasi Hayatında Cumhuriyet Halk Partisinin Mevkii*, Ayyıldız Matbaası, Ankara, 1965.
- GÜVEN, Ferit Celâl, “Halkevlerinin Kuruluş Nedeni”, *Atatürk ve Halkevleri Atatürkçü Düşünce Üzerine Denemeler*, Halkevleri Atatürk Enstitüsü Yay. El Kitabı, No. 5, TTK Basımevi, Ankara, 1974, ss. 59-64.
- Halkevleri 1932-1935, 103 Halkevi Geçen Yıllarda Nasıl Çalıştı*, [t-y], [y-y].
- Halkevleri 1934 Senesi Faaliyet Raporları Hılasası*, Ulus Basımevi, Ankara, 1935.
- Halkevlerinin 1935 Senesi Faaliyet Raporları Hılasası*, Ulus Basımevi, Ankara, 1936.
- Halkevleri 1940*, Ulusal Matbaa, Ankara, [t-y].
- Halkevleri İdare ve Teşkilat Talimatnamesi*, Ankara, Zerbamat Matbaası, Ankara, 1940.
- Halkevleri Tüzüğü ve Yönetmeliği*, 12.4.1961 gün ve 5/1066 Sayılı Kararname, TTK Yay., Ankara, 1977.
- Halkevlerinin Doğuşu 19 Şubat 1932 Açılışın İlk Haftası*, Halkevleri Genel Merkezi Yay., Ankara, 1971.
- İLGAR, Yusuf, “Türk Ocakları Afyonkarahisar Şubesi, (1914-1931)”, *Taşpınar*, Yıl:3, S. 3, (Kasım 2001), ss. 21-34.
- İNAN, M. Rauf, “Gazi’nin (Atatürk’ün) Halkçılık Ülküsü, Halkevleri ve Sonrası”, *Bellekten* (Atatürk Özel Sayısı), C. LII, S. 204, (Kasım 1988).
- KANSU, Nafi Atuf, “Halkevlerimiz”, *Ülkü*, C. XIII, S. 73, (Mart 1939).
- KATOĞLU, Murat, “Cumhuriyet Türkiye’inde Eğitim, Kültür, Sanat”, *Türkiye Tarihi Çağdaş Türkiye 1908-1980*, (Yay. Yönt. Sina AKŞİN), C. IV, Cem Yay., 5. Baskı, İstanbul, 1997, ss. 393-469.
- KAYAL, Selâhattin, “Halkevimizin Hizmet Şerefi Yolunda: Başını Verenlerin Yasında”, *Taşpınar*, S. 112- 113, (Mayıs-Haziran 1944).
- KEMAL, Nusret, *İnkılap İdeolojisinde Halkçılık*, Ülkü, C. III, S. 13, (Mart 1934).
- KİLİ, Suna, *27 Mayıs 1960 Devrimi Kurucu Meclis ve 1961 Anayasası*, Boyut Yay., İstanbul, 1998.

- KOCATÜRK, Utkan, *Doğumundan Ölümüne Kadar Kaynakçalı Atatürk Günlüğü*, Türkiye İş Bankası Yay., 2. baskı, Ankara, 1992.
- KOÇAK, Cemil, “Siyasal Tarih (1923-1950)”, *Türkiye Tarihi, Çağdaş Türkiye 1908-1980*, C. IV, (Yay. Yönt. Sina AKŞİN), Cem Yay., 5. Basım, İstanbul, 1997, ss. 85-154.
- KÖPRÜLÜ, M. Fuat, “Halkevleri, Halkevleri’imiz”, *Ülkü*, C. XIII, S. 73, (Mart 1939).
- KUTMAN, Rüştü, “Temsil Şubesi Faaliyetleri”, *Taşpınar*, S. 134-135, (Mart-Nisan 1946), ss. 306-307.
- LEWIS, Bernard, *Modern Türkiye’nin Doğuşu*, TTK Yay. 2. Baskı Ankara, 1984.
- MURATLI, Suat, “Halkevi Tiyatrosu ve Son Oyunu”, *Taşpınar*, C. II, S. 10, (Mayıs 1964), ss. 22-24.
- OGUR, Erol, “Dünkü Taşpınar”, *Taşpınar*, Yıl: 1, S. 1, (Ekim 1999), s. 8-10.
- OĞUZKAN, Turan, “Kalkınma Hamlemizde İnsan Gücü Eğitimi ve Halkevlerinin Bu Alandaki Görevi”, *Toplum Kalkınması Hamlemizde Halkevleri Semineri*, II. Oturum, 10-11 Aralık 1966), ss.24-26.
- ÖLÇEN, Ali Nejat, *Halkevleri*, İnönü Vakfı Yay., Ankara, 2001.
- ÖNDER, Mehmet, *Atatürk’ün Yurt Gezileri*, Türkiye İş Bankası Yay., Ankara, 1975.
- ÖZACUN, Orhan, *CHP Halkevleri Yayınları Bibliyografyası*, Kitap Matbaacılık, İstanbul, 2001.
- ÖZTÜRK, Adil Adnan, “Halkevleri ve Aydın Halkevi”, *Tarih ve Toplum Dergisi*, C. XXI, S. 182, (Şubat 1999).
- SALİHOĞLU, Mehmet, “Halkevleri Nedir, Ne Değildir”, *Atatürk ve Halkevleri Atatürkçü Düşünce Üzerine Denemeler*, Halkevleri Atatürk Enstitüsü Yay. El Kitabı, No. 5, TTK Basımevi, Ankara, 1974, ss. 73-78.
- _____, “Ulusal Bilinçlenmemizde ve Bütünleşmemizde Halkevlerinin Yeri”, *Atatürk ve Halkevleri, Atatürkçü Düşünce Üzerine Denemeler*, Halkevleri Atatürk Enstitüsü Yardımcı Yay. El Kitabı No:5, TTK Basımevi., Ankara, 1974, ss. 79-83.
- SEYİRCİ, Musa, “Ali Çetinkaya’nın Yetiştirdiği Çevre ve Afyonkarahisar’a Yaptığı Hizmetler”, *Ali Çetinkaya (Ali Çetinkaya Paneli Bildirileri)*,

- (22-23 Şubat 1986), Afyon Belediyesi Yay, (Yay. Haz. İbrahim Yüksel), Ankara, 1986, ss.77-79.
- ŞAPOLYO, Enver Behnan, “Atatürk ve Halkevleri”, *Atatürk ve Halkevleri Atatürkçü Düşünce Üzerine Denemeler*, Halkevleri Atatürk Enstitüsü Yay. El Kitabı, No. 5, TTK Basımevi, Ankara, 1974, ss. 65-69.
- ŞİMŞEK, Sefa, *Bir İdeolojik Seferberlik Deneyimi Halkevleri 1932-1951*, Boğaziçi Üniversitesi Yay., İstanbul, 2002.
- TANER, Hasan *Halkevleri Bibliyografyası*, Recep Ulusoğlu Basımevi, Ankara, 1944.
- TANYOL, Cahit, *Atatürk ve Halkçılık*, Türkiye İş Bankası Yay., Ankara, 1981.
- T.B.M.M. Tutanak Dergisi*, Yüzdokuzuncu Birleşim, Dönem IX, C. IX, 06.08.1951, Oturum 1.
- TİMUR, Taner, *Türk Devrimi ve Sonrası*, İmge Yay., 4. baskı, Ankara, 1997.
- TUNÇAY, Mete, “Siyasal Tarih (1950-1960)”, *Türkiye Tarihi Çağdaş Türkiye 1908-1980*, C. IV, (Yay. Yönt. Sina AKŞİN), Cem Yay., 5. Basım, İstanbul, 1997, ss. 177-184.
- Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük*, TDK Yay., 8. Basım, Ankara, 1983.
- UYAR, Hakkı, *Tek Parti Dönemi ve Cumhuriyet Halk Partisi*, Boyut Yay., İstanbul, 1998.
- ÜLKEN, Hilmi Ziya, *Sosyoloji Sözlüğü*, MEB Talim ve Terbiye Dairesi Yay. No. 9, Sözlük Serisi 1, İstanbul, 1969.
- ÜSTEL, Füsün, *İmparatorluktan Ulus Devlete Türk Milliyetçiliği, Türk Ocakları (1912-1931)*, İletişim Yay., 1. baskı, İstanbul, 1997, s. 358-384.
- XV. Yıldönümünde Halkevleri ve Halkodaları*, Ulus Basımevi, Ankara, 1947.

MÜLAKATLAR

- Afyon’da ikamet eden Kocatepe Gazetesinin sahibi ve ikinci dönem (1963-68) Afyon Halkevi Denetleme Kurulu Üyesi İbrahim KÜÇÜKKURT ile 18.05.2004 tarihinde yapılan mülakat, Doğum tarihi 1934 Afyon.
- Afyon’da ikamet eden emekli öğretmen ve ikinci dönem (1963-68) Afyon Halkevi başkanı Hüseyin ŞENŞAŞTIMOĞLU ile 18.05.2004 tarihinde yapılan mülakat, Doğum tarihi 1934 Afyon.